

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Klementina Godina

Mentor: redni prof. dr. Bojko Bučar

**TRANSATLANTSKO SODELOVANJE EVROPSKE UNIJE IN
ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE NA PODROČJU BOJA PROTI
MEDNARODNEMU TERORIZMU**

Magistrsko delo

Ljubljana, oktober 2008

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Spodaj podpisani/-a _____, z vpisno številko _____,
rojen/-a _____ v kraju _____, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja/-ice: _____

KAZALO

KAZALO	I
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	IV
UVOD	1
1. SODOBNA ZGODOVINA BOJA PROTI MEDNARODNEMU TERORIZMU	24
2. BOJ EU IN ZDA PROTI MEDNARODNEMU TERORIZMU	29
2.1. Prve reakcije po terorističnem napadu septembra 2001	31
2.1.1. Ukrepanje ZDA in EU	31
2.1.2. Ukrepanje držav v okviru OZN in NATA	35
2.2. Opredelitev termina mednarodni terorizem v EU in ZDA	39
2.3. Klasificiranje terorističnih organizacij in posameznikov, osumljenih sodelovanja in podpiranja le-teh	41
2.4. Obravnavanje zapornikov, ujetih v vojaških operacijah v Afganistanu in Iraku	47
2.5. Aretacije drugih osumljencev terorističnih dejanj	59
2.6. Finančni ukrepi	64
2.7. Varovanje osebnih podatkov	69
2.8. Ukrepi za krepitev letalske varnosti	79
2.9. Varovanje meje in imigracijska politika	86
2.10. Mednarodni sporazumi	89

2.11. Spodbujanje medverskega in medetničnega dialoga	93
3. SKLEP	96
4. SEZNAM VIROV	99
4.1. Primarni viri	99
4.2. Sekundarni viri	104
PRILOGA	118
PRILOGA A: Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah	118
PRILOGA B: Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah	125
PRILOGA C: Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah	137
PRILOGA Č: Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah	158
PRILOGA D: Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni	163
PRILOGA E: Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije	167
PRILOGA F: Mednarodna konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja	182
PRILOGA G: Listina Evropske unije o temeljnih pravicah	197
PRILOGA H: Konvencija Sveta Evrope o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin	212
PRILOGA I: Konvencija Sveta Evrope proti mučenju in nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju	230
PRILOGA J: Guantanamo Bay – slikovna poizvedba	238

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

AMA	<i>American Muslim Alliance</i> – Ameriško-muslimansko zavezništvo
AMC	<i>American Muslim Council</i> – Svet ameriških muslimanov
AMJ	<i>American Muslims for Jerusalem</i> – Ameriški muslimani za Jeruzalem
AMPCC	<i>American Muslim Political Coordination Council</i> – Svet za koordinacijo politik ameriških muslimanov
APIS	<i>Advanced Passenger Information System</i> – Napredni sistem, ki je vseboval informacije o potnikih
CAIR	<i>Council on American-Islamic Relations</i> – Svet za ameriško-muslimanske odnose
CCC	<i>Communist Combatant Cells</i> – Komunistične bojovniške celice
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> – Centralna obveščevalna agencija
CIRA	<i>Continuity Irish Republican Army</i> – Stalna irska republikanska armada
DN	Društvo narodov
ECAC	<i>European Civil Aviation Conference</i> – Evropska konferenca za civilno letalstvo
ECOFIN	Svet za ekonomske in finančne zadeve
ECOSOC	Ekonomski in socialni svet
EGS	Evropska gospodarska skupnost
ELA	<i>Epanastatikos Laikos Agonas</i> – Splošni revolucionarni boj
EP	Evropski parlament
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
ETA	<i>Euskadi ta Askatasuna</i> – Baskovska domovina in svoboda
EU	Evropska unija
EURATOM	Evropska skupnost za jedrsko energijo
EUROPOL	<i>European Police</i> – Evropska policija
FIU	<i>Finance Intelligence Unit</i> – Finančna obveščevalna enota
FBI	<i>Federal Bureau of Investigation</i> – Zvezni preiskovalni urad
FLN	<i>Front de Libération Nationale</i> – Nacionalna osvobodilna fronta

GIA	<i>Group Islamique Armé</i> – (Alžirska) oborožena islamska skupina
G.R.A.P.O.	<i>Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre</i> – Skupina antifašističnega odpora Prvi oktober
GS	Generalna skupščina
G8	<i>Group of 8</i> - Skupina gospodarsko najbolj razvitih držav
ICAO	<i>International Civil Aviation Organisation</i> – Mednarodna organizacija za civilno letalstvo
ICNA	<i>Islamic Circle of North America</i> – Islamski obroč severne Amerike
ICRC	<i>International Committee of the Red Cross</i> – Mednarodni odbor Rdečega križa
IRA	<i>Irish Republican Army</i> – Irska republikanska armada
ISCSC	<i>Islamic Shura (Consultative) Council of Southern California</i> – Posvetovalni islamski svet južne Kalifornije
ISNA	<i>Islamic Society of North America</i> – Islamska skupnost severne Amerike
KGB	<i>Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti</i> - Obveščevalna agencija Zveze sovjetskih socialističnih republik
LVF	<i>Loyalist Volunteer Force</i> – Lojalistična prostovoljna sila
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> – Organizacija severnoatlantske pogodbe
OV	<i>Orange Volunteers</i> – Oranžni prostovoljci
OZN	Organizacija združenih narodov
PFLP	<i>Popular Front for the Liberation of Palestine</i> – Ljudska fronta za osvoboditev Palestine
PEU	Pogodba o Evropski uniji
PKK	<i>Partiya Karkerên Kurdistan</i> – Kurdska delavska stranka
PLO	<i>Palestine Liberation Organisation</i> – Palestinska osvobodilna organizacija
PNR	<i>Passanger Name Record</i> – Register z informacijami o potniku
RHD	<i>Red Hand Defenders</i> – Branilci rdeča roka
SE	Svet Evrope
SIS	<i>Schengen Information System</i> – Schengenski informacijski sistem
SIS II	<i>The second-generation of Schengen Information System</i> – druga

	generacija Schengenskega informacijskega sistema
SZ	Sovjetska zveza
FATF	<i>Financial Action Task Force – Posebna skupina za finančne ukrepe</i>
UDA	<i>Ulster Defence Association – Ulstrsko obrambno združenje</i>
UFF	<i>Ulster Freedom Fighters – Ulstrski borci za svobodo</i>
UL	Ustanovna listina
VIS	<i>Visa Information System – Vizni informacijski sistem</i>
VS	Varnostni svet
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

Terorizem – danes tako pogosto uporabljen termin, da posameznik lahko pomisli, da gre pravzaprav za nek sodoben fenomen. Vendar to ne drži. Prve pojavne oblike terorizma so se pojavile že v prvem stoletju pr. n. št. na območju današnjega Bližnjega Vzhoda. In od takrat dalje se pojavlja kot stalnica, tako v človekovem življenju kot v mednarodnih odnosih. V skladu s spremenjenimi zgodovinskimi in političnimi okoliščinami ter tehnološkim razvojem se je spreminjal in razvijal tudi terorizem in taktike, ki so se jih in se jih še vedno poslužujejo teroristi.

Vzporedno z razvojem terorizma so se razvijale tudi protiteroristične aktivnosti. Države so se lahko zoper terorizem borile same ali pa so se med seboj povezovale in si tako pomagale z izmenjavo informacij, z izobraževanjem o delovanju terorističnih skupin in protiterorističnih enot.

V 20. stoletju je terorizem v Evropi in drugod po svetu doživel velik razmah. Države so se soočale z raznimi oblikami terorizmov: npr. nacionalistično in separatistično usmerjenimi organizacijami,¹ revolucionarno in socialistično usmerjenimi organizacijami² ali religiozno motiviranimi organizacijami.³ Teroristične organizacije, ki so delovale v drugi polovici 20. stoletja, so za svoje delovanje uporabljale predvsem konvencionalno orožje in metode. V tem obdobju so bila teroristična dejanja v veliki meri osredotočena na eno državo. S koncem 20. stoletja in v začetku 21. stoletja pa so se okrepile predvsem določene religiozno motivirane organizacije – radikalne islamske skupine, katerih delovanje ni bilo več osredotočeno le na eno državo ali na državljane ene države.⁴ Njihovo delovanje je postalo čezmejno, vplivalo je na več držav in zato je postalo sodelovanje držav v boju proti terorizmu nujno.

---

¹ Med te sodijo: Baskovska domovina in svoboda – *Euskadi ta Askatasuna* (ETA), Irska republikanska armada – *Irish Republican Army* (IRA), Nacionalna osvobodila fronta – *Front de Libération Nationale* (FLN), Palestinska osvobodilna organizacija – *Palestine Liberation Organisation* (PLO), Kurdska delavska stranka – *Partiya Karkerên Kurdistan* (PKK) in druge. Davies (2003: 87–89) v to skupino prišteva tudi čečenske teroriste.

² V to skupino sodijo: Skupina Baader–Meinhof ali Frakcija rdeče armade – *Rote Arme Fraktion*, Rdeče brigade – *Brigade Rosse*, Direktna akcija – *Action Directe*, Komunistične bojevnikiške celice – *Communist Combatant Cells* (CCC) in druge.

³ Te so: japonski kult Vrhovne resnice - *Aum Shinrikyo*, Krščanski domoljubi – *Christian patriots*, Egiptovski islamski borci – *Egyptian Islamic militants*, Alžirska oborožena islamska skupina – *Group Islamique Armé* (GIA), Hezbollah, Al-Kajda in druge.

⁴ Konec 20. stoletja je bilo konec hladne vojne. Propadla je bipolarna blokovska delitev sveta in s tem je bilo tudi konec določenega sponzoriranja mednarodnega terorizma, ki sta ga kot taktiko delovanja uporabljala oba bloka.

Nekatere države, članice Evropske Unije (EU),⁵ so se sprva same soočale z (mednarodnim) terorizmom, kasneje pa so ugotovile, da je sodelovanje nujno. K sodelovanju je dodatno pripomogla širitev EU, ki je prinesla geografsko gledano večje območje in s politiko prostega pretoka ljudi ter uvedbo Schengenskega sporazuma, ki predvideva postopno ukinjanje notranjih mej, je postal problem mednarodnega terorizma ene države problem vseh ostalih držav.

Po drugi strani pa se Združene države Amerike (ZDA) niso nikoli soočale s terorizmom v takih oblikah, kot so ga poznali na evropskem kontinentu. Soočali so se z različnimi gibanji, katerih akcije so včasih lahko postale nasilne (npr. Črni panterji), ter z nekaterimi religiozno motiviranimi skupinami. S terorizmom in terorističnimi napadi so se soočali predvsem ameriški vojaki in diplomati v tujini in nemalokrat so tudi sami bili tarče oz. so postali žrtve napadov. Razmere so se bistveno spremenile po terorističnem napadu 11. septembra 2001.

S problematiko mednarodnega terorizma se danes ukvarjajo skoraj vsi akterji mednarodnih odnosov. Problematika boja proti mednarodnemu terorizmu je še vedno prisotna na vseh večjih srečanjih in sestankih na vrhu tako znotraj EU kot v odnosu med EU in ZDA. Sodelovanje med EU in ZDA se je več kot 50 let odvijalo na številnih področjih, kot so razvoj demokracije, vladavine prava in človekovih pravic, pospeševanje gospodarske rasti in razvoja, po 11. septembru pa še posebej na področju boja proti mednarodnemu terorizmu. To sodelovanje so leta 1990 formalizirali z Transatlantsko deklaracijo, pet let kasneje pa s sprejemom Nove transatlantske agende.

Predmet analize in cilji

Predmet analize tega dela bo transatlantsko sodelovanje EU in ZDA v boju proti mednarodnemu terorizmu. Prve oblike sodelovanja, kot ga poznamo v današnji obliki, so se oblikovale po koncu 2. sv. vojne. Velike bitke 2. sv. vojne so se odvijale predvsem na ozemlju nacionalnih držav Evrope, kar je imelo za posledico veliko smrtnih žrtev, opustošenje in veliko materialno škodo. Po drugi strani pa ZDA, z izjemo napada na Pearl Harbour na Havajih, niso bojevale nobene bitke na svojem nacionalnem ozemlju in so tako vojno zaključile dovolj močne in sposobne pomagati evropskim državam.

---

⁵ Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Španija, Francija, Nemčija, Italija ter Belgija.

Države t. i. zahodnega bloka v Evropi ter ZDA so si bile civilizacijsko, kulturno, politično in ideološko zelo blizu. Dodatno jih je povezoval strah pred nastajajočim vzhodnim, komunističnim blokom, kar je dalo osnovo za sodelovanje. Sodelovanje v obliki Marshallovega plana⁶ in Trumanove doktrine⁷ je kmalu dobilo varnostno-obrambni pomen. Kasneje se je sodelovanje v skladu s spremenjenimi razmerami ustrezno spreminjalo in preoblikovalo. Temelji sodelovanja pa ostajajo: demokracija, vladavina prava, varovanje človekovih pravic, gospodarsko sodelovanje, boj proti organiziranemu kriminalu in mednarodnemu terorizmu.

V okviru širokega transatlantskega sodelovanja me zanima samo sodelovanje na področju boja proti mednarodnemu terorizmu. S koncem hladne vojne so ZDA postale edina velesila v svetu in odstranjena je bila možnost vojaškega spopada med takrat obstoječima blokoma. V svetu še vedno obstaja možnost manjših, regionalnih vojaških konfliktov, ki pa jih na območju EU in ZDA ne pričakujem. Tako postaja mednarodni terorizem danes ena resnejših groženj življenju, svobodi in demokraciji ter varnostnemu sistemu v EU in ZDA. Danes problematika boja proti mednarodnemu terorizmu in z njimi povezane aktivnosti polno zaposlujejo tako ameriško zunanjo kot notranjo politiko. In v vsakršni interakciji EU z ZDA je to tema, ki se ji ni mogoče izogniti.

V procesu pisanja tega magistrskega dela mi je kaj kmalu postalo jasno, da se moram časovno omejiti. Tako EU kot ZDA z vsakim nadaljnjim terorističnim napadom, z vsako grožnjo, z nadzorom že sprejetih ukrepov sprejemata nova

---

⁶ Državni sekretar George C. Marshall je junija 1947 predstavil načrt pomoči povojni Evropi. Načrt, imenovan po njem - Marshallov plan, pa je poleg humanitarne komponente vseboval še politično. In sicer, zajezitev širjenja komunizma proti zahodu. ZDA so ponudile 20 bilijonov dolarjev pomoči Evropi s pogojem, da evropski narodi sodelujejo pri izdelavi skupnega načrta o tem, kako porabiti ta finančna sredstva. Tako bi države prvič delovale kot ena gospodarska enota. Marshall je pomoč ponudil tudi Sovjetski zvezi (SZ) in zaveznikom na vzhodu, toda Stalin je zavrnil sodelovanje, češ da je ta plan le zvijača. Marshallov plan pa je prinesel velike koristi tudi ameriškemu gospodarstvu. Evropske države so kupovale ameriško blago in čez Atlantik so ga pripeljale ameriške trgovske ladje. Pet let kasneje, ko so ZDA za uresničitev načrta porabile 13 bilijonov dolarjev, so se evropske države okrepile in postavile na lastne noge (*The 60th Anniversary of the Marshall Plan (2007) – The Marshall Plan (1947)*).

⁷ Trumanova doktrina je predstavljala vojaško in finančno pomoč Grčiji, da ne bi prešla pod sovjetski vpliv. Zaradi neposredne bližine in možnosti vplivanja ter zajezitve širjenja komunističnega vpliva pa je bila pomoči deležna tudi Turčija. Truman je v svojem govoru marca 1947 poudaril "podporo vsem svobodnim narodom, ki se upirajo podjarmljenju oboroženih manjšin ali zunanjemu vplivu" (*Truman Doctrine: President Harry S. Truman's Address before a Joint Sesion of Congress, March 12, 1947*). In sam Truman je svojo doktrino predstavil kot "boj med dvema načinoma življenja" (Kissinger 1994: 452). In sicer prvi, zahodni način življenja je temeljil na "volji večine, svobodnih institucijah, vladi, svobodnih volitvah, individualnih svoboščinah, svobodi govora in veroizpovedi in svobodi pred političnim zatiranjem". Drugi, vzhodni način življenja, je temeljil na "volji manjšine, ki je s silo vsiljena večini. Zanaša se na teror in zatiranje, nadzorovan tisk in radio, prirejene volitve in zatiranje osebnih svoboščin."

zakonska določila in ukrepe, kako se boriti proti mednarodnemu terorizmu. Tako postaja moje delo nikoli končana zgodba. Zato sem se odločila, da v pričujočem delu uporabljam vse dokumente, ki so bili sprejeti do konca leta 2006, ko je to delo pričelo dobivati konkretnejšo podobo.

Na področju preučevanja mednarodnega terorizma in boja proti njemu se že dolgo porajajo številne dileme. Aktualna dilema ostaja – kako prepoznati terorista? Teroristi delujejo tajno in bistvo njihove uspešnosti je, da zadano nalogo "uspešno" izvedejo in pri tem ostanejo skriti. Zato tudi nimajo oz. ne uporabljajo raznih, na daleč razpoznavnih, oznak in ne nosijo orožja na vidnem mestu, kot to velja npr. za vojake. Pri svojih akcijah se ne ravnaajo v skladu z zakoni in običaji bojevanja. Njihov način bojevanja oz. delovanja bi lahko delno primerjali z gverilskim načinom bojevanja. Imajo vzpostavljeno določeno poveljniško strukturo, vendar ne delujejo kot vojaška enota. Namerno se namreč izogibajo "odkritemu spopadu s sovražnimi vojaškimi silami" (Hoffman 1998: 41). Na videz izgledajo tako kot mi vsi. To so navadni ljudje, ki imajo svoje družine, hišo, avtomobil in hodijo v službo. Potemtakem je lahko terorist tudi moj/tvoj sosed, samo da tega nihče ne ve (Godina 2002: 3). Teroristi imajo svoje višje, politične cilje. Rušijo oz. spreminjajo določen sistem, ki je vsem drugim posameznikom oz. skupinam funkcionalen in pri tem ne izbirajo skoraj nobenih sredstev več. Zato nam mednarodni terorizem predstavlja tako veliko grožnjo – prihaja nepričakovano, običajno nenapovedano in ruši nam znane in funkcionalne stvari.

Drugo vprašanje, ki se poraja je, kdo je dejansko terorist in kdo borec za svobodo? Če za primer vzamem samo IRA v Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske ali pa ETA v Španiji. Za nekatere državljane je IRA narodnoosvobodilna vojska, ki si prizadeva za priključitev Severne Irske k Republiki Irski in ETA je prav tako predstavljena kot narodnoosvobodilna vojska, ki si prizadeva za združitev vseh baskovskih provinc (tako španskih kot francoskih) v eno državo. Za obe vladi pa so pripadniki IRA in ETA le kriminalci in morilci, ki s svojimi secesionističnimi težnjami rušijo mir in celovitost države (Godina 2002: 3). Bolt (2001) poudari, da je od posameznikovega stališča gledanja na neko zadevo odvisno, ali bo nekoga poimenoval za terorista ali borca za svobodo. Bolt sam je opredelil borce za svobodo kot posameznike, "ki prihajajo iz zatiranih in marginaliziranih skupin" (Bolt 2001). Tem je bilo odvzeto nekaj zelo pomembnega, kot je npr. domovina in borijo se za to, da jo dobijo nazaj. Teroriste pa bolj žene motiv po uničevanju kot pa pridobivanje

odvzetega. Svoje motive spretno skrijejo za motivi in cilji zatiranih ljudi ali ljudsko voljo. Terorizem in osvobodilno gibanje sta si tako kvalitativno nasprotna (Bolt 2001).

Zadnje in največje vprašanje pa že prerašča v problem. Ne znamo si odgovoriti na vprašanje kaj je to mednarodni terorizem, ker ga še nismo uspeli definirati. Nasprotno, različne definicije pogojujejo različne avtorjeve politične in ideološke usmeritve ter spremenljive okoliščine, v katerih se nahajajo. Mednarodni terorizem kot tak je večplasten pojem. Vsaka država, vsaka organizacija in marsikateri posameznik imajo svoje predstave o tem, kaj mednarodni terorizem je in kako ga preprečevati (Godina 2002: 3). Enotne definicije še vedno nimamo, kljub temu da se je s tem problemom ukvarjalo že Društvo narodov (DN) in kasneje Organizacija Združenih narodov (OZN). Higgins (1997: 16) meni, da je definicija terorizma ključna za razumevanje tega pojava in za boj proti njemu. Kajti proti mednarodnemu terorizmu se ne moremo boriti, če niti ne vemo, kaj to je.

Razkorak v razumevanju mednarodnega terorizma in boja proti njemu se kaže že znotraj samih držav članic EU in v odnosu med EU in ZDA. Države članice EU, ki so se same spopadale s problemom (mednarodnega) terorizma so imele do tega pojava drugačen odnos kot države, ki se z njim niso soočale. Zato EU do terorističnega napada na ZDA 11. septembra ni imela ene in enotne definicije mednarodnega terorizma. Takoj po samem napadu pa je EU soglasno stopila na stran ZDA, ji obljubila svojo podporo in ponudila svojo pomoč. Kasneje, ko se je ameriški boj proti mednarodnemu terorizmu stopnjeval in se EU ni vedno strinjala z ZDA, so se pričele kazati prve razlike in nesoglasja v transatlantskem zavezništvu.

Hipoteza

Po terorističnih napadih na ZDA 11. septembra 2001 je boj proti mednarodnemu terorizmu postal osrednja tema pogovorov v transatlantskem zavezništvu. In med EU ter ZDA so se pokazale prve razlike v strategiji tega boja. Ker želim odgovoriti na vprašanje zakaj, sem oblikovala spodaj navedeno hipotezo, s katero želim priti do zelenega/ih rezultata/ov:

Med EU in ZDA prihaja do razhajanja na področju boja proti mednarodnemu terorizmu zaradi različnega razumevanja mednarodnega terorizma, iz tega izhajajočih različnih politik držav v boju proti mednarodnemu terorizmu in različnega usklajevanja protiterorističnih taktik z varovanjem človekovih pravic.

Struktura analize in uporabljene metode

Vsebina dela je razdeljena na uvodni del, dve poglavji in sklep. V uvodnem delu bom opredelila glavne probleme obravnavane problematike in opredelila njeno relevantnost. Predstavila bom hipotezo, zgradbo magistrskega dela in uporabljene metode. Na koncu uvodnega dela bom opredelila sledeče temeljne pojme: transatlantska varnostna skupnost, mednarodni terorizem ter človekove pravice v kontekstu boja proti mednarodnemu terorizmu. Z Deutschevim konceptom varnostne skupnosti, ki ga je opredelil v delu *Analiza mednarodnih odnosov - The Analysis of International Relations* (Deutsch 1988), bom definirala sodelovanje EU in ZDA. V transatlantskem sodelovanju med EU in ZDA prevladujejo skupne politične in moralne vrednote, skupna identiteta in cilji, zato se ti politični enoti poskušata na spremenjene politične okoliščine odzivati brez uporabe oborožene sile. S pomočjo realistične teorije bom v delu pojasnila določena delovanja oz. reakcije vlade ZDA, ki potencialno majo temelje varnostne skupnosti EU in ZDA. V ta namen bom analizirala in interpretirala sekundarne vire, predvsem knjige in članke. Nadalje bom na kratko opredelila termin mednarodni terorizem, kjer bom izpostavila opredelitvi s strani EU in ZDA, ker sta to zame najpomembnejši definiciji. Ti definiciji namreč določata, kaj mednarodni terorizem, teroristično dejanje in terorist(i) predstavljajo EU in ZDA in tako posledično opredeljujejo njuno delovanje. V ta namen bom analizirala in interpretirala primarne vire. Gre za pravne dokumente, ki vsebujejo opredelitev terminov. V primeru EU gre za t. i. sekundarne pravne vire; kar pomeni, da izhajajo iz primarnih pravnih virov in so tako bolj natančen vir.⁸ Ker moja hipoteza vključuje dodaten kriterij človekovih pravic, bom le-te opredelila glede na Univerzalno deklaracijo o človekovih pravicah, dodatna pakta in protokola,⁹ Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, Mednarodno konvencijo proti mučenju in drugemu okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju, Listino EU o temeljnih pravicah, Konvencijo Sveta Evrope (SE) o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter Konvencijo SE proti mučenju in

---

⁸ Grilc in Ilešič (2001: 81–85) opredeljujeta primarne in sekundarne pravne vire. Za primarni pravni vir se šteje "ustanovitvene pogodbe in njihove kasnejše dopolnitve" (Grilc in Ilešič 2001: 81). S primarnimi pravnimi viri "so določene pristojnosti organov Skupnosti in med drugim tudi vrste in učinki aktov, ki jih ti sprejemajo" (Grilc in Ilešič 2001: 84). Ti pravni akti, ki so sekundarni pravni viri, pa niso nižji, temveč le bolj natančni.

⁹ To sta Mednarodna pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter o državljanskih in političnih pravicah ter Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah in Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni.

nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Pri tem bom analizirala in interpretirala primarne vire; to je zgoraj navedena deklaracija, konvencije, pakta in protokola in jih s primerjalno metodo primerjala med seboj. Že sam sprejem oz. ratifikacija različnih konvencij nakazuje prioritete politik in zavezanost posameznih držav. V delu bom sprejete ukrepe za boj proti mednarodnemu terorizmu preučevala v kontekstu varovanja človekovih pravic. Protiteroristični ukrepi naj ne bi kršili obstoječih pravic.

V prvem poglavju bom z analizo in interpretacijo sekundarnih virov ter teoretično–deskriptivno metodo predstavila sodobnejšo zgodovino boja proti mednarodnemu terorizmu. To obdobje se začne v 70. letih 20. stoletja in traja do septembra 2001. S tem želim narediti uvod v drugo poglavje in prikazati razliko med t. i. "starim" in "novim" terorizmom.

Drugo poglavje bom pričela s "prelomnim" 11. septembrom in reakcijami držav na teroristični napad. Na tem mestu bom izpostavila resolucijo A/RES/56/1 Generalne skupščine (GS) ter resolucijo S/RES/1368 (2001) Varnostnega sveta (VS) in iz njiju izhajajoče dokumente v imenu boja proti mednarodnemu terorizmu. Medtem ko so imeli v ZDA že nekaj časa veljavno oz. uporabljivo definicijo mednarodnega terorizma, so v EU po tem dogodku prvič opredelili termin teroristična organizacija in teroristični napad. Tako EU kot ZDA po terorističnem napadu 11. septembra sprejmeta številne nove in dodatne ukrepe za boj proti mednarodnemu terorizmu. V delu se bom osredotočila v glavnem le na tiste ukrepe, ki se nanašajo na (ne)spoštovanje človekovih pravic. Zanima me, kako so države usklajevale različne politike boja proti mednarodnemu terorizmu s skrbjo za človekove pravice, čemu so posvečale veliko pozornost oz. dajale določeno prednost. Tako bom med drugim analizirala, interpretirala in med seboj primerjala številne, če bo možno primarne in šele nato sekundarne vire: dokumente, zakone in druge akte ter praktične ukrepe EU in ZDA. Osredotočila se bom na različni klasifikaciji terorističnih organizacij in posameznikov, osumljenih terorističnih dejanj, ki so nastale v EU in ZDA, na obravnavanje zapornikov, ujetih po vojaških operacijah v Afganistanu in Iraku, na številne druge aretacije in pridržanja ljudi brez podanih obtožb, na varovanje osebnih podatkov, ukrepe za krepitev letalske varnosti, varovanje meje, odnosa do imigracijske politike ter druge ukrepe.

V tretjem, sklepnem poglavju bom na podlagi predhodnih analiz preverila veljavnost moje hipoteze.

Opredelitev temeljnih pojmov

Kot je že iz do sedaj prebranega razvidno, se pojavljajo določeni termini, ki zaradi jasnosti izražanja in razumevanja zahtevajo natančnejšo teoretično opredelitev. Ti termini so: transatlantska varnostna skupnost, mednarodni terorizem in človekove pravice v kontekstu boja proti mednarodnemu terorizmu. Teoretično opredelitev terminov bom črpala tako iz primarnih kot sekundarnih razpoložljivih virov. Pri tem bom uporabila tudi teorije mednarodnih odnosov, kot so Deutschev koncept varnostne skupnosti ter realistična teorija, ki mi bo pomagala razjasniti določena dejanja ameriške politike.

Transatlantska varnostna skupnost

Konec 2. sv. vojne sta ZDA (in SZ) pričakali kot absolutni zmagovalki. Skupaj z zavezniki sta porazili Nemčijo, Japonsko in Italijo. Nacionalno ozemlje ZDA je v tej vojni ostalo skoraj nedotaknjeno in gospodarstvo je bilo stabilno. Evropske države so bile zaradi vojne uničene in izčrpane. S koncem 2. sv. vojne pa je bilo tudi konec zavezništva med ZDA, Združenim kraljestvom Velike Britanije in Severne Irske, Francijo ter SZ. Po tem, ko so si ameriški predsednik Roosevelt, britanski ministrski predsednik Churchill in sovjetski predsednik Stalin na konferenci v Jalti razdelili povojno Evropo, so prišla na dan vedno večja ideološka nasprotja, ki so uničila zavezništvo in terjala oblikovanje novega. Tako sta se oblikovala dva politično-ideološka bloka. Države zahodne, severne in južne Evrope so se povezale z ZDA v t. i. zahodni blok. Zavezništvo je bilo možno, ker so si bile države zgodovinsko, kulturno, politično in ideološko zelo podobne. Države vzhodne Evrope in SZ pa so se povezale v t. i. vzhodni, komunistični blok.

Zaradi uničenega gospodarstva in infrastrukture so ZDA pomagale evropskim državam. V njihovem interesu je bilo, da se evropske države čim prej okrepijo, ker bodo le tako lahko predstavljale močno obrambo proti komunističnemu bloku. Obojestransko sodelovanje "iz potrebe" je kmalu preraslo v sodelovanje na vseh področjih. Tako so ZDA po letu 1945 ustanovile "zahodni mednarodni sistem, ki so mu z multilateralnimi institucijami podale svoje politične in ekonomske vrednote" (Wallace 2002: 108) in ki so jih njihovi zavezniki in partnerji v Evropi sprejeli. S pomočjo ZDA so se evropske države gospodarsko in vojaško dvignile.

Vzporedno s transatlantskim sodelovanjem se je razvijalo tudi sodelovanje med državami na evropskem kontinentu. Leta 1951 so politiki Francije, Nemčije, Italije, Nizozemske, Belgije in Luksemburga s pogodbo ustanovili Evropsko skupnost za

premog in jeklo (ESPJ) (Grilc in Ilešič 2001: 15–16), leta 1957 pa nadalje Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za atomsko energijo (EURATOM) (Grilc in Ilešič 2001: 17–18). Tem začetnim integracijam so sledila pridruženja drugih evropskih držav in nadaljnje gospodarske in politične krepitve povezave. Tako je bila leta 1992 podpisana Maastrichtska pogodba, s katero je nastala EU. Ta pogodba je bila dopolnjena z Amsterdamsko pogodbo, podpisano leta 1997 in Pogodbo iz Nice, podpisano leta 2001 (Grilc in Ilešič 2001: 40, 65). Danes šteje EU 27 držav članic.

Z namenom krepitve transatlantskega sodelovanja so EU in ZDA 22. novembra 1990 podpisale Transatlantsko deklaracijo, s katero so se obvezale, da bodo povsod po svetu podpirale demokracijo, vladavino prava, spoštovale človekove pravice in svoboščine ter si prizadevale za blaginjo in socialni napredek; da si bodo v sodelovanju z drugimi državami prizadevale za mednarodni mir in varnost ter krepile vlogo OZN in drugih mednarodnih organizacij; da si bodo prizadevale za uveljavitev tržne ekonomije, gospodarske rasti in večanje zaposlovanja; da bodo zavračale protekcionizem in si prizadevale za sprostitev svetovne trgovine (*Transatlantic Declaration*). Njihova skrb je še posebej namenjena državam v razvoju ter državam nekdanjega vzhodnega bloka. Nadalje se bosta skupaj soočali z novimi svetovnimi izzivi v obliki mednarodnega terorizma, mednarodnega kriminala, pranja denarja, trgovine z mamili ter s preprečevanjem širjenja orožja za množično uničevanje (*Transatlantic Declaration*). V ta namen se bosta EU in ZDA o vsem predhodno posvetovali in poskušali čim bolj zblížati določena stališča.

To sodelovanje sta EU in ZDA decembra 1995 nadgradili z Novo transatlantsko agendo (*New Transatlantic Agenda*). Dokument vsebuje enake cilje kot predhodna deklaracija, od njega se razlikuje po svoji večji natančnosti in specifikaciji zadanih ciljev, ki so zapisani v skupnem akcijskem načrtu in ki kažejo na trenutne probleme v mednarodni skupnosti. Vsebuje pa novost in sicer "gradnjo mostov čez Atlantik" (*Joint EU/US Action Plan*). EU in ZDA sta se obvezali, da si bosta prizadevali za krepitev trgovinskih, socialnih, kulturnih, znanstvenih in izobraževalnih vezi, ter tako gojili duh transatlanticizma za prihodnje rodove.

Nastanek varnostne skupnosti med EU in ZDA je Karl Deutsch opredelil kot nastanek pluralistične varnostne skupnosti med EU in ZDA. Do združitve v pluralistično varnostno skupnost je prišlo, ker so se politične elite odločile, da se bodo izognile uporabi nasilja. Prišlo je do širitve "intelektualnih gibanj in tradicij" (Deutsch

1988: 281), ki so dajale prednost integraciji. Politične enote so razvile prakso medsebojne komunikacije, pozornosti oz. reakcij, ki so bile usmerjene v ohranjanje avtonomije posameznih političnih enot ter ohranjanje miru v skupnosti (Deutsch 1988: 281). Te skupnosti pa so oblikovale mednarodne institucije, ki temeljijo na "normah in procesih odločanja, na konzultacijah, kompromisih in enakosti sodelujočih" (Risse-Kappen 1995: 12).

Deutsch (1988: 281) pogojuje nastanek pluralistične varnostne skupnosti s/z:

- 1.) "združljivostjo glavnih političnih vrednot, ki vstopajo v integracijski proces " (EU in ZDA združuje demokratičen sistem, vladavina prava, svobodne volitve, kapitalistični sistem in tržno gospodarstvo, spoštovanje človekovih pravic, boj proti mednarodnemu terorizmu in kriminalu in drugo);
- 2.) "sposobnost vlad ali političnih elit, da odgovorijo na sporočila, potrebe in akcije drug drugega na hiter in ustrezen način in brez uporabe nasilja" (skupne politične vrednote so pomagale državam, da so hitreje našle skupen jezik glede novih političnih, varnostnih in ekonomskih izzivov in se pri tem znotraj te povezave izognile uporabi vojaških sredstev);
- 3.) "obojestranska predvidljivost ustreznih aspektov političnega, ekonomskega in socialnega obnašanja drugih držav" (zelo podobna zgodovina, kultura, pretekla sodelovanja ter politično delovanje so omogočala državam, da so lahko predvidile delovanja druga druge).

Znotraj transatlantske varnostne skupnosti pa ni vedno vse potekalo gladko in brez problemov. Glede tržne demokracije je EU očitala ZDA, da njihov model preveč poudarja svoboden trg in omejeno vlogo države na področju socialne politike, po drugi strani pa so ZDA očitale EU, da se vlade preveč vmešavajo v socialno politiko in da regulirajo zaposlovanje. ZDA so evropski socialni demokraciji očitale, da drsi v evro sklerozo, EU pa je ZDA očitala, da njena dejanja nosijo velike socialne stroške (Wallace 2002: 110). Transatlantske odnose je in še vedno bremeni odnos do smrtne kazni. Medtem ko ji EU nasprotuje in si prizadeva za ukinitve smrtne kazni povsod po svetu, je ta v nekaterih zveznih državah ZDA dopustna in jo še vedno izvajajo. Wallace (2002: 108) trdi, da so ZDA po letu 1945 ohranile svojo politično in vojaško premoč s tem, ko so EU prepričale, da so zavezane večstranskemu sodelovanju in mednarodnim institucijam, dejansko pa so o vsem same odločale. EU pa je mislila, da z vključevanjem ZDA v mednarodne organizacije in njenim sodelovanjem lahko vpliva na njeno politiko in odločanje. ZDA naj bi v mednarodnih organizacijah in

institucijah le predstavljala in širila svoje vrednote – "vrednote svobodnega sveta, ki naj bi bile univerzalne" (Wallace 2002: 111). Razlike so se kazale tudi na področju mednarodnega prava. Marti Koskenniemi (Neuhold 2005: 14) meni, da je odnos ZDA do mednarodnega prava "instrumentalističen, imperialističen in univerzalističen", kar pomeni, da mednarodno pravo služi ZDA le kot sredstvo, kako doseči svoje cilje. To pomeni, da predstavlja in brani svoje temeljne vrednote, ki jih razume kot univerzalne. ZDA poiščejo morebitne luknje v zakonu in to poskušajo maksimalno izkoristiti. Nasprotno pa EU razume mednarodno pravo v "formaliziranem, pozitivističnem, legalističnem in celo malo v obrambnem smislu" (Neuhold 2005: 15). Kar pomeni, da so v EU mednarodne pravne norme gledane kot najvišja vrednota. Če se kje najde luknje v zakonu je to znak, da se jih definira in popravi, pa četudi to pomeni, da se še malo omejuje državno suverenost. Mednarodno pravo služi obrambi šibkih. Je pa EU relativno nepripravljena spreminjati te mednarodne pravne norme (Neuhold 2005: 15). ZDA se nerade pustijo zavezati določenim mednarodnim pogodbam, ker to razumejo kot krnjenje svoje suverenosti, po drugi strani pa od drugih držav zahtevajo spoštovanje istih pravnih norm in tako uvajajo dvojna merila (Neuhold 2005: 17). Države EU v tem ne vidijo (skoraj) nobenih zadržkov. Konec koncev – tudi sama EU je nastala, ker so se bile države pripravljene, po svoji lastni volji, odreči delu svoje suverenosti in jo prenesti na skupne institucije. "Demokracija je temeljni kamen ameriškega političnega sistema" (Neuhold 2005: 19) in to poskušajo širiti povsod po svetu. Je pa dojemanje demokracije v okviru nacionalne države drugačno kot dojemanje demokracije zunaj meja. Tako so se npr. ZDA nepripravljene pokoriti demokratičnemu odločanju v raznih mednarodnih organizacijah in mednarodnih konferencah, ker ne sprejemajo, da bi bili glasovi ene male ali mikro države lahko enako pomembni kot glasovi velike države oz. njih samih (Neuhold 2005: 19). ZDA so tudi relativno nepripravljene priznati odločitve oz. sodbe mednarodnih sodišč (Neuhold 2005: 20).

V skladu z realistično teorijo mednarodnih odnosov (Brglez 2002: 38, Dunne in Schmidt 2001: 143–153) ZDA postavljajo suvereno državo za glavnega akterja v mednarodnih odnosih, katere glavna skrb je varnost in za kar si mora sama prizadevati. Realisti ne zaupajo varnosti in preživetja države neki mednarodni instituciji ali organizaciji (to razloži, zakaj je formalizacija transatlantske varnostne skupnosti med EU in ZDA ostala na ravni deklaracije oz. agende). Kar zadeva varnost, se morajo države zanesti same nase (zato se države, predvsem ZDA,

oborožujejo in še vedno veliko vlagajo v vojaški proračun). V okolju, ki ga realisti imenujejo anarhično okolje in pomeni odsotnost neke višje politične avtoritete (nezaupanje mednarodnim institucijam in mednarodnim organizacijam ter dvojne norme pri uveljavljanju mednarodnega prava), pa je suverenost ene države omejena s suverenostjo druge države. Kar pomeni, da lahko ena država pridobi večji občutek varnosti na račun druge države. To pa je poudaril že Henry Kissinger, ko je dejal, da je "preživetje države prva in edina odgovornost, o tem se ne pogaja in tega se ne ogroža" (Dunne in Schmidt 2001: 152). Zato države oz. vlade v primeru boja proti terorizmu zelo hitro posežejo po ukrepih, ki kršijo pravne in politične pravice, saj terorizem predstavlja grožnjo nacionalni državi. S stališča realistov je namreč skrajno neodgovorno, da se iz pripora izpusti posameznike, osumljene terorističnih dejanj, ker pač ni dovolj dokazov za obtožnico. To pomeni le, da je civilno prebivalstvo še naprej ogroženo! Sklicevanje na načelo odgovornosti pripelje državo do tega, da krši mednarodne pogodbe.

Benko (1997: 177) poudarja, da se lahko znotraj varnostnih skupnosti pojavijo določena "dezintegracijska gibanja", ki se kažejo kot:

- 1.) delovanje v "smeri povečanja političnih, ekonomskih ali vojaških bremen na skupnost ali pa na katero od v njej sodelujočih enot." (Po letu 1945 so ZDA pomagale evropskim državam, ker so pričakovale, da si bodo te države enkrat opomogle in takrat jim bodo pomagale nositi gospodarsko in vojaško breme nove svetovne ureditve (Wallace 2002: 115). ZDA pa s svoje realistične pozicije vztrajajo, da mora EU več vlagati v obrambo, če želi tvoriti ravnotežje ali pa imeti več vpliva na ameriško politiko.),
- 2.) "hitro naraščanje v procesu socialne mobilizacije in politične participacije, ki je hitrejši od procesa asimilacije v skupno politično kulturo skupnosti,
- 3.) hitro povečanje v regionalnem, ekonomskem, kulturnem, socialnem, lingvističnem ali pa etničnem razlikovanju, ki je močnejše in hitrejše od integrativnega procesa, ki bi ga moglo nadomestiti,
- 4.) resen upad v političnih ali upravnih zmožnostih vlade kot političnih elit, ki je take narave zaradi tekočih nalog in bremen, ki so jim izpostavljene,
- 5.) relativna zaprtost političnih elit, ki izrazito upočasnjujejo vstop novih članov, spodbujajoč na ta način dvig sovražnih elit iz frustriranih potencialnih članov,
- 6.) neuspeh vlad in elit, da bi pravočasno izvedle potrebne reforme in prilagajanja, kot jih ta zahteva ali pričakuje prebivalstvo (ki so se morda

izkazale v nekaterih območjih zunaj kake politične entitete) ali pa neuspeh, da se pravočasno prilagodijo neizbežnemu upadu ali izgubi do takrat privilegirane ali prevladujoče manjšine."

Mednarodni terorizem

Terorizem je kompleksen pojav. Njegovo definicijo lahko pogojujejo percepcije posameznika, države ali mednarodne organizacije, njihove politične ali ideološke usmeritve. O terorizmu kot enovitem pojavu ne moremo govoriti, saj obstaja več klasifikacij terorizma.¹⁰ To pomeni, da si lahko pogledamo delovanje neke teroristične skupine iz različnih zornih kotov in tako bomo dobili različna pojmovanja. To pa tudi pojasnjuje, zakaj je terorizem tako težko definirati znotraj mednarodne skupnosti. To šibkost ali celo nesposobnost mednarodne skupnosti jasno izraža dilema: Kdo je terorist in kdo borec za svobodo? "Če ni definicije terorizma, ni opredelitve terorizma in zato se je težko boriti proti nečemu, kar skoraj ne obstaja." meni Douglas (1998: 164) in dodaja, da bi države z enotno definicijo lahko uveljavile bolj ali manj enako notranjo zakonodajo za boj proti terorizmu.

Thomas J. Badey (1998: 92–105) definira mednarodni terorizem kot "ponavljajoče se, politično motivirano dejanje, ki ga izvajajo nedržavni akterji z namenom prisile in vplivanja na več držav." Mednarodni terorizem se loči od drugih kriminalnih dejanj zaradi ponovitve in političnega ozadja nasilnih dejanj, ki jih izvaja ena skupina ljudi oz. organizacija in to na podobno izbrane tarče. Namen terorističnih dejanj pa je jasen. Pri ciljni publiku, pri državljanih ene države, poskušajo vzbuditi občutke strahu. Zato naj bi se ljudje identificirali z žrtvami in od vladajoče elite zahtevali mir oz. spremembe ali pa bi jo na naslednjih volitvah zamenjali. Učinek terorističnega dejanja prizadene vsaj dve državi.

Paul Wilkinson (1984: 292) definira mednarodni terorizem kot terorizem, ki je "usmerjen čez državne meje ali ko so tarče tuji državljani ali tuja lastnina, ki se nahaja v državi iz katere izhaja terorist."

---

¹⁰ Tako Purg (1997: 42–45) deli terorizem glede na vzrok (notranji in zunanji ali pa separatistično–nacionalistični, fanatično–religiozni, revolucionarni, terorizem ekstremne emigracije in revanšistični, desni terorizem ali pa radikalni, revolucionarni, ultralevičarski terorizem in osvobodilni terorizem), cilj (ožji in širši; objektivni in subjektivni; individualni in skupinski; revolucionarni, represivni in subrevolucionarni; politični, ideološki in ekonomski ter drugi), uporabljena sredstva (bombni, jedrski), izvor izvajalcev oz. kraj izvedbe (bližnjevzhodni, evropski, arabski), storilca (individualni, skupinski in državni), teritorij (notranji in zunanji, torej mednarodni ali transnacionalni), motiv (politični, kriminalni, psihološki), politično usmeritev (levi in desni) ter barvo (beli, črni, rdeči, zeleni). Davies (2003: 28) pa terorizem opredeli kot levo usmerjen, desno usmerjen, nacionalističen, državno–sponzoriran, anarhističen in religiozen.

Brian M. Jenkins (1990: 30) pa opredeli mednarodni terorizem kot teroristično dejanje, "ki ima jasne mednarodne posledice." Gre za incidente, ko grede teroristi v tujino, da napadejo svojo tarčo ali pa doma izberejo svojo tarčo, ki ima nek mednarodni pomen (npr. diplomati ali uslužbenci mednarodnih organizacij in korporacij ter mednarodni letalski promet).

Pašanski pri definiciji mednarodnega terorizma poudarja, da gre za napad na mednarodno–pravno zaščitene osebe in dobrine oz. sredstva in da so v teroristično dejanje "posredno ali neposredno in namerno ali nenamerno vključene dve ali več držav prek svojih državljanov in dobrin" (Pašanski 1987: 9). Vsako teroristično dejanje na mednarodno zaščitene osebe, dobrine oz. sredstva takoj postane dejanje mednarodnega terorizma. Teroristični napadi, v katerih so posredno ali neposredno in namerno ali nenamerno vključene dve ali več držav preko svojih državljanov in dobrin, pa postanejo dejanja mednarodnega terorizma, ko so izpolnjeni sledeči pogoji (Pašanski 1986: 54):

- 1.) v "domači" državi teroristi napadejo tujega državljana ali predstavnika tuje države;
- 2.) znotraj svoje države teroristi napadejo domače državljane in tuja predstavništva s pogojem, da so med člani teroristične organizacije pripadniki drugih/e držav/e;
- 3.) teroristična organizacija v tujini napade lastne državljane in dobrine oz. sredstva svoje države ali pa državljane in dobrine oz. sredstva druge države.

Purg (1997: 33) definira mednarodni terorizem kot "grožnjo z uporabo sile" in dejansko uporabo sile, kar "presega meje ene države in katero izvajajo nedržavne organizacije, skupine ali posamezniki oziroma posamezniki in skupine, ki pripadajo specializiranim državnim institucijam (ali so pod njihovim vplivom), da bi dosegli določene politične cilje oziroma izzvali politične posledice – tako na nacionalni kot mednarodni ravni." Za Purga je političnost določilni, konstitutivni del termina mednarodni terorizem.

V vseh predstavljenih definicijah izstopa element "mednarodnosti". To pomeni, da so v okviru terorističnega napada oz. na relaciji terorist – žrtev ali vzrok – posledica v dejanje vključeni pripadniki oz. dobrine vsaj dveh držav. Zato tudi prizadeta država ne more preprosto obračunati s teroristi, ker na določeni točki naleti na interese, želje in prednostne naloge druge države. Tako smo spet na nivoju, ko naj bi bilo sodelovanje nujno.

Ne samo različni avtorji, tudi različne službe ene države imajo lahko različne definicije (mednarodnega) terorizma. V ZDA imajo tako zunanje in obrambno ministrstvo ter Zvezni preiskovalni urad - *Federal Bureau of Investigation* (FBI) vsak svojo definicijo (mednarodnega) terorizma.¹¹

FBI definira mednarodni terorizem kot "nezakonito uporabo sile ali nasilja zoper posameznika ali lastnino, z namenom zastrašiti ali prisiliti vlado ali civilno prebivalstvo in to z namenom doseči politične in socialne cilje. Ta dejanja izvaja skupina ljudi ali posameznik, ki ima določene povezave s tujino in katere dejavnosti presegajo državne meje" (*Counterterrorism. FBI Policy and Guidelines in The Attorney General's Guidelines for FBI National Security Investigations and Foreign Intelligence Collection*).

Ameriško zunanje ministrstvo pa je dolgo časa uporabljalo definicijo, ki je bila zapisana v Kazenskem zakoniku ZDA (22 U.S.C. 2656f) in opredeljuje terorizem kot "naklepno, politično motivirano nasilje proti civilistom, ki jih izvajajo subnacionalne skupine ali tajni agenti, običajno z namenom, da se vpliva na občinstvo" (Hofman 1998: 38 in Rensselaer in Perl 2002). Kot mednarodni terorizem pa označujejo terorizem, ki "vključuje državljane ali ozemlja več kot ene države" (Medd in Goldstein 1997: 296 in Rensselaer in Perl 2002).¹²

Le definicija zunanjega ministrstva predpostavlja politično komponento kot sestavni del terorizma in edina omenja delovanje subnacionalnih akterjev. Pozablja pa na grožnje z uporabo sile, torej na psihološki učinek. Po drugi strani pa definicija FBI vsebuje psihološko komponento in ima večji izbor tarč kot definicija zunanjega ministrstva (Hoffman 1998: 39). Skupni imenovalec obeh definicij je uporaba sile (izvajalci nasilja so posamezniki, subnacionalne skupine, tajni agenti) zoper neko tarčo (civilisti, vlade) z določenim namenom oz. ciljem (vplivati na nekoga, doseči določene politične in/ali socialne cilje).

Evropska komisija (v nadaljevanju Komisija) pa je kmalu po terorističnih napadih v ZDA poslala Svetu EU (v nadaljevanju Svet) v obravnavo predlog Okvirne odločbe za boj proti terorizmu.¹³ Okvirna odločba za boj proti terorizmu je bila objavljena v

---

¹¹ Ker ameriško obrambno ministrstvo opredeljuje le termin terorizem in ne tudi mednarodni terorizem, te definicije tu ne navajam, ker je za potrebe tega dela nepomembna.

¹² Po terorističnem napadu 11. septembra 2001 so spremenili definicijo terorizma in mednarodnega terorizma (več o tem v poglavju 2.2.).

¹³ Okvirna odločba se uporablja za usklajevanje zakonov ali administrativnih določb. Zavezuje države članice glede na cilj, ne pa tudi glede metod in načinov realizacije tega cilja. Nima direktnega učinka,

Uradnem listu Evropskih Skupnosti 22. junija 2002. S tem aktom so prvič opredelili teroristično dejanje (1. čl.), ki je vsako dejanje (opredeljeno v točkah od a–i), ki lahko resno škodi državi ali mednarodni organizaciji, povzročeno s ciljem, da se "resnično prestraši prebivalstvo," dejanje, s katerim se "izsili vlado ali mednarodno organizacijo, da naredi neko dejanje oz. se tega dejanja vzdrži" in z namenom "da se omaja ali uniči temeljne politične, ustavne, ekonomske ali socialne strukture države ali mednarodne organizacije" (*Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism*). Kot teroristična dejanja, za katera morajo države članice predvideti ustrezne, strožje kazni, so opredeljeni:

- a) "umori in telesne poškodbe;
- b) psihične poškodbe;
- c) ugrabitve in zajetje talcev;
- d) povzročitev škode vladni ali javni infrastrukturi, transportnemu sistemu, infrastrukturnemu sistemu, vključno z informacijskim sistemom, naftni ploščadi, javnim prostorom ali privatni lastnini, ki lahko ogroža človekovo življenje ali povzroči veliko gospodarsko škodo;
- e) ugrabitev letal, ladij in drugih sredstev javnega prevoza;
- f) izdelava, posedovanje, pridobivanje, prenos, preskrba ali uporaba orožja, eksplozivov ali jedrskega, biološkega ali kemičnega orožja kakor tudi raziskovanje in razvijanje biološkega in kemičnega orožja;
- g) sprostitvev nevarnih snovi, namerno povzročanje požarov, poplav ali eksplozij, ki lahko ogrozijo človekovo življenje;
- h) vmešavanje v/ali prekinitev dobave vode, elektrike ali katerega drugega naravnega vira, ki lahko ogrozi človekovo življenje in
- i) grožnja z izvedbo kateregakoli naštetega dejanja (od a do h)" (*Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism*).

V 2. odstavku 2. čl. se tudi "vodenje teroristične skupine" ter "sodelovanje v aktivnostih teroristične skupine" (dobava informacij ali materialnih sredstev ter kakršnokoli financiranje njene aktivnosti) označuje kot kriminalno dejanje, za katerega morajo podpisnice predvideti ustrezno, strožjo kazen. V 3. čl. avtorji dodajo vsa s terorizmom povezana dejanja, v 4. čl. pa vsakršno spodbujanje ali pomoč ali

---

kar pomeni, da se nanjo ne morejo sklicevati posamezniki pred nacionalnimi sodišči (Cullen 2000: 190).

poskus izvajanja dejanj zapisanih v 1. odstavku 1. čl., 2. in 3. čl. Tudi za vsa ta dejanja morajo podpisnice predvideti ustrezne kazni.

Teroristična skupina pa je opredeljena kot "strukturirana skupina, vzpostavljena v določenem časovnem okvirju, ki jo sestavljata več kot dva človeka in ki deluje tako, da izvaja prej omenjena teroristična dejanja." Strukturirana skupina pa je skupina, "ki ni slučajno vzpostavljena z namenom, da se takoj izvede neko dejanje," tudi nima potrebe, da formalno opredeli naloge za svoje člane in nima potrebe, da razvije strukturo in oblikuje stalno članstvo.

Nobena izmed navedenih definicij mi ni popolnoma zadovoljiva. Bolj kot natančni definiciji mednarodnega terorizma služijo opredelitvi značilnosti (mednarodnega) terorizma, ki ga zato lahko lažje ločimo od drugih nasilnih dejanj. Enako velja za izvajalce terorističnih dejanj (glej tudi poglavje 2.2.).

Človekove pravice v kontekstu boja proti mednarodnemu terorizmu

Države lahko delujejo v funkciji varovanja človekovih pravic ali v funkciji kršitelja le-teh. Države so namreč stranke mednarodnih pogodb in zato te vežejo države in ne posameznikov ali drugih akterjev. Dejanja mednarodnega terorizma pa že sama po sebi predstavljajo kršitev človekovih pravic in vlade se morajo temu upreti tako, da same pri tem kršijo čim manj človekovih pravic (Brooks 2005).

Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah je eden prvih dokumentov o spoštovanju človekovih pravic, ki je nastala v okviru OZN.¹⁴ Deklaracija ni bila nikoli mišljena kot pravno zavezujoč dokument, "je zgolj seznam pravic oziroma svoboščin, h katerim so se države zavezale v 55. in 56. členu Ustanovne listine Organizacije Združenih narodov" (Malanczuk 1997: 213). Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah je postopoma pridobivala splošno podporo, saj je predstavljala "instrument, ki je definiral splošna pravna pravila o človekovih pravicah in vsa tista pravila, ki naj bi to šele postala" (Degan 2000: 505). Je pa deklaracija odločno vplivala na kasnejše pisanje številnih dokumentov o spoštovanju človekovih pravic ter na številne ustave, predvsem novo nastalih držav sveta (Shaw 1997: 207). Še več, ko je GS obravnavala določena vprašanja človekovih pravic ali pa je obsojala kršitve človekovih pravic v določenem delu sveta, se je pri tem redno opirala na pravice zapisane v Univerzalni deklaraciji o človekovih pravicah, nikoli pa se ni sklicevala na

---

¹⁴ Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah je bila sprejeta kot resolucija GS dne 10. decembra 1948 z 48 glasovi za, nobenim proti in z 8 vzdržanimi glasovi. Glasovanja so se vzdržale Belorusija, Češkoslovaška, Poljska, Ukrajina, SZ, Jugoslavija in Saudska Arabija (Shaw 1997: 206–207 in Malanczuk 1997: 212).

kakšno konvencijo s področja varovanja človekovih pravic. Tako sta "besedilo Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah in pravo, ki je bilo oblikovano v tej deklaraciji vplivala na progresivni razvoj pravil splošnega običajnega mednarodnega prava iz tega področja /.../" (Degan 2000: 505).

Potem ko je GS sprejela Univerzalno deklaracijo o človekovih pravicah,¹⁵ sta bila leta 1966 sprejeta Mednarodna pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah¹⁶ in o državljanskih in političnih pravicah¹⁷ ter Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah¹⁸ in Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni.¹⁹ Pakta tesno sledita določilom Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah. Degan (2000: 505) je poudaril, da so bile predhodno sprejete številne deklaracije GS in tem so šele sledile konvencije o določenih vidikih človekovih pravic. "Tako so te deklaracije vplivale na razvoj splošnega običajnega prava in to je dalo osnovo za trditev, da pravo, ki je bilo oblikovano v teh deklaracijah pravno obvezuje tudi države, ki ne postanejo stranke določenega sporazuma." Pravice in svoboščine so bile namreč v teh konvencijah predstavljene na splošen in normativen način; to pa pri nas zbuja trditev, da so k spoštovanju človekovih pravic obvezane tudi tretje države. "Zato se danes smatra obvezo spoštovanja človekovih pravic kot obvezo *erga omnes*," kar pomeni da se od vseh držav sveta zahteva spoštovanje človekovih pravic (Degan 2000: 505).

Leta 1965 so države pogodbenice sprejele Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije.²⁰ Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije obsoja rasno diskriminacijo in obvezuje k izvajanju politike, ki teži k odpravi vseh

---

¹⁵ Deklaracije niso pravno zavezujoče, lahko pa privedejo do uveljavitve določenega pravnega pravila. "Deklaracije lahko vsebujejo kodifikacijo občega prava" (Schermers in Blokker 1995: 772), kar v praksi pomeni, da ko neko deklaracijo podpre dovolj veliko število držav je to znak, da države sprejemajo določeno pravilo občega prava. Tudi obča pravna načela so lahko kodificirana v deklaraciji (Schermers in Blokker 1995: 773).

¹⁶ Mednarodni Pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah je bil sprejet 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI). Veljati je začel 3. januarja 1976.

¹⁷ GS je sprejela Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI). Veljati je začel 23. marca 1976.

¹⁸ Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah je sprejela GS na zasedanju 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI). Veljati je začel 23. marca 1976.

¹⁹ GS je Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni, sprejela in odprla za podpis 15. decembra 1989 z resolucijo št. 44/128.

²⁰ Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije je sprejela GS 21. decembra 1965 z resolucijo št. 2106 A (XX). Veljati je začela 4. januarja 1969.

oblik rasne diskriminacije.²¹ Leta 1984 pa še Mednarodno konvencijo proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja.²²

Države EU so sprejele Listino EU o temeljnih pravicah.²³ Države članice SE pa Konvencijo SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin²⁴ in Konvencijo SE proti mučenju in nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.²⁵

Države članice OZN so leta 1948 sprejele Univerzalno deklaracijo o človekovih pravicah. Deklaracija kot taka pa sama po sebi ni bila zavezujoča. Glede na podporo, ki jo je uživala, bi pričakovali, da bo kmalu nastala Konvencija o človekovih pravicah, česar pa ni bilo. V mednarodni skupnosti ni bilo tovrstnega konsenza in tako so nastajale posamezne konvencije, ki so se osredotočile na posamezne segmente človekovih pravic in jih tako zaščitile (Shaw 1997: 207–208).

Univerzalno deklaracijo o človekovih pravicah danes podpirajo vse države EU in ZDA, enako velja za Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, kar sicer kaže na veliko pripravljenost držav na spoštovanje človekovih pravic (*International Covenant on Civil and Political Rights New York, 16 December 1966*). Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah niso ratificirale le

---

²¹ Konvencije so za razliko od deklaracij obvezujoče, saj kljub temu, da terminologija ni dosledna, določene mednarodne organizacije uporabljajo termin konvencija za pogodbo, ki je nastala v okviru te mednarodne organizacije (Schermers in Blokker 1995: 780). Konvencije so pogodbe, kot take so zavezujoče, čaka pa jih dolg proces sprejemanja. Konvencije morajo ratificirati države, zelo redko pa se zgodi, da določeno konvencijo ratificirajo vse države, kar bi omogočilo nastanek nekega pravnega sistema (Schermers in Blokker 1995: 783). Ratificirana konvencija je veljavna za države, ki so jo ratificirale, ne pa tudi za države, ki tega še niso storile. Konvencije same predpisujejo, koliko ratifikacij je potrebnih, da postanejo veljavne. Posamezna država lahko od konvencije odstopi, zadržki h konvenciji pa praviloma niso mogoči, razen če za to ne obstaja posebno določilo v sami konvenciji (Schermers in Blokker 1995: 806).

²² GS je sprejela Konvencijo proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja 10. decembra 1984 z resolucijo št. 39/46.

²³ Listina EU o temeljnih pravicah je bila vstavljena v Pogodbo o ustavi za Evropo (II. del). Ker pa Pogodba o ustavi za Evropo ni bila nikoli ratificirana, tudi Listina ni nikoli postala kakorkoli obvezujoča (Benedek 2005: 29).

²⁴ Konvencija SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je bila sprejeta in predana v podpis novembra 1950, veljati pa je pričela 3. septembra 1953, ko jo je ratificiralo 10 držav. Kasneje je bilo sprejetih več protokolov, najpomembnejši pa je Protokol št. 11, ki je stopil v veljavo 1. novembra 1998, saj je nadomestil vse dotedanje protokole (Protokol št. 3, 5 in 8). Vsebuje pa tudi protokol št. 2, ki je v skladu s 3. odstavkom 5. čl. postal sestavni del konvencije že leta 1970, ko je stopila v veljavo. S sprejetjem Protokola št. 11 je Protokol št. 9 prenehal veljati (Protokol št. 11 je šel še korak dlje kot Protokol št. 9 in omogočil posamezniku, da se v primeru kršitve njegovih pravic neposredno pritoži na Evropskem sodišču) in Protokol št. 10 je izgubil svoj namen, ker so se podpisnice vrnile k originalnim določilom konvencije.

²⁵ Konvencija SE proti mučenju in nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju je nastala leta 1987, veljati pa je pričela 1. februarja 1989, potem ko jo je ratificiralo sedem držav članic. Konvencija je bila kasneje dopolnjena z dvema protokoloma št. 1 in 2, ki sta postala sestavni del Konvencije, potem ko sta bila ratificirana in pričela veljati 1. marca 2002.

še ZDA (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights New York 16 December 1966*). Pregled ratifikacije protokolov pa takoj pove, da k Fakultativnemu protokolu k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah nista pristopili Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske ter ZDA (*Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights New York, 16 December 1966*).²⁶ K Drugemu fakultativnemu protokolu k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni, pa niso pristopile Francija, Latvija in ZDA²⁷ (*Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty, New York, 15 December 1989*).²⁸ Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in Mednarodno konvencijo proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja so ratificirale vse države članice EU in ZDA (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination New York, 7 March 1966* in *Convention against Torture and Other, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment New York, 10 December 1984*). V SE, kjer imajo ZDA status opazovalke, so vse države članice EU podpisale in ratificirale tako Konvencijo SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin kot Konvencijo proti mučenju in nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Status of Ratification* in *European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment – Status of Ratification*). Države članice EU pa so, poleg zgoraj navedenih konvencij, sprejele še Listino EU o temeljnih pravicah.

Že Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah je izpostavila širok spekter človekovih pravic, ki jim je potrebno nameniti posebno pozornost. Te so bile konkretizirane s paktoma in protokoloma. Kasneje pa so države članice OZN, glede na aktualne dogodke časa, podpirale nastanek konvencij, ki so bile v svojem besedilu bolj natančne in so se osredotočile le na določeno/e pravico/e. Tako je 2. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah dobil svojo konkretizacijo v obliki

---

²⁶ Stanje ratifikacije preverjeno 15. maja 2007.

²⁷ Grčija ima še vedno vložen zadržek na 2. čl., ki ga je podala ob ratifikaciji. To pomeni, da lahko v času vojne uporabi smrtno kazen kot kazen za najhujše zločine vojne narave, ki so bili storjeni v vojni. Enak zadržek so ob ratifikaciji podale tudi Malta, Ciper in Španija, vendar so se temu kasneje odpovedale (*Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty, New York, 15 December 1989*).

²⁸ Stanje ratifikacije preverjeno 15. maja 2007.

Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Njen 5. čl. pa je zelo natančno razdelan v Mednarodni konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja.

Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah in Listina EU o temeljnih pravicah sta si vsebinsko precej podobni, kar kaže na dodatno osveščenost in potrebo po varovanju človekovih pravic. Listina EU pa odseva tudi novost časa – varuje posameznikove osebne podatke in zavrača izročitev posameznika državi, v kateri mu grozi, da bo podvržen mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju, ali pa bo celo usmrčen (*Charter of Fundamental Rights of the European Union*).

Tudi Konvencija SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin je vsebinsko zelo podobna Univerzalni deklaraciji o človekovih pravicah, uvaja pa možnost odškodnine, v kolikor so posamezniku kršene njegove pravice po tej konvenciji. Uvaja tudi Evropsko sodišče za človekove pravice, ki je v funkciji nadzora spoštovanja konvencije (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No. 11*). Konvencija SE proti mučenju in nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju pa natančno opredeljuje to, kar je zapisano že v 2. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah in uvaja institut Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (*European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment, as amended according to the provisions of Protocols No. 1 and No. 2*). Poleg konvencij, ki so nastale v okviru OZN, so na evropskem kontinentu države članice EU kot polnopravne članice SE potrdile svojo zavezanost do varovanja človekovih pravic z ratifikacijo ustreznih konvencij, ki so nastale v okviru SE. To kaže na njihovo večjo pripravljenost oz. vsaj politično voljo do spoštovanja človekovih pravic. Po drugi strani pa nastanek novih konvencij s področja varovanja človekovih pravic, številni protokoli in amandmaji k obstoječim dokumentom nakazujejo, da kljub 60 letnim prizadevanjem človekove pravice še vedno niso spoštovane in varovane, kot bi morale biti. Saj če bi bile, ne bi potrebovali novih dokumentov in amandmajev k že obstoječim dokumentom.

Prav sprejem in ratifikacija zgoraj naštetih konvencij govori o osveščenosti držav(e) o nujnosti varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin in temu primerno država(e) ratificira(jo) ustrezne konvencije. Osveščenost držav EU o

varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščinah je nedvomno visoka. V ZDA pa je mogoče opaziti trend upadanja zanimanja za človekove pravice po letu 1990 (Foot 2004: 19) oz. se je o človekovih pravicah razpravljalo po potrebi, glede na aktualne dogodke po svetu.²⁹

Teroristi v svojem napadu najbolj grobo posegajo v vse segmente človekovega življenja in kršijo njegove pravice in temeljne svoboščine. Najprej ogrožajo posameznikovo življenje, njegovo pravico do prostosti in osebne varnosti. Zaradi stalnih napadov lahko povzročijo, da se prestrašeni posameznik boji potovati oz. prosto gibati na ozemlju določene države ali pa se preseli, ker naj bi bilo drugje varneje. Posredno posegajo v posameznikovo zasebno in družinsko življenje. V svojih napadih lahko teroristi uničujejo poslopja, infrastrukturo države in povzročajo veliko gmotno škodo tako državi kot posamezniku in njegovi družini. Posledično s tem vplivajo na posameznika in ogrožajo njegove socialne in ekonomske pravice (pravica do zaposlitve, izobraževanja, pravica do posamezniku primernega življenjskega standarda, premoženja, socialnega varstva in udeležbe v kulturnem življenju).

Schmid (2005: 29) pa po drugi strani opozarja, da imajo tudi ljudje, ki so obtoženi terorističnih dejanj svoje človekove pravice. Imajo iste pravice kot žrtve, ker pred zakonom smo vsi enaki, pa čeprav je to skregano z našim občutkom za pravico in pravičnost. Tudi za ljudi, ki so obtoženi terorističnih dejanj velja domena, da so nedolžni, dokler se ne dokaže njihova krivda. Pravico imajo do pravičnega in javnega sojenja. V priporu morajo z njimi ravnati tako kot z drugimi obtoženci – človeško in spoštljivo. Nikogar se ne sme mučiti ali z njim kakorkoli nečloveško ali ponižujoče ravnati ali ga kaznovati. Nihče ne sme biti diskriminiran zaradi svoje vere, rase, narodnega porekla in drugih okoliščin.

Glede na ameriški vojaški obračun v Afganistanu, ameriški vojaški napad na Irak in ameriško retoriko o vojni proti terorju oz. terorizmu (*war on terror*) bi pričakovala, da bodo z ujetimi posamezniki iz Afganistana in Iraka ravnali kot z vojnimi ujetniki,

---

²⁹ ZDA so prvič namenile večjo pozornost človekovim pravicam po vojni v Vietnamu po zaslugi delovanja številnih gibanj, ki so nastala v takratnem času. Predsednik Jimmy Carter je ustanovil t. i. Christopherjevo skupino, ki je preučevala spoštovanje človekovih pravic v posameznih državah, preden so jim ZDA namenile pomoč. Vsaka administracija je po svoje posvečala pozornost posameznim državam in njihovem spoštovanju človekovih pravic. Po koncu hladne vojne, ko je zamrlo zanimanje za človekove pravice, se je o njih razpravljalo v času pomembnih dogodkov npr. pokola demonstrantov na Kitajskem ali pa krizi na Vzhodnem Timorju. Bivši ameriški predsednik Bill Clinton pa je največ pozornosti v času svojega predsedovanja namenil prav verskim svoboščinam (Foot 2004: 16-20).

katerim pripada vsa zaščita glede na ženevske konvencije. Vendar ravno nasprotno – svetovalec Bele Hiše Alberto Gonzales si je s trditvijo, da so ženevske konvencije zastarele, prislužil službo državnega tožilca (Roth 2005: 196 in Brooks 2005). Ne samo da ZDA niso spoštovale že podpisanih in ratificiranih konvencij o človekovih pravicah, iskale so pravna opravičila za svoja dejanja (Roth 2005: 185). Res pa je tudi, da bi sicer vojaški obračun s pripadniki teroristične organizacije Al-Kajda težko obravnavali kot "klasični" spopad z drugo vojaško stranjo. Pripadniki Al-Kajde po definicije ne ustrezajo borcu, saj ne nosijo na daleč razpoznavnega znaka in ne nosijo orožja na vidnem mestu. Lahko bi rekli, da imajo razpršeno poveljniško strukturo ter da pri izvajanju svojih operacij ignorirajo vojaške zakone in običaje (Roth 2005: 185). Kar pa ne bi smelo biti opravičilo za kakršnokoli slabo ravnanje z njihovimi zaprtimi pripadniki. Ravnanje z zaprtimi pripadniki Al-Kajde bi moralo temeljiti bolj na zavedanju načela recipročnosti. Tako kot danes pripadniki ameriške vojske, specialci in tajni agentje ravnaajo z zaporniki, ki naj bi bili pripadniki Al-Kajde, lahko pričakujejo, da bodo pripadniki Al-Kajde ravnali z njimi, v kolikor se bodo kdaj znašli v ujetništvu (glej tudi poglavje 2.4.).

1. SODOBNA ZGODOVINA BOJA PROTI MEDNARODNEMU TERORIZMU

Dne 22. julija 1968 so trije pripadniki Ljudske fronte za osvoboditev Palestine - *Popular Front for the Liberation of Palestine* (PFLP) ugrabili izraelsko letalo družbe El Al na poti iz Rima v Tel Aviv in ga preusmerili v Alžirijo. Na prvi pogled je bila to čisto "navadna" ugrabitev, taka kot jih je bilo že dvanajst tisto leto; kasneje pa se je izkazalo, da temu ni tako (Hoffman 1998: 67). Ugrabitelji niso samo preusmerili letala na drugo letališče, v drugo državo, kot je to bila dotedanja praksa, temveč so izraelski vladi in širši javnosti predstavili svojo politično izjavo. Zahtevali so zamenjavo potnikov na letalu za zaprte Palestince v izraelskih zaporih. Do te ugrabitve velikokrat sploh ni bilo pomembno, čigavo letalo so ugrabili, tokrat pa so ugrabili izraelsko letalo in pogoje so postavili izraelskim oblastem. Izraelci so se morali pogajati z ugrabitelji, ker bi bile v nasprotnem primeru posledice katastrofalne – smrt potnikov in uničenje letala (Hoffman 1998: 67). Hoffman (1998: 67) ter Guelke (1998: 191) ta dogodek postavljata za mejnik v zgodovini mednarodnega terorizma in z njim označujeta začetek t. i. modernega mednarodnega terorizma.

V 70. letih 20. stoletja je mednarodni terorizem doživel svoj veliki vzpon, saj se je število terorističnih napadov občutno povečalo. Porast terorističnih dejanj je Kidder (1990: 136–138) pripisoval predvsem zgodovinskim spremembam, ideološkim preobratom tedanjega časa ter tehnološkemu napredku. Izpostavil je konec evropskega kolonializma, ki je prispeval k nastanku številnih neodvisnih držav, ki so imele številne nerešene probleme, v zahodnih demokracijah je zraslo zavedanje o pomembnosti spoštovanja in varovanja človekovih pravic in nenazadnje je bilo to obdobje hladne vojne, v kateri sta prevladovali dve velesili, ki sta imeli jedrsko orožje. Vzporedno s tem je prišlo do porasta islamskega fundamentalizma zaradi občutka vsiljevanja zahodnih vrednot, večale so se razlike med razvitimi državami in državami v razvoju. Mladi, ki s protesti niso ničesar dosegli, so se zatekli k uporabi nasilja. Okrepila se je urbana gverila. In novi šef sovjetske obveščevalne agencije (KGB) je postal Jurij Andropov, ki je veljal za enega večjih sponzorjev terorizma.³⁰ V tem

---

³⁰ Čeprav se o tem manj piše, moram izpostaviti še ameriško sponzoriranje terorizma po svetu. Pal Dang (2002: 50) je označil ZDA za največjega podpornika teroristov po svetu. ZDA so vedno podpirale teroriste, ki so delovali v skladu z njenimi interesi, ko pa so pričeli delovati proti njim, so jih pričeli

obdobju smo bili priča velikemu tehnološkemu napredku, ki se je pokazal v porastu sredstev množične komunikacije, predvsem televizije, radia in komunikacijskih satelitov (Radio in televizija omogočata takojšen prenos dogodkov. Teroristi lahko napadejo na kateremkoli kontinentu, novica se hitro razširi). Tehnološki napredek je v 70. letih 20. stoletja prispeval k porastu letalskega prometa (letala so tako postala tarča teroristov, istočasno pa so jim omogočala veliko mobilnost) in k razvoju orožja. Orožje je postalo manjše, možno ga je bilo skriti v kovček. Spremenili so se tudi materiali in tako je npr. avstrijski Glock–17 skoraj v celoti narejen iz plastičnih materialov. Razstavljenega se z lahkoto, mimo varnostnikov, pretihotapi na letalo.

Teroristične organizacije, ki so delovale v obdobju 70. let 20. stoletja, so uporabljale konvencionalno orožje in najpogostejše taktike so bile: atentati, bombni napadi, ugrabitve posameznikov ali letal in zasedbe diplomatskih misij.³¹ Laqueur (2004: 9) je terorizem tega obdobja označil za "diskriminatornega", kar pomeni, da so si teroristi skrbno izbrali svoje tarče (kralji/ce, veleposlaniki in drugi diplomati višjega ranga, predsedniki držav in drugi visoki uradniki, generali in drugo vojaško osebje višjega čina), poleg tega je bil teroristični napad "propagandno dejanje" (Laqueur 2004: 9). Cilj je bil, da se pri širši javnosti vzbudi strah in pritegne njihovo pozornost, da bi tudi drugi ljudje razumeli, za kaj se borijo, da bi razumeli njihove cilje in postali njihovi simpatizerji (Laqueur 2004: 9 in Jenkins 1990: 34). Saj kot pravi Jenkins (1990: 34): "Terorizem je gledališče – namenjen je ljudem, ki to gledajo in ne žrtvam." S terorističnimi napadi želijo pokazati na nesposobnost vlade, da bi zavarovala svoje državljane. To je namreč njena funkcija, ker kot je že Hobbes ugotovil, so se ljudje odrekli oblasti in svobodi. Dali so jo suverenu v zameno za varnost. V kolikor suveren ni sposoben zagotavljati te varnosti, se mu oblast lahko odvzame (Alatri 1980: 51–53).

Teroristične organizacije 70. let 20. stoletja so imele vojaško organizirano in hierarhično strukturo (Jenkins 2004: 11 in Hoffman 1998: 197). Imele so svoje vodstvo, nadzorni aparat in izvajalce napadov, ki so bili zelo dobro izurjeni (Hoffman 1998: 197). V primeru aretacije določenih pripadnikov organizacije je bila ta kot

---

zatirati. ZDA so tako v preteklosti same večkrat napačno ravnale in si prislužile sovraštvo določenih posameznikov in narodov.

³¹ Če jih samo nekaj imenujem: IRA, ETA, FLN, PFLP, PLO, Revolucionarna organizacija 17. november, Organizacija Črni september, Skupina Baader–Meinhof, PKK, Rdeče brigade, Direktna akcija, CCC, Hezbollah, GIA, Egipčanski islamski borci in druge.

celota močno prizadeta in njeno delovanje je bilo precej okrnjeno, dokler se ni kadrovske ponovno okrepila.

Mednarodni terorizem 70. in 80. let 20. stoletja bi lahko označili kot levo usmerjeni, nacionalistično–separatistični terorizem. V začetku 90. let 20. stoletja pa se je pojavil religiozno motivirani mednarodni terorizem, ki se je od predhodnega precej razlikoval. Zato so nekateri avtorji kot npr. Gearson (2002: 20) terorizem 70. in 80. let poimenovali kot tradicionalni ali stari (Laqueur 2004: 9) in nove pojavne oblike religiozno motiviranega terorizma kot novo dobo terorizma oz. novi terorizem (Laqueur 2004: 9).

Mejnik nove dobe terorizma predstavlja napad japonskega kulta *Aum Shinrikyo* – Vrhovna resnica na tokijsko podzemno železnico, marca leta 1995. V napadu, v katerem so uporabili plin sarin, so ubili 12 ljudi, okrog šest tisoč pa ranili. (Davies 2003: 83 in Gearson 2002: 7). Marca 2001 pa je japonska policija ugotovila, da so pripadniki kulta kot podizvajalci nekega računalniškega podjetja vzpostavili celotno računalniško omrežje za 80 japonskih podjetij ter deset vladnih agencij, ki so jih hoteli kasneje s pomočjo trojanskih konjev onesposobiti (Davies 2003: 240–241).

Laqueur (2004: 9) je poudaril, da je novi terorizem postal "nediskriminatoren", kar pomeni, da svojih žrtev ne izbirajo premišljeno, temveč sledijo "maksimalnemu uničenju." Religiozno motivirani teroristi "želijo vsiliti svoja verska prepričanja vsakemu, ki se jim ne podreja" (Davies 2003: 29). Ker so tako fanatični, so nevarni. Vodi jih "vizija božje volje" (Davies 2003: 29), zato zahtevajo popolno podrejanje določenemu verskemu prepričanju. Da bi dosegli svoje cilje, so pripravljene napasti vsakogar in z vsakršnimi sredstvi.

Vzporedno s tem se je spremenila tudi struktura teroristične organizacije. Struktura je bolj fleksibilna, ni več hierarhično zasnovana. Lahko govorimo o posameznih enotah, ki so relativno samostojne in v primeru uničenja ene enote, druge lahko naprej normalno delujejo. Vendar Jenkins (2001: 12) meni, da znotraj organizacije kot celote, znotraj posamezne enote vseeno obstaja neka manjša hierarhija, zato da se delo organizira in porazdeli. Meni, da obstaja oblika formalnega članstva, da novinci v/po nekem postopku prisežejo zvestobo novi organizaciji. Vsak pripadnik ima točno določeno funkcijo (npr. obveščevalci in zbiralci podatkov, logistične naloge, izvajalci napadov in inštruktorji), med seboj si delijo odgovornosti. Jenkins primerja strukturo teroristične organizacije s strukturo multinacionalne organizacije, kar sovпада z bin Ladenovim znanjem in načinom poslovanja (Jenkins 2001: 12).

Zaradi terorističnega napada na stolpnici Svetovnega trgovinskega centra in stavbo ameriškega obrambnega ministrstva - Pentagona je danes najbolj znana religiozno motivirana teroristična organizacija Al-Kajda. Njen cilj je umik tujcev, predvsem ZDA, iz muslimanskih držav (predvsem iz Saudske Arabije, ki je za muslimane sveta zemlja), uničenje kraljeve hiše Saudske Arabije (ker naj bi bila skorumpirana in kot taka nezakonita skrbnica dveh muslimanskih svetih krajev) in ustanovitev države Palestincev, pa četudi to pomeni uničenje izraelske države (Ferguson 2001: 120 in Roger 2005).

Oddbjørn Leirvik (2001) in Jaafar Sheikh Idris (*Separation of Church And State*) menita, da že dolgo na zahodu prevladuje mišljenje, da sta cerkev in država ločeni in da za muslimanske države velja, da sta cerkev in država povezani. Menita, da to ne drži popolnoma. Še več, Jaafar Sheikh Idris meni, da naj bi v preteklosti zahodni politiki uspešno integrirali določene religiozne (krščanske) norme, pravila in obnašanja v pravila države. To naj bi se predvsem odražalo v odnosu zahoda do islama (*Separation of Church and State*). Za razliko od krščanstva, kjer naj bi bila Biblija knjiga ljudi in ne knjiga boga (zaradi množice evangelijev, ki različno opisujejo iste dogodke) pa v islamu prevladuje osnovno prepričanje, da so besede v Koranu božje besede, sune pa je napisal prerok pod budnim božjim varstvom. Zato vere ni možno ločiti od države. Muslimane usmerja pri njihovem življenju in jih usmerja pri vodenju države (*Separation of Church and State*). Božja beseda, ki je zapisana v Koranu, tako uravnava vse vidike človekovega življenja: osebno, družinsko, družbeno, politično in mednarodno (Anonymous 2004: 2). In ker sta država in vera tako povezani, vsak napad na katerikoli vidik države pomeni napad na vero, na nekaj, v kar muslimani verjamejo, kar jim je sveto. In na to lahko odgovorijo samo na en način, s t. i. "defenzivnim džihadom" (Anonymous 2004: 6–7). Na napad svoje vere se morajo braniti in to lahko naredijo le z nasilnimi, vojaškimi sredstvi.

Razlika med starim in novim terorizmom se kaže tudi v tem, da so se vlade v 70., 80. in 90. letih 20. stoletja s teroristi lahko pogovarjale o premirju. Sovražnik je bil tako rekoč znan. Za isto pogajalsko mizo so se lahko posedli npr. predstavniki britanske vlade in Sinn Feina,³² ali pa predstavniki španske vlade in Herri

---

³² Sinn Fein (po galsko: Mi sami) je politično krilo IRA. Njuna povezava je bila javna skrivnost. So si pa prizadevali za priključitev Severne Irske k Republiki Irski po mirni poti.

Batasuna.³³ Pri Al-Kajdi pa ni predstavnikov za pogajanja, ni niti želje po pogajanjih. Cilj je uničiti ZDA. Ne zaradi tega, kar so in kar predstavljajo, temveč zaradi tega kar počnejo in kako delujejo (Anonymous 2004: 145).

---

³³ Herri Batasuna (po baskovsko: Ljudska sloga) je politično krilo ETA, ki si je za združitev baskovskih provinc prizadevala po mirni poti, s političnimi sredstvi.

2. BOJ EU IN ZDA PROTI MEDNARODNEMU TERORIZMU

V obdobju t. i. starega terorizma se je več terorističnih napadov zgodilo na ozemlju držav EU kot pa v ZDA. Nasprotno pa so bili Američani v tujini (predvsem diplomatsko osebje, vojaško osebje in poslovneži) pogosta tarča in žrtve terorističnih napadov.³⁴ Po podatkih ameriškega zunanjega ministrstva je bilo samo v letih 1995–2000 izvedenih 2.129 napadov z značilnostmi mednarodnega terorizma. Od tega je bilo 2.114 terorističnih napadov z značilnostmi mednarodnega terorizma, izvedenih izven ZDA in pri tem je bilo umorjenih 70 ameriških državljanov, 651 pa je bilo ranjenih (Ferguson 2001: 118). Prvi večji teroristični napad na ozemlju ZDA se je zgodil 19. aprila 1995, ko je Timothy McVeigh podtaknil bombo v Zvezno poslopje Alfred P. Murrah v Oklahoma Cityju.³⁵ Bomba je uničila celotno severno stran poslopja in ubila 168 ljudi. McVeigha so kmalu aretirali, ga obsodili in junija 2001 tudi usmrtili (Davies 2003: 118–120).

Države EU, ki so se v preteklosti pogosto soočale z (mednarodnim) terorizmom (terorizem na Severnem Irskem, v Španiji, Franciji, Italiji, Nemčiji, Grčiji in drugod), so spoznale, da se proti terorizmu ni mogoče boriti samo z nasiljem, temveč tudi s kombinacijo gospodarskih ukrepov, ki privedejo do gospodarskega razvoja, s pogajanjem ali diplomacijo (Wallace 2002: 116). Lahko bi rekli, da so se evropske države naučile živeti s to grožnjo in s strahom, kar je bilo za Američane nesprejemljivo. ZDA so se po terorističnem napadu 11. septembra nagibale k hitremu vojaškemu ukrepanju, države EU pa so na ta ukrep zaradi svojih preteklih izkušenj z (mednarodnim) terorizmom gledale s precejšnjo mero skepticizma (Merkl 2005: 22). Dejstvo je, da se v preteklosti v ZDA ni zgodilo nič takega, kar bi jih pripravilo na 11.

---

³⁴ Tako so Palestinci leta 1973 ubili ameriškega veleposlanika v Sudanu, leta 1976 je bil umorjen ameriški veleposlanik v Libanonu, tri leta kasneje je prišlo do zajetja ameriškega veleposlaništva v Teheranu, istega leta (1979) do ugrabitve in umora ameriškega veleposlanika v Afganistanu. Leta 1983 je v zajetju križarke Achille Lauro v Sredozemlju umrl ameriški državljan. Isto leto je bil izveden bombni napad na ameriško veleposlaništvo in poslopja ameriških vojakov v Bejrutu. Dve leti kasneje (1985) so libijski teroristi izvedli napad na berlinsko diskoteko in leta 1989 podtaknili bombo na letalo ameriške letalske družbe Pan–Am, ki je eksplodirala nad škotskim mestom Lockerby in tako terjala še več žrtev. Leta 1996 so bili napadeni ameriški vojaki v Saudski Arabiji, dve leti kasneje ameriški veleposlaništvi v Keniji in Tanzaniji ter leta 2000 ameriška vojaška ladja USS Cole v Jemnu (Hill 2001: 84–87).

³⁵ Datum napada je izbran zelo premišljeno, saj označuje drugo obletnico dogodka, ko so zvezni agentje udrli na posest podružnice sekte Davidovcev v mestu Waco. S pripadniki sekte so se zapletli v oborožen spopad, v katerem je bilo ubitih 74 ljudi (Davies 2003: 120 in Hoffman 1998: 105). Tudi sam McVeigh je bil desno usmerjeni ekstremist, simpatizer t. i. bele nadvlade.

september in zato tudi niso imeli pripravljenih nobenih načrtov, kako ukrepati (Gaddis 2001: 10). Lahko so se zatekli le k uporabi sile v obliki vojaškega posredovanja.

Robert Kagan je to prakso delovanja komentiral rekoč, da "Američani izvirajo iz Marsa, Evropejci iz Venere" (Neuhold 2005: 85). To pomeni, da se ZDA lažje in hitreje zatečejo k uporabi sile za doseg svojih ciljev, še zlasti v zunanji politiki. ZDA raje prepuščajo mirno reševanje sporov drugim, same se nagibajo k hitrim vojaškim rešitvam, ki temeljijo na visoki tehnologiji. Če je potrebno, grede ZDA v vojaško akcijo same (Neuhold 2005: 85).

Po terorističnem napadu 11. septembra so bile države EU prve, ki so ZDA izrazile svoje sožalje ter ponudile pomoč. ZDA so tudi podprle v njeni akciji v Afganistanu, nato pa se je zavezništvo pričelo krhati. Stevenson (2003) je menil, da je imelo pri tem velik pomen preteklo soočenje in izkušnje z (mednarodnim) terorizmom. Terorizem, s katerim so se v preteklosti soočale države EU, naj bi zaznamovala omejena uporaba nasilja in dejstvo, da se je bilo mogoče s teroristi pogajati in sklepati bolj ali manj kratkotrajne mirovne sporazume. Tega pa pri Al-Kajdi ni. Njeni pripadniki, katerih število je ocenjeno na tisoče, se nimajo namena pogajati s predstavniki ZDA. Njihov cilj je povzročiti velike izgube. Stevenson (2003) je tudi izpostavil, da so ZDA zaradi svoje politike in vključenosti v dogajanja na Bližnjem Vzhodu še vedno potencialna tarča teroristov in da se EU tega zaveda. Sam bin Laden je leta 2002 v svojem govoru imenoval Avstralijo, Kanado, Francijo, Nemčijo, Izrael, Italijo in Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske za svoje potencialne tarče. Stevenson (2003) je izpostavil, da EU ni enako kot Združene države Evrope in da kot taka drugače deluje, ker da v "EU ni moči, ki bi prispevala k temu, da bi prišlo do spontanih sprememb v politikah nacionalnih vlad."

Kmalu sta EU in ZDA pričeli drugače sprejemati in gledati na grožnjo varnosti, s katero sta se soočali in to se je pokazalo kot največji problem v transatlantskem zavezništvu (Stevenson 2003). ZDA so pričakovale večjo angažiranost EU na področju varnosti in boja proti mednarodnemu terorizmu, vendar do tega ni prišlo. Same so zato razvile obliko t. i. preventivne samoobrambe, ki je postala del Busheve Strategije o nacionalni varnosti. V bistvu je že stoletja državam dovoljeno, da se branijo, ko so napadene, sedaj pa ZDA uveljavljajo preventivno komponento kot prilagoditev na današnje razmere (Neuhold 2005: 94). Ko se vidi grožnja, se jo uniči oz. odstrani, zato da se ne uresniči.

2.1. Prve reakcije po terorističnem napadu septembra 2001

Na teroristične napade v ZDA so se hitro odzvale same ZDA (tako na nacionalni kot na mednarodni ravni), države v okviru mednarodnih organizacij, kot so OZN in Organizacija severnoatlantske pogodbe - *North Atlantic Treaty Organisation* (NATO) ter EU.

2.1.1. Ukrepanje ZDA in EU

V urah po terorističnih napadih so v ZDA sprožili veliko reševalno operacijo, s katero so poskušali najti preživele posameznike in v kateri so umrli tudi številni reševalci in gasilci. Prvič v zgodovini ZDA pa so kot preventivni ukrep prepovedali polete vsem civilnim letalom (ki niso bila na nujni vožnji) na območju ZDA in tako so v negotovosti pustili preko deset tisoč potnikov po državi (*National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States: Wartime*). Civilna letala so ponovno vzletela dva dni kasneje. Z delom je takoj pričel FBI v sodelovanju s Službo za imigracijo in naturalizacijo. V zelo kratkem času so aretirali 768 ljudi, od katerih so jih veliko večino izgnali iz države, ker so imeli neurejene imigracijske dokumente. Kmalu so sprejeli Domovinski zakon – *USA Patriot Act of 2001* (o tem več v poglavju 2.2.) in tako postavili pravne temelje za boj proti (mednarodnemu) terorizmu. Takoj po terorističnih napadih so identificirali glavnega krivca – teroristično organizacijo Al-Kajda in ji napovedali svoj boj, ki se je kasneje konkretiziral v vojaškem napadu na Afganistan, kjer so imeli svoja skrivališča in vadišča (glej tudi poglavje 2.4.) (*National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States: Wartime*).

V nadaljnjih 100 dneh po terorističnih napadih na ZDA, so te zamrznile vsakršno finančno premoženje 153 teroristom, terorističnim organizacijam in centrom (glej tudi poglavje 2.6.), sprejeli so nove zakone za boj proti (mednarodnemu) terorizmu, več pristojnosti so dali policijskim enotam ter ustanovili Urad za domovinsko varnost, ki predstavlja največjo reorganizacijo ameriške administracije zadnjih let, okrepili so obveščevalne agencije in se s humanitarnimi akcijami odločili pomagati prebivalcem Afganistana, predvsem ženskam in otrokom. Ameriške človekoljubne organizacije so finančno pomagale družinam žrtev terorističnih napadov, ameriška vlada pa se je zavzela za strpnost do muslimanov, živečih v ZDA (*The Global War on Terrorism: The First 100 Days*).

Na teroristične napade 11. septembra se je seveda odzvala tudi EU. Eno prvih izjav je podal predsednik Komisije Romano Prodi, ki je minuto molka namenil vsem žrtvam terorističnega napada, izrazil sočutje družinam umrlih ter solidarnost z vsemi Američani. Poudaril je "zavezanost EU, da skupaj z ameriškim predsednikom George W. Bushem in ameriško vlado gradijo varen in demokratičen svet za vse naše narode" (*Statement by President Prodi on the Attacks against the United States*) ter nujnost sodelovanja EU in ZDA v boju proti terorizmu.

Samo nekaj dni po terorističnih napadih je Komisija predlagala ustanovitev Evropskega zapornega naloga, z Okvirno odločbo za boj proti terorizmu so poskušali definirati teroristična dejanja in določili najmanjše kazni za različna teroristična dejanja (Occhipinti 2004: 189).

Že 21. septembra 2001 se je Evropski svet na pobudo belgijskega predsedstva sestel na izredni seji, kjer so izrekli svojo popolno podporo ZDA in njenim državljanom ter obljubili sodelovanje pri iskanju in kaznovanju storilcev in vseh drugih posameznikov, kakorkoli povezanih s terorističnimi napadi na ZDA. Predstavniki Evropskega sveta so ZDA obljubili sodelovanje v boju proti terorizmu in pozvali k oblikovanju globalne koalicije za boj proti terorizmu pod pokroviteljstvom OZN. Prav tako so se obvezali k tesnejšemu in interdisciplinarnemu pristopu znotraj same EU v boju proti terorizmu (*Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*). Evropski svet je odredil načrt delovanja, ki je predvideval:

- 1.) okrepljeno policijsko in pravosodno sodelovanje (uvedba Evropskega zapornega naloga),³⁶
- 2.) sprejetje skupne definicije terorizma;
- 3.) sprejetje skupnega seznama terorističnih organizacij;
- 4.) vzpostavitev skupnih preiskovalnih skupin;
- 5.) večjo izmenjavo informacij;

---

³⁶ Že na zasedanju Evropskega sveta oktobra 1999 v Tampereh so pozvali k hitrejši ratifikaciji Evropske konvencije o izročanju (*Presidency Conclusions – Tampere European Council, 15–16 October 1999*). Obstoječe postopke izročanja je kasneje nadomestil Evropski zaporni nalog. Veliko ukrepov, ki so vezani na boj proti terorizmu, so sprejeli že na Evropskem zasedanju v Tampereh (novost je zamrzitev premoženja posameznikov in organizacij, ki so bile osumljene terorističnega napada na ZDA), sedaj pa so predstavniki pozvali k hitrejšemu sprejemanju in implementaciji obstoječe zakonodaje (Occhipinti 2004: 189).

- 6.) poglobljeno sodelovanje z Evropsko policijo – *European Police (EUROPOL)* ter vzpostavitev posebne protiteroristične skupine znotraj EUROPOL, ki bo tesno sodelovala z ZDA;
- 7.) razvoj mednarodnih pravnih instrumentov (pozvali so k implementaciji obstoječih mednarodnih konvencij za boj proti terorizmu ter podprli indijski predlog za sestavo Splošne konvencije za boj proti mednarodnemu terorizmu v okviru OZN);
- 8.) zaustavitev financiranja terorizma (pozvali so Svet za ekonomske in finančne zadeve (ECOFIN) in Svet za pravosodne in notranje zadeve, da sprejmejo vse potrebne ukrepe, s katerimi bi lahko preprečili financiranje terorističnih dejanj ter pozvali k sprejemu Direktive o pranju denarja in Okvirne odločbe o zamrznitvi premoženja, o kateri naj bi se kmalu po tem sestanku razpravljalo znotraj EU, države članice so pozvali k ratifikaciji Konvencije OZN o preprečevanju financiranja terorizma);
- 9.) okrepljeno letalsko varnost (pozvali so h krepitvi letalske varnosti, tehničnemu izobraževanju posadke, pregledovanju in kontroli ročne prtljage ter nadzoru varnostnih ukrepov, ki so jih uvedle posamezne države članice) ter
- 10.) koordinacijo delovanja EU na globalni ravni (izpostavili so pomen in vlogo predsednika Sveta, ki mora poskrbeti za koordinacijo med politikami EU in na relaciji EU – države tretjega sveta) (*Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*).

Predstavniki Evropskega sveta so poudarili večjo vlogo oz. pomen vključenosti EU v mednarodno skupnost, ker lahko prispeva k preprečevanju regionalnih konfliktov in posledično s tem k boju proti terorizmu (*Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001*). Tako so bile postavljene splošne politične smernice nadaljnjega delovanja EU v boju proti terorizmu. Še posebej pomembno je to, da je ta načrt dolgoročen, kar pomeni, da "rotirajoče se predsedstvo ne more več določati protiteroristične agende glede na nacionalne prioritete" (Bures 2006: 60). Tako je lahko EU postala stalni akter v mednarodni skupnosti na področju boja proti mednarodnemu terorizmu.

Belgijsko predsedstvo je sklicalo tudi zasedanje Sveta za pravosodne in notranje zadeve, ki se je sestalo 20. septembra 2001 v Bruslju. Dogovorili so se o sprejetju ukrepov iz področja pravosodnega sodelovanja, sodelovanja med policijo in obveščevalnimi službami, preprečevanja financiranja terorizma, varovanja državnih

meja in drugih ukrepov. V skladu s sklepi, ki so jih sprejeli že na zasedanju Evropskega sveta v Tamperah leta 1999, so sklenili zamenjati obstoječe postopke izročanja z Evropskim zapornim nalogom, ki bi te postopke poenostavil in omogočil hitrejše izvajanje. Pozvali so k nastanku skupne definicije terorističnih dejanj, h ratifikaciji Konvencije o vzajemni pomoči pri kazenskih zadevah,³⁷ in k nastanku skupnih preiskovalnih skupin za boj proti terorizmu.³⁸ Komisijo so pozvali k izdelavi predloga, ki bi policijskim enotam omogočal kazensko preiskavo, v katero so vključeni elektronski komunikacijski sistemi in temu primerno ukrepanje glede na varovanje osebnih podatkov (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001*). Svet za pravosodne in notranje zadeve je pozval k srečanju šefov policijskih enot, ki so bile vzpostavljene za izvajanje posebnih nalog, da se čim prej sestanejo z namenom izboljšanja sodelovanja med EU in tretjimi državami in da se dogovorijo o boljši koordinaciji pri izvajanju sprejetih ukrepov med državami članicami (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001*). Prav tako je predlagal ustanovitev protiteroristične enote znotraj EUROPOL in pozval policije držav članic ter njihove obveščevalne službe k sodelovanju in izmenjavi informacij. Države članice EU je pozval k izmenjavi praktičnih informacij glede izvajanja ukrepov na nacionalni ravni, ki zadevajo boj proti terorizmu,³⁹ ter sodelovanje pri odkrivanju orožja, eksplozivov in njihovega skladiščenja ter transporta (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001*). Predstavniki Sveta za pravosodne in notranje zadeve so pozvali države članice EU k ratifikaciji Konvencije OZN za boj proti financiranju terorizma ter zamrznitvi premoženja posameznikov in organizacij, osumljenih terorističnih dejanj. Prav tako so pozvali k poostrenemu nadzoru zunanjih meja EU, preverjanju dokumentov, da bi se izognili potencialnim ponarejanjem, večje preverjanje pri izdaji vizumov ter k izdelavi načrta za varovanje civilnega prebivalstva v primeru terorističnega napada (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001*). Svet za pravosodne in notranje zadeve se je zavzel za večje sodelovanje z ZDA na vseh področjih in na vseh nivojih. Pri tem gre za sodelovanje na politični ravni v okviru OZN, sodelovanje med

---

³⁷ Konvencija o vzajemni pomoči pri kazenskih zadevah je bila predana v podpis 29. maja 2000.

³⁸ Ideje o tem so se pojavile že na zasedanju Evropskega sveta v Tamperah, oktobra 1999.

³⁹ Ti ukrepi obsegajo nadzor na letališčih, nadzor nacionalnih meja in prehajanje mej, nadzor prehajanja zunanjih mej EU (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs) Brussels, 20 September 2001*).

EUROPOL in ZDA, sodelovanje med evropskimi obveščevalnimi agencijami in ameriški obveščevalnimi agencijami in za sodelovanje predstavnikov ZDA na sestankih protiterorističnih enot v EU (*Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001*).

Takoj po terorističnih napadih 11. septembra je prišlo do večjega in poglobljenega sodelovanja med EU in ZDA. Nastali so prvi dogovori o policijskem in pravosodnem sodelovanju, ki so omogočali izmenjavo informacij glede terorističnih groženj, tihotapljenja in kriminala. Ker je imel EUROPOL stroga določila glede ravnanja z osebnimi podatki, sta se morala EU in ZDA sporazumeti o njihovi izmenjavi. Prav tako so se morali pogajati o izročanju posameznikov, ker je EU zavrnila izročanje vseh, ki bi jim grozila smrtna kazen (Occhipinti 2004: 192).

2.1.2. Ukrepanje držav v okviru OZN in NATA

Dan po terorističnem napadu na stavbi Svetovnega trgovskega centra v New Yorku, stavbo ameriškega obrambnega ministrstva Pentagon v Washingtonu D. C. ter strmoglavljenju letala v Pennsylvaniji, je generalni sekretar OZN Kofi Anan v otvoritvenem govoru 56. zasedanja GS poudaril, da za teroristična dejanja ni opravičila, da pa se boj proti terorizmu ne sme oddaljiti od ciljev in načel OZN (Dhanapala 2005: 18). Pa tudi vsi preventivni ukrepi morajo biti sprejeti v skladu z Ustanovno listino (UL) ZN (Dhanapala 2005: 18). Nato so države članice OZN, ki so se udeležile tega zasedanja, porabile nadaljnjih sedem dni, da so se poenotile o skupni resoluciji, s katero so obsodile teroristične napade na ZDA. GS je tako obsodila teroristične napade v ZDA, ki so povzročili veliko smrtnih žrtev in ogromno materialno škodo. Državljanom in vladi ZDA je izrazila svoje sočutje in solidarnost v "teh žalostnih in tragičnih okoliščinah" (A/RES/56/1). Pozvala je k mednarodnemu sodelovanju, s katerim bi pred sodišče privedli vse odgovorne za teroristične napade in razvili in vzpostavili nove ukrepe za preprečevanje in zaježitev terorističnih dejanj, s katerimi bi našli vse odgovorne, ki v tovrstnih terorističnih dejanjih nudijo svojo pomoč, podpirajo in skrivajo teroriste ter jim tudi finančno pomagajo (Dhanapala 2005: 18).

Dvanajstega septembra se je sestal tudi VS, ki je svojo resolucijo sprejel še isti dan. Z resolucijo S/RES/1386 (2001) je obsodil teroristične napade na ZDA 11. septembra 2001 in v preambuli ponovno potrdil načela in cilje OZN, ki so zapisani v

UL ZN, izrazil je pripravljenost na boj proti vsem grožnjam mednarodnega miru in varnosti, ki jih povzročajo teroristična dejanja in priznal neodtujljivo pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe v skladu z UL ZN. Teroristične napade na ZDA je, tako kot vsa dejanja mednarodnega terorizma, označil za grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Izrazil je svojo naklonjenost in sočutje žrtvam in njihovim družinam ter drugim državljanom in vladi ZDA. VS je pozval k sodelovanju, s katerim bi ujeli in pred sodišče privedli vse izvajalce, organizatorje in sponzorje terorističnih napadov, kakor tudi poudaril da so vsi, ki so kakorkoli pomagali pri teh napadih, za to odgovorni. Pozval je mednarodno skupnost, da podvoji svoje napore oz. delo, s katerim bi preprečevali in zatirali teroristična dejanja. Pozval je k popolni implementaciji konvencij OZN za boj proti (mednarodnemu) terorizmu,⁴⁰ kakor tudi resolucij VS na to temo in izrazil svojo pripravljenost, da izvede vse potrebne ukrepe, s katerimi bi ustrezno odgovorili na teroristične napade in se v skladu z odgovornostjo, ki izvira iz UL ZN, borili proti vsem oblikam terorizma (S/RES/1368 (2001)).

Cassese opozarja na dvoumnost in kontradiktornost sprejete resolucije, ker v preambuli izpostavlja pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe, v operativnem delu pa izpostavlja teroristična dejanja 11. septembra kot grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. To pa ni isto kot oboroženi napad, ki bi upravičil pravico do samoobrambe v skladu z 51. čl. UL ZN (Cassese 2001: 996). V operativnem delu resolucija tudi izpostavlja pripravljenost, da se na teroristične napade odgovori z vsemi potrebnimi ukrepi, kar pomeni, da je VS pripravljen odobriti vojaško akcijo, v kolikor bi to bilo potrebno (Cassese 2001: 996). Cassese meni, da je dvoumnost v resoluciji namerna, ker se ZDA takrat še niso odločile, kako bodo na napad odgovorile in so si hotele pustiti vse možnosti odprte. Najverjetneje so se že takrat nagibale k unilateralni akciji, s katero bi se v celoti izognile VS (Cassese 2001: 996).

Na teroristične napade v ZDA se je isti dan odzval tudi Severnoatlantski svet NATO, ki se je prvič v svoji zgodovini, po terorističnih napadih na ZDA, skliceval na 5.

---

⁴⁰ Konvencije OZN za boj proti (mednarodnemu) terorizmu so: Konvencija o kaznivih dejanjih storjenih na krovu letal, Konvencija o nezakonitem zajetju letal, Konvencija o preprečevanju nezakonitih dejanj proti varnosti v letalskem prometu, Mednarodna konvencija proti jemanju talcev, Konvencija o fizičnem varovanju jedrskih snovi, Mednarodna konvencija za preprečevanje terorističnih bombnih napadov, Mednarodna konvencija za preprečevanje financiranja terorizma, Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam, Konvencija o označevanju plastičnega eksploziva z namenom odkritja, Konvencija o zatiranju nezakonitih dejanj storjenih proti varnosti v pomorski navigaciji in Mednarodna konvencija za preprečevanje dejanj jedrskega terorizma.

čl. Severnoatlantskega sporazuma (Bebler 2004-2005: 165). V tem čl. so se države pogodbenice Severnoatlantskega sporazuma leta 1949 obvezale h kolektivni obrambi, kar pomeni, da se oborožen napad na eno ali več držav v Evropi ali Severni Ameriki jemlje kot napad na vse članice zavezništva. Zato imajo države pravico do svoje individualne oz. kolektivne samoobrambe, ki jim jo priznava tudi 51. čl. UL ZN, in si bodo med seboj pomagale z vsemi potrebnimi sredstvi (vključno z uporabo oborožene sile) dokler se na območju zavezništva varnost ponovno ne vzpostavi (*The North Atlantic Treaty*). Tu pa Bebler (2004–2005: 165) opozarja na dejstvo, da ZDA ni napadla neka velika vojaška sila (kar je sicer predvideno s sporazumom), temveč skupina posameznikov, zoper katere velik vojaški protinapad ni bil izveden.

Tako so države članice VS in NATO gledale na teroristični napad kot na "oboroženo agresijo neke države" (Cassese 2001: 997), zaradi česar se lahko druga država (v tem primeru ZDA) zateče k individualni samoobrambi oz. skupaj z drugimi državami h kolektivni samoobrambi. S tem, ko so države pristale na širše tolmačenje načela samoobrambe, so po Cassesejevem mnenju (2001: 997) vzpostavile nevaren precedens, saj ta novi koncept poraja več vprašanj kot nudi razlag. Do sedaj je bila, mednarodno pravno gledano, samoobramba usmerjena proti državi napadalke, z namenom obrambe. Pa tudi sam napad je trajal, dokler se agresija države napadalke ni zaključila. Sedaj pa je bila situacija precej nejasna. Ni bilo najbolj jasno, kdo je tarča, kdaj naj se napad začne in kdaj konča ter kakšna so še dopustna sredstva, ki se v napadu lahko uporabijo (Cassese 2001: 997). Tarča je teroristična organizacija, ki pa ni država in nima svojega nacionalnega ozemlja, kar pomeni, da se napad lahko eventualno izvede zoper državo, ki teroristom nudi zatočišče. Konec koncev taka država, s tem ko nudi zatočišče in kakorkoli drugače pomaga teroristom, krši številne resolucije VS in GS. V primeru terorističnih napadov 11. septembra se je organizirana mreža teroristov razprostirala čez 60 držav sveta. Kako torej definirati, katero državo napasti in katere ne, se je upravičeno spraševal Cassese (2001: 997). Glede na "klasičen" koncept samoobrambe mora biti to hitra reakcija na agresijo, ker v nasprotnem primeru problem (agresija neke države zoper drugo državo) preide v pristojnost VS. To pa se v primeru terorističnih napadov na ZDA ni zgodilo. ZDA so si za odgovor na napade vzele čas (Cassese 2001: 997–998). V skladu s "klasičnim" načelom samoobrambe je bil čas trajanja v naprej določen – dokler se agresija ne preneha, pa tudi na oborožen napad je napadena država odgovorila z enakimi sredstvi in v okviru mednarodnega humanitarnega prava. Leta 2001 pa temu ni bilo

tako. Težko je bilo definirati, kdaj je boj z (mednarodnim) terorizmom končan, poleg tega pa je Cassese (2001: 998) opazil, da so poskušale države legitimizirati vsakršna sredstva, ki bi jim v boju s terorizmom lahko koristila.

VS je v skladu s 24. čl. UL ZN⁴¹ v treh tednih po terorističnih napadih na ZDA soglasno sprejel resolucijo S/RES/1373 (2001), ki vsebuje številne akcije za boj proti terorizmu (Dhanapala 2005: 18). V preambuli so stalne in nestalne članice VS ponovno obsodile teroristične napade na ZDA in poudarile, da predstavljajo ta dejanja, tako kot vsa druga dejanja mednarodnega terorizma, grožnjo mednarodnemu miru in varnosti. Ponovno so potrdile, da je pravica do individualne ali kolektivne samoobrambe neodtujljiva pravica in kot taka priznana v UL ZN, potrdile pa so tudi resolucijo S/RES/1368 (2001). Članice so ponovno potrdile nujnost bojevanja proti grožnjam mednarodnega miru in varnosti, ki ga predstavljajo teroristična dejanja z vsemi možnimi sredstvi in izrazile svojo zaskrbljenost, ker v določenih regijah sveta netolerantnost in ekstremizem spodbujata terorizem. Pozvale so k skupnemu sodelovanju z namenom, da se prepreči in zatire teroristična dejanja tako s popolno implementacijo ustreznih mednarodnih konvencij s tega področja, kakor tudi s dodatnimi ukrepi, s katerimi bi države na svojih ozemljih preprečile financiranje in pripravo terorističnih napadov (S/RES/1373 (2001)). V operativnem delu se avtorice resolucije v 1. čl. osredotočijo na preprečevanje in zatiranje financiranja terorističnih dejanj (sem so zajeti kazenski pregoni, zamrznitev premoženje vsem, ki bi na katerikoli način lahko pomagali teroristom ter preprečevanje zbiranje denarja in drugih finančnih sredstev, ki bi bili kakorkoli uporabljeni v terorističnem napadu) (S/RES/1373 (2001)). V 2. čl. pozivajo k uničevanju orožja, ki ga imajo teroristi, k preprečevanju novačenja novih članov, k izmenjavi informacij, ki bi privedle do zgodnjih opozoril glede terorističnih napadov, k preganjanju vseh oz. odrekanje zavetišča vsem, ki financirajo, načrtujejo, podpirajo, nudijo drugim zavetišča in izvajajo teroristična dejanja, k medsebojni pomoči v preiskavah in k večjemu nadzoru državnih meja in osebnih dokumentov. V 3. čl. si prizadevajo za večjo izmenjavo informacij, za sodelovanje na bilateralnem ali multilateralnem nivoju, za pristop vseh ostalih držav k določenim protiterorističnim

---

⁴¹ V 1. odstavku 24. čl. UL ZN nalagajo člani "VS prvenstveno odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti". Države članice OZN, z namenom, da se zagotovi takojšnja in učinkovita akcija organizacije, soglasno podprejo VS, "da pri opravljanju svojih dolžnosti na temelju te odgovornosti dela v njihovem imenu." Pri opravljanju teh dolžnosti pa deluje VS v skladu s cilji in načeli organizacije. Posebne pravice so mu podeljene v 6., 7., 8. in 12. poglavju (2. odstavek 24. čl.). VS pošilja GS letna poročila (3. odstavek 24. čl.).

konvencijam ter za čim hitrejšo implementacijo že sprejetih konvencij, protokolov in resolucij OZN, k večjemu nadzoru nad podeljevanjem azila, k večjemu sodelovanju. Države so ustanovile tudi Odbor VS, ki bo nadzoroval implementacijo te resolucije (S/RES/1373 (2001)).

2.2. Opredelitev termina mednarodni terorizem v EU in ZDA

Po terorističnih napadih so v ZDA zelo hitro sprejeli Domovinski zakon – *USA Patriot Act of 2001*⁴² s katerim so med drugim spremenili definicijo mednarodnega terorizma in ustrezno dopolnili in spremenili obstoječe zakone z namenom boja proti (mednarodnemu) terorizmu. V skladu z Domovinskim zakonom je definicija mednarodnega terorizma, zapisana v 2331. odstavku Kazenskega zakonika ZDA, sledeča: Mednarodni terorizem predstavlja vsa nasilna dejanja ali druga dejanja, ki ogrožajo človekovo življenje in, ki so kazniva v skladu s Kazenskim zakonikom ZDA ali katerekoli druge države na nacionalnem ozemlju ali ozemlju, nad katerim imajo ZDA ali katerekoli druge države svoje pristojnosti. Ta nasilna dejanja so namerno izvedena z namenom, da se prestraši ali prisili civilno prebivalstvo, da se vpliva na politike vlad ali da se vpliva na delovanje vlad z ugrabitvami, umori in napadi z orožjem za množično uničevanje. Ta dejanja pa so izvedena primarno, zunaj nacionalnega ozemlja ZDA ali ozemlja, nad katerim imajo ZDA določene pristojnosti (U. S. Code Online, Title 18, Part 1, Chapter 113B).

ZDA so že dalj časa uporabljale svoje definicije (mednarodnega) terorizma. Najpogosteje se je navajala prav definicija ameriškega zunanjega ministrstva, ki je bila zapisana v Kazenskem zakoniku ZDA in ki so jo po terorističnih napadih 11. septembra z Domovinskim zakonom dopolnili oz. spremenili. Nova definicija ohranja naklepnost in politično motiviranost terorističnega dejanja, razširja pa seznam dejanj, ki jih lahko označimo za teroristična dejanja. Kar pa zadeva opredelitev samega izvajalca terorističnega dejanja, so z novo definicijo bolj neopredeljeni, kar pušča več svobode pri interpretaciji vsakega posameznega, konkretnega dejanja. V EU pa so

---

⁴² Domovinski zakon – *USA Patriot Act of 2001* (njegovo originalno ime se glasi: *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*) – je generalni tožilec John Ashcroft dober teden po terorističnih napadih prinesel pred ameriški kongres s prošnjo, da se ga sprejme v treh dneh. Domovinski zakon je "dopolnjeval 15 različnih zveznih statutov in dajal nova pooblastila organom pregona in obveščevalnim agencijam" (Foot 2004: 11). Ameriški kongres si je vzel šest tednov na razpolago za preučitev zakona. Sprejel ga je 26. oktobra 2001.

po terorističnih napadih na ZDA prvič opredelili termin teroristično dejanje in teroristična skupina. Komisija je izdelala svoj predlog že 19. septembra 2001, končna Okvirna odločba za boj proti terorizmu pa je bila sestavljena 13. junija 2002 (za besedilo definicije glej tudi uvodno poglavje). Po mnenju Woutersa in Naerta (2004) smo bili priča zelo hitremu razvoju dogodkov. Avtorja menita, da je končna definicija širša od definicije v osnutku, ker vsebuje en cilj več, kot je bilo prvotno predvideno (Wouters in Naert 2004). Sama pa opažam, da je v osnutku definicije kot izvajalec terorističnih dejanj naveden posameznik ali skupina, česar v končnem tekstu ni moč zaslediti. Avtorja opozarjata na 2. odstavek 1. čl. Okvirne odločbe za boj proti terorizmu, na podlagi katerega so države podpisnice dolžne spoštovati temeljne pravice, kot so zapisane v 6. čl. Pogodbe o Evropski Uniji (PEU).⁴³ Occhipinti (2004: 190) pa opozarja na 10. točko preambule, v kateri je izpostavljeno spoštovanje temeljnih pravic, kot so zagotovljene s Konvencijo SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, s 6. čl. PEU in Listino EU o temeljnih pravicah (poglavje št. 6). V tej točki je posebej izpostavljeno, da nobeno določilo Okvirne odločbe za boj proti terorizmu ne more in ne sme kršiti pravice do stavke, do mirnega zbiranja in svobodnega združevanja z drugimi, do svobodnega izražanja, ustanavljanja sindikatov in pravice do protesta (*Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism*).

Nekatere skupine, ki si prizadevajo za spoštovanje človekovih pravic, trdijo, da je ta definicija EU preširoka in da ne odseva "grožnje, ki je prirojena terorističnemu dejanju" (Bures 2006: 67). Mreža EU, ki združuje neodvisne strokovnjake s področja temeljnih pravic meni, "da je dovolj natančna definicija terorističnega dejanja pogoj, ne le za posebno obtožnico, temveč tudi za uporabo posebnih proceduralnih pravil, še posebno v kontekstu preiskave ali raziskave in še toliko bolj za uporabo posebnih oblik pridrževanja; saj bi drugače ukrepom za boj proti terorizmu primanjkovala jasna pravna podlaga, to pa bi eventualno pod vprašaj postavilo njeno zakonitost" (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Ena izmed analiz pravnih učenjakov pa meni, da je ta definicija EU v redu, v kolikor se dosledno izpolnjuje vse točke,

---

⁴³ V 2. odstavku 6. čl. je izpostavljena zavezanost EU, da spoštuje temeljne pravice, kot so zagotovljene s Konvencijo SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in "ki kot splošna načela prava Skupnosti izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic" (Prečiščeno besedilo pogodbe o Evropski Uniji).

zapisane v preambuli in vse dodatne izjave. Vendar dodajajo, da je to potrebno nadzorovati, da ne pride do kršitve človekovih pravic (Bures 2006: 67). Dorine Dubois (Bures 2006: 67) je ob sprejetju Okvirne določbe za boj proti terorizmu poudarila, da je s tem postal terorizem kriminaliziran na obeh straneh Atlantika, kar naj bi omogočalo lažje sodelovanje EU in ZDA.

2.3. Klasificiranje terorističnih organizacij in posameznikov, osumljenih sodelovanja in podpiranja le-teh

Eden prvih sprejetih ukrepov za boj proti mednarodnemu terorizmu je bilo preprečevanje financiranja mednarodnega terorizma in zamrznitev premoženja teroristov (glej tudi poglavje 2.6). S tem naj bi bilo teroristom odvzeto "glavno orožje", ki je omogočalo izvajanje vseh njihovih dejanj. S tem namenom so nastali tako v EU kot v ZDA posamezni sezname teroristov in terorističnih organizacij, za katere je bilo predvideno, da se jim odvzame vsakršno finančno premoženje.

Države članice EU so 27. decembra 2001 sprejele Skupno stališče Sveta o uporabi posebnih ukrepov za boj proti terorizmu (2001/931/CFSP). Pri tem so se oprle na odločitve, sprejete na izrednem zasedanju Evropskega sveta, na resolucijo VS S/RES/1373 (2001) in Skupno stališče Sveta, iz februarja 2001 (2001/154/CFSP), s katerim so predvidele zamrznitev premoženja Osami bin Ladnu ter posameznikom, ki so z njim kakorkoli povezani. Države so predvidele, da bo Komisija v skladu s svojimi pooblastili zamrznila denar, finančno premoženje ali ekonomske vire posameznikov, skupin in entitet, ki jih je predvidel aneks k temu Skupnemu stališču. Osnovno definicijo, kaj posameznik, skupina ali entiteta pomeni, so vzeli iz osnutka Okvirne odločbe za boj proti terorizmu. Države so na seznam uvrstile 29 posameznikov (21 od teh so pripadniki ETA) ter 13 skupin in entitet (tri od naštetih terorističnih skupin delujejo na Severnem Irskem). Države so se obvezale k stalni reviziji posameznikov, skupin in entitet, uvrščenih na ta seznam (6. čl). V 4. čl. pa so se zavezale, da se bodo o posameznikih, skupinah in entitetah, ki so na istem seznamu označene z zvezdico, podrobno obveščale in sodelovale pri preprečevanju dejanj mednarodnega terorizma (na seznamu je tako 21 oseb in 11 skupin in entitet,

označenih z zvezdico).⁴⁴ (*Council Common Position of 27 December 2001 on the Application of Specific Measures to Combat Terrorism*).

Svet je sprejel tudi Uredbo (EC) No 2580/2001) o izrednih restriktivnih ukrepih zoper določene ljudi in entitete za boj proti terorizmu.⁴⁵ Avtorji uredbe, ki so se med drugim oprli na določila izrednega zasedanja Evropskega sveta septembra 2001, resolucijo VS S/RES/1373 (2001), Skupno stališče Sveta o uporabi posebnih ukrepov za boj proti terorizmu (2001/931/CFSP) in implementacijo nekaterih drugih resolucij VS (S/RES/1267 (1999) ter S/RES/1333 (2000), so predvideli nastanek in kasnejše revizije seznama posameznikov, pravnih oseb, skupin in entitet, ki so kakorkoli povezane z izvajanjem terorističnih dejanj in je zanje predvidena zamrznitev denarja in drugega finančnega premoženja (2. čl.). Z namenom implementacije te uredbe je bila 27. decembra 2001 sprejeta Odločba o sestavi seznama, kot ga predvideva 3. odstavek 2. čl. Uredbe Sveta (EC) št. 2580/2001 o izrednih restriktivnih ukrepih zoper določene ljudi in entitete za boj proti terorizmu. Na ta seznam so uvrstili osem posameznikov in dve organizaciji (*Council Decision of 27 December 2001 Establishing the List Provided for in Article 2(3) of Council Regulation (EC) No 2580/2001 on Specific Restrictive Measures directed against Certain Persons and Entities with a View to Combating Terrorism*).

Zanimivo je, da se seznama iste institucije - EU razlikujeta, noben dokument pa ne navaja kriterijev, po katerih so določene posameznike, skupine in entitete uvrstili na določen seznam. Bures (2006: 68) izpostavlja kritiko številnih organizacij, ki si prizadevajo za spoštovanje človekovih pravic, da so bile razprave o tem, koga uvrstiti na seznam in koga ne, tajne. Oba seznama so kasneje revidirali in v skladu s

---

⁴⁴ Z zvezdico so označeni vsi aktivisti ETA: Abaunza Martinez, Javier; Alberdi Uranga, Itziar; Albisu Iriarte, Miguel; Alcalde Linares, Angel; Arzallus Tapia, Eusebio; Elcoro Ayastuy, Paulo; Figal Arranz, Antonio Agustín; Gogeoascoechea Arronategui, Eneko; Goicelaya Gonzales, Cristina; Iparraguirre Guenechea, M Soledad; Morcillo Torres, Gracia; Múgica Goñi, Ainhoa; Muñoa Ordozgoiti, Aloña; Narváez Goñi, Juan Jesús; Olarra Guridi, Juan Antonio; Orbe Sevillano, Zigor; Otegui Unanue, Mikel; Perez Aramburu, Jon Iñaki; Saez de Eguilaz Murguiondo, Carlos; Uranga Artola, Kemen in Vila Michelena, Fermín. Z zvezdico so označene sledeče skupine in entitete: Stalna irska republikanska armada – *Continuity Irish Republican Army* (CIRA); ETA in organizacije, ki so del ETA: K.a.s, Xaki, Ekin, Jarrai-Haika-Segi, Gestoras pro-amnistía; Skupina antifašističnega odpora Prvi oktober – *Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre* (G.R.A.P.O); Lojalistična prostovoljna sila – *Loyalist Volunteer Force* (LVF); Oranžni prostovoljci – *Orange Volunteers* (OV); Prava IRA – *Real IRA*; Branilci rdeča roka – *Red Hand Defenders* (RHD); Revolutionary Nuclei/Epanastatiki Pirines; Revolucionarna organizacija 17. November; Splošni revolucionarni boj – *Epanastatikos Laikos Agonas* (ELA) in Ulstrsko obrambno združenje – *Ulster Defence Association* (UDA)/ Ulstrski borci za svobodo – *Ulster Freedom Fighters* (UFF) (*Council Common Position of 27 December 2001 on the Application of Specific Measures to Combat Terrorism*).

⁴⁵ Uredba je, kot regulativni akt, obvezujoča v celoti. Njena objava v Uradnem listu je obvezna, veljati pa začne na dan, ki je določen v uredbi ali pa 20. dan po objavi (Grilc in Ilešič 2001: 98).

spremenjenimi podatki ustrezno dopolnjevali oz. odstranili določene posameznike ali skupine s seznama. Do konca leta 2006 so s Skupnimi stališči Sveta o uporabi posebnih ukrepov za boj proti terorizmu seznam revidirali šestnajstkrat, z Odločbami o sestavi seznama, kot ga predvideva 3. odstavek 2. čl. Uredbe Sveta (EC) št. 2580/2001 o izrednih restriktivnih ukrepih zoper določene ljudi in entitete za boj proti terorizmu pa so seznam posameznikov, skupin in entitet revidirali dvanajstkrat.

Skupno stališče Sveta o uporabi posebnih ukrepov za boj proti terorizmu (2001/931/CFSP) je vodilo EU pri izvajanju ukrepov zoper Al-Kajdo. Tako je maja 2002 nastalo Skupno stališče Sveta o restriktivnih ukrepih zoper Osamo bin Ladna, Al-Kajdo, Talibane ter vse posameznike, skupine, zavode in entitete, ki so z njimi povezane (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). To Skupno stališče je razveljavilo številna prejšnja Skupna stališča (npr. Skupna stališča 96/745CFSP, 119/77/CFSP, 2001/154/CFSP in 2001/771/CFSP) ter dopolnilo Uredbo Sveta 881/2002 (27. maj 2002), ki uvaja določene, specifične, restriktivne ukrepe zoper posameznike in entitete, ki so povezani z Osamo bin Ladnom, Al-Kajdo in Talibani ter znova potrdilo Uredbo Sveta (EC) 467/2001 o prepovedi izvoza določenega blaga in storitev v Afganistan, o okrepitvi prepovedi letalskih poletov in razširitvi zamrznitve denarja in drugega finančnega premoženja Talibanov v Afganistanu (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Komisija pa je 12. decembra 2006 sprejela Uredbo, s katero je že 73-ič zapovrstjo dopolnila Uredbo Sveta 881/2002, ki uvaja določene, specifične, restriktivne ukrepe zoper posameznike in entitete, ki so povezani z Osamo bin Ladnom, Al-Kajdo in Talibani in razveljavilo Uredbo Sveta (EC) No 467/2001 (*Commission Regulation (EC) No 1823/2006 of 12 December 2006 amending for the 73rd time Council Regulation (EC) No 881/2002 imposing Certain Specific Restrictive Measures directed against Certain Persons and Entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida Network and the Taliban, and repealing Council Regulation (EC) No 467/2001*).

Ameriški predsednik George W. Bush je že 24. septembra 2001 sprejel Izvršilno odredbo 13224, na podlagi katere so lahko takoj zamrznili finančno premoženje, ki ga je v ZDA imelo 27 entitet. Na seznamu so se tako znašle teroristične organizacije,

vodje terorističnih organizacij, podjetja, ki so delovala za te organizacije ter posamezne neprofitne organizacije (Zagaris 2002).⁴⁶ Čez dobre tri tedne so seznam dopolnili z dodatnimi 39 posamezniki, terorističnimi organizacijami, neprofitnimi organizacijami ter podjetji.⁴⁷ V novembru so na seznam dodali še dodatnih 22 imen.⁴⁸ Z uvrstitvijo določenih imen na seznam, so poskušale ZDA izzvati določene pritiske na vlade držav, ki so bile tako ali drugače povezane z imeni s seznama. Vendar Saudske oblasti niso ničesar naredile za zamrznitev premoženja Yasin al-Qadija, libanonski ministrski predsednik Rank Hariri pa je odkrito zavrnil zamrznitev Hezbollahovega premoženja (Zagaris 2002).

ZDA so razmeroma hitro poslale VS svoje sezname posameznikov, terorističnih organizacij, podjetij ter neprofitnih organizacij, za katere so predvidele zamrznitev premoženja v pričakovanju, da bo njihov seznam postal univerzalen in da ga bodo sprejele vse države. Temu seznamu se je najprej uprla švedska vlada, ker je zahtevala poročilo o tem, kako so se na seznamu znašli trije njeni državljani somalskega porekla. Švedska vlada je zahtevala ustrezne pravne obrazložitve, zakaj naj bi določenim posameznikom zamrznili njihovo premoženje (Zagaris 2002). Tudi francoska vlada je zahtevala vzpostavitev nekih osnovnih pravil za uveljavljanje finančnih ukrepov v boju proti terorizmu (npr. neposredna povezava z Al-Kajdo ali talibanskim režimom ter mehanizem redne revizije tega seznama). Ameriška vlada je temu oporekala. Menili so, da bi razlaga o tem, kako in zakaj določenega posameznika, podjetje, teroristično organizacijo ali neprofitno organizacijo uvrstijo na seznam entitet, za katere je predvidena zamrznitev premoženja, ogrozila "njihovo

---

⁴⁶ Zamrznitvi premoženja so tako podvrženi posamezniki, organizacije, podjetja ter neprofitne organizacije, za katere obstaja sum, da so izvedli ali da so kakorkoli pomagali pri izvedbi napadov, ki so ogrozili življenje ameriških državljanov, nacionalno varnost ZDA, ameriško zunanjo politiko ter ameriško gospodarstvo; sum da delujejo v imenu zgoraj navedenih posameznikov, organizacij, podjetij ter neprofitnih organizacij; da finančno ali materialno pomagajo ali da so kakorkoli z povezani z zgoraj navedenimi posamezniki, organizacijami, podjetji in neprofitnimi organizacijami (Zagaris 2002 in Executive Order 13224).

⁴⁷ Tako se je na seznamu znašel saudijski poslovnež Yasin al-Qadi (poznani tudi kot gospod Kadi), ki je bil direktor fundacije Muwafag, pakistanska dobrodela ustanova Rabita Trust, katere predsednik odbora je bil nekaj časa celo pakistanski predsednik Pervez Musharraf, generalni sekretar te dobrodelne ustanove Wa'el Hamza Jalaidan, slaščičarska podjetja Al-Hamati Sweets Bakeries, Al-Nur Honey Press Shops in Al-Shifa Honey Press iz Jemna, ki so v lasti poslovneža Mahmuda Abu al-Fatuh Muhammad in ki je povezan z islamskim kulturnim centrom v Milanu, v Italiji. Prav ta kulturni center pa je po mnenju ameriških uradnikov najpomembnejše oporišče Al-Kajde v Evropi. Na tem seznamu se je znašla tudi dobrodela ustanova Human Concern International iz Kanade ter njen direktor Ahmad Sa'id Al-Kadr, militantna pakistanska skupina Jaish-e-Mohammed, pa Society of Islamic Co-operation iz Kandaharja ter pakistanski finančnik Haji Abdul Manan Agha (Zagaris 2002).

⁴⁸ Tako so se na seznamu znašli tudi Hamas, Hezbollah, Real IRA, ETA, Islamic Jihad in PFLP (Zagaris 2002).

sposobnost nadaljnega zbiranja obveščevalnih podatkov" (Zagaris 2002). Švedska vlada je sicer tem trem švedskim državljanom zamrznila njihovo premoženje, ker je tako predvidevala resolucija OZN, vendar ni odnehala in je zahtevala dokaze o njihovi krivdi (osumljeni so bili sodelovanja v somalijski bančni mreži, ki naj bi financirala teroriste). Švedska vlada je še posebej vztrajala pri tem, ker je bila zamrznitev premoženja izvedena na podlagi dekreta, ki ni nastal na Švedskem, poleg tega se je takrat mednarodna javnost že pričela spraševati o upravičenosti ravnanja ameriške vlade z zaporniki v Guantanamo na Kubi. Avgusta leta 2002 so tako uvedli sistem, ki je vladam omogočal pritožbo, v kolikor so bili kateri njeni državljani, podjetja, neprofitne organizacije, uvrščeni na ta seznam. To je pomenilo, da so se ZDA odločile upoštevati pritožbe vlad, katerih državljani so se znašli na seznamu teroristov in njihovih sodelavcev in ki je nastal v okviru ZN. ZN so vzpostavili pritožbene postopke, ki so omogočali umik posameznih imen, organizacij, podjetij in ostalih iz seznama teroristov in njihovih sodelavcev. Ta postopek pa je morala najprej sprožiti vlada posameznika, podjetja ali neprofitne organizacije, ki se je znašel/la na seznamu, potem sta poskušali vladi države, ki se je pritožila in vlada ZDA doseči nek bilateralni sporazum. V kolikor do tega sporazuma ni prišlo, je o tej zadevi odločal VS, kjer pa imajo stalne članice pravico veta (Zagaris 2002).

Poleg seznama, ki je nastal na podlagi Izvršilne odredbe 13224 in ki je bila večkrat amandmirana, danes obstajata v ZDA še dva različna seznama terorističnih organizacij. To sta seznam tujih terorističnih organizacij in izključitvena lista.

Na seznam tujih terorističnih organizacij se uvrstijo vse organizacije, ki so po svojem izvoru tuje in so vključene v teroristične dejavnosti,⁴⁹ ki so glede na lokacije, kjer so bile izvedene, nezakonite, obsegajo pa ugrabitve letal, ladij in drugih prevoznih sredstev, napad na mednarodno zaščitene osebe, ugrabitev, zadrževanje ali grožnja s smrtjo nekega posameznika z namenom, da se nekoga prisili, da nekaj naredi oz. da nečesa ne naredi, umori, uporaba orožja za množično uničevanje in drugo oz. so to dejanja terorizma kot jih opredeljuje Kazenski zakonik ZDA (22 U. S. C. § 2656f (d) (2). Aktivnosti teroristične organizacije pa ogrožajo državljane ZDA in ameriško nacionalno varnost. Posamezniki vključeni v te teroristične organizacije so v ZDA nezaželeni oz. se zanje predvidi njihov izgon. Prav tako je za posameznike in teroristične organizacije s tega seznama predvidena zamrznitev premoženja (*Foreign*

---

⁴⁹ Te teroristične dejavnosti natančno opredeljuje Zakon o imigraciji in nacionalnosti (čl. 212 (a) (3) (B) oz. Kazenski zakonik ZDA (8 U. S. C. § 1182 (a) (3) (B) (*Foreign Terrorist Organization (FTOs)*).

Terrorist Organization (FTOs). Na tem seznamu se tako nahajajo npr.: GIA, japonski kult Vrhovna resnica, ETA, Prava IRA, PKK, Hezbollah, Hamas, Al-Kajda, Tamilski tigri, PFLF, Revolucionarna organizacija 17. november in druge (*Foreign Terrorist Organization (FTOs)*).

Na izključitveno listo je ameriško zunanje ministrstvo na podlagi pogovora z generalnim tožilstvom ali na njegovo izrecno zahtevo opredelilo posameznike in teroristične organizacije, katerim želijo preprečiti vstop v ZDA.⁵⁰ Organizacija je vključena na seznam, v kolikor izvaja, pripravlja oz. načrtuje teroristične napade, zbira informacije o potencialnih tarčah ali nudi materialno pomoč. Teroristični napad je vsako dejanje, ki je v kraju, kjer se je zgodilo, nezakonito in obsega ugrabitve letal, ladij, drugih prevoznih sredstev, ugrabitve ljudi, napad na mednarodno zaščitene osebe, umore, uporabo orožja za množično uničevanje, uporabo eksploziva ali strelnega orožja. To dejanje je bilo izvedeno z namenom, da se (ne)posredno ogroža varnost enega ali več posameznikov oz. da se povzroča materialno škodo. Sem se uvrščajo tudi vse grožnje, poskusi in sodelovanja pri izvajanju zgoraj naštetih terorističnih napadov (*Terrorist Exclusion List*). Namen tega seznama je stigmatizirati in osamiti teroristične organizacije, vplivati na druge vlade po svetu, preprečiti njihovo financiranje ter pri ljudeh vzbuditi javno zavedanje o tej problematiki. Na tem seznamu je mogoče zaslediti: Al-Hamarti Sweets Bakeries, Al-Nur Honey Center, Al-Rashid Trust, Osvobodilno armado Ruande, Nepalsko komunistično stranko, japonsko Rdečo armado, Jeruzalemske bojavnike, UFF in druge (*Terrorist Exclusion List*).

Tako so v EU in ZDA sestavili različne sezname terorističnih organizacij, ki se ne ujemajo popolnoma. Tako npr. v ZDA na sezname uvrščajo Hezbollah in Hamas, EU pa na sezname uvršča le njihove militantne dele in s tem le del organizacije (Grant 2002: 138 in *Council Common Position of 27 December 2001 on the Application of Specific Measures to Combat Terrorism*). Sestav tovrstnih seznamov krši načelo, da je nek posameznik ali organizacija nedolžen, dokler se ne dokaže njegova krivda. To je jasno zapisano že v 11. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 14. čl. Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah, 48. čl. Listine EU o temeljnih pravicah ter 6. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pod vprašaj se postavlja njegova pravica do pravnega varstva in enakost

---

⁵⁰ Lista je nastala v skladu s 411. odstavkom Ameriškega domovinskega zakona oz. Kazenskega zakonika ZDA (8 U. S. C. § 1182) (*Terrorist Exclusion List*).

pred zakonom, kar predvideva(jo) 7. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 26. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 6. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, 4. čl. Mednarodne konvencije proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ter 20. čl. Listine EU o temeljnih pravicah. S tem, ko je posameznik ali organizacija, ki se je znašel/la na seznamu, praktično ožigosan/a, je vprašljiva tudi pravica do neodvisnega in nepristranskega sojenja (v kolikor do tega sploh pride). Pravico do neodvisnega in nepristranskega sojenja predvidevajo: 10. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 14. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 5. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, 47. čl. Listine EU o temeljnih pravicah in 6. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Tovrstni sezname kršijo pravico posameznika do premoženja in posledično vse pravice, vezane na njegov ekonomski in socialni status, ki so zapisane v 17., 21.-25. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 7., 9. in 11. čl. Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, 5. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije ter 17. čl. Listine EU o temeljnih pravicah. Socialne in ekonomske pravice so zapisane v 27.-36. čl.

2.4. Obravnavanje zapornikov, ujetih v vojaških operacijah v Afganistanu in Iraku

Kmalu po terorističnih napadih na ZDA, so te za napade obtožile teroristično organizacijo Al-Kajda ter njenega vodjo Osamo bin Ladna in napovedale povračilne ukrepe. Državni sekretar Colin Powell je poudarjal, da se morajo ZDA te zadeve lotiti multilateralno in se osredotočiti le na talibanski režim v Afganistanu ter Osamo bin Ladna. Obrambni minister Donald Rumsfeld pa je imel drugačno idejo: s hitro akcijo v Afganistanu vreči talibanski režim, ujeti Osamo bin Ladna, razširiti vojno v Irak, vreči z oblasti Sadama Huseina ter uničiti vadbene centre Hezbollaha v Libanonu in Siriji. Zagovarjal je unilateralno delovanje, v kolikor bi to bilo potrebno. Prevladala je Povelova struja. Powell je zbral "plavajočo" koalicijo in v operaciji, imenovani Večni

mir, 7. oktobra 2001, pričel z bombardiranjem Afganistana (Hiro 2002: 174–175).⁵¹ ZDA niso iskale avtorizacije VS za vojaško posredovanje v Afganistanu, sklicevale so se namreč na 51. čl. UL ZN. EU pa jih je takoj, enotno in soglasno, podprla (Neuhold 2005: 94).

Po zaključeni vojaški operaciji v Afganistanu⁵² so določene ujetnike zaprli po zaporih v Afganistanu, velik del pa so jih kasneje prepeljali na Kubo, v Guantanamo Bay, kjer so jih označili za sovražne bojavnike in jim tako odrekli status vojnega ujetnika. Status vojnih ujetnikov ureja Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki (tretja Ženevska konvencija) in Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I). Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki⁵³ opredeljuje vojne ujetnike v 4. čl. To so osebe, ki so pod sovražno oblastjo in so "pripadniki oboroženih sil strani v spopadu in pripadniki milice in prostovoljnih enot, ki so del oboroženih sil" (1. odstavek 4.A. čl.). Status vojnega ujetnika pripada tudi "pripadnikom drugih milic in drugih prostovoljnih enot vključno tudi s pripadniki organiziranih odporiških gibanj, ki pripadajo strani v spopadu in ki delujejo izven lastnega ozemlja ali njegovih meja, čeprav je ozemlje zasedeno" vendar s pogojem, da jih vodi oseba, ki prevzema nase odgovornost za dejanja svojih podrejenih, da nosijo na daleč viden in razpoznaven znak, da odkrito nosijo orožje ter da pri izvajanju operacij upoštevajo vojaške zakone in običaje (2. odstavek 4.A. čl.). V skladu s 3. odstavkom 4.A. čl. pripada status vojnega ujetnika tudi vsem pripadnikom rednih oboroženih sil, ki priznavajo pripadnost vladi oz. oblasti, ki pa je ne priznava tista sila, ki je te vojake zajela. Tudi prebivalci nezasedenega ozemlja, ki so se tik pred prihodom sovražnikove vojske prostovoljno oborožili in se tej vojski uprli, pa se zaradi pomanjkanja časa za priprave niso uspeli organizirati kot redna vojska, vendar nosijo orožje na vidnem mestu in spoštujejo pravila in običaje vojskovanja, imajo pravico do statusa vojnega ujetnika

---

⁵¹ Plavajoča koalicija je bila za ZDA takrat najboljša rešitev, saj so lahko glede na spremenjene razmere in potek dogodkov v koalicijo privabili države, ki so jim v danem trenutku najbolj koristile v zvezi z izmenjavo informacij, dovoljenjem za prelet ameriških letal preko ozemelj različnih suverenih držav, dostop do infrastrukture, za zavarovanje njihove infrastrukture in premeščanje vojakov (Deighton 2002: 119).

⁵² Ameriški predsednik George W. Bush je 1. maja 2003 razglasil konec vojaških operacij, vendar bi danes glede na razmere v državi težko govorili o koncu vojne. Povojni Irak je prežet z nasilnimi obračuni med suniti in šiiti, napadi na ameriške vojake in vladne sile, bombnimi napadi, ropanji in umori (Merkel 2005: 64). Ameriški vojaki v Iraku se danes soočajo z gverilskim in terorističnim načinom bojevanja. ZDA so si zaradi svojega ravnanja z ujetniki uničile ugled med civilnim prebivalstvom, ki nanje gleda kot na okupatorje (Neuhold 2005: 95).

⁵³ Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki je bila sprejeta 12. avgusta 1949. Veljati je začela 21. oktobra 1950.

(6. odstavek 4.A. čl.). Ravnanja, ki ga konvencija jamči vojnim ujetnikom so deležne tudi osebe, "ki pripadajo ali so pripadale oboroženim silam zasedene dežele in jih je okupacijska sila internirala šele, ko so se sovražnosti razširile tudi na zasedenem ozemlju, posebej če so se neuspešno poskušale pridružiti lastnim oboroženim silam ali se niso odzvale pozivu k internaciji (1. odstavek 4.B. čl.). Status vojnega ujetnika pripada osebam, naštetim v tem čl., ki so se zatele na ozemlje nevtralne ali vojskujoče se sile.

Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I) določa status vojnega ujetnika v 44. čl.⁵⁴ Vsak borec v smislu 43. čl. protokola, ki pade v roke nasprotni strani, postane vojni ujetnik (1. odstavek 44. čl.).⁵⁵ Borci se morajo v oboroženem spopadu ravnati po pravilih, ki se uporabljajo v oboroženih spopadih. Vendar v primeru neupoštevanja teh pravil borci še vedno ohranijo status borca in v primeru zajetja ohranijo status vojnega ujetnika (2. odstavek 44. čl.). Izjema je delovanje v okviru 3. in 4. odstavka. Z namenom zaščite civilnega prebivalstva se morajo borci, "dokler so angažirani v napadu ali v vojaški operaciji pri pripravi za napad, razlikovati od civilnega prebivalstva" (3. odstavek 44. čl.). Ker pa v oboroženih situacijah pride do položaja, kjer se borec "ne more razlikovati od civilnega prebivalstva, bo obdržal oboroženi borec status borca s pogojem, da v takšnih situacijah javno nosi orožje:

a) pri katerikoli vojaški akciji in

b) v času, ko ga nasprotnik lahko vidi, dokler je angažiran v vojaški akciji pred napadom, v katerem bo sodeloval." V kolikor borec prekrši zahteve, ki so bile postavljene v drugem stavku tretjega odstavka, izgubi pravico postati in biti vojni ujetnik. Kljub temu bo "užival zaščito, ki je v vsakem pogledu enaka zaščiti, ki se izkazuje vojnim ujetnikom na podlagi tretje Konvencije in na podlagi tega Protokola" (4. odstavek 44. čl.). Vsak borec, ki trenutno ni angažiran v napadu ali v vojaški operaciji v pripravi na napad in pade v roke nasprotni strani, obdrži status borca in

---

⁵⁴ Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I) je bil sprejet 8. junija 1977 na Diplomatski konferenci o ponovni potrditvi in razvoju mednarodnega humanitarnega prava. Protokol je začel veljati 7. decembra 1978.

⁵⁵ Prvi odstavek 43. čl. opredeljuje borce kot pripadnike vseh organiziranih oboroženih sil, skupin in enot pod poveljstvom (to poveljstvo je odgovorno za dejanja svojih podrejenih), ki jo zastopa vlada oz. oblast, ki je nasprotna stran ne priznava. Za takšne oborožene sile velja interni disciplinski sistem. Drugi odstavek 43. čl. opredeljuje pripadnike oboroženih sil strani v spopadu kot borce, kar pomeni da imajo pravico neposredno sodelovati v sovražnostih. Izjema je tu sanitetno in versko osebje, ki ga opredeljuje 33. čl. Ženevske konvencije o ravnanju z vojnimi ujetniki. Status borca pripada tudi vsem pripadnikom pomožnih vojaških organizacij ali pripadnikom oboroženih služb za vzdrževanje reda, potem ko ena stran v spopadu o tem obvesti druge strani v spopadu (3. odstavek 43. čl.).

posledično s tem status vojnega ujetnika, zaradi svojih prejšnjih aktivnosti (5. odstavek 44. čl.). Šesti odstavek 44. čl. navaja, da "/t/a člen ne posega v nikogaršnjo pravico biti vojni ujetnik v skladu s 4. členom tretje Konvencije." (Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I.).

Hoffman (2004) meni, da predstavlja zadrževanje teh domnevnih teroristov v zaporih v vojaški mornariški bazi v Guantanamo Bayu⁵⁶ "najbolj viden simbol grožnje človekovim pravicam v okviru vojne proti terorizmu." Vojaško bazo je poimenoval za pravno črno luknjo oz. cono, kjer človekove pravice ne veljajo in kjer le obiski predstavnikov Mednarodnega odbora Rdečega križa - *International Committee of the Red Cross* (ICRC) preprečujejo samovoljno in nepregledno izvrševanje dejanj izvršilne oblasti (Hoffman 2004). V Guantanamo Bay so namreč pripeljali posameznike v skladu z Vojaško odredbo z dne 13. novembra 2001 o zadržanju, ravnanju in sojenju določenim nedržavljanom ZDA v vojni proti terorizmu, saj ZDA na Kubi naj ne bi bile podvržene nobenemu domačemu ali mednarodnemu sodnemu nadzoru⁵⁷ in z zaporniki lahko ravnajo na katerikoli način, dokler se jim ne sodi, jih ne izpustijo ali pa jih v takšnih pogojih zadržijo za nedoločen čas (Hoffman 2004). Sojenja se v skladu z odredbo izvajajo pred vojaškimi odbori (ki spominjajo na vojaška sodišča) in niso v skladu s pravico posameznika do poštenega in neodvisnega sojenja. Ta sodišča lahko izrečejo smrtno kazen, kar je v nasprotju z vsemi prizadevanji za odpravo smrtne kazni.⁵⁸ Še več. Zaporniki v Guantanamo Bayu so podvrženi mučenju in nečloveškemu ravnanju. Hoffman (2004) izpostavlja

---

⁵⁶ Guantanamo Bay leži na jugovzhodnem delu otoka Kuba in tu se nahaja ameriška vojaška, mornariška baza. Vojaška mornariška baza v Guantanamo Bayu je razdeljena na dva dela: Leeward in Winward. Oba dela povezuje trajekt. V predelu Winward se nahaja internacijsko taborišče X-Ray, kamor so na začetku zapirali vse zapornike, ujete v vojni v Afganistanu. Kasneje so pričeli z gradnjo internacijskega taborišča Delta, ki so ga za obratovanje odprli 28. aprila 2002. Naslednji dan so zato dokončno zaprli internacijsko taborišče X-Ray. Delta se nahaja le dobrih 8 km stran od X-Raya in je sestavljena iz 7 internacijskih taborišč (taborišče 1, 2, 3, 4, 5, 6 in Echo) za zapornike, taborišča Iguana za mladoletne zapornike ter dveh kampov za osebje in pripadnike ameriške vojske: kamp Amerika Sever in Bulkeley. Danes ostaja termin X-Ray sinonim za vsa internacijska taborišča z zaporniki iz vojne v Afganistanu (*Guantanamo Bay [GTMO] "GITMO" in Guantanamo Bay – Camp Delta*). Sliko Guantanamo Baya si lahko ogledate v prilogi J, na strani 238.

⁵⁷ Leta 2004 je ameriško Vrhovno sodišče odločilo, da imajo ameriška sodišča svoje pristojnosti v Guantanamo Bayu. Zato je ameriška Centralna obveščevalna agencija – *Central Intelligence Agency* (CIA) v Guantanamo Bayu zaprla t.i. skrivni zapor, ki je bil tam vzpostavljen ločeno od vojaške baze, kjer so zadrževali zapornike, ki so bili v veliki večini tja prepeljani iz Afganistana (Dougl 2006). Ta skrivni zapor je bil ustanovljen z namenom, da se pri zasliševanju zapornikov uporablja razne tehnike mučenja in drugega nečloveškega ravnanja in se tako izigra vsakršna pravna določila (Dougl 2006).

⁵⁸ Naj samo še enkrat spomnim, da ZDA niso pristopile k Drugemu fakultativnemu protokolu k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni.

mučenje, pri katerem posameznika podvržejo 24–urni svetlobi, mu odrekajo spanec ali pa od njega zahtevajo določeno prisilno držo za daljše časovno obdobje. Nekatere zapornike so namestili v premajhne celice in jim odrekli najmanjše gibanje oz. razgibavanje.

ZDA zavračajo, da bi bili zaporniki iz Guantanamo Baya vojni ujetniki in tako zanje zavračajo uveljavljanje mednarodnega humanitarnega prava in temeljnih človekovih pravic (Hoffman 2004). S tem, ko zavračajo uveljavljanje humanitarnega prava, zavračajo tudi določitev statusa zapornikov (ki nimajo statusa vojnega ujetnika) pred pristojnim sodiščem in vztrajajo pri svoji definiciji, da so to sovražni bojovníki. Delovna skupina OZN o samovoljnem pridržanju je pozvala k ravnanju v skladu z 9. in 14. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah,⁵⁹ v kolikor se posameznikom ne prizna statusa vojnega ujetnika pred pristojnim sodiščem, kar pa so ZDA zavrnile. Prav tako tudi ni znana identiteta zapornikov in razlog, zaradi katerega so zaprti.

Januarja 2006 je bilo v Guantanamo Bayu še vedno okrog 500 zapornikov, proti katerim niso vložili nobene obtožnice ali sprožili sodnega postopka, desetim zapornikom pa so januarja 2006 sodili pred vojaškim odborom (ti odbori niso bili v uporabi vse od konca 2. svetovne vojne). Njihovemu civilnemu zastopniku, v kolikor so ga imeli, so onemogočili dostop do vseh tajnih dokazov, ki so jih zbrali tožilci in redno so zavračali vsakršne pritožbe odvetnikov (Dougl 2006). Že leta 2004 je Pentagon predlagal, da bi v Guantanamo Bayu sodili tudi številnim britanskim državljanom. Temu predlogu se je odločno uprl britanski državni tožilec Peter Goldsmith, ki je trdil, da v primeru "določenih načel ni možno sprejemati nobenih kompromisov" (Dougl 2006). In pravica do poštenega sojenja je bila eno tako načelo. Državni tožilec Goldsmith je vztrajal, da sodbe vojaških odborov pregledajo in

---

⁵⁹ Prvi odstavek 9. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah daje posamezniku pravico do prostosti in osebne varnosti. Poleg tega ne sme biti nihče samovoljno prijet ali priprt. Prav tako ne sme nikomur biti odvzeta prostost, razen iz razlogov, ki jih določa zakon. Vsakdo, ko je bil aretiran, mora biti v skladu z 2. odstavkom seznanjen z razlogi za aretacijo in z obtožnico. Vsakdo, ki je bil aretiran ali zaprt zaradi obtožbe, da je storil kaznivo dejanje, mora biti sojen v razumen roku ali pa izpuščen (3. odstavek 9. čl.). Vsakdo, ki je bil aretiran ali priprt in mu je bila s tem odvzeta prostost, ima pravico do pritožbe (4. odstavek 9. čl.) ter vsakdo, ki je bil nezakonito aretiran, ima v skladu s 5. odstavkom 9. čl. pravico do odškodnine. Prvi odstavek 14. čl. določa, da so vsi enaki pred sodišči in da ima vsakdo pravico do pravičnega, javnega, neodvisnega in nepristranskega sojenja. V skladu z 2. odstavkom 14. čl. je vsakdo, ki je obtožen kaznivega dejanja, nedolžen, dokler se mu ne dokaže njegova krivda. Nadalje so v 14. čl. določene minimalne pravice, ki morajo biti zagotovljene obtoženemu kaznivega dejanja, ravnanje z mladoletniki, pravica obtoženega, da njegovo obsodbo preveri višjestopenjsko sodišče, pravica do povračila škode, v kolikor se izkaže, da je obsojeni nedolžen in nič kriv za to sodno zmoto ter nihče ne sme biti dvakrat preganjan in kaznovan za isto kaznivo dejanje.

preverijo civilna sodišča. ZDA so v začetku leta 2004 izpustile in vrnilo devet britanskih ujetnikov v njihovo domovino, kjer so bili izpuščeni brez obtožbe ali sojenja (Douglass 2006). Verjetno najbolj znani izpuščeni ujetniki so: Rasul Shafiq, Ahmed Ruhuella in Iqbal Asif, ki tvorijo t. i. Tiptonsko trojko⁶⁰. Kmalu za tem, ko so bili izpuščeni, so za britanski časopis *The Guardian* podali svoj prvi intervju, ki je bil uvod v medijsko kampanjo osveščanja domače in tuje javnosti o boju za človekove pravice in zaprtje Guantanamo Baya (Milek 2006: 26-28).

Po zaključeni vojaški operaciji v Afganistanu, se je ameriška pozornost preusmerila na Irak. Sum, da bodo ZDA napadle Irak, je bil potrjen s tem, ko je ameriški predsednik Bush v svojem nagovoru državi (*State of the Union*) januarja leta 2002 Irak, poleg Irana in Severne Koreje, uvrstil med države sil zla. Do takrat je bila glavnina vojne v Afganistanu zaključena, osvobojen je bil Kabul in vržen je bil talibanski režim. ZDA so Irak obsodile posedovanja in proizvodnje orožja za množično uničevanje, inšpektorji OZN pa so pod vodstvom Hansa Blixja bolj ali manj neuspešno dokazovali (ne)obstoj orožja za množično uničevanje v Iraku (Hiro 2002: 188 in Merkl 2005: 25). S stopnjevanjem ameriškega provojnega besedišča pa se je stopnjevalo tudi evropsko protivojno razpoloženje. Ameriškemu vojaškemu posredovanju v Iraku sta se najbolj uprli Francija in Nemčija. Prva zaradi velikega javnega nasprotovanja vojni ter nejasni vlogi Francije v eventualni koaliciji (kar pa je bila javna skrivnost) in druga zaradi prihajajočih se volitev.⁶¹ Aktualnemu kanclerju Schröderju je po javnomnenjskih raziskavah kazalo precej slabo. Protikandidat Edmund Stoiber ga je dohiteval, zato se je Schröder oprijel rešilne bilke – nasprotovanje vojni v Iraku. Po volitvah pa je moral svojo obljubo držati (Merkl 2005: 27). Januarja leta 2003 sta se Chirac in Schröder sestala v Parizu ob počastitvi 40. obletnice francosko-nemškega prijateljstva. Na konferenci istega dne sta oba voditelja izjavilo skupno mnenje, "d/a je vojna najslabša možna rešitev in da je potrebno narediti vse, da se ji izognemo" (Merkl 2005: 42).

Naslednji dan je ameriški obrambni minister Donald Rumsfeld kot odgovor na konferenco potegnil črto med t. i. staro in novo Evropo (Merkl 2005: 43). V staro

---

⁶⁰ Ime Tiptonska trojka izhaja iz imena kraja njihovega prebivališča. To ime so pogosto uporabljali britanski mediji, ker so z njim označevali vse tri fante, ki so se po svoji izpustitvi podali v medijsko kampanjo za zaprtje Guantanamo Baya in za spoštovanje človekovih pravic.

⁶¹ Predstavniki Francije in ZDA so se najprej pogovarjali o eventualnem sodelovanju v koaliciji. Decembra leta 2002 je francoski predsednik Chirac poslal svojega odposlanca na pogovore na ameriško obrambno ministrstvo, nekatere svoje ladje pa so že napotili v Perzijski zaliv. Ker se pogovori niso iztekli tako, kot bi si Francozi želeli, je De Villepin javno izjavil, da ne bodo sodelovali v "vojaški intervenciji, ki je ne podpira mednarodna skupnost" (Merkl 2005: 42).

Evropo so uvrščali države, ki so nasprotovale vojaškemu posredovanju, v novo Evropo pa vse države, ki so vojaško posredovanje podprle.⁶² Po srečanju Busha, Blaira in Aznarja na Azorih 14. marca 2003 so inšpektorji OZN zapustili Irak, Bush pa je iraškemu voditelju Sadamu Huseinu postavil ultimat. Devetnajstega marca se je pričela vojna z bombnim napadom na urbane predele Bagdada. Vojna v Iraku se je pričela brez odobritve VS in v okviru koalicije voljnih, v kateri je sodelovalo 50 držav (Merkl 2005: 47, 49). Že 1. maja 2003 je Bush oznanil, da je njihova misija zaključena. Koalijsijske sile so po vojni ostale v Iraku z namenom stabilizacije in demokratizacije države.

Ves ugled ZDA in vsa ameriška prizadevanja za vzpostavitev miru, varnosti, svobode in demokratičnih institucij pa so se sesula 28. aprila 2004, ko so bile prvič javno objavljene fotografije zlorab in mučenja zapornikov iz Abu Ghraiba. Slike so prikazovale zavezane zapornike s poveznjeno vrečo čez glavo, ujetnike, ki so stali na škatli z rokami v vodoravnem položaju, zapornike, ki so jim odvzeli vsa oblačila in jih privezali na povodce kot pse (Reed 2005: 145). Na fotografije sta se odzvala tako obrambni minister Rumsfeld kot ameriški predsednik Bush in jih označila za sramotno toda osamljeno dejanje, ki so ga izvedle določene vojaške enote in tako osramotile državo in njene vrednote. Vendar je v mesecih po aferi kaj kmalu postalo jasno, da to ni le osamljen primer, temveč da gre za načrtno dejanje Busheve administracije. Največje zlorabe v Abu Ghraibu so se zgodile potem, ko so v Irak premestili določene vojake iz Guantanamo Baya, ki so bili tam zadolženi za zasliševanje zapornikov.⁶³ Zaradi medijskega pritiska so bile uvedene številne preiskovalne komisije, katerih namen je bil odkriti resnico o Abu Ghraibu. Prva preiskava, ki jo je vodil general poročnik Paul Mikolashek, je pokazala, da gre za "nepooblaščenega dejanja določenih posameznikov" (Reed 2005: 152). V drugi preiskavi, ki jo je vodil nekdanji obrambni minister James Schlesinger, pa je bilo

---

⁶² Pripadniki nove Evrope so sestavili "pismo osmih". To je bila deklaracija s katero so Španija, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Poljska, Madžarska, Danska, Portugalska, Italija in Češka izrazile svojo solidarnost z ZDA. Kmalu se je temu pridružilo še t. i. "pismo desetih" ali Vilnuško pismo, ki ga je podpisalo še 10 drugih, predvsem vzhodno evropskih držav: Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Romunija, Slovaška, Slovenija, Albanija, Hrvaška in Makedonija (Merkl 2005: 44 in Neuhold 2005: 99).

⁶³ Ti naj bi uporabili t. i. "mehke" metode zasliševanja, ki ne pustijo vidnih znakov fizičnih poškodb (Malinowski 2005: 140). Med slednje sodijo: vklepanje oz. povezovanje udov v določen položaj za daljše časovno obdobje, prisilna golota, prisilna izolacija (časovno obdobje, ki praviloma ni bilo krajše od 30 dni, je določil nadrejeni), grožnja, da bodo nad zapornike naščuvali psa, izpostavljanje ekstremnemu mrazu ali vročini, zadrževanje v prisilnih bolečih držah oz. ponavljajoče se izvajanje vaj, odrekanje spanca, nadzorovano utapljanje, zadrževanje v temnih prostorih oz. odrekanje kakršnekoli svetlobe ter odrekanje hrane in vode (Malinowski 2005: 142–144).

ugotovljeno, da gre za politiko, ki jo je odobril Washington in ki se je po hierarhiji širila navzdol do čina navadnega vojaka. Tehnike, ki jih je za potrebe zasliševanja v Guantanamo Bayu odobril obrambni minister Rumsfeld, so brez nadzora in omejitev uporabili v Afganistanu in Iraku (Reed 2005: 152). Tudi tretja preiskava, ki sta jo vodila generala Anthony R. Jones in George Fay je pokazala na hierarhično lestvico dajanja in prejemanja ter izvrševanja ukazov (Reed 2005: 152). Nobeno od poročil, ki so nastale neposredno po zaključenih preiskavah, pa ni navedlo neposrednih dokazov za povezavo med Rumsfeldovimi ukazi in dejanskim mučenjem ter nehumanim ravnanjem v Abu Ghraibu, Afganistanu in tudi Guantanamo Bayu (Reed 2005. 153). Tudi Rooth (2005: 191) meni, da ravnanje z ujetniki v Abu Ghraibu ni spontano dejanje navadnih vojakov temveč odločitev ameriškega političnega vrha. Pisarna za pravne nasvete Ministrstva za pravosodje je avgusta 2002 tako ozko definirala mučenje, da praktično nič več ni bilo prepovedano. Rooth (2005: 185) in Dougl (2006) sta kritizirala pravno utemeljitev, da ameriški predsednik kot vrhovni poveljnik lahko odredi mučenje.

Glede na ravnanje z zaporniki v Guantanamo Bayu in Abu Ghraibu smo bili priča kršitvam vrste mednarodnih dokumentov. Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah v svojem 2. čl. daje pravico do uživanja v deklaraciji zapisanih pravic in svoboščin vsem brez diskriminacije, v 5. čl. prepoveduje mučenje, okrutno, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje. Deveti čl. prepoveduje, da bi bil posameznik samovoljno zaprt, pridržan ali izgnan. V 2. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah se pogodbenice obvežejo, da bodo spoštovale pravice vseh ljudi ne glede na "raso, barvo, spol, jezik, vero, politično in drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino. Pakt prepoveduje mučenje, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje (7. čl.), daje pravico do prostosti in osebne varnosti (9. čl.), zaradi česar ne sme biti nihče samovoljno zaprt in nikomur ne sme biti odvzeta njegova prostost, razen iz razlogov, ki jih določa zakon. Deseti čl. zapoveduje spoštljivo in človeško ravnanje z zaprtimi osebami. Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije obsoja rasno diskriminacijo in obvezuje k izvajanju politike, ki teži k odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (2. čl.). V 5. čl. se pogodbenice obvežejo prepovedati in odpraviti rasno diskriminacijo v vseh njenih oblikah in vsakomur, ne glede na raso, barvo kože, narodno ali etnično poreklo, zagotoviti pravico do enakosti pred zakoni, še posebej ko gre za uživanje naslednjih pravic: enak postopek pred

sodišči in drugimi pravosodnimi organi, pravica do osebne varnosti in državne zaščite pred nasiljem ali telesnimi poškodbami, pravica svobodnega gibanja in nastanitve znotraj države, pravica zapustiti katerokoli državo in vrniti se v svojo državo ter številne druge pravice. Mednarodna konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja v 2. čl. poziva države, da sprejmejo vse zakonodajne, upravne, sodne ali druge ukrepe za preprečevanje mučenja na svojem ozemlju in na ozemlju, kjer imajo sodno pristojnost. Prav tako poudarja, da vojno stanje, neposredna vojna napoved, notranja politična nestabilnost in druge izredne okoliščine ne morejo služiti kot opravičilo za mučenje. Enako velja za ukaz višjega organa oblasti ali višjega uslužbenca. Konvencija predvideva kazensko odgovornost za vsa dejanja mučenja (4.-9. čl.), nenehen nadzor navodil, pravil, metod in prakse zasliševanja in ravnanja z zaprtimi osebami (11. čl.), nepristransko preiskavo v primeru mučenja (12. čl.), pravico mučenega, da se pritoži (13. čl.) in dobi pravično in ustrezno odškodnino (14. čl.). Prav tako ni mogoče izjav pridobljenih z mučenjem uporabiti na sodišču (15. čl.). Konvencija pa države zavezuje k preprečevanju tudi drugih oblik krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja (16. čl.).

ZDA v boju proti terorizmu uporabljajo retoriko, da gre za "vojno proti terorizmu" in Brooksova ter Rooth poudarjata, da Busheva administracija uporablja termin "vojna" v dobesebnem in ne prenesenem pomenu (Brooks 2005 in Rooth 2004). To pa je po Roothovem (2004) mnenju zaskrbljujoče, kajti v času vojne so pravila, ki zavezujejo vlade oz. narekujejo njihovo delovanje, bolj ohlapna, kot pa v mirnem času. V času vojne lahko dobi vlada določena izredna pooblastila – to je počela Busheva administracija. V mirnem času so vlade zavezane k določenemu ravnanju. Policijske enote so tiste, ki lahko uporabljajo orožje in vsi aretirani in zaprti posamezniki morajo biti ali obtoženi ali izpuščeni. "To je jasno kodificirano v mednarodnem pravu o človekovih pravicah" še poudarja Rooth (2004). V vojnem času pa mednarodno humanitarno pravo določa ravnanje. V tem primeru so lahko "sovražni bojovníki ustreljeni brez kakršnegakoli opozorila (v kolikor niso onesposobljeni, v priporu ali pa se ne poskušajo predati), ne glede na neposredno grožnjo" (Rooth 2004). V kolikor je tak bojovník ujet, se ga lahko obdrži v priporu brez obsodbe do konca konflikta oz. vojne (Rooth 2004). Prav zato je bila v preteklih desetletjih razvita kodifikacija pravil - Ženevske konvencije, katerih določila se uporablja v oboroženem spopadu (Rooth 2004). ICRC, ki je uradni skrbnik oz. varuh konvencij, predlaga določene smernice, ki

naj bi določale, katera pravila veljajo. Te smernice so: intenziteta spopadov, kontinuiteta oboroženih spopadov, stopnja organiziranosti sovražnikovih sil ter posameznikova vključenost v spopad. V skladu s temi smernicami vojna pravila obravnavajo kot bojevnika le tistega posameznika, ki aktivno sodeluje v sovražnih aktivnostih.⁶⁴ Rooth (2004) še poudarja, da je zelo težko aplicirati to definicijo na primer terorizma, ker so posamezniki in njihovo delovanje prikriti in posameznikova povezava z določenim nasilnim dejanjem ni vedno najbolj jasna.

V ZDA tako radi poudarjajo, da so vključeni v "oborožen spopad" z Al-Kajdo (Brooks 2005). Tu pa se stvari zapletejo. Tradicionalno gledano je termin "oborožen spopad" predstavljal spopad med vojskama dveh ali več držav. Bojevali so se za prevlado nad določenim ozemljem oz. določenim prebivalstvom in spopad so končali z zmago/porazom ene strani ter podpisom mirovne pogodbe. Oborožen spopad pa tudi določa pravice in dolžnosti strani, ki so v ta spopad vključene. Al-Kajda pa ni klasična stranka v oboroženem spopadu. Ne bojuje se za določeno ozemlje, ne vključuje se v diplomatske odnose, njeni pripadniki ne nosijo uniform, delujejo čezmejno in so pripadniki različnih narodnosti. Zato nekateri menijo, da uporaba mednarodnega prava oboroženih spopadov v tem primeru ni mogoča (Brooks 2005). Težko je tudi v tem konkretnem primeru določiti, kdaj bo konec oboroženih spopadov, ker ni mogoče realno pričakovati, da bodo ZDA podpisale mirovni sporazum z Al-Kajdo. Prav tako ni jasno, ali lahko v tem primeru zapornikom pripada status vojnega ujetnika, ker se Ženevske konvencije namreč uporabljajo le za redne vojake, ki nosijo uniforme in orožje na vidnem mestu in izpolnjujejo določene druge zahteve (Brooks 2005). Brooksova se tudi strinja z utemeljitvijo, ki jo je podal svetovalec Bele hiše Alberto Gonzales, da so Ženevske konvencije nastale v drugačnem zgodovinskem obdobju in jih zato, zelo ozko pravno gledano, ni mogoče uporabiti v konfliktu med Al-Kajdo in ZDA. Gledano torej v ozkem, pravnem smislu, vseh dejanj ZDA ni mogoče označiti kot nezakonita. Gledano pa skozi politično perspektivo, pa so dejanje Busheve administracije popolnoma zgrešena, ker so v imenu varovanja človekovih pravic (teroristična dejanja sama po sebi pomenijo kršitev človekovih pravic) poteptali prav človekove pravice (Brooks 2005). Avtorica pa dodaja, da četudi so Ženevske konvencije zastarele, predstavljajo tehnike zasliševanja, mučenja in drugega

---

⁶⁴ Tako se v to kategorijo uvrščajo pripadniki oboroženih sil, ki niso odložili svojega orožja, ter drugi, ki se borijo, branijo določen položaj ali usmerjajo napad. V skladu s tem pravilom se tudi civilisti, ki se oborožijo in pričnejo bojevati, obravnavajo kot bojevniki (Rooth 2004).

nečloveškega in ponižujočega ravnanja, ki so ga doživeli zaporniki v zaporih v Guantanamo Bayu in Abu Graibu ter v drugih skrivnih zaporih, jasno kršitev tako mednarodnega kot ameriškega zveznega prava (obče mednarodno pravo, norme *jus cogens*⁶⁵, Mednarodna konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Kazenski zakonik ZDA ter ameriške ustavne norme) in potem takem tovrstno ravnanje ni dopustno (Brooks 2005).

ICRC trdi, da sta terorizem in protiteroristična dejavnost podvrženi mednarodnemu humanitarnemu pravu samo takrat, ko njune "aktivnosti dosežejo nivo oboroženega spopada" (*When is a war not a war? – The proper role of the law of armed conflicts in the "global war on terror"*). In v primeru vojaškega obračuna s pripadniki Al-Kajde v Afganistanu je šlo za "mednarodni oboroženi spopad," saj je napad v okviru boja proti terorizmu vključeval dve državi: ZDA in Afganistan. Tako je bil izpolnjen poglaviten pogoj termina oboroženi spopad. Dve stranki v spopadu sta lahko državi, država in nacionalno osvobodilno gibanje ali država in oboroženi uporniki. V vsakem primeru je članica v konfliktu oblikovana po vzoru vojske, z določeno mero organiziranosti in poveljniško strukturo in je tako sposobna spoštovati mednarodno humanitarno pravo (*International humanitarian law and terrorism: questions and answers*). Določbe mednarodnega humanitarnega prava pa veljajo enako za vse, ne glede na to, ali je ena stranka v oboroženem konfliktu napadalka ali se le brani. Vsakemu ujetniku je

---

⁶⁵ *Jus cogens* so imperativna ali absolutno obvezujoča pravila; pravila od katerih niso dovoljena nobena odstopanja s posebnimi dogovori. To so vsa pravila splošnega mednarodnega prava. V skladu s 53. čl. Dunajske konvencije o pogodbenem pravu je imperativna norma splošnega mednarodnega prava norma, ki jo je sprejela in priznala celotna mednarodna skupnost in od katere ni dovoljeno nikakršno odstopanje in katero je mogoče nadomestiti samo z novo normo splošnega mednarodnega prava iz istega področja. Štiriinšestdeseti čl. pa nadalje določa, da v primeru nastanka nove imperativne norme splošnega mednarodnega prava postane vsak sporazum, ki ni v skladu z novo normo, ničen in preneha veljati (Degan 2000: 9). V skladu z 71. čl. Dunajske konvencije o pogodbenem pravu so podpisnice dolžne zavrniti izvrševanje sporazuma, katerega odločbe so v nasprotju z imperativnimi normami splošnega mednarodnega prava, prav tako pa morajo uskladiti svoje odnose z imperativnimi normami splošnega mednarodnega prava (Degan 2000: 179). Kot *jus cogens* bi danes lahko opredelili: pravica posameznika do življenja, svobode in dostojanstva (kaznovanje mednarodnih zločinov proti človeštvu); prepoved diskriminacije; državljanske in politične pravice, ki se jih ne sme razveljaviti (4., 6., 7., 8., 11., 15., 16. in 18. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah); pravice, ki jih je mogoče v primeru izredne splošne nevarnosti (npr. vojne) za določen in omejen čas razveljaviti (9., 10. in 14. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah); pravice, ki jih lahko predstavniki države v primeru zaščite državne varnosti, javnega miru, varnosti in zdravja ter iz naslova spoštovanja pravic in ugleda drugih omejijo. To so čl. 12., 19. in 22. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah ter čl. 8., 17., 23., 24. in 25. Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Nadalje bi kot *jus cogens* danes opredelili še številne druge pravice iz Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (2., 5., 7., 9., 10., 11., 12., 13., 14. in 15. čl.) ter t. i. človekove pravice tretje generacije. Med te uvrščamo pravico do miru, ekonomskega razvoja, pravico so zdravega okolja itd. (Degan 2000: 507–511).

tako potrebno priznati status vojnega ujetnika in z njim ravnati v skladu z določili konvencij. V primeru dvoma pa v skladu s tretjo Ženevsko konvencijo o tem odloča posebno sodišče (*International humanitarian law and terrorism: questions and answers*). Na obtožbe, da je humanitarno pravo stvar preteklosti, da ga je potrebno predelati, ker ne zadostuje današnjemu stanju boja proti terorizmu, pa Rona Gabor v imenu ICRC odgovarja, da je tudi besedna zveza "boj proti terorju" zgolj retorična fraza, ki nima nobenega pravnega pomena (*When is a war not a war? – The proper role of the law of armed conflicts in the "global war on terror"*). Zgolj zaradi termina "boj" ne moremo kar avtomatično aplicirati humanitarnega prava. Konec koncev govorimo tudi o "boju proti mamilom", "boju proti revščini" ali "boju proti raku". In tako zavrača vsako slepo kritiko zgolj na podlagi tega, ker pravo oboroženih spopadov izrecno ne omenja terorizma kot takega (*When is a war not a war? – The proper role of the law of armed conflicts in the "global war on terror"*).

John McCain je zelo nasprotoval nespoštovanju konvencij (o človekovih pravicah, ki sem jih predhodno že omenjala), h katerim so ZDA že pristopile in pri tem izpostavljal dejstvo, da so ZDA same in prostovoljno pristopile k tem konvencijam in se tako zavezale k določenim moralnim standardom, ki so višji od standardov, ki jih imajo teroristi. "To so standardi, ki ne bodo nikoli zastareli – so bistvo tega, kako moralni ljudje ravnajo z drugimi človeškimi bitji" (McCain 2005: 157). Izpostavil pa je tudi načelo recipročnosti: drugi bodo ravnali s teboj tako, kot boš ti z njimi ravnal in opozoril na nevarnost, da se lahko ameriški vojaki v vojni, kadarkoli znajdejo v ujetništvu (McCain 2005: 156).

V EU so vseskozi poudarjali, da morajo biti ukrepi za boj proti mednarodnemu terorizmu v skladu z mednarodnim pravom o zaščiti človekovih pravic ter v skladu s humanitarnim pravom. Vendar tudi sama EU nima čistih rok. Švedske oblasti so tako v Egipt poslale dva osumljenca in se skrile za kupom dokumentov o tem, kako bodo z osumljencema lepo ravnali.⁶⁶ Tudi nemške, avstrijske, britanske in nizozemske oblasti so vračale in izročale osumljence v države, v katerih je mučenje praktično ustaljena praksa (Rooth 2005: 199–200). Vse te vlade so kršile 3. čl. Mednarodne konvencije proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in 19. čl. Listine EU o temeljnih pravicah, saj so se v tem členu obvezale, da ne bodo izgnale, vrnile ali izročile posameznikov drugi

---

⁶⁶ Za Egipt velja, da je ena izmed držav, kjer je mučenje ustaljena praksa pri zasliševanjih.

državi v kolikor obstaja sum, da bodo podvrženi mučenju. Tudi če se države EU same niso neposredno poslužile taktik mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja, niso zato nič manj krive in odgovorne.

2.5. Aretacije drugih osumljencev terorističnih dejanj

Tako kot se je po japonskem napadu na Pearl Harbour pričelo preganjanje v ZDA živečih Japoncev, so se po terorističnih napadih 11. septembra 2001 kazali zametki preganjanja, šikaniranja in večjega nadzora v ZDA živečih Arabcev in muslimanov – zgolj na etnični podlagi (Hongju Koh 2001: 163). Novi Domovinski zakon je dal policiji in FBI večja pooblastila. Brez nekega utemeljenega oz. pravega vzroka so lahko aretirali ljudi. Lažje so prisluškovali telefonskim pogovorom in brez vednosti lastnika pregledovali privatne prostore in službena poslopja, slikali, prekopirali informacije iz računalnika in posameznika o tem naknadno obvestili. Dobili so dostop do bančnih izpiskov in izpiskov seznamov izposojenih knjig v knjižnicah. Veliko ljudi so aretirali, ker so kršili imigracijske zakone, policija pa jih je lahko zadržala v priporu tudi potem, ko je sodnik že odredil njihovo izpustitev. Številne informacije, ki so jih zbrali v okviru kazenskih preiskav, so predali obveščevalnim agencijam v njihovo nadaljnjo uporabo. Prav tako so dobili celosten pregled nad vsemi tujimi študenti, ki študirajo v ZDA. Na podlagi Domovinskega zakona so v zelo kratkem času aretirali 12 tisoč ljudi, osumljenih terorističnih dejanj (Merkl 2005: 153–154 in Hongju Koh 2001: 163–164). Rosemary Foot (2004: 12) trdi, da je vseh teh 12 tisoč aretiranih brez ameriškega državljanstva. Število aretiranih muslimanskih moških pa je do maja 2003 zraslo na pet tisoč posameznikov. Hoffman (2004) poudarja, da gre pri tovrstnih primerih za jasne kršitve mednarodnih norm, ki prepovedujejo diskriminacijo na osnovi etničnosti, narodnosti in religije. Tu gre torej za kršitve Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah (2. čl.), Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (2. čl.), Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (5. čl.) ter 14. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

V letu 2003 se je tudi zganilo ameriško pravosodno ministrstvo in uvedlo preiskave o teh aretacijah. Ugotovljeno je bilo, da so bili aretirani posamezniki zaprti v slabih bivalnih razmerah, pogosto brez dostopa do odvetnikov in brez možnosti plačila varščine. V Brooklynu, v New Yorku so držali nekatere posameznike zaprte po 23 ur

na dan, eno uro na dan so imeli rezervirano za sprehod, močno zastraženi, z verigami na nogah in z zvezanimi rokami. Za 762 posameznikov so ugotovili, da so nezakoniti priseljenci in so jih izgnali iz države brez obsodb za teroristična dejanja (Foot 2004: 12).

Tovrstne kršitve pa je mogoče zaslediti tudi v Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske, kjer so britanski državljani osumljeni terorističnih dejanj deležni spoštovanja človekovih pravic, posameznike brez britanskega državljanstva pa lahko zadržijo v priporu za nedoločen čas brez sojenja ali obsodbe. Statistike so tudi pokazale, da tovrstne diskriminacijske politike niso samo neuspešne temveč tudi kontraproduktivne, ker so pripadniki diskriminiranih manjšin nepripravljeni na kakršnokoli sodelovanje s policijo (Hoffman 2004). Vsa ta dejanja so pomenila kršitve Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, ki v svojem 2. čl. daje pravico do uživanja v deklaraciji zapisanih pravic in svoboščin brez diskriminacije, Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, ki v 2. čl. obvezuje pogodbenice k spoštovanju pravic vseh ljudi ne glede na "raso, barvo, spol, jezik, vero, politično in drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino," 5. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, 21. čl. Listine EU o temeljnih pravicah ter Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki v 14. čl. prepoveduje vsakršno diskriminacijo.

Svoj del večjih pristojnosti je dobila tudi CIA v ZDA. Številni zaporniki, ki so bili v njeni pristojnosti, so preprosto izginili za več let.⁶⁷ V vsem tem času niso imeli nobenega stika s svojimi družinami, odvetniki ali predstavniki ICRC (Reed 2005: 148). CIA je v tujini ustanavljala t. i. skrivne zapore. Ko so se v začetku pojavile govorice o skrivnih zaporih, ni nihče mogel potrditi njihovega obstoja, kajti lokacije in identiteta zapornikov ni bila znana. Teh zaporov in njihovih zapornikov ni poznal niti ICRC (Dougl 2006). Leta 2005 so govorice o skrivnih CIA zaporih v Evropi postajale vse glasnejše, ameriška časopisna hiša The Washington Post pa je s prstom pokazala na države vzhodne Evrope, predvsem Poljsko in Romunijo. Kmalu zatem je časopisna hiša The New York Times poročala o skrivnih oz. neregistriranih letih letal, ki so bile v lasti družb, s katerimi je manipulirala CIA, in ki naj bi prevažale

---

⁶⁷ Tako so izginili: Khalid Shaikh Mohammed (eden od avtorjev terorističnih napadov 11. septembra 2001), Abu Zubaydah (ki je bil blizu Osama bin Ladnu), Ramzi bin al-Shibh (ki ni uspel dobiti vizuma za ZDA in naj bi bil eden izmed izvajalcev terorističnih napadov 11. septembra 2001) ter Abd al-Rahim al-Nashiri (ki naj bi bil avtor napada na ameriško bojno ladjo U.S.S. Cole) (Reed 2004: 148).

osumljence iz ZDA v Evropo. Od septembra 2001 dalje naj bi na letališčih v Nemčiji, Združenem kraljestvu Velike Britanij in Severne Irske, na Irskem, na Portugalskem, v Španiji in na Češkem pristalo več kot 300 letal (Dougl 2006). SE je tako 1. novembra 2005 odredil preiskavo o skrivnih zaporih, ki jo je vodil švicarski senator Dick Marty. Izsledke preiskave je objavil 7. junija 2006, ko je razkril globalno "pajkovo mrežo" CIA priporov in transportnih poti, v katero so bile vključene številne evropske države (*Alleged secret detentions in Council of Europe member states*).

Leta 2005 je torej že prevladoval sum, da CIA ugrablja tuje državljane osumljene terorističnih dejanj v Evropi in jih pošilja v države, kjer je mučenje sestavni del zasliševanj (npr. Egipt in Afganistan). Istega leta je tako preprosto izginil osumljenec italijanske policije Hassan Mustafa Osama Nasr. Čez nekaj mesecev so ga našli v Egiptu in takrat je postalo jasno, da ga je CIA ugrabila na milanskih ulicah in za potrebe zasliševanja prepeljala v Egipt, kjer so ga mučili. Podobno se je zgodilo nemškemu državljanu libanonskega rodu Khaledu al-Masri, ki ga je CIA decembra 2003 aretirala na makedonsko-srbski meji, prepeljala v Afganistan, kjer so ga v procesu zasliševanj mučili in nato čez pet mesecev izpustili v Albaniji. Kasneje se je izkazalo, da je CIA prijela napačnega človeka. Masri je od ZDA zahteval odškodnino zaradi mučenja, predvsem pa opravičilo za pretrpljeno. Vse kar je dosegel, je bilo ameriško priznanje napake (Dougl 2006 in Žerjavič 2006: 32). Znan je tudi primer kanadskega državljana Maherja Arara, ki so ga ameriške oblasti aretirale na mednarodnem letališču JFK, 26. septembra 2002, ko je bil na poti v Kanado. Po trinajstih dneh zasliševanj so ga prepeljali v Sirijo, ne da bi o tem obvestili kanadski konzulat, njegovo družino ali mu priskrbeli odvetnika. V Siriji so ga brez obtožnice zadržali približno eno leto. V tem času je bil žrtev mučenja ter okrutnega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja in kaznovanja (Hoffman 2004). V vseh treh navedenih primerih gre za kršitve 3. čl. Mednarodne konvencije proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, ki prepoveduje izgon, vrnitev ali izročitev posameznikov državam, v kolikor obstaja sum, da bodo podvrženi mučenju in 7., pa tudi 9. in 10. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, saj 7. čl. prepoveduje mučenje, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje ter daje pravico do prostosti in osebne varnosti. Deveti. čl. določa, da nihče ne sme biti samovoljno prijet ali priprt ter da se mu ne sme vzeti prostost, razen iz razlogov, ki jih nalaga zakon. Deseti čl. pa določa spoštljivo in človeško ravnanje z zaprtimi osebami. V vseh treh primerih gre tudi za

kršitve 3. in 5. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki prepoveduje mučenje ali nečloveško ali ponižujoče ravnanje in kaznovanje ter zagotavlja pravico do prostosti in osebne varnosti ter dopušča aretacije, ki so v skladu z zakonom. Primeri nakazujejo tudi kršitev 5. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije.

Zaradi vseh teh primerov je britanski zunanji minister Jack Straw v imenu EU novembra 2005 ZDA zaprosil za pojasnila v zvezi s transportom osumljenih teroristov čez ozemlja držav EU. Po pričakovanjih so prejeli dvoumen nikalen odgovor. Kar po Dunmorovem (2005: 11) mnenju ni bilo nobeno presenečenje, saj je bilo pismo, ki je bilo naslovljeno na ameriško državno sekretarko, pisano v zelo blagem političnem jeziku in je bilo potem takem bolj v funkciji pomiritve domače javnosti kot pa namenjeno razčiščevanju razmer. Ameriška državna sekretarka Rice je kasneje poudarila, da je suverena pravica evropskih vlad in njihovih državljanov ali se jim bodo pridružili v boju proti terorizmu ali ne. Z drugimi besedami: vzemi ali pusti (Dougl 2006). V letih 2005 in 2006 so ZDA še vedno vztrajno zavračale vsakršna vprašanja in namigovanja o obstoju skrivnih zaporov in prisilnem, tajnem zadrževanju posameznikov v zaporih po svetu in predvsem v državah, kjer je mučenje kot zasliševalna taktika vsakdanja praksa. Vendar obstoja skrivnih zaporov in izročanja zapornikov v "problematične" države ZDA niso kategorično zanikale (Dougl 2006). Še več, 6. septembra 2006 je ameriški predsednik Bush sam priznal obstoj tajnih CIA zaporov (*Alleged secret detentions in Council of Europe member states*).

Jeseni 2005 pa so se razmere v ZDA v smeri spoštovanja človekovih pravic pričele bistveno izboljševati, potem ko je ameriški senator John McCain iz Arizone sprožil kampanjo za univerzalno prepoved krutega, nehumanega ali ponižujočega ravnanja vseh zapornikov, ki se nahajajo v ameriški pristojnosti ali fizičnemu nadzoru, kjerkoli po svetu. Z amandmajem k Zakonu o ravnanju s priporniki iz leta 2005 je zavrnil vsa prizadevanja tedanje administracije, da bi določenim zapornikom, ki so tuji državljani in zaprti kjerkoli v tujini, zanikali oz. zavračali spoštovanje njihovih človekovih pravic (Dougl 2006). Ameriški podpredsednik Dick Cheney in ameriški predsednik Bush pa sta do zadnjega poskušala, da bi iz amandmaja izvzeli delovanje CIA, kar pa jima ni uspelo.

Države članice EU, so 13. junija 2002 z Okvirno odločbo o Evropskem zapornem nalogu in postopkih izročanja med državami članicami poenostavile in pospešile

postopke izročanja osumljencev.⁶⁸ Evropski zaporni nalog temelji na velikem zaupanju med državami članicami, na načelu medsebojnega priznavanja in spoštovanju temeljnih človekovih pravic. Že v preambuli so se države članice obvezale, da ne bodo izročale posameznikov državam v primerih, v katerih jim grozi smrtna kazen, mučenje ali drugo nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje (*Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States*). Evropski zaporni nalog predvideva aretacijo in izročitev posameznika z namenom, da se v drugi državi izvede kazenski pregon, nalog za pridržanje ali zaporna kazen za storjena kazniva dejanja po 2. čl. te odločbe.⁶⁹ Novost odločbe je, da ni potrebno, da je neko kaznivo dejanje kaznivo v obeh državah. Dovolj je že, da je kaznivo v državi, ki je podala zahtevek za izročitev in da je zanj predvidena najmanj triletna zaporna kazen. Za dejanja, ki pa na seznamu niso navedena države zahtevajo, da je zanje predpisana kazen v obeh državah. Država lahko zavrne izročitev v kolikor je za neko določeno kaznivo dejanje v tej državi predvidena amnestija (ima pa ta država pristojnost soditi za to kaznivo dejanje v skladu s svojo zakonodajo), v kolikor je posameznik, za katerega je predvidena izročitev, že prestal svojo zaporno kazen, je v fazi prestajanja te ali pa kazni ni več možno izvesti in v kolikor je posameznik v skladu z zakonom države, ki naj bi ga izročila, premlad, da bi bil kazensko odgovoren (3. čl.). To je t. i. splošno neizročanje, obstaja pa še opsijsko, kot ga predvideva 4. čl. Vsak zaporni nalog se hitro obravnava. V kolikor se posameznik, za katerega se zahteva izročitev, z izročitvijo strinja, je celoten postopek izveden v desetih dneh. V vseh drugih

---

⁶⁸ Ideja o medsebojnem priznavanju sodb sodišča ene države članice v drugi državi članici ni nova. Pojavila se je že na zasedanju Evropskega sveta v Tamperah leta 1999, le uresničili so jo šele tri leta kasneje (Woodbridge 2002).

⁶⁹ Z odločbo so v 2. čl. predvidena sledeča kazniva dejanja: sodelovanje v kriminalni organizaciji, terorizem, trgovanje z ljudmi, spolne zlorabe otrok in otroška pornografija, nezakonita trgovina z mamili in psihotropičnimi substancami, nezakonita trgovina z orožjem, strelivom in eksplozivi, korupcija, prevare (finančne prevare, kot so definirane s Konvencijo o zaščiti finančnih interesov Evropskih skupnosti), prikrivanje sodelovanja v kriminalnem dejanju, ponarejanje valut, vključno z evrom, kriminalna dejanja povezana z informatiko, okoljska kriminalna dejanja (vključno s trgovanjem z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami), pomoč pri nezakonitem vstopu in posedovanju, umor in hude telesne poškodbe, nezakonita trgovina s človeškimi organi in tkivi, ugrabitve, nezakonito pridržanje in jemanje talcev, rasizem in ksenofobija, organiziran ali oborožen rop, nezakonita trgovina z blagom kulturnega pomena (vključno s starinami in umetniškimi deli), prevare, izsiljevanje, ponarejanje in piratstvo izdelkov, ponarejanje in kupčevanje z administrativnimi dokumenti, ponarejanje sredstev plačevanja, nezakonita trgovina s hormonskimi snovmi in snovmi, ki spodbujajo rast, nezakonita trgovina z jedrskim ali radioaktivnim materialom, trgovanje z ukradenimi vozili, posilstvo, požig, zločini kot so v pristojnosti Meddržavnega sodišča, nezakonita zasedba letal in ladij ter sabotaza (*Council Framework Deciosin of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States*).

primerih mora biti odločitev o izvršitvi Evropskega zapornega naloga sprejeta v roku 60 dni po vloženem zahtevku. V specifičnih razmerah se lahko (ne)potrditev izročitve podaljša, za nadaljnjih 30 dni. Za vsako zavrnjeno izročitev, mora država sporočiti svoj(e) razlog(e) (17. čl.). Potem ko sta se državi dogovorili o izročitvi, mora biti ta izvedena čim prej oz. najkasneje v roku desetih dni po odločitvi. Odločba predvideva tudi zamik izročitve v primeru višje sile (23. čl.). Države članice so se v odločbi zavezale, da jo bodo prenesle v nacionalne zakonodaje in pričele izvajati do 31. decembra 2003 (34. čl.), kar pa se ni zgodilo (*Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States*).

Šest držav članic EU: Francija, Belgija, Španija, Portugalska, Luksemburg in Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske je sicer napovedalo predhodno uvedbo Evropskega zapornega naloga že v začetku leta 2003 predvsem zato, ker naj jim ne bi bilo potrebno spreminjati svojih ustav (Mann 2002: 7), vendar je bilo stanje decembra 2003 precej bolj pesimistično. V začetku decembra 2003 so tako le štiri države uspele prenesti Evropski zaporni nalog v nacionalno zakonodajo: Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske, Španija, Portugalska in Danska (Minder 2003: 6), ki se je predhodno vzdržala vsakršnih napovedi. Do konca leta je to uspelo še Belgiji, Irski, Finski in Švedski (Wouters in Naert 2004). Do 21. maja 2004 so vse svoje obveznosti izpolnile še Francija, Luksemburg, Avstrija in Nizozemska ter nove članice: Ciper, Madžarska, Litvija, Poljska in Slovenija (Wouters in Naert 2004). Države, ki Evropskega zapornega naloga še niso sprejele, so do nadaljnjega delovale po obstoječih postopkih izročanja, kot so bili predvideni s starimi sporazumi, kar je v praksi povzročalo nemalo preglavic.

2.6. Finančni ukrepi

Ker financiranje terorističnih aktivnosti ne poteka zgolj na podlagi preprostih in transparentnih finančnih transakcij, temveč obstajajo tudi druge oblike, preprečevanje financiranja terorizma še zdaleč ni preprosto delo (glede zamrznitve finančnega premoženja glej tudi poglavje 2.3.). V dneh po terorističnih napadih v ZDA, so na obeh straneh Atlantika na podlagi zakonodajnih in izvršilnih aktov zamrznili številne bančne račune. Do januarja leta 2002, so samo v ZDA zamrznili več kot 33 milijonov

dolarjev, ki so pripadali več kot 150 posameznikom in institucijam (Navias 2002: 59). Podobno stanje je bilo v državah EU. Potem pa so se države morale soočiti s terorizmu unikatnimi načini financiranja, kot so državno sponzoriranje, prispevki in donacije, prodaja publikacij ter pridobivanje premoženja s pomočjo zakonitega poslovanja (Navias 2002: 71).

Al-Kajda zbira svoja finančna sredstva na štiri načine:

- 1.) z zakonitimi posli in investicijami (v njeni lasti oz. bin Ladnovi lasti je gradbeno podjetje Al Hifra Construction and Development Co. Ltd, podjetje Wadi al Aqiq, ki se ukvarja s prodajo pohištva, vzrejo goveda in peko kruha, precej pa naj bi zaslužili tudi z borznimi špekulacijami, z delnicami letalskih družb, kmalu po 11. septembru 2001);
- 2.) na kriminalen način (s proizvodnjo in prodajo opija, tihotapljenjem cigaret, s finančnimi prevarami);
- 3.) donacije bogatih muslimanov, ki so njihovi somišljeniki;
- 4.) zbiranje denarja s pomočjo nevladnih organizacij in prostovoljnih prispevkov (Podeljevanje donacij je temelj muslimanske vere. Velika večina donacij je v glavnem v gotovini, kar se zelo težko odkrije, poleg tega se velika večina donacij odvija znotraj samih muslimanskih območij in posamezne države niso na to tako pozorne. Z razvojem in širitvijo interneta se donacije zbira tudi s pomočjo tega medija.) (Navias 2002: 61 in Wechsler 2001: 131–132).

Tovrstno zbiranje denarja in finančne transakcije pa je težko nadzorovati. Znotraj same Al-Kajde pa kroži finančno premoženje med posameznimi celicami na sledeče štiri načine (Wechsler 2001: 134–135):

- 1.) s tihotapljenjem gotovine;
- 2.) s pomočjo globalnega bančnega sistema (pri tem se računa na bančno zaupnost, varovanje osebnih podatkov, anonimnost, ter nebeleženje sumljivih transakcij);
- 3.) z uporabo formalnega islamskega bančnega sistema (Nastal je za vse tiste, ki mislijo, da jim vera prepoveduje zaračunavanje in izterjavo obresti. V okviru tega bančnega sistema pa je še manj nadzora kot pri bankah na zahodu.);
- 4.) z uporabo podzemnega bančnega sistema imenovanega hawala (Hawala je nastala že v daljni preteklosti z namenom zaščite trgovcev pred kriminalci in roparji v Južni Aziji in Srednjem Vzhodu in se še danes uporablja. V to ni vključena z regulacijami nobena vlada, nad tem ni pregleda, ni zapisov o

prenosu denarja in ne terja dejanskega oz. fizičnega prenosa bankovcev čez mejo.) Sistem hawale poteka takole: Stranka v New Yorku preda hawaladarju v New Yorku denar in zahteva njegov prenos do druge stranke, ki je npr. v Pakistanu. Ta pokliče drugega hawaladarja v Pakistan, ki dotični stranki preda zahtevano vsoto denarja. Hawala je sistem brez banke, brez zabeleženih finančnih transakcij in brez dejanskega prenosa denarja čez državne meje (Wechsler 2001: 134-135).

Kako tovrstne načine torej nadzorovati in se proti njim boriti?

Države članice EU so tako na zasedanju Sveta za pravosodne in notranje zadeve 20. septembra 2001, kot tudi na izrednem zasedanju Evropskega sveta 21. septembra 2001 poudarile nujnost boja proti mednarodnemu terorizmu na sploh in še posebej proti financiranju terorizma. Evropski svet je pozval k sprejetju Direktive proti pranju denarja in Okvirni odločbi o zasedbi premoženja. Že leta 1991 je bila sprejeta prva Direktiva Sveta (91/308/EEC) o preprečevanju uporabe finančnega sistema z namenom pranja denarja. To so dopolnili decembra leta 2001 z Direktivo EP in Sveta o preprečevanju uporabe finančnega sistema z namenom pranja denarja (2001/97/EC). Z dopolnjeno direktivo so podrobneje opredelili termine, na katere se nanaša. Institucije in osebe, na katere se ta direktiva nanaša, so obvezali k identifikaciji njihovih strank, hranjenju potrebnih informacij, izobraževanju lastnih uslužbencev in informiranju ustreznih oblasti o kakršnihkoli primerih, ki bi kazali na pranje denarja. Obvezali so jih h posredovanju vseh potrebnih podatkov v zvezi s sumljivimi finančnimi transakcijami in osebami oz. institucijami, ki so v to vpleteni, kakor je to določeno z nacionalnimi zakonodajami (6. čl.) (*Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of the 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering*). Direktiva zavezuje posameznike in institucije, da ne smejo izvesti nobene sumljive finančne transakcije (7. čl.). O tem morajo obvestiti pristojne oblasti, ki določijo nadaljnje ukrepe. Posameznike ali institucije (9. čl.), ki so tovrstne podatke predali pristojnim oblastem, se obravnava kot da niso prekršili nobene klavzule, ki bi jih drugače zavezovala k molčečnosti oz. za to ne morejo biti odgovorni (*Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of the 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering*). Oktobra leta 2005 pa so to dopolnjeno direktivo razveljavili in jo nadomestili z Direktivo EP in

Sveta o preprečevanju uporabe finančnega sistema z namenom pranja denarja in financiranja terorizma (2005/60/EC). S to novo direktivo so dokončno prepovedali anonimne bančne račune (6. čl.), ohranja se skrbno preverjanje identitete posameznikov in institucij (z nekaj izjemami), preden se posel oz. transakcija sploh izvede (9. čl.) (*Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing*). Iz preverjanja identitete so izvzeti posamezniki in institucije po 11. čl., dopušča pa se tudi preverjanje podatkov s strani tretje osebe ali institucije (14.–19. čl.) Z namenom boja proti pranju denarja in financiranja terorizma so ustanovili Finančno obveščevalno enoto – *Finance Intelligence Unit* (FIU) (21. čl.). FIU je postala osrednja državna enota, kjer se zbirajo in analizirajo podatki in posredujejo naprej ustreznim oblastem. Odgovorni so za razkrivanje informacij o potencialnem pranju denarja ali financiranju terorizma. Država članica jim mora priskrbeti vsa potrebna sredstva, da bodo lahko izpolnili svoje naloge. Posamezniki in institucije so sami obvezani k posredovanju informacij, lahko pa FIU od njih to zahteva. Države članice morajo poskrbeti za zaščito posameznikov in institucij, ki FIU poročajo o vseh sumih pranja denarja in financiranja terorizma (27. čl.). Posamezniki in institucije, ki FIU posredujejo ustrezne podatke, pa tega ne smejo razkriti stranki, o kateri so poročali (28. čl.). V skladu z nacionalno zakonodajo (30. čl.) morajo posamezniki in institucije hraniti ustrezno dokumentacijo in analize o vseh sumih pranja denarja in financiranja terorizma, vendar ne za manj kot pet let. Direktiva tudi predvideva kazni za posameznike in institucije, v kolikor ti kršijo določila direktive (39. čl.), države članice pa se v 42. čl. obvežejo, da bodo redno, na tri leta, izdelovale poročila glede implementacije te direktive (*Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing*).

Države članice EU so 22. julija 2003 sprejele Okvirno odločbo Sveta o izvedbi odlokov v EU o zamrznitvi premoženja ali dokazov. Na podlagi te okvirne odločbe je lahko ena država članica na svojem ozemlju zamrznila premoženje na podlagi sodnega odloka sodišča v neki drugi državi članici (*Council Framework Decision 2003/577/JHA of 22 July 2003 on the Execution in the European Union of Orders Freezing Property or Evidence*). Pri tem pa ni potrebno, da je neko kaznivo dejanje kaznivo v obeh državah članicah. Ko država prejme nalog za zamrznitev premoženja,

ga takoj izvede (izjemoma lahko temu oporeka, v skladu s 7. čl. ali pa v skladu z 8. čl. preloži zamrznitev premoženja). Tako zamrznjeno premoženje lahko do nadaljnjega ostane v državi, ki je to premoženje zamrznila ali pa se ga kot dokazno gradivo pošlje državi, ki je izdala odlok o zamrznitvi premoženja (*Council Framework Decision 2003/577/JHA of 22 July 2003 on the Execution in the European Union of Orders Freezing Property or Evidence*).

V ZDA se proti vsakršnim oblikam financiranja terorizma borijo z Domovinskim zakonom. Določila zakona predvidevajo, da imajo vse finančne institucije programe in politike, s katerimi se borijo proti pranju denarja, za to usposobljeno osebje in neodvisne revizije (Anonymous 2002; Sweet in Halliday 2002).⁷⁰ Zakon nalaga tem finančnim institucijam, da preverjajo identiteto posameznikov, ki želijo odpreti račun, da se ohranja nadzor in konstantno preverja, ali se je katera njihova stranka znašla na seznamu osumljenih teroristov (*Item Processing Report* in Zagaris 2002). Zakon spodbuja podjetja in institucije k medsebojnemu obveščanju o dejavnostih, ki bi lahko bile povezane s pranjem denarja, prav tako so zvišali kazni za tovrstna dejanja (Anonymous 2002; Sweet in Halliday 2002). Z zakonom so poostri nadzor nad tujimi finančnimi institucijami v ZDA in tujimi državljani, ki želijo odpreti bančne račune v ameriških bankah. Zahteva se identifikacija fizičnih in pravnih oseb, temu sledi konstanten nadzor in shranjevanje podatkov za daljše časovno obdobje. Posebno pozornost so namenili korespondentnemu bančništvu, vsa finančna podjetja, ki so kakorkoli povezana s finančnimi transakcijami, pa so obvezali k poročanju o raznih sumljivih finančnih transakcijah (Zagaris 2002).

Konec oktobra 2001 so se v Washingtonu sestali predstavniki Posebne skupine za finančne ukrepe – *Financial Action Task Force* (FATF).⁷¹ Tema izrednega zasedanja je bila preprečevanje financiranja terorizma. Predstavniki FATF so za osnovo vzeli obstoječo zakonodajo za boj proti pranju denarja, ki so jo morali ustrezno spremeniti. Svoje dejavnosti so razširili na celoten boj proti financiranju terorizma in ne več samo na ukrepe za boj proti pranju denarja. Članice so se zavezale k takojšnji implementaciji ustreznih konvencij OZN, h kriminalizaciji financiranja terorizma, terorističnih dejanj in terorističnih organizacij, k zamrznitvi in zaplembi premoženja

---

⁷⁰ Termin finančna institucija so zelo široko definirali, ker so v ta termin vključili tudi potovalne agencije, trgovce z dragimi kovinami, prodajalce avtomobilov, letal in ladij, privatne bankirje, lastnike zastavljalic, zavarovalnice, telefonska podjetja, prodajalce nepremičnin in investicijska podjetja (Anonymous 2002; Sweet in Halliday 2002).

⁷¹ Članice FATF so preko EUROPOL vse države članice EU ter ZDA.

teroristov in njihovih sponzorjev, k poročanju o sumljivih finančnih transakcijah, k večji medsebojni pomoči in sodelovanju, k okrepljeni identifikaciji strank tako v domačih kot mednarodnih finančnih transakcijah ter h preprečevanju zlorabljanja človekoljubnih organizacij (Zagaris 2002 in Navias 2002: 72).

Kmalu po terorističnem napadu v Madridu, 11. marca 2004, se je sestal Evropski Svet, ki je ponovno poudaril pomembnost boja proti financiranju terorizma kot osrednjo aktivnost v boju proti mednarodnemu terorizmu. Pozval je k izboljšavi mehanizmov, s katerimi bi zamrznili premoženje teroristov, države članice pa je pozval k ratifikaciji in implementaciji Konvencije OZN o preprečevanju financiranja terorizma iz leta 1999 ter k učinkovitejši izvedbi resolucije VS S/RES/1373 (2001), ki je usmerjena na zamrznitev premoženja. Države članice je pozval k večjemu sodelovanju med nacionalnimi oblastmi, ki so zadolžene za preprečevanje financiranja terorizma, k boljšemu sodelovanju s FIU ter privatnimi finančnimi institucijami (*Declaration on Combating Terrorism*). Ti pozivi Evropskega Sveta mi jasno nakazujejo, da se v tem času stvari na področju boja proti financiranju terorizma niso bistveno spremenile oz. izboljšale. Še več. Vsi ti ukrepi za preprečevanje financiranja terorizma v EU in ZDA imajo svoj učinek v okviru bolj ali manj formaliziranih in uveljavljenih finančnih institucij. Še naprej pa ostajajo bolj ali manj neuspešni, ko se zbira denar s pomočjo donacij, nevladnih organizacij in drugih prostovoljnih prispevkov, saj na to praktično nimajo vpliva.

Boj proti financiranju terorizma sovpada s seznamami oz. klasifikacijami terorističnih organizacij in posameznikov, osumljenih sodelovanja in podpiranja mednarodnega terorizma (glej tudi poglavje 2.3.). Delno pa gre za nove ukrepe in prijeme, s katerimi se borijo v glavnem proti pranju denarja, prizadevajo si za popolno transparentnost pri odpiranju in upravljanju z bančnimi računi ter finančnimi transakcijami.

2.7. Varovanje osebnih podatkov

Varovanje osebnih podatkov je bila vedno zelo pomembna tema v EU. Kako tudi ne, saj imamo sedaj 27 držav članic, vsaka s svojimi bazami podatkov in skupnim zavedanjem in poudarjanjem varovanja osebnih podatkov. Po terorističnih napadih na ZDA pa se je situacija precej spremenila. Države članice VS so sprejele resolucijo S/RES/1368, s katero so pozvale k večjemu sodelovanju med državami z namenom

preprečevanja in boja proti terorizmu (*Digital Technologies Post–September 11th: more Security but Less Privacy for the European Citizen?*). Številne vlade so povečale ali okrepile nadzor in to kljub tveganju, da se s tem prizadene zasebnost posameznikov. Poleg večjega nadzora, so vlade podelile policijskim enotam in agencijam za nacionalno varnost večja pooblastila v preiskavah in zaplembah. Tako so zbrali ogromno podatkov. Kot je pokazala raziskava, ki jo je predstavil Evropski komisar za znanost in raziskave Philippe Busquin, pa državljani EU niso pripravljeni žrtvovati svoje zasebnosti v imenu boja proti terorizmu (*Digital Technologies Post–September 11th: more Security but Less Privacy for the European Citizen?*).

Kljub vsem zbranim podatkom pa ni bila nikoli izvedena nobena raziskava o vplivu oz. učinku novih tehnologij in informacijskih infrastruktur na zbiranje podatkov in na pravico posameznika do zasebnosti. Tako so npr. pričeli uporabljati biometrijo za identifikacijo posameznika.⁷² S pomočjo elektronskih parametrov se lahko identificira posameznikove fizične značilnosti. Biometrija pa naj bi omogočala tudi dostop do "dodatnih in občutljivejših podatkov, kot so etnične in zdravstvene informacije" (*Digital Technologies Post–September 11th: more Security but Less Privacy for the European Citizen?*). Zato se je potrebno osredotočiti le na glavne obrazne oz. pertinentne točke obraza, ki prav tako omogočajo identifikacijo posameznika. Pričeli so vgrajevati majhne čipe v številne naprave in dobrine (npr. avtomobile), ki s pomočjo radijske frekvence omogočajo sledenje predmetu oz. napravi, istočasno pa lahko razkrijejo identiteto lastnika tega predmeta (*Digital Technologies Post–September 11th: more Security but Less Privacy for the European Citizen?*).

Kmalu po terorističnih napadih v ZDA, so ameriške oblasti sprejele številne zakonske ukrepe (npr. Zakon o letalski in transportni varnosti iz leta 2001, leta 2002 pa so sprejele Zakon o okrepljeni varnosti na meji in vstopnih vizumih), ki so od letalskih družb zahtevali, da carini in Službi za imigracijo in naturalizacijo posredujejo določene osebne podatke o potnikih in članih posadke na letih v in iz ZDA. Carina ter Služba za imigracijo in naturalizacijo pa sta lahko te podatke posredovali še drugim zveznim oblastem v ZDA (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). To so bili podatki, ki so zapisani v potnem listu in letalski karti. Letalske družbe z medcelinskimi

---

⁷² Pri biometriji se uporablja statistične in matematične metode za analizo bioloških podatkov (*Digital Technologies Post–September 11th: more Security but Less Privacy for the European Citizen?*).

leti, ki so kadarkoli med tem letom pristale v ZDA, so morale posredovati informacije 15 minut pred vzletom, kakor je bilo to določeno z Naprednim sistemom, ki je vseboval informacije o potnikih – *Advanced Passenger Information System (APIS)* in tako so bili ti podatki carini dostopni pred potnikovim pristankom v ZDA (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Potem pa so z Zakonom o okrepljeni varnosti na meji in vstopnih vizumih leta 2002 vzpostavili Register z informacijami o potniku – *Passenger Name Record (PNR)*, ki so ga dodali oz. vključili v APIS. Vse letalske družbe, ki so letele v ZDA, so morale posredovati seznam z informacijami o potnikih 15 minut po vzletu. Za razliko od podatkov v APIS pa so podatki v PNR vsebovali vse osebne podatke, podatke o nastanitvi v ZDA ter katerekoli druge podatke, ki jih kadarkoli lahko zahteva ameriški državni tožilec in se jih tako doda na seznam podatkov PNR (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Vsi ti podatki so shranjeni v posebnih bazah letalskih družb in so dostopni na vpogled številnim uslužbencem, ki so zaposleni v letalski industriji. Tako imajo dostop do teh podatkov potovalni agenti, vodilni uslužbenci in celo špediterji. Tako lahko prepoznajo vsakega potnika in takoj dobijo vse informacije o njem/njej in njegovem/njenem potovanju: odhodi in povratni leti, določene posebne zahteve v zvezi s prehrano ali pa zdravstvene informacije. V kolikor se letalske družbe teh pravil niso držale so bile kaznovane s finančno globo ali prepovedjo poletov v ZDA (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*).

Po uvedbi PNR v ZDA in zahtevi po njegovem doslednem spoštovanju, so se v EU pričeli oglašati prvi kritiki in skeptiki. Prva se je oglasila delovna skupin " Člen 29" za varovanje podatkov in izrazila svoje mnenje, da zahtevani podatki presegajo tisti minimum informacij, ki omogoča identifikacijo posameznika. PNR je namreč poleg imena in priimka, naslova, datuma rojstva in podatkov o letu zahteval še sledeče informacije: o datumu rezervacije leta, ime potovalnega agenta, finančne podatke, informacijo o preteklih poletih potnika, posameznikova filozofska prepričanja, etnična pripadnost, kraj zaposlitve in podobno (*The Balance between Freedom and Security*

in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats). Tovrstno posredovanje podatkov pa ni potekalo brez problemov. Številni podatki so bili v EU že predmet varovanja kot osebni podatki (Direktiva 95/46/EC), poleg tega je delovna skupina "Člen 29" ameriškim oblastem očitala pomanjkljivo varovanje posredovanih in shranjenih podatkov, ter zahtevala večje garancije pri varovanju posredovanih podatkov. PNR so tako na veliko ameriško razočaranje postala predmet pogajanja. Tako se je Komisija pričela pogajati z ameriško carino in februarja leta 2003 so sklenili sporazum po katerem so bile letalske družbe, ki so letele v ZDA, obvezane k posredovanju identitete in osebnih podatkov o potnikih na čezoceanskih letih. Ti podatki so morali biti posredovani pred vzletom letala (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Sprejetemu sporazumu pa je že marca isto leto nasprotoval EP in izrazil svoje globoko razočaranje nad njegovo vsebino ter postopkom sprejetja sporazuma. Tako so se s kritikami pridružili delovni skupini "Člen 29". Še posebej jih je vznemirilo dejstvo, da ni bilo jasne informacije, komu se sploh vsi ti podatki posredujejo (kdo so osebe, ki bodo imele vpogled v te podatke), dejstvo, da so številni zbrani podatki nepomembni, da ni jasne časovne opredelitve o shranjevanju teh podatkov ter da ni pravice do popravkov že posredovanih podatkov. Vloži se lahko le pritožbo, od ameriške carine pa je odvisno ali bo prišlo do popravka ali ne (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Poslance EP pa je najbolj vznemirilo dejstvo, da ima ameriška carina neposreden dostop oz. vpogled v rezervacije letov letalskih družb in to kar eno uro pred vzletom letala. To pa pomeni, da si ameriške oblasti jemljejo pravico, da določenemu potniku zavrnejo vstop na letalo (*E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats*). Še več, evropska direktiva 95/46/EC določa, da se lahko posreduje podatke državi, ki ni članica EU, le, če je zagotovljeno enako varstvo osebnih podatkov kot v EU. To pa na primeru posredovanja podatkov ZDA zbuja velike pomisleke, saj, kot je že zgoraj navedeno, so podatki, ki so jih zahtevale ZDA, presegali zgolj podatke, potrebne za identifikacijo posameznika, pa tudi dostopni so bili velikemu krogu ljudi.

Zaradi nestrinjanja s posredovanjem informacij o potnikih na čezocenaskih letih je EP na Evropsko sodišče vložil tožbo v zadevi C-317/04 in C-318/04. Predlagal je razglasitev ničnosti Sklepa Sveta (2004/496/EC) o sklenitvi Sporazuma med Evropsko Skupnostjo in ZDA o obdelavi in prenosu podatkov PNR s strani letalskih prevoznikov Uradu za carine in varovanje meja pri Ministrstvu ZDA za domovinsko varnost z dne 17. maja 2004 in Odločbe Komisije 2004/535/EC o ustreznem varstvu osebnih podatkov, vsebovanih v Evidenci imen letalskih potnikov, posredovani Uradu za carinsko in mejno zaščito ZDA z dne 14. maja 2004, ki je bila s Sklepom tesno povezana. Evropsko sodišče je 30. maja Sklep Sveta in Odločbo Komisije razglasilo za nično. Učinki Odločbe 2004/535 so se lahko ohranili do 30. septembra 2006, po dnevu ugasnitve tega sporazuma pa tudi teh učinkov ni bilo več mogoče ohraniti (*Hot Topics: Passenger Name Records (PNR)* in Sodba sodišča (veliki senat) z dne 30. maja 2006 – Evropski parlament proti Svetu Evropske Unije). Zanimivo je to, da je sodišče razveljavilo obe odločbi zato, ker ne sodita v pristojnost Evropske Skupnosti, ne pa zato, ker naj bi kršili temeljne pravice z ozirom na varovanje podatkov (*Hot Topics: Passenger Name Records (PNR)*). V svoji tožbi C-317/04 EP navaja šest ničnostnih tožbenih razlogov, ki so:

- 1.) napačna uporaba 95. čl. Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti kot pravne podlage Sklepa 2004/496 (EP je trdil, da 95. čl. ni bil primerna pravna podlaga za Sklep 2004/496, ker "njegov namen naj ne bi bila vzpostavitev in delovanje notranjega trga s prispevanjem k odstranitvi ovir prostega pretoka storitev ter naj ne bi vseboval določb za uresničitev takega cilja." Ta sklep je namreč uzakonil obdelavo osebnih podatkov, ki jo je določala zakonodaja ZDA. Petindevetdeseti čl. prav tako ni dajal pristojnosti Skupnosti za sklenitev sporazuma, "saj se le-ta nanaša na obdelavo podatkov, izključenih s področja uporabe Direktive." Sporazum je namreč predvidel spremembo Direktive o varstvu osebnih podatkov, ki je bila sprejeta po postopku iz 251. čl. Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti in zato sporazum ne more biti sklenjen brez privolitve EP.);
- 2.) kršitev 2. pododstavka 300(3) čl. Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti;
- 3.) kršitev 8. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- 4.) kršitev načela sorazmernosti;
- 5.) kršitev obveznosti obrazložitve;
- 6.) kršitev načela lojalnega sodelovanja.

Ker Sklep 2004/496 ni mogel biti sprejet na podlagi 95. čl. Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, ga je sodišče razglasilo za ničnega, brez da bi preučilo še druge tožbene predloge EP (Sodba sodišča (veliki senat) z dne 30. maja 2006 (*)) "Varstvo posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov – Letalski promet – Sklep 2004/496/ES – Sporazum med Evropsko skupnostjo in Združenimi državami Amerike – Evidence imen letalskih potnikov, posredovane Uradu za carinsko in mejno zaščito Združenih držav Amerike – Direktiva 95/46/ES – Člen 25 – Tretje države – Sklep 2004/496/ES – Ustrezno varstvo osebnih podatkov" v združenih zadevah C-317/04 in C-318/04). V svoji tožbi C-318/04 pa EP navaja štiri ničnostne tožbene razloge. Ti so:

- 1.) prekoračitev pooblastil (Po mnenju EP je bila Odločba Komisije sprejeta brez upoštevanja določb osnovne Direktive 95/46/ES o varstvu osebnih podatkov in da krši predvsem 3(2). čl. te Direktive, ki določa dejavnosti, ki ne spadajo v področje uporabe prava Skupnosti. In prav obdelava osebnih podatkov spada med tiste dejavnosti, ki ne sodijo v področje uporabe prava Skupnosti.);
- 2.) kršitev bistvenih načel Direktive 95/46/ES;
- 3.) kršitev temeljnih pravic in
- 4.) kršitev načela sorazmernosti.

Sodišče je le na podlagi ničnosti prvega tožbenega razloga Odločbo Komisije razglasila za nično, ne da bi se kakorkoli poglobljalo v druge tožbene razloge EP (Sodba sodišča (veliki senat) z dne 30. maja 2006 (*)) "Varstvo posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov – Letalski promet – Sklep 2004/496/ES – Sporazum med Evropsko skupnostjo in Združenimi državami Amerike – Evidence imen letalskih potnikov, posredovane Uradu za carinsko in mejno zaščito Združenih držav Amerike – Direktiva 95/46/ES – Člen 25 – Tretje države – Sklep 2004/496/ES – Ustrezno varstvo osebnih podatkov" v združenih zadevah C-317/04 in C-318/04). Kot protiukrep so ZDA napovedale prepoved poletov letalskih družb iz EU v ZDA. EU je sporazum odpovedala in napovedala pogajanja o novem sporazumu v okviru pristojnosti EU in ne Evropske Skupnosti.

Kako pomembno je v EU varovanje podatkov kaže tudi razglasitev 28. januarja 2007 za "Dan varovanja podatkov". V imenu Komisije ga je razglasil podpredsednik Frattini (*Stattement from Vice-President Frattini, on Behalf of the European Commission, on the Occasion of Data Protection Day (28 January)*). S to gesto so podprli prizadevanja SE za večje ozaveščanje o varovanju podatkov. Frattini je ponovno poudaril, da je potrebno uravnotežiti dostop do podatkov tistim, ki jih

potrebujejo, ker skrbijo za našo varnost v boju proti mednarodnemu terorizmu in kriminalu ter zaščito posameznikovih pravic in njegove zasebnosti. Dan varovanja podatkov je po njegovem mnenju pomemben tudi zato, da se prebivalce EU seznanijo z njihovimi pravicami na področju varovanja osebnih podatkov (*Statement from Vice-President Frattini, on Behalf of the European Commission, on the Occasion of Data Protection Day (28 January)*). Na pomembnost varovanja podatkov v EU pa še najbolj izrazito kaže 8. čl. Listine EU o temeljnih pravicah, saj priznava vsakomur pravico do varovanja osebnih podatkov, vpogled v zbrane podatke ter eventualne popravke zbranih podatkov (*Charter of Fundamental Rights of the European Union*).

Oktobra 2005 je Komisija podpisala sporazum s Kanado o izmenjavi podatkov o potnikih na čezoceanskih letih.⁷³ V skladu s sporazumom bodo letalske družbe iz EU, ki letijo v Kanado, kanadskim mejnim oblastem posredovale izbrane podatke o potnikih na krovu letala. S tem bo omogočena identifikacija posameznikov, ki bi lahko predstavljali eventualno grožnjo. Avtorji sporazuma so pazili na varovanje osebnih podatkov, ki je zakonsko določeno tako v EU kot v Kanadi, pri tem pa so ugodili vsem varnostnim zahtevam (*EU and Canada sign Agreement on the Transfer of Air Passenger Data*).

Zaradi terorističnih napadov v Madridu marca 2004 in Londonu julija 2005 se je pojavila potreba po shranjevanju t. i. prometnih podatkov, ki so zaradi zaščite posameznikovih temeljnih pravic in svoboščin ter zaščite zasebnosti in osebnih podatkov zbrisani takoj, ko niso več potrebni za prenos.⁷⁴ Določene podatke pa lahko operaterji shranijo za svojo lastno uporabo (*Data Retention Directive*). V primeru nacionalne varnosti posameznih držav, obrambe, ogrožanja javne varnosti in podobno lahko posamezna država zaprosi za dostop do teh specifičnih podatkov, ki jih hranijo elektronsko komunikacijski operaterji. Z novo direktivo naj bi uredili to področje in določili dobo shranjevanja podatkov, ki za podatke o mobilni in stacionarni telefoniji znaša 12 mesecev, ter interneta, ki znaša šest mesecev.

---

⁷³ Pogajanja o sporazumu oz. izmenjavi podatkov o potnikih na čezoceanskih letih so trajala dve leti. V imenu Komisije so ga podpisali komisarka Benita Ferrero-Waldner ter minister Douglas Alexander (Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske je ravno takrat predsedovalo predsedstvu) in v imenu Kanade veleposlanik kanadske misije pri EU Jeremy Kinsman (*EU and Canada sign Agreement on the Transfer of Air Passenger Data*).

⁷⁴ Prometni podatki (v angleščini: traffic data) so podatki, ki so tako obdelani, da je mogoč prenos sporočila po elektronskem komunikacijskem omrežju ali da je možna njihova objava. Prometni podatki vsebujejo podrobne informacije o času, lokaciji in številkah, uporabljenih v mobilni in stacionarni telefoniji, faksih, sms sporočilih, elektronski pošti in podatki o uporabi interneta. Sem sodijo tudi osnovni podatki o naročniku (ime, priimek in naslov) (*Data Retention Directive*).

Direktiva tudi predvideva povračilo stroškov operaterjem, če bi utrpeli prevelike stroške pri shranjevanju teh podatkov, saj so s tem le izpolnjevali direktivo, ki jim jo je naložila EU (*Data Retention Directive*).

Z namenom boja proti mednarodnemu terorizmu pa so v EU sklenili pospešiti tudi policijsko in pravosodno sodelovanje med državami članicami, z ozirom na varovanje osebnih podatkov pri izmenjavi potrebnih informacij. Zato je Komisija predlagala Okvirno odločbo o zaščiti osebnih podatkov zbranih v okviru policijskega in sodnega sodelovanja v kazenskih zadevah (*Commission steps up Personal Data Safeguards – to Strengthen Police and Judicial Co-operation in the Fight Against Terrorism and Organised Crime*). Komisija se je zavedala, da je zaradi novih tehnologij vedno več informacij pa tudi njihova izmenjava je potekala hitreje in bolj učinkovito. Skladno s tem je bilo potrebno nameniti veliko pozornost varovanju osebnih podatkov. Okvirna odločba se je osredotočila na zakonitost posredovanja osebnih podatkov, zaupnost in varnost pri izmenjavi podatkov, na sodno pomoč, odgovornost, sankcije, nadzorno oblast in delovno skupino, ki bi skrbela za zaščito posameznika glede na obdelavo osebnih podatkov z namenom preprečevanja, raziskovanja, odkrivanja in preganjanja v kazenskih zadevah (*Commission steps up Personal Data Safeguards – to Strengthen Police and Judicial Co-operation in the Fight Against Terrorism and Organised Crime in Proposal for a Council Framework Decision on the Protection of Personal Data Processed in the Framework of Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters*). Izmenjava podatkov pa poteka lahko le z državami, ki imajo ustrezen nivo zaščite podatkov. Odstopanje od tega pravila je mogoče le, v kolikor je s tem odstranjena neka večja grožnja javni varnosti ali neki specifični osebi (*Commission steps up Personal Data Safeguards – to Strengthen Police and Judicial Co-operation in the Fight Against Terrorism and Organised Crime in Proposal for a Council Framework Decision on the Protection of Personal Data Processed in the Framework of Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters*).

V ZDA so se kmalu po terorističnih napadih osredotočili bolj na boj proti terorizmu v vseh njegovih oblikah kot pa na posameznikove pravice in temeljne svoboščine. Na podlagi utemeljitve, da je ameriški predsednik vrhovni poveljnik vojske in da mu 2. čl. ameriške ustave nalaga odgovornost varovati državo, je predsednik Bush odredil prisluškovanje tako domačim kot mednarodnim telefonskim pogovorom, še posebej pa tistim posameznikom, ki so bili osumljeni sodelovanje s teroristi in terorističnimi

organizacijami (Bush 2006). Tovrsten program se pregleda vsakih 45 dni, z namenom, da deluje dobro in učinkovito.

Domovinski zakon, glavno orožje ZDA v boju proti mednarodnemu terorizmu, ki je bil sprejet leta 2001, je bil leta 2006 obnovljen in delno spremenjen. "Privrženci zakona so trdili, da ne nasprotujejo civilnim svoboščinam, toda javna varnost terja, da se vladi podeli večja pooblastila za nadzorovanje" (Minow 2002). Privrženci so trdili tudi, da: "Mrtvi ljudje nimajo nobenih civilnih svoboščin več." (Minow 2002). Zagovorniki zasebnosti pa so se strinjali, da je nacionalna varnost pomembna, samo ne na račun pravic državljanov, kajti, če se odpovemo svojim svoboščinam so teroristi tako ali tako zmagali. Zagovarjajo pomembnost ameriške ustave, ki jim podeljuje in varuje dane svoboščine v "paranoičnih časih, ko javnost sprejme določene odklone v smeri represije" (Minow 2002).

Domovinski zakon je olajšal pridobitev sodnih nalogov za preiskave in sodnih pozivov, saj je spremenil obstoječo zakonodajo tako, da so lahko sodišča izdala zvezne naloge za preiskavo v primerih preiskovanja terorizma. Domovinski zakon je tudi spremenil Zakon o zasebnosti elektronskega komuniciranja tako, da je bilo mogoče izdati nalog za preiskavo e-mailov in glasovnih sporočil kjerkoli po državi (Minow 2002). Zvezni sodniki so dobili pravico izdajanja nalogov za prestrežanje internetnih terminalov, ko obstaja možnost, da bo izvedeno neko kriminalno oz. teroristično dejanje (o tem pa odločajo obširni notranji postopki FBI). Ti nalogi so še toliko bolj problematični, ker so v bistvu "napadalni" (Minow 2002). Gre za nadzor trenutnih informacij in ne informacij o dogodku, ki se je zgodil v preteklosti kot na primeru nalogov za preiskavo e-mailov ali glasovnih sporočil. Preiskave pa je mogoče izvesti tudi brez sodnih nalogov v nujnih primerih, kar se pa na področju internetne tehnologije lahko kar hitro zgodi, saj se podatki lahko na spletu hitro pojavijo in hitro izginejo.

Tako so se na udaru znašle tudi ameriške knjižnice, kot dobavitelji s knjižničnim in drugim gradivom in z omogočanjem dostopa do interneta.⁷⁵ FBI je ponovno poskušal dobiti dostop do baz podatkov, pri tem pa je naletel na velik odpor knjižnic, ki so

---

⁷⁵ Na tem mestu moram omeniti, da imajo ameriške knjižnice in FBI za seboj že leta slabih in hladnih odnosov. V 70. in 80. letih 20. stoletja, ko je FBI povsod iskal sovjetske vohune, so prvič poskušali dobiti dostop do baz podatkov o strankah, njihovih naslovih in gradivu, ki so si ga izposodile (Minow 2002). Med leti 1973 in v poznih 80. letih 20. stoletja je FBI izvajala tajno protiobveščevalno operacijo imenovano Program ozaveščanja knjižnic, s katero so poskušali ugotoviti in slediti bralnim navadam posameznikov, ki so jih osumili podpore komunizma. Takrat so preprosto kontaktirali uslužbence knjižnic, "se jim predstavili, pokazali značko in apelirali na njihovo domoljubje in pomoč pri preprečevanju širjenja občutljivih, toda ne tajnih informacij" (Flanders 2002).

poskušale braniti zasebnost svojih strank. Dostop do podatkov pa je FBI bistveno olajšal Domovinski zakon, saj jim je dovolil zbiranje podatkov o posameznikih ali skupinah, ki jih je vlada osumila sodelovanja s teroristi ali sodelovanja pri terorističnemu napadu.⁷⁶ Istočasno pa je vsem uslužbencem, ki so prejeli zahtevo FBI o preiskavi nekega posameznika prepovedala o tem komurkoli govoriti, saj bi bili v nasprotnem primeru kazensko preganjani (Flanders 2002). Po reviziji Domovinskega zakona leta 2006 so imeli le pravico poklicati odvetnika, s tem da agentom FBI ni bilo potrebno počakati na njegovo prisotnost in so lahko takoj začeli s preiskavo (*Patriot Act*). Kljub temu je profesor dr. Leigh Estabrook izvedel anonimno anketo, ki je vključevala 1503 knjižnic po celi državi. Njegova anketa je pokazala, da so 85 % knjižnic obiskali agenti FBI ali policije in zahtevali razne podatke o njihovih strankah. Več kot 10 % knjižnic je priznalo, da so sami postrili dostop do interneta. Anketa pa je tudi pokazala, da je 77 % knjižnic pričelo bolj nadzorovati vedenje svojih strank v prostorih knjižnic (Flanders 2002).

Kritiki Domovinskemu zakonu tudi očitajo, da krši 4. amandma, ker dopušča določene odklone v nalogih za preiskavo. Pred sprejetjem Domovinskega zakona je bil z nalogom vedno natančno določen kraj preiskave ali oseba oz. blago, ki so ga želeli preiskati ali zapleniti (Minow 2002). Z novim zakonom pa te postavke niso več tako trdno določene, saj nalogi dovoljujejo, da se določeni osebi sledi npr. na njenem privatnem telefonu, sosedovem računalniku ali pa računalniku v knjižnici.

Novi Domovinski zakon zahteva od bank in drugih finančnih institucij, da skrbno preverijo identiteto vseh svojih novih strank ter preverijo, če se ti nahajajo na seznamu osumljenih terorizma (S. 2003: 28). Nekatere institucije pa lahko preverjajo tudi vse svoje stare stranke. Kako to izvajajo, je prepuščeno njim samim. Najmanj, kar banke ali druge finančne institucije lahko zahtevajo ob odprtju računa, je osebni dokument s sliko. V kolikor posameznik odpre račun po telefonu ali preko interneta, sledi temeljito preverjanje njegovega naslova in kakršnihkoli drugih informacij, ki so dosegljive (S. 2003: 28). Nekatere finančne institucije posamezniku zastavijo določena osebna vprašanja in s tem dodatno preverjajo in odkrivajo morebitne kraje identitet.

---

⁷⁶ V skladu z Domovinskim zakonom (oddelek 215) so se zmanjšali pravni standardi za pridobitev naloga za preiskavo. Če so pred uvedbo Domovinskega zakona potrebovali "verjeten vzrok" o nekem dejanju, je bil sedaj "upravičen dvom" dovolj za preiskavo. Zakon je v odelku 216 podelil večje pristojnosti pri prisluškovanju in nadzoru nad javnimi računalniki, ter v oddelku 505 FBI dovolil odvzem podatkov, ki so se nanašali na uporabo interneta tudi brez naloga (*Patriot Act*).

Od vseh v tej nalogi predstavljenih dokumentov s področja varovanja človekovih pravic le Listina EU o temeljnih pravicah v svojem 8. čl. eksplicitno navaja pravico do varstva osebnih podatkov. Pri tem pa drugi dokumenti niso nič manj pomembni. S tem, ko sta ameriška policija in FBI dobila večja pooblastila pri svojem delovanju, saj so jim postali sodni nalogi bolj dostopni in nalogi za preiskavo dovolj ohlapni, so lahko prisluškovali in sledili določenim posameznikom ali organizacijam zgolj na podlagi suma ali preprosto "šestega čuta". Poskušali so dobiti baze podatkov knjižnic, da bi lahko s sistematičnim pregledovanjem našli karkoli sumljivega. Zgolj na podlagi suma so posegli v načelo posameznikove nedolžnosti, dokler se ne dokaže njegova krivda, pa tudi v njegovo zasebno življenje. Tako pa so kršili številna določila mednarodnih dokumentov, npr: 11. in 12. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 14. in 17. čl. Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 7. in 48. čl. Listine EU o temeljnih pravicah ter 6. in 8. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

2.8. Ukrepi za krepitev letalske varnosti

V današnji dobi globalizacije in večje mobilnosti ljudi je letalski promet vedno bolj v porastu in vedno bolj pomemben. Potniki zahtevajo višjo raven usluge, manjše oz. nobenih zamud, istočasno pa pričakujejo visoko stopnjo varnosti. V kolikor teroristi zajamejo letalo, so potniki neprostoovoljno pridržani, posledično s tem pa je ogroženo njihovo življenje. To pa pomeni kršitev 3. in 9. čl. Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, ki predvideva pravico do življenja, prostosti in osebne varnosti ter prepoveduje, da bi bil posameznik samovoljno zaprt ali pridržan, 7. čl. (pravica do prostosti in osebne varnosti) in 9. čl. (nihče ne sme biti samovoljno prijet ali priprt, nikomur se ne sme vzeti prostost razen iz razlogov, ki jih določa zakon) Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 5. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki zagotavlja pravico do prostosti in osebne varnosti (ter dopušča aretacije v skladu z zakonom) ter 2. in 6. čl. Listine EU o temeljnih pravicah. Drugi čl. priznava pravico do življenja, 6. čl. pa pravico do svobode in osebne varnosti.

Določena pravila letalske varnosti so obstajala že pred 11. septembrom. Te smernice je vzpostavila Mednarodna organizacija za civilno letalstvo – *International*

Civil Aviation Organisation (ICAO) in Evropska konferenca za civilno letalstvo – *European Civil Aviation Conference (ECAC) (Air security)*. Ker pa ni bilo nobenih mehanizmov, ki bi zagotavljali ustrezno izvajanje pravil, so se ta neustrezno izvajala. Po 11. septembru je Komisija na predlog Evropskega sveta predlagala vzpostavitev skupnih pravil v vseh državah članicah, ki bi veljali tako za notranje kot mednarodne lete. Te pa naj bi nadzorovali inšpektorji. Prav tako so se pojavile ideje o nujnosti večje izobrazbe za osebje na letalih in na letališčih ter določene tehnične izboljšave (npr. ojačitev vrat pilotove kabine) na letalih, ki bi povečale varnost potnikov (*Air security*).

Sestala se je tudi ECAC in predstavila skupna pravila, zajeta v Dokumentu 30, katerih "cilj je povečati nadzor mednarodnih kot notranjih letov" (*Fight against Terrorism: more Security in EU Air Transport*). ECAC se je primarno ukvarjala z/s:

- 1.) "nadzorom dostopa do občutljivih področji na letališčih in na letalih;
- 2.) nadzorom potnikov in njihove ročne prtljage;
- 3.) nadzorom in opazovanjem prostora za prtljago;
- 4.) nadzorom tovora in pošte;
- 5.) izobraževanjem osebja na letališčih;
- 6.) s specifikacijo potrebne opreme oz. sredstev za izvajanje in nadzor zgoraj naštetih ukrepov;
- 7.) s klasifikacijo orožja in drugih predmetov, ki so prepovedana na letalu in drugih občutljivih predelih letališča" (*Fight against Terrorism: more Security in EU Air Transport*).

Na podlagi teh pravil je 16. decembra 2002 nastala Uredba EP in Sveta 2320/2002 (EC) o skupnih pravilih na področju varnosti civilnega letalstva. Uredba poudarja, da so skupna pravila vzpostavljena na podlagi Dokumenta 30, majhnim letališčem pa dovoljuje nekatera odstopanja zaradi specifičnosti njihove majhnosti. V vsakem primeru pa se ne sme sklepati kompromisov na račun varnosti (*Regulation (EC) No 2320/2002 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 Establishing Common Rules in the Field of Civil Aviation Security (Text with EEA Relevance) – Interinstitutional Declaration*). Države članice morajo sprejeti nacionalni program varnosti civilnega letalstva (5. čl.) in določiti pristojne za izvajanje in nadzor izvajanja nacionalnega programa. Države članice pa lahko kadarkoli v skladu s pravom skupnosti sprejmejo strožje ukrepe s področja varnosti civilnega letalstva (6. čl.). Komisija z namenom nadzora odredi inšpekcije, ki jih državi članici napove, na

letališčih pa se njeni inšpektorji pojavijo popolnoma nenapovedano (7. čl.). Po opravljenem delu inšpekcija odda poročilo, država članica pa mora nanj, v roku treh mesecev, odgovoriti. Vsi ti podatki oz. vsa ta poročila so tajna (7. in 8. čl.). Za nespoštovanje direktive je predvidena kazen (12. čl.) (*Regulation (EC) No 2320/2002 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 Establishing Common Rules in the Field of Civil Aviation Security (Text with EEA Relevance) – Interinstitutional Declaration*). S to uredbo so uvedli preverjanje ali se na letalu nahajata tako potnik predviden za določen let, kot njegova prtljaga. V kolikor se potnik ne vkrca na letalo, se poišče njegova prtljaga, se jo odstrani iz letala in preveri. Od sprejetja uredbe pa do septembra 2005, je Komisija izvedla že več kot 40 inšpekcij, v katerih je ugotovila, da so skupna pravila sicer dobra, da pa lahko uvedejo manjše spremembe (*The European Commission proposes Strengthening the Common Air Security Rules*). Tako so predlagali uporabo najmodernejše tehnologije pri nadzoru potnikov in prtljage, razjasnitev nekaterih pravil, ki bi odpravila še tiste male napačne interpretacije ter uporabo obstoječih pravil tudi pri tovornih letalih in na določenih letih s tretjimi državami (*The European Commission proposes Strengthening the Common Air Security Rules*).

V skladu s to uredbo je aprila leta 2003 Komisija sprejela Uredbo 622/2003 (EC) o ukrepih za implementacijo skupnih temeljnih standardov o letalski varnosti (*The Commission tightens up Security in Airports in Member States*). Ta uredba je bila prvič dopolnjena že januarja 2004, ko je Komisija sprejela Uredbo 68/2004 (EC) o dopolnitvi komisijske Uredbe 622/2003 (EC) o ukrepih za implementacijo skupnih temeljnih standardov o letalski varnosti. Zaradi narave varovanja pa so ta dopolnila tajna in niso objavljena v Uradnem listu EU (*Commission Regulation (EC) No 68/2004 of 15 January 2004 amending Commission Regulation (EC) No 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security*). To uredbo je Komisija kasneje dopolnila še dvakrat.⁷⁷

---

⁷⁷ In sicer februarja 2006, ko je sprejela Uredbo 240/2006 (EC) o dopolnitvi komisijske Uredbe 622/2003 (EC) o ukrepih za implementacijo skupnih temeljnih standardov o letalski varnosti (*Commission Regulation (EC) No 240/2006 of 10 February 2006 amending Regulation (EC) No 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security*). Oktobra 2006 pa je Komisija ponovno dopolnila prvotno uredbo z Uredbo 1546/2006 (EC) o dopolnitvi komisijske Uredbe 622/2003 (EC) o ukrepih za implementacijo skupnih temeljnih standardov o letalski varnosti. Tako kot vse prejšnje uredbe je tudi ta, zaradi narave varovanja, tajna (*Commission Regulation (EC) No 1546/2006 of 4 October 2006 amending Regulation (EC) 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security*).

Avgusta 2003 je Komisija sprejela Uredbo 1486/2003 (EC) o postopkih izvajanja inšpekcij Komisije na področju varnosti civilnega letalstva. Ta uredba predvideva postopke s katerimi je mogoče nadzorovati izvajanje Uredbe 2320/2002 (EC). Komisija obvesti državo članico o svoji inšpekciji vsaj dva meseca vnaprej (7. čl.). Pri nadzoru spoštovanja pravil s področja varnosti civilnega letalstva, morajo člani inšpekcije Komisije dosledno spoštovati standardno metodologijo (9. čl.). Država članica pa mora inšpektorjem Komisije zagotoviti stalno spremstvo ves čas trajanja inšpekcije (*Commission Regulation (EC) No 1486/2003 of 22 August 2003 laying down Procedures for Conducting Commission Inspections in the Field of Civil Aviation Security*). V šestih tednih po zaključeni inšpekciji, inšpektorji Komisije podajo poročilo s svojimi ugotovitvami ustreznim oblastem države članice (10. čl.). Poročilo lahko vsebuje določena priporočila za naprej. V primeru hudih kršitev pravil lahko Komisija ustrezne oblasti pozove k dodatnim pojasnilom ali pa kasneje izvede dodaten nadzor o katerem obvesti ustrezne oblasti le dva tedna vnaprej (12. čl.). Lahko pa sproži postopek zoper državo članico (*Commission Regulation (EC) No 1486/2003 of 22 August 2003 laying down Procedures for Conducting Commission Inspections in the Field of Civil Aviation Security*).

Januarja leta 2004 je Komisija sprejela Uredbo s katero so sestavili seznam artiklov, ki jih potniki na letališčih držav članic EU ne smejo imeti s seboj na letalu. Pristojne letališke oblasti jim lahko vse te predmete kadarkoli zaplenijo. Države članice pa morajo svoje državljane in potnike o tem obvestiti. (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*). Policija na letališčih ima pravico, da potniku zapleni katerikoli drugi predmet, ki sicer ni na seznamu, izgleda pa, glede na dano situacijo, da bil lahko bil nevaren. Komisija je tako prepovedala vnos na letala in druga varovana območja na letališčih sledeče predmete:

- 1.) pištrole in drugo strelno orožje;⁷⁸
- 2.) koničasto oz. nabrušeno orožje in druge ostre predmete;⁷⁹

---

⁷⁸ Sem sodijo vsi predmeti s katerimi je možno sprožiti projektil ali povzročiti poškodbo vključno s/z: pištolami, revolverji, puškami, šibrovkami, imitacijami kateregakoli orožja, sestavnimi deli orožja, zračnimi pištolami in puškami, pištolami za signalizacijo, štartnimi pištolami, igračkami v obliki kateregakoli orožja, samostreli, katapult, harpunami, sulicami, orožjem za human pobjoj živali, vžigalniki v obliki orožja in paralizatorji (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

⁷⁹ Sem sodijo vsi ošiljeni in nabrušeni predmeti, s katerimi je možno povzročiti poškodbo: sekire in sekirice, puščice in sulice, kavlj, harpune in kopje, drsalke, noži in švicarski noži, žepni noži in ceremonialni noži z rezilom daljšim od šestih cm, ki jih je mogoče uporabiti kot orožje, veliki mesarski

3.) tope predmete;⁸⁰

4.) eksplozive in gorljive substance;⁸¹

5.) kemične in toksične substance⁸² (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

Komisija je tudi določila katerih predmetov oz. stvari ne sme biti med ročno prtljago. Prepovedani predmeti oz. sredstva so: eksplozivi vključno z detonatorji, granatami, minami; plini kot so npr. propan in butan; vnetljive tekočine; vnetljive trdne in reaktivne substance, vključno z magnezijem, gorivom, pirotehničnimi sredstvi in raketami; oksidatorji in organski peroksidi kot so belila; toksične in nalezljive substance kot so strup za podgane, okužena kri; radioaktiven material, vključno z izotopi za potrebe medicine ali komercialne namene; korozivna sredstva, vključno z živim srebrom in baterijskimi akumulatorji ter elementi za avtomobilski motor, ki bi lahko vsebovala gorivo (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*). Je pa EU zavrnila predlog ZDA, da bi prepovedali vnos vžigalnikov na letala, ki letijo v ZDA. Ameriški argument je bil, da se tako lahko v primeru izliva goriva lahko prepreči hudo katastrofo. EU pa je njihovo zahtevo zavrnila, ker da je nemogoče, s trenutno znano in uporabljivo tehnologijo, odkrivati vžigalnike. To bi lahko storili le z natančnim ročnim pregledovanjem vse ročne prtljage, kar pa bi v celoti paraliziralo letalski promet. Prav tako so v EU pozvali k sprejemanju ukrepov, ki bi resnično prispevali k izboljšanju letalske varnosti (*US Lighter Ban: EU Conveys Safety Concern to State Department*).

---

noži, mačete, sablje, meči in bajoneti, britve in noži z zakrivljenim rezilom, skalpeli, škarje z rezili daljšimi od šestih cm, pohodne in smučarske palice, pikado ter obrtnikovo orodje (npr: sveder, rezilnik, žaga, izvijač, odpiralnik, kladivo, kleščice in podobno) (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

⁸⁰ Med tope predmete, ki lahko povzročijo poškodbo sodijo: športni kiji, palice in taktirke, palice za kriket in bilijard, palice za golf in hokej, vesla za kajak in kanu, ribiške palice, oprema za borilne veščine kot so naprstniki, kiji, krepelca in podobno (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

⁸¹ Med eksplozive in gorljive substance prištevajo strelivo, detonatorje in vžigalnike, eksplozive in eksplozivne naprave, imitacije eksplozivov in eksplozivnih naprav, mine, granate vseh vrst, plinske jeklenke, pirotehnična sredstva, vnetljivo tekoče gorivo, aerosolno barvo v spreju, turpentin in razredčilo za barve, alkoholne pijače, ki imajo več kot 70 % vsebnost alkohola in podobno (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

⁸² Kot kemične in toksične substance pa so opredelili kisline in lužnine, korozivne substance in belilo, spreje za onesposobitev (solzivec, poperni sprej), radioaktiven material, strupe, nevaren oz. nalezljiv material kot so okužena kri, bakterije in virusi, material, ki se lahko spontano vžge, gasilni aparati in podobno (*Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft*).

Z željo zagotoviti še večjo varnost na letališčih držav članic EU, je Komisija junija leta 2004 sprejela uredbo s katero je letališko osebje prvič v zgodovini podvrгла nadzoru in kontroli, kot so jo deležni potniki. Osebje je podvrženo kontroli na najbolj občutljivih točkah letališča, ki so v tej uredbi določena. Države članice imajo na voljo pet let, da se prilagodijo na nove zahteve (*Air Security: Commission decides on Staff Screening in Security Restricted Areas at EU Airports*).

Septembra 2006 pa je Komisija sprejela dodatne ukrepe za izboljšanje letalske varnosti. Potniki lahko poslej na letalo vzamejo do 100 mililitrov tekočine po posodi, s tem da jih morajo shraniti v plastične vrečke z volumnom enega litra, ki jih je možno odpreti in ponovno zapečatiti (*EU to set New Security Rules for Air Passengers*). Potniki morajo te vrečke pokazati na kontrolni točki. (V prilogi št. K na strani 239 je letak o ozaveščanju potnikov glede novih pravil na letalih. Ker je letak iz letališča v Budimpešti, je temu ustrezno pisan v madžarščini in angleščini.) Omejili so velikost ročne prtljage na dimenzije 56x45x25 cm, z izjemo glasbenih instrumentov. Prav tako morajo potniki na kontrolnih točkah sleči jope in jakne ter odstraniti prenosne računalnike iz kovčkov ter jih ločeno poslati na pregled skozi rentgensko napravo (*EU to set New Security Rules for Air Passengers*).

Varnost potnikov in letal je bila v EU vedno pomembna tema. Že pred 11. septembrom 2001 je bilo na letališčih EU bolje poskrbljeno za varnost kot v ZDA. Že na prvi pogled je potnik lahko opazil prisotnost policije ali celo vojske, česar na letališčih v ZDA ni bilo moč zaslediti. Po terorističnih napadih je EU še bolj okrepila svoja prizadevanja za varnost, v ZDA pa so stvari šele začele premikati na bolje. V večini evropskih držav so vlade financirale nadzor na letališčih, v ZDA pa je bilo to prepuščeno samim letalskim družbam⁸³, ki so zaradi želje po večjem zaslužku in naraščajočega potniškega prometa ter želje po kar se da tekoči pretočnosti potnikov in letov pričele zanemarjati oz. opuščati osnovne varnostne predpise. Vsake večje zamude so namreč mediji hudo kritizirali. Letalske družbe so tako postale osredotočene le na zniževanje stroškov in hitrost (Hainmüller in Lemnitzer 2003: 4; Easterbrook 2001: 164-165). Posamezniki, zaposleni na letališčih v ZDA, ki so skrbeli za pregled in nadzor prtljage in potnikov, so bili izredno slabo izobraženi⁸⁴, delo je

---

⁸³ Letalske družbe oz. letališča so skrbela za varnost s pomočjo privatnih varnostnih agencij (Hainmüller in Lemnitzer 2003: 8).

⁸⁴ Že njihova osnovna izobrazba je bila zelo nizka, ko pa so se zaposlili na letališču, so imeli en dan namenjen izobraževanju o uporabi rentgenskih naprav za pregledovanje prtljage (Easterbrook 2001: 168).

bilo izredno enolično, imeli so zelo nizke plače, kar jih je dodatno destimuliralo, in zato so hitro zamenjali službo (Hainmüller in Lemnitzer 2003: 4). Avtorja sta ugotovila, da so bili ljudje, zaposleni v restavracijah s hitro prehrano na letališčih, bolje plačani kot pa ti uslužbenci, ki so skrbeli za nadzor in varnost. In ker so ljudje tako pogosto menjavali oz. zapuščali to službeno mesto (v povprečju na štiri do pet mesecev), so vedno znova le uvajali nove ljudi, zgubil se je kontinuum dela in se ni bilo mogoče učiti na lastnih napakah in se izboljševati (Hainmüller in Lemnitzer 2003: 5, 7). Še več, avtorja sta ugotovila, da je to delo v EU bistveno boljše plačano, zaposleni so upravičeni do daljših dopustov in zdravstvenih ugodnosti in so na splošno boljše izobraženi (Hainmüller in Lemnitzer 2003: 6). Tako imajo manj razlogov, zakaj bi v zelo kratkem času zamenjali službo. Hainmüller in Lemnitzer (2003: 8) sta tudi ugotovila, da so na letališčih v ZDA pred 11. septembrom uspeli z rentgenskimi napravami pregledati 10 % prtljage, v EU pa kar 80 %.

Na generalno slabo izvajanje nadzora na letališčih v ZDA kaže podatek, da so se teroristi 11. septembra 2001 izmuznili mimo štirih kontrolnih točk, na štirih različnih letališčih v Bostonu, letališču Newark v New Yorku, Dulles v Severni Virginiji blizu prestolnice Washington D. C. ter na letališču v Portlandu, v zvezni državi Maine (Easterbrook 2001: 168). Določeni novinarji in kongresniki so opozarjali na slabo varovanje na ameriških letališčih, saj so nekateri z lažnimi oznakami in ponarejenimi dokumenti brez problemov prišli mimo varnostnikov in na letalo. Opozarjali so tudi na dejstvo, da nihče ne pregleduje letaliških uslužbencev, ter na slabo varovanje vrat pilotove kabine (Easterbrook 2001: 168-172). Zgodilo se ni nič - vsaj ne do 11. septembra. Potem pa so se tudi v ZDA osredotočili na boljšo letalsko varnost. Po vzoru izraelske letalske družbe El Al so ojačali vrata v pilotovo kabino in določili protokol njihovega odpiranja. Veliko so se osredotočili na razvoj tehnologije, predvsem topografije, s pomočjo katere bi lahko v primeru terorističnega napada pilot pritisnil na en gumb in s tem vključil avtomatskega pilota, ki bi letalo varno popeljal na najbližje letališče. Vsi ti načrti so še v razvojni fazi. Veliko pozornosti so namenili izobraževanju posadke, uvedli pa so t. i. zračne šerife (*sky marshalls*) po vzoru izraelskega El Al (Easterbrook 2001: 172-178). Zračni šerifi so zato posebej usposobljeni in na letalu oboroženi posamezniki, ki imajo nalogo preprečiti teroristični napad. EU se z njihovo uvedbo ni najbolj strinjala, ker to pomeni, da se z njimi na letalo prinese orožje. Ko napadalec ugotovi oz. že prej izve, kdo je zračni šerif, ga lahko v zasedi napade, razoroži in se tako polasti orožja.

2.9. Varovanje meje in imigracijska politika

Medtem ko so ZDA ena in enotna država, je EU zveza oz. unija sestavljena iz 27 neodvisnih držav, ki so se prostovoljno odločile povezati v unijo. Vsaka država članica ima svoje nacionalne meje, celotna Unija pa teži k povezavi oz. odpravljanju meja med državami članicami in k vzpostavljanju meja navzven. Kar v praksi pomeni, da ko enkrat prestopiš meje EU, se po EU lahko prosto gibaš. Zaradi tega pa je nadzor zunanjih meja EU toliko bolj pomemben.⁸⁵

Kot so pokazale kasnejše preiskave, so izvajalci terorističnega napada na ZDA 11. septembra 2001 prebivali in se urili na ozemlju držav članic EU, predvsem Nemčije in Španije (Archick 2005). Ker so bile s tem neposredno ogrožene ZDA, je bilo pričakovati določeno mero sodelovanja tudi pri temah s področja varovanja mej in imigracijske politike.

Na zasedanju na vrhu v Seville junija 2002 so se dogovorili o ustanovitvi Skupne evropske mejne straže. Namen tega je bilo preprečiti prihod nelegalnih prebežnikov v države zahodne in severne Evrope. Ker so prebežniki v glavnem prihajali z juga, preko Italije, Grčije in Španije, so za te države predvideli dodatno finančno in kadrovsko pomoč (Grant 2002: 148).

Na zasedanju Evropskega sveta v Thessalonkih junija 2003 so predstavniki držav članic poudarili nujnost skladnega pristopa k uporabi biometrije v potnih listih državljanov EU ter biometričnih podatkov na vizah in dovoljenjih za bivanje za državljane tretjih držav (*Commission's Proposal on Biometric Identifiers for Visa and*

---

⁸⁵ S pojavom ideje o prostem pretoku ljudi, se je razvila debata o tem ali se to nanaša le na državljane držav članic, kar pomeni, da morajo države ohraniti nadzor na svojih nacionalnih mejah, ali to velja za vse ljudi, kar pomeni odpravo notranjih meja in kontrol na mejah. Ker se države niso uspele uskladiti, so Francija, Nemčija, Belgija, Luksemburg in Nizozemska leta 1985 ustanovile ozemlje oz. območje brez notranjih mej – t. i. Schengensko območje (*The Schengen Acquis and its Integration into the Union*). Prvemu sporazumu je sledil naslednji, ki je prinesel večje članstvo držav ter odpravil notranje meje med državami vključenimi v sporazum in uvedel skupno in eno zunanjo mejo z enotnimi pravili glede viz, azila in nadzora na meji. Posledično s tem je moralo priti do večjega sodelovanja med policijami, carinami in pravosodnimi oblastmi držav članic, ker so se le s skupnim sodelovanjem lahko borili proti problemom, kot so organizirani kriminal in mednarodni terorizem. Da bi tovrstno sodelovanje lahko sploh potekalo, so vzpostavili kompleksen informacijski sistem imenovan Schengenski informacijski sistem – *Schengen Information System (SIS)*, ki je skrbel za izmenjavo potrebnih informacij (*The Schengen Acquis and its Integration into the Union*). Tako so uslužbenci konzularnih predstavništev in pripadniki policij iz držav članic dobili dostop do podatkov o določenih posameznikih npr: o osumljencih kaznivih dejanj, o pogošenih osebah ali pa državljanih tretjih držav, ki jim je prepovedan vstop v EU (*Schengen*). Novembra 2004 pa je Evropski svet kot pogoj za širitev Schengenskega območja opredelil nadgradnjo sistema t. i. drugo generacijo Schengenskega informacijskega sistema – *The second-generation of Schengen Information System (SIS II)*. SIS II naj bi omogočil vključitev novih držav članic EU v Schengensko območje. Delovanje SIS II pa je v začetku, zaradi tehničnih težav zamujalo (*The Schengen area and cooperation*).

Residence Permit for Third Country Nationals). Komisija je nato pripravila predlog o uporabi obraznih točk kot primarni kazalec biometrične identifikacije in prstni odtis kot sekundarni oz. kontrolni kazalec posameznikove identitete. Predlog se je kasneje razvil v Uredbo 2252/2004 (EC) o skupnih varnostnih standardih biometričnih kazalcev, ker ni bilo mogoče poenotiti formata potnega lista v vseh državah (*New, Secure Biometric Passports in the EU, Strengthen Security and Data Protection and Facilitates Travelling*). Z uporabo visoke tehnologije in biometrije je mogoče razviti sistem, ki omogoča natančno identifikacijo, večjo varnost in preprečuje poneverbe. V EU pa se pri vzpostavljanju novega viznega režima zavedajo pomembnosti varovanja osebnih podatkov (*Commission's Proposal on Biometric Identifiers for Visa and Residence Permit for Third Country Nationals*). Tako je Komisija februarja 2005 sprejela tehnična določila o shranjevanju obraznih točk na čipe v potnih listih (rok za implementacijo je bil oktober 2006), junija 2006 pa je sprejela še tehnična določila o shranjevanju dveh prstnih odtisov na čipe (rok za implementacijo je julij 2009). Vsi podatki na čipih so zelo varovani, pravzaprav lahko čipe preberejo le posebni aparati. EU se je zavezala, da bodo do leta 2009 vse mejni prehodi opremljeni z aparati, ki bodo omogočali branje biometričnih potnih listin (*New, Secure Biometric Passports in the EU, strengthen Security and Data Protection and Facilitates Travelling*).

Kmalu po terorističnih napadih v Madridu marca 2004 je Evropski svet, kot strategijo v boju proti mednarodnemu terorizmu ponovno poudaril pomen mejne kontrole in pomen njenega izboljšanja oz. okrepitve, ter predstavil idejo o ustanovitvi Evropske mejne agencije, ki je postala operativna s 1. januarjem 2005 (*Declaration on Combating Terrorism*). Svet je pozval k vključitvi biometričnih kazalcev v potne liste in vize do konca leta 2004, ter k "vzpostavitvi enotnega sistema za izmenjavo informacij o ukradenih ali izgubljenih potnih listinah v okviru Schengenskega informacijskega sistema in EUROPOL baze" (*Declaration on Combating Terrorism*). Konec leta 2004 je Evropski svet ponovno pozval Svet, Komisijo in države članice k razvoju evropske azilske in imigracijske politike (*The Hague Programme: strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union*). Ta politika naj bi prinesla enotne postopke podeljevanja azila in enoten status vseh, ki prejmejo status azilanta. Ponovno so potrdili pomen varovanja zunanjih meja EU s katerimi bi preprečili nelegalne imigracije (*The Hague Programme: strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union*).

Komisija je januarja 2005 predlagala Uredbo, s katero bi ustanovili Vizni informacijski sistem – *Visa Information System (VIS)*, ki bi služil za izmenjavo informacij med državami članicami glede izdanih viz, ter za nadzor na zunanjih mejah EU (*Proposed Visa Information System (VIS) enhances Security and Facilitates Travelling in EU*). Komisar Franco Frattini je komentiral VIS kot pomemben "prispevek k notranji varnosti držav članic in boju proti nelegalni imigraciji, vzporedno s podpiranjem skupne vizne politike in kontrole prosilcev za vizo." (*Proposed Visa Information System (VIS) enhances Security and Facilitates Travelling in EU*). V VIS so vključeni naslednji podatki: fotografija, datum ter prstni odtis prosilca za vizo, kar omogoča natančno preverjanje identitete. V imenu varovanja podatkov so jasno definirali, kdo ima dostop do teh podatkov in za kakšne namene se jih lahko uporablja ter kakšen je nadzor nad temi podatki (*Proposed Visa Information System (VIS) enhances Security and Facilitates Travelling in EU*)

Maja 2005 so se že tretjič zapored sestali predstavniki EU in ZDA, da bi se pogovorili o politiki varovanja meja in transporta. Teme sestanka so bile: "biometrični dokumenti, varovanje dokumentov, vizna politika, PNR, transport in carina" (*EU and US hold High-level Dialogue on Border and Transport Security*). Predstavniki na obeh straneh Atlantika se namreč zavedajo, da imajo varnostni ukrepi v EU vpliv v ZDA in obratno in da je potemtakem sodelovanje nujno. Rezultat prejšnjih evropsko-ameriških sestankov je bil sporazum o sodelovanju med carinami in sporazum o PNR (Archick 2005) (več o tem v poglavju 2.7). V skladu z novo ameriško zakonodajo, ki je zahtevala uporabo biometričnih kazalcev v potnih listih in vizah, se je pričelo sodelovanje tudi na tem nivoju. ZDA so v bistvu postavile pogoj, da se uporabi biometrične kazalce, ker v nasprotnem primeru bodo potnikom zavračali vstop v ZDA oz. zahtevali vize tudi za vse tiste, ki vize do sedaj niso potrebovali (med slednje sodi 15 od 27 držav članic EU). EU se je dogovorila za odlog, ker še ni bila v celoti pripravljena na uvedbo biometričnih potnih listin in viz (Archick 2005).

ZDA so v skladu z Zakonom o okrepljeni varnosti na meji in vstopnih vizumih iz leta 2002 pričeli na konzulatih in ambasadah po svetu zbirati digitalne prstne odtise, na podlagi katerih so lahko vsem prosilcem izdali vize z biometričnimi kazalci. Te je Ministrstvo za domovinsko varnost⁸⁶ preverilo ob vstopu v državo (*US DEPT OF*

---

⁸⁶ Ministrstvo za domovinsko varnost je bilo ustanovljeno novembra 2002 s kongresnim zakonom (Foot 2004: 9).

STATE: Visa Biometric Collection Programm a Success). Vsem potnikom, ki niso državljani ZDA in za vstop v državo ne potrebujejo vize, so ob vstopu v državo na letališču odvzeli prstni odtis in ga slikali.

EU se tako sooča s paradoksom integrirane Evrope – odprava notranjih meja in s tem odprava nadzora na mejah omogoča teroristom lažji prehod mej znotraj Schengenskega območja, po drugi strani pa so preiskovalci, policija in sodstvo še vedno omejeni z državnimi mejami (*Europe: The Fight within; Counter-Terrorism in Europe*).

2.10. Mednarodni sporazumi

Kmalu po terorističnih napadih na ZDA je bil dan predlog za sklenitev sporazuma med EU in ZDA o izročanju in medsebojni pravni pomoči. Svet za pravosodne in notranje zadeve je 26. aprila 2002 sprejel mandat za pogajanja (Wouters in Naert 2004). Pogajanja so potekala tajno, javnost pa je zanje prvič izvedela maja 2003, ko sta bili besedili obeh sporazumov praktično dokončni. Kljub temu, da so nekateri nacionalni parlamenti držav članic lahko tajno pregledovali osnutke sporazuma pa avtorja menita, da je bila vsa tajnost okrog obeh sporazumov upravičeno kritizirana. Sporazuma sta bila sprejeta na osnovi 24.⁸⁷ in 38.⁸⁸ čl. PEU, kar ustvarja pomemben precedens (Wouters in Naert 2004). Sporazuma je namreč podpisala EU.

Ker so nekatere evropske države in ZDA že predhodno podpisale določene bilateralne sporazume o izročanju, 3. čl. tega sporazuma določa odnos med sporazumom in bilateralnimi sporazumi, ki ostanejo še naprej veljavni. Določila 3. čl. določajo, katere čl. sporazuma se uporablja namesto obstoječih bilateralnih določil in katere se uporablja dodatno, glede na predhodna bilateralna določila (*Agreement on Extradition between the European Union and the United States of America*).

---

⁸⁷ Štiriindvajseti čl. PEU se glasi: "Kadar je za izvajanje tega poglavja (To je poglavje V: Določbe o skupni zunanji in varnostni politiki, op. K. G.) treba skleniti sporazum z eno ali več državami ali mednarodnimi organizacijami, lahko Svet soglasno pooblasti predsedstvo, ki mu po potrebi pomaga Komisija, da v ta namen začne pogajanja. Take sporazume sklene Svet soglasno, na priporočilo predsedstva. Noben sporazum ni zavezujoč za državo članico, katere predstavnik v Svetu izjavi, da morajo biti v sporazumu upoštevana ustavna pravila njegove države; drugi člani Sveta se lahko dogovorijo, da za njih sporazum velja začasno.

Določbe tega člena se uporabljajo tudi za zadeve iz naslova VI (Naslov poglavja se glasi: Določbe o policijskem in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah, op. K. G.)."

⁸⁸ Osemtrideseti čl. PEU se glasi: "Sporazumi iz člena 24 lahko urejajo zadeve iz tega naslova (To je naslov VI: Določbe o policijskem in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah, op. K. G.)."

Posameznika se lahko izroči, če je storil, poskusil storiti ali je sodeloval pri kaznivem dejanju, ki je kaznivo dejanje v obeh državah in za katerega je predvidena zaporna kazen eno leto ali več (4. čl.). Lahko se zahteva tudi izročitev posameznika, ki mora še prestati zaporno kazen, ki ne sme biti krajša od štirih mesecev ali pa za kaznivo dejanje, ki ni bilo izvršeno na ozemlju države, ki zaproša za izročitev (*Agreement on Extradition between the European Union and the United States of America*). Naloge za izročanje in vso potrebno dokumentacijo se lahko pošilja po diplomatski poti, neposredno med pravosodnimi ministrstvi ali pa preko Interpola (5. in 6. čl.). V kolikor ena država zaprosi za izročitev posameznika, ki pa v drugi državi že prestaja zaporno kazen, ga lahko država, ki je nalog sprejela, izroči državi prosilki za potrebe sojenja. Ves čas trajanja sodnega procesa mora ostati v priporu, po končanem sojenju pa se ga vrne prvotni državi na prestajanje zaporne kazni. Čas, ki ga je preživel v zaporu, čakajoč na sojenje v državi prosilki, se mu v prvotni državi odšteje od njegove kazni (9. čl.). Če dobi država več prošenj za izročitev istega posameznika (ni nujno, da države zahtevajo izročitev zaradi istega kaznivega dejanja) se sama odloči kateri državi ga bo, če ga bo, izročila (10. čl.). V kolikor se posameznik strinja s svojo izročitvijo, se postopek izročanja lahko poenostavi, da se ga čim prej zaključi (11. čl.). Če država prosilka prosi za izročitev posameznika, ki je storil kaznivo dejanje, ki je v državi prosilki lahko kaznovano s smrtno kaznijo, v državi, ki je prošnjo prejela pa ne, lahko država, ki je prošnjo za izročitev prejela le-to zavrne (13. čl.). V tem primeru se lahko izročitev vseeno izvede s pogojem, da smrtna kazen, tudi če izrečena, ne bo izvedena oz. da se smrtna kazen kot kazen zoper izroččenega posameznika sploh ne bo izrekla. Ta čl. bi lahko označili za veliko zmago EU, ker za razliko od ZDA zavrača smrtno kazen in si povsod po svetu prizadeva za njeno odpravo (*Agreement on Extradition between the European Union and the United States of America*). Skoraj vse države članice EU so se namreč zavezale, da nihče, ki je v sodni pristojnosti države pogodbenice Drugega fakultativnega protokola k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah katerega cilj je odprava smrtne kazni, ne sme biti usmrčen (1. čl.). Še več, v skladu s svojimi pristojnostmi bodo države pogodbenice tega Protokola sprejele vse potrebne ukrepe za odpravo smrtne kazni (2. čl.) (Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljskih in političnih pravicah). Poleg tega so države članice EU v 19. čl. Listine EU o temeljnih pravicah predvidele prepoved izгона in izročitve posameznika državi, v kateri mu grozi smrtna kazen (*Charter of Fundamental Rights of the European*

Union). Če država, ki zaproša za izročitev, razpolaga z neko občutljivo informacijo, ki je sicer pomembna za proces izročanja, vendar pa sumi, da država, ki je nalog za izročitev prejela, ne more ustrezno varovati te informacije, lahko sama presodi, ali bo informacijo posredovala ali ne (14. čl.). Država, ki je prejela nalog za izročitev, lahko na osnovi določil iz bilateralnega sporazuma ali ustavnih določil zavrne izročitev nekega posameznika; npr. lastnih državljanov se ne izroča drugim državam (1. odstavek 17. čl.). Drugi odstavek 17. čl. pa je po mnenju Woutersa in Naerta (2004) sporazumno (in temu primerno implicitno zapisano) določilo držav članic EU, ker jim na podlagi spoštovanja Evropske konvencije o človekovih pravicah omogoča zavrnitev izročitve. Sporazum dovoljuje kakršnakoli nadaljnja sklepanja bilateralnih sporazumov o izročanju, ki so v skladu s tem sporazumom (18. čl.). V skladu z 22. čl. stopi sporazum v veljavo prvi dan po preteku treh mesecev, odkar so si pogodbenice izmenjale dokumente, ki prikazujejo zaključek vseh notranjih procedur, potrebnih za sprejem in implementacijo sporazuma. To pa lahko, vsaj na primeru EU, traja precej časa, saj je 12 držav članic v skladu s 5. odstavkom 24. čl. PEU izjavilo, da se morajo ravnati po svojih ustavnih določilih (Wouters in Naert 2004).

S Sporazumom o medsebojni pravni pomoči so najprej določili razmerja med bilateralnimi sporazumi med državami članicami EU in ZDA ter tem Sporazumom o medsebojni pravni pomoči (3. čl.) (*Agreement on Mutual Legal Assistance between the European Union and the United States of America*). Stranki sporazuma sta se v 4. čl. sporazumeli, da lahko ena država zaprosi drugo, da preveri ali ima banka na njenem ozemlju komitenta, ki je osumljen ali obsojen kaznivega dejanja. Država ne sme zavrniti sodelovanja na podlagi argumenta o bančni tajnosti, lahko pa omeji sodelovanje na kazniva dejanja, ki so kazniva v obeh državah; na dejanja, ki so v državi, ki je za informacije zaprosila, kazniva z zaporno kaznijo najmanj štirih let ter v državi, ki je zahtevek po informaciji prejela, kazniva z zaporno kaznijo najmanj dveh let ali pa samo na resna kazniva dejanja. Stranke sporazuma lahko ustanovijo skupne preiskovalne enote (5. čl.), ki potem lahko delujejo v skupni preiskavi na ozemlju druge države. O sestavi tovrstne enote se državi sami dogovorita. Sporazum omogoča uporabo visoke tehnologije za neposreden prenos zaslišanj osumljenih med državami članicami EU in ZDA (6. čl.). Podatke, ki jih je država prosilka dobila, lahko uporabi za namene kazenske preiskave, za pravosodne in administrativne postopke, povezane s preiskavami, in za preprečevanje ogrožanja javne varnosti. Za vsako drugo obravnavo ali javno objavo teh podatkov pa potrebuje država prosilka

dovoljenje države, ki ji je te podatke posredovala (9. čl.). V določenih primerih lahko država, ki je podatke posredovala, od države, ki je podatke prejela, zahteva izpolnjevanje določenih drugih pogojev oz. zahteva poročilo o uporabi podatkov (*Agreement on Mutual Legal Assistance between the European Union and the United States of America*). V kolikor država, ki je za podatke prosila, ne more brezpogojno potrditi načela spoštovanja zaupnosti, lahko država, ki je bila za določene informacije zaprosena, sama določi, ali bo podatke izročila ali ne (10. čl.). V primeru ogrožanja suverenosti, varnosti, javnega reda in drugih bistvenih interesov neke države, v odsotnosti sporazuma o medsebojni pravni pomoči in veljavnih pravnih določil v neki državi lahko ta država zavrne posredovanje informacij (13. čl.). V skladu z 18. čl. stopi sporazum v veljavo prvi dan po preteku treh mesecev odkar so si pogodbenice izmenjale dokumente, ki prikazujejo zaključek vseh notranjih procedur, potrebnih za sprejem in implementacijo sporazuma. To pa lahko, vsaj na primeru EU, traja precej časa, saj je 12 držav članic v skladu s 5 odstavkom 24. čl. PEU izjavilo, da se morajo ravnati po svojih ustavnih določilih (Wouters in Naert 2004). Konec leta 2007 sta bila sporazuma še vedno v procesu ratifikacije.

Sporazuma izražata veliko stopnjo sodelovanja med EU in ZDA. Mednarodni sporazum o izročanju vsebuje pomembno določilo zapisano v 13. čl., ki prepoveduje izročitev posameznika, če mu grozi smrtna kazen. V skladu s 13. čl. se izročitev lahko izvede s pogojem, da se posamezniku smrtna kazen kot kazen ne izreče ali pa da se izrečena obsodba ne izvrši. ZDA so pristale na tak čl. sporazuma kljub temu, da niso podpisnice Drugega fakultativnega protokola k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni (1. čl.). EU pa je s tem sporazumom praktično konkretizirala 19. čl. Listine EU o temeljnih pravicah, ki prepoveduje odstranitev, izgon ali izročitev posameznika državi, v kateri mu grozi smrtna kazen ali pa možnost, da bo izpostavljen mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Sporazum o medsebojni pravni pomoči pa vsebuje določilo, na podlagi katerega lahko država v odsotnosti spoštovanja zaupnosti zavrne posredovanje zahtevanih podatkov. To odraža večjo skrb za varovanje osebnih podatkov, ki je prisotna v EU. Države članice EU so se namreč v 8. čl. Listine EU o temeljnih pravicah obvezale k varovanju osebnih podatkov.

2.11. Spodbujanje medverskega in medetničnega dialoga

Ker so bili izvajalci terorističnih napadov na ZDA 11. septembra 2001 muslimanskega porekla, se je v državah EU in ZDA kmalu razvilo splošno sovražno ozračje, usmerjeno proti tam živečemu muslimanskemu prebivalstvu. To povezavo pa je kategorično zavrnila EU oz. Evropski svet na izrednem zasedanju 21. septembra 2001, ko so v svojem načrtu delovanja zavrnilo vsakršno "izenačevanje skupine fanatičnih teroristov z arabskim in muslimanskim svetom" (*Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 september 2001*).

Po terorističnih napadih v Madridu in kasneje v Londonu pa je ideja EU o večji toleranci, medverskem in medetničnem dialogu dobila nov zagon. Takoj po terorističnih napadih v Londonu se je londonska muslimanska skupnost distancirala od napada, 12. julija 2005 pa se je José Manuel Barroso v imenu Komisije sestal z evropskimi verskimi voditelji (*José Manuel Barroso meets European Religious Leaders*). Srečanje, ki se je odvijalo le pet dni po terorističnih napadih v Londonu med predstavniki krščanskih, židovskih in muslimanskih veroizpovedi ter Komisijo, naj bi potrdilo oz. okrepilo Evropo v združevanju za mir, boj proti terorizmu in njihovimi vzroki (*José Manuel Barroso meets European Religious Leaders*). "Bolj kot kadarkoli prej mora Evropa pokazati, da je združena v vsej svoji verski različnosti in zavrača ter obsoja terorizem na svojem ozemlju." - so bile Barrosove besede pred sestankom (*José Manuel Barroso meets European Religious Leaders*). To pa ni bilo osamljeno srečanje. Že v času predsedovanja Jacquesa Delorsa so pričeli z organizacijo srečanj s pripadniki različnih veroizpovedi ter laičnimi organizacijami. Srečevali so se predvidoma štirikrat na leto, običajno po zaključenem zasedanju Evropskega sveta. Na tovrstnih sestankih so razpravljali o integraciji in aktualnih dogodkih (*José Manuel Barroso meets European Religious Leaders*).

Kakršnokoli povezavo s terorističnimi napadi na ZDA, pa so zavrnilo tudi muslimani, ki živijo v ZDA in so združeni v številne skupine, zveze in organizacije. Svet za koordinacijo politik ameriških muslimanov – *American Muslim Political Coordination Council* (AMPCC),⁸⁹ Ameriški muslimani za Jeruzalem – *American Muslims for*

---

⁸⁹ AMPCC sestavljajo: Svet ameriških muslimanov – *American Muslim Council* (AMC), Svet za ameriško-islamske odnose – *Council on American-Islamic Relations* (CAIR), Ameriško-muslimansko

Jerusalem (AMJ), Islamska skupnost severne Amerike – *Islamic Society of North America* (ISNA), Islamski obroč severne Amerike – *Islamic Circle of North America* (ICNA), Posvetovalni islamski svet južne Kalifornije – *Islamic Shura (Consultative) Council of Southern California* (ISCSC) ter Inštitut Minaret svobode so vsak zase, vendar jasno in nedvoumno sporočili ameriški in svetovni javnosti, da obsojajo teroristične napade na ZDA, za katere ne more biti nobenega opravičila, da sočustvujejo z družinami umrlih ter da je potrebno krivce za ta zločinska dejanja kaznovati (*Muslim Americans Condemn Attack*). AMC, AMJ, CAIR, ICNA in Inštitut Minaret svobode so pozvali vse muslimane h krvodajalskim akcijam, pozvali so tudi vse muslimanske zdravnike in medicinske sestre, da po svojih najboljših močeh pomagajo vsem ranjenim v terorističnih napadih. AMC je edini pozval državljane ZDA, da naj ne posplošujejo in jih ne izenačujejo z napadalci, kljub temu, da so bili muslimani. Pozval je tudi policijske enote, da naj v prvih dneh posebno pozornost namenijo prav muslimanskim skupnostim in centrom, da ne bi prihajalo do napadov nanje (*Muslim Americans Condemn Attack*).⁹⁰

Za muslimane, ki živijo v ZDA se je zavzel tudi sam predsednik Bush, ki je v molitveno slovesnost za žrtve terorističnih napadov vključil predstavnike številnih veroizpovedi, vključno z muslimanskimi imami. Kmalu po napadih je obiskal islamski center v Washingtonu, kjer se je sestal z vodji ameriških muslimanov in poudaril pomen strpnosti. Obsodil je vsakršne neupravičene napade na muslimane, ki živijo v ZDA (*The Global War on Terrorism: The First 100 Days*). Na ramadan, 19. novembra, je v Beli hiši gostil slovesno večerjo Iftar, na katero so bili povabljeni veleposlaniki iz muslimanskih držav. Podobno so ravnali na ameriških veleposlaništvih in konzularnih predstavništvih po svetu (*The Global War on Terrorism: The First 100 Days*).

Po terorističnih napadih v Madridu je EU uvedla Pilotski projekt za pomoč žrtvam terorističnih napadov. Namen je financirati projekte, ki bi na socialni ali psihološki način pomagali žrtvam terorističnih napadov in njihovim družinam in projekte, ki bi evropsko javnost ozaveščali o nevarnostih terorističnih napadov (*Pilot Project for the Victims of Terrorist Acts*). Tako se financirajo programi usposabljanja ljudi za delo z

---

zavezništvo – *American Muslim Alliance* (AMA) ter Svet za muslimanske javne zadeve (*Muslim Americans Condemn Attack*).

⁹⁰ AMC je kot primer izpostavil teroristični napad v Oklahoma Cityju, po katerem so bili ameriški muslimani na podlagi neosnovanih obsodb svojih sodržavljanov, in to preden je bilo sploh znano, kaj se je zgodilo in kdo je za to kriv, fizično in verbalno napadeni (*Muslim Americans Condemn Attack*).

žrtvami terorističnih dejanj, vzpostavljajo se programi za reintegracijo žrtev v družbo, vzpostavljajo se sprejemne pisarne, spodbuja se sodelovanje s podobnimi organizacijami in s programi se dviguje raven zavedanja evropske javnosti glede terorističnih napadov (*Pilot Project for the Victims of Terrorist Acts*).

V ZDA so se na poziv številnih človekoljubnih organizacij odzvali državljani ZDA s številnimi donacijami za pomoč družinam, ki so v terorističnih napadih izgubile svoje bližnje. Samo ameriški Rdeči križ je zbral 647,4 milijonov dolarjev sredstev, višina ostalih prispevkov pa je presegla 1,3 milijarde ameriških dolarjev. V zbiranje finančnih sredstev se je vključila tudi ameriška filmska industrija. Humanitarne organizacije mesta New York, so se združile v skupino imenovano Združene službe 9/11. Ta skupina je na poziv new yorškega državnega tožilca izdelala zaupno bazo podatkov o žrtvah, preživelih, njihovih družinah, njihovih finančnih potrebah in razpoložljivih sredstvih. Baza je tako služila številnim humanitarnim organizacijam za njihovo boljšo medsebojno komunikacijo in porazdelitev sredstev (*The Global War on Terrorism: The First 100 Days*).

S tovrstnimi akcijami so evropski in ameriški politiki poskušali krepiti strpnost do pripadnikov drugih veroizpovedi in posledično s tem, do pripadnikov drugih narodnosti. Pravico do svobode veroizpovedi in prepoved diskriminacije glede na narodno pripadnost pa tudi raso, barvo, jezik in vero določajo: 2. (prepoved diskriminacije) in 18. čl. (svoboda veroizpovedi) Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, 2. (prepoved diskriminacije) in 18. čl. (svoboda veroizpovedi) Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, 5. čl. Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, 10. (svoboda veroizpovedi) ter 21. čl. (prepoved diskriminacije) Listine EU o temeljnih pravicah ter 9. in 14. čl. Konvencije SE o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki dajeta pravico so svobode veroizpovedi in prepoveduje vsakršno diskriminacijo.

3. SKLEP

Duh transatlanticizma, ki že skoraj 60 let povezuje države na obeh straneh Atlantika je doživel svoje preizkušnje, vzpone in padce. Transatlantsko sodelovanje se je spreminjalo glede na aktualna dogajanja v mednarodni skupnosti, določene teme pa so vseskozi ostale aktualne in pomembne. Države članice EU in ZDA so ostale zavezane demokraciji, vladavini prava in varovanju ter spoštovanju človekovih pravic. Po terorističnih napadih 11. septembra 2001 je eno najpomembnejših mest v transatlantskem sodelovanju zasedel boj proti mednarodnemu terorizmu. Dejanja mednarodnega terorizma so dejanja, ki že v svoji osnovi ogrožajo posameznikovo življenje, njegovo dostojanstvo in svobodo. Lahko pripeljejo do tega, da je posameznik ali skupina ljudi samovoljno zaprt(a) ali pridržan(a), kršijo njegovo/njihovo pravico do zasebnega življenja, družine, do svobodnega gibanja, premoženja in številne druge pravice. Dejanja mednarodnega terorizma predstavljajo kršitev posameznikovih človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Po začetnem enotnem odgovoru na teroristične napade 11. septembra 2001 in s preusmerjanjem ameriške zunanje politike na Irak, pa je med EU in ZDA prišlo do razhajanj na področju boja proti mednarodnemu terorizmu. V tem delu sem postavila hipotezo, da je do razhajanj prišlo zaradi različnega razumevanja mednarodnega terorizma iz tega izhajajočih različnih politik držav v boju proti mednarodnemu terorizmu in različnega usklajevanja protiterorističnih politik z varovanjem človekovih pravic.

Medtem, ko so v ZDA že imeli izdelano predstavo o tem, kaj mednarodni terorizem sploh je, so se v EU po terorističnih napadih 11. septembra 2001 z definicijo šele pričeli ukvarjati. Določene države EU so se že prej soočale z dejanji (mednarodnega) terorizma in zato so bile nanj pripravljene, vse ostale pa so se bolj ali manj nepripravljene pričele s tem soočati. EU se tudi ni ukvarjala z definiranjem mednarodnega terorizma kot pojava, temveč se je osredotočila na opredeljevanje terorističnega dejanja in teroristične organizacije. Posebnost definicije EU je preostali tekst Okvirne odločbe za boj proti terorizmu, saj opozarja na varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot so zapisane v ustreznih dokumentih. Že to nam nakazuje večjo skrb EU za varovanje posameznikovih človekovih pravic in

nepripravljenost EU, da bi na račun boja proti mednarodnemu terorizmu žrtvovala človekove pravice.

Ko sta EU in ZDA vedeli, s čim oz. proti čemu se borita, sta pričeli izvajati svoje politike. Ker so bile ZDA tarča terorističnega napada 11. septembra 2001, je bil njen odgovor na ta napad pričakovano ostrejši in bolj agresiven. ZDA so se sklicevale na 51. čl. UL ZN in v koaliciji z državami, ki so jo podpirale, napadle pripadnike teroristične organizacije Al-Kajda v Afganistanu. Takoj po terorističnih napadih na ZDA, sta EU in ZDA zaplenili vsakršno finančno premoženje posameznikov in organizacij, osumljenih terorističnih dejanj ter podpiranja in sodelovanja s teroristi. Izvajali sta še druge finančne ukrepe, s katerimi sta se borili proti financiranju mednarodnega terorizma. Skupno točko sta EU in ZDA našli, ko sta dokončali pogajanja o dveh pomembnih mednarodnih sporazumih o izročanju in medsebojni pravni pomoči.

ZDA, ki so prevzele vodilno in vodstveno vlogo v vojaških operacijah v Afganistanu in Iraku, so se po zaključenih operacijah (če danes sploh lahko govorimo, da so vojaške operacije oz. vojne zaključene) ukvarjale z zajetimi zaporniki. Številni so ostali v zloglasnih zaporih v Afganistanu in Iraku, veliko so jih prepeljali v Guantanamo Bay na Kubi. Ob prvi novici o zapornikih v Guantanamo Bayu so se pojavile tudi prve kritike, ki so se stopnjevale vzporedno s pojavom poročil o mučenju in okrutnem ter ponižujočem ravnanju z zaporniki. Podobno se je zgodilo z Abu Ghraibom. Mednarodna skupnost ga je še tolerirala - do objave slik in poročil o mučenju ter okrutnem ali ponižujočem ravnanju s tam zaprtimi zaporniki. CIA je ustanovljala skrivne zapore, kjer je več let zadrževala zaprte posameznike osumljene delovanja, sodelovanja in podpiranja mednarodnega terorizma. Prav tako je, če je presodila, da je to potrebno, ugrabila določene ljudi, jih prepeljala na skrivne lokacije ali pa v države, kje je bilo mučenje ustaljena praksa z namenom, da se iz njih z raznimi tehnikami mučenja pridobi podatke, ki so jih želeli slišati. EU oz. nekatere njene članice pri tem niso neposredno sodelovale, prav tako pa tudi niso uspele s sebe sprati krivde, da so za določene stvari (npr. skrivni zapori) vedele oz. pri tem sodelovale. Prav tako so po potrebi v tujino na zasliševanja pošiljale osumljence dejanj mednarodnega terorizma.

Politiki EU in ZDA sta se ločili tudi pri varovanju osebnih podatkov. EU je varovanje osebnih podatkov tako pomembno, da so to področje uredili z direktivo in bili pripravljeni tvegati spor z ZDA, ker niso hoteli takoj in brezpogojno pristati na

vsakršno posredovanje podatkov (npr. PRN). Sprejeli so določene ukrepe (npr. uvedba biometrije), ki jim omogočajo, da se prepreči poneverbe potnih listov, vizumov in krajo identitete. Že daljše časovno obdobje posvečajo večjo pozornost varovanju na letališčih, letalih, pregledovanju potnikov in prtljage. Izurili so osebje za primer ugrabitve letala. V ZDA pa je bilo to področje relativno slabo urejeno. Večja pretočnost ljudi in zadovoljstvo potnikov sta imeli prednost pred varnostjo tako potnikov kot letal.

V transatlantskem zavezništvu EU in ZDA je prišlo do razhajanj na področju boja proti mednarodnemu terorizmu zaradi različnega razumevanja mednarodnega terorizma iz tega izhajajočih različnih politik držav v boju proti mednarodnemu terorizmu in različnega usklajevanja protiterorističnih politik z varovanjem človekovih pravic. To hipotezo lahko sedaj potrdim. ZDA so po terorističnih napadih 11. septembra 2001 posegle po ukrepih, s katerimi so hotele odstraniti mednarodni terorizem kot grožnjo nacionalni državi, pa četudi so pri tem kršili številne pravne in politične norme. Glavno vodilo jim je bila varnost njihovih državljanov, pa četudi se pri tem krši človekove pravice. Najverjetneje so bili ti ukrepi predvideni kot kratkoročni, problem je le, da je težko napovedati, kdaj se lahko pričakuje zmago v boju proti mednarodnemu terorizmu. Je pa ta politika tudi nevarna – poslužiti se kršitev človekovih pravic z namenom, da odstraniš tiste, ki kršijo človekove pravice. Kmalu se lahko znajdeš v začaranem krogu kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin. EU je nedvomno (bolj) poskušala spoštovati človekove pravice in temeljne svoboščine. To ji ni vedno in popolnoma uspelo, so se pa velikokrat pravočasno prižgale ustrezne varovalke, ki so opozarjale na kršitve, poudarjale spoštovanje in tako se je EU izognila tesnemu in vzporednemu sodelovanju z ZDA na tem področju. To je tudi posebnost EU – države članice poskušajo delovati enotno in na podlagi solidarnosti, v svojem bistvu pa so še vedno nacionalne države, ki imajo svoje interese, politike, zgodovinske izkušnje in preference. Vse to pa vodi EU pri njenem delovanju.

4. SEZNAM VIROV

4.1. Primarni viri

- A/RES/56/1 – Resolution adopted by the General Assembly on Condemnation of Terrorist Attacks in the United States of America (18. 09. 2001). Dostopno na <http://daccessdda.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/475/00/PDF/N0147500.pdf?OpenElement> (26. 02. 2007).
- Agreement on Extradition between the European Union and the United States of America, OJ L 181/27, 19. 07. 2003. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_181/l_18120030719en00270033.pdf (01. 07. 2004).
- Agreement on Mutual Legal Assistance between the European Union and the United States of America, OJ L 181/34, 19. 07. 2003. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_181/l_18120030719en00340042.pdf (01. 07. 2004).
- Charter of Fundamental Rights of the European Union (18. 12. 2000). Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2000/c_364/c_36420001218en0010022.pdf (27. 11. 2006).
- Commission Regulation (EC) No 1486/2003 of 22 August 2003 laying down Procedures for Conducting Commission Inspections in the Field of Civil Aviation Security, OJ L 213/3, 23. 08. 2003. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_213/l_21320030823en00030006.pdf (06. 04. 2005).
- Commission Regulation (EC) No 68/2004 of 15 January 2004 amending Commission Regulation (EC) No 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security, OJ L 10/14, 16. 01. 2004. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2004/l_10/l_101020040116en00140015.pdf (11. 03. 2004).
- Commission Regulation (EC) No 240/2006 of 10 February 2006 amending Regulation (EC) No 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security, OJ L 40/3, 11. 02. 2006.

Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_040/l_04020060211en00030004.pdf (19. 02. 2007).

- Commission Regulation (EC) No 1546/2006 of 4 October 2006 amending Commission Regulation (EC) No 622/2003 laying down Measures for the Implementation of the Common Basic Standards on Aviation Security, OJ L 286/6, 17. 10. 2006. Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_286/l_28620061017en00060007.pdf (07. 03. 2007).
- Commission Regulation (EC) No 1823/2006 of 12 December 2006 amending for the 73rd time Council Regulation (EC) No 881/2002 imposing Certain Specific Restrictive Measures directed against Certain Persons and Entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida Network and the Taliban, and repealing Council Regulation (EC) No 467/2001, OJ L 351/9, 13. 12. 2006. Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_351/l_35120061213en00090010.pdf (18. 11. 2007).
- Conclusions adopted by the Council (Justice and Home Affairs), Brussels, 20 September 2001 (20. 09. 2001). Dostopno na http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_20sep_en.pdf (30. 06. 2004).
- Conclusions and Plan of Action of the Extraordinary European Council Meeting on 21 September 2001. Dostopno na http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/terrorism/documents/concl_council_21sep_en.pdf (30. 06. 2004).
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No. 11 (01. 11. 1998). Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc> (27. 11. 2006).
- Council Common Position of 27 December 2001 on the Application of Specific Measures to Combat Terrorism (2001/931/CFSP), OJ L 344/93, 28. 12. 2001. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_344/l_34420011228en00930096.pdf (30. 06. 2004).
- Council Decision of 27 December 2001 Establishing the List provided for in Article 2(3) of Council Regulation (EC) No 2580/2001 on Specific Restrictive Measures directed against Certain Persons and Entities with a View to Combating Terrorism (2001/927/EC), OJ J 344/83, 28. 12. 2001. Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2001/l_344/l_34420011228en00830084.pdf (18. 03. 2007).

- Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism (2002/475/JHA), OJ L 164/3, 22. 06. 2002. Dostopno na <http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/l-164/l-16420020622en00030007.pdf> (30. 06. 2004).
- Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States (2002/584/JHA), OJ L 190/1, 18. 07. 2002. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/l_190l_19020020718en00190020.pdf (30. 06. 2005).
- Council Framework Decision 2003/577/JHA of 22 July 2003 on the Execution in the European Union of Orders Freezing Property or Evidence (2003/577/JHA), OJ L 196/45, 02. 08. 2003. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_196/l_19620030802en00450055.pdf (06. 04. 2005).
- Council Regulation (EC) No 2580/2001 of 27 December 2001 on Specific Restrictive Measures directed against Certain Persons and Entities with the View to Combating Terrorism, OJ L 344/70, 28. 12. 2001. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_344/l_34420011228en00700075.pdf (30. 06. 2004).
- Declaration on Combating Terrorism (25. 03. 2004). Dostopno na <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/79635.pdf> (01. 07. 2004).
- Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering, OJ L 344/76, 28. 12. 2001. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/L344/l_34420011228en00760081.pdf (30. 06. 2004).
- Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing, OJ L 309/15, 25. 11. 2005. Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2005/L_309/l_30920051125en00150036.pdf (23. 01. 2006).
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Dopolnilni protokol k Ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I.). V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. II. del, Univerzalni dokumenti*, 781–857. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah katerega cilj je odprava smrtne kazni. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 42–45. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 38–42. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. II. del, Univerzalni dokumenti*, 485–498. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 59–73. Ljubljana: društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 19–38. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 8–18. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Splošna deklaracija človekovih pravic. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 1–7. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1992) *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča*. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

- Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1996) Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. II. del, Univerzalni dokumenti*, 654–720. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
- European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment, as amended according to the Provisions of Protocols No. 1 and No. 2 (01. 03. 2002). Dostopno na <http://www.cpt.coe.int/en/documents/ecpt.htm> (27.11.2006).
- Joint EU / US Action Plan. Dostopno na <http://www.eurunion.org/partner/actplan.htm> (20. 02. 2006).
- New Transatlantic Agenda. Dostopno na <http://www.eurunion.org/partner/agenda.htm> (20. 02. 2006).
- Presidency Conclusions – Tampere European Council, 15 and 16 October 1999 (16. 10. 1999). Dostopno na <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/00200-r1.en9.pdf> (01. 07. 2004).
- Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism, COM (2001) 521 final (19. 09. 2001). Dostopno na http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0521en01.pdf (18. 06. 2005).
- Regulation (EC) No 2320/2002 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2002 Establishing Common Rules in the Field of Civil Aviation Security (Text with EEA Relevance) – Interinstitutional Declaration, OJ L 355, 30. 12. 2002. Dostopno na <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/lexUriServ.do?uri=CELEX:32002R2320:EN:HTML> (28. 09. 2005).
- S/RES/1368 (2001) – Resolution 1368 (2001) Adopted by the Security Council at its 4370th Meeting, on 12 September 2001 (12. 09. 2001). Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> (26. 02. 2007).
- S/RES/1373 (2001) – Resolution 1373 (2001) Adopted by the Security Council at its 4385th Meeting, on 28 September 2001 (28. 09. 2001). Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement> (13. 06. 2006).
- Sodba sodišča (veliki senat) z dne 30. maja 2006 – Evropski parlament proti Svetu Evropske unije (Združeni zadevi C-317/04 in C-318/04), UL EU C 178/1, 29. 07.

2006. Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:178:0001:0002:SL:PDF> (06. 04. 2008).

- The Hague Programme: strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union (13. 12. 2004). Dostopno na http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf (07. 02. 2006).
- The North Atlantic Treaty (04. 04. 1949). Dostopno na <http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm> (05. 01. 2007).
- Transatlantic Declaration. Dostopno na <http://www.eurunion.org/partner/transatldec.htm> (20. 02. 2006).
- Uradni list Republike Slovenije (2002) Prečiščeno besedilo Pogodbe o Evropski Uniji (97/C 340/02). V *Temeljni akti Evropskih skupnosti*, 193–22. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- U. S. Code Online via GPO Access, Title 18 – Crimes and Criminal Procedure, Part I – Crimes, Chapter 113B – Terrorism (20. 01. 2004). Dostopno na http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=browse_usc&docid=Cite:+18USC2331 (18. 03. 2007).

4.2. Sekundarni viri

- Air Security. Dostopno na http://europa.eu.int/comm/transport/air/safety/safety_en.htm (06. 04. 2005).
- Air Security: Commission decides on Staff Screening in Security Restricted Areas at EU Airports (23. 06. 2004). Dostopno na <http://europa.eu.int/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/781&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (01. 07. 2004).
- Air Security: Commission draws up EU-wide List of Prohibited Articles on Passenger Aircraft (16. 01. 2004). Dostopno na <http://www.eurunion.org/news/press/2004/2004008.htm> (07. 07. 2004).
- Alatri, Paolo (1980) *Oris zgodovine moderne politične misli*. Ljubljana: Delavska enostnost.
- Alleged secret detentions in Council of Europe member states. Dostopno na <http://coe.int/T/E/com/Files/Events/2006-cia/> (16. 06. 2007).

- Anonymous (2004) *Imperial Hubris. Why the West is loosing the War on Terror?* Dulles: Brassey's Inc.
- Anonymous (2002) "USA Patriot Act requires Commercial Finance Companies to Implement Anti–money Laundering Programs". V *The Secured Lender* Vol. 58 (2002) No. 4. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=141684361&Fmt=4&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Archick, Kristin (2005) U. S.–EU Cooperation Against Terrorism – CRS Report for Congress (12. 07. 2005). Dostopno na <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/RS22030.pdf#search='EU%2C%20terrorism'> (10. 02. 2006).
- Badey, J. Thomas (1998) Defining international Terrorism: A pragmatic Approach. *Terrorism and Political Violence* 10 (1), 90–107.
- Bebler, Anton (2004-2005) NATO and Transnational Terrorism. *Perceptions* 9 (4), 159-175.
- Benedek, Wolfgang (2005) International Law of Human Rights: The European Approach. V Neuhold, Hanspeter (ur.) *Transatlantic Legal Issues – European Views*, 25–38. Dunaj: Diplomatic Academy of Vienna.
- Benko, Vladimir (1997) *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bolt, John (2001) Terrorist or Freedom Fighters: What's the Difference?. Action Institute for the Study of Religion and Liberty, 14. 11. 2001. Dostopno na <http://www.action.org/ppolicy/comment/print.php?id=60> (17. 06. 2007).
- Brglez, Milan (2002) NATO Enlargement and Slovenia: Interpreting, Mapping and Constructing International Relations Perspectives. V Šabič, Zlatko in Bukowski, Charles (ur.) *Small States in the post–cold War World: Slovenia and NATO Enlargement*, 25–52. Westport: Praeger Publishers.
- Brooks, Rosa (2005) "Protecting Rights in the Age of Terrorism: Challenges and Opportunities". V *Georgetown Journal of International Law* Vol. 36 (2005) No. 3. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=918662071&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Bures, Oldrich (2006) EU Counterterrorism Policy: A Paper Tiger?. *Terrorism and Political Violence* 18 (1), 57–78.
- Bush, W. George (2006) "Intelligence and the Patriot Act". V *Vital Speeches of the Day* Vol. 72 (2006) No. 6. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=973244921&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).

- Cassese, Antonio (2001) "Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law". V *European Journal of International Law (EJIL)* Vol. 12 (2001) No. 5, 993–1001. Dostopno na http://www.ejil.org/journal/Vol_12/No5/120993.pdf (13. 06. 2006).
- Commission steps up Personal Data Safeguards – to strengthen Police and Judicial Co-operation in the Fight Against Terrorism and Organised Crime (04. 10. 2005). Dostopno na http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?Reference=IP_05/1220&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en (06. 10. 2005).
- Commission's Proposal on Biometric Identifiers for Visa and Residence Permit for Third Country Nationals (24. 09. 2003). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1289&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (15. 07. 2004).
- Convention against Torture and Other, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment, New York, 10 December 1984. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/9.htm> (15. 05. 2007).
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Status of Ratification (27. 11. 2006). Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=7&DF=11/27/2006&CL=ENG> (27. 11. 2006).
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Reservations. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=005&CM=7&DF=11/27/2006&CL=ENG&VL=1> (27. 11. 2006).
- Counterterrorism. FBI Policy and Guidelines. Dostopno na <http://jackson.fbi.gov/cntrterr.htm> (26. 02. 2007).
- Cullen, Peter (2000) *The Third Pillar: Criminal Law Aspects of "Convention Law"*. V Usher, A. John (ur.) *The State of the European Union*, 167–192. Essex: Pearson Education Limited.
- Data Retention Directive (21. 09. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/328&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (21. 09. 2005)
- Davies, Barry B.E.M. (2003) *Terrorism. Inside a World Phenomenon*. London: Virgin Books Ltd.

- Degan, V. Đ. (2000) *Međunarodno pravo*. Reka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Deighton, Anne (2002) The Eleventh of September and Beyond: NATO. V Freedman, Lawrence (ur.) *Superterrorism: Policy Responses*, 119–134. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Deutsch, W. Karl (1988) *The analysis of International Relations: Third edition*. New York: Prentice–Hall International, Inc.
- Dhanapala, Jayantha (2005) The United Nations's Response to 9/11. *Terrorism and Political Violence* 17 (1-2), 17–23.
- Digital Technologies Post–September 11th: more Security but less Privacy for the European Citizen? (06. 10. 2003). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1344&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (15. 07. 2004).
- Dinmore, Guy (2005) "US pledges to give EU response on 'secret jails'". V *Financial Times* London (UK) 30. 11.: 11. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=933435451&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Dougl, Cassel (2006) "Washington's "War against Terrorism" and Human Rights". V *Human Rights: Journal of the Section of Individual Rights & Responsibilities* Vol. 33 (2006) No. 1. Dostopno na <http://search.epnet.com/login.aspx?direct=true&db=aph&an=21358535> (14. 07. 2006).
- Douglas, A. Kash (1998) An International Legislative Approach to 21–st. Century Terrorism. V Kushner, W. Harvey (ur.) *The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium*, 164–187. USA: Sage Publications.
- Dunne, Tim un Schmidt, C. Brian (2001) Realism. V Baylis, John in Smith, Steve (ur.) *The Globalization of World Politics*, 141–161. New York: Oxford University Press Inc.
- Easterbrook, Gregg (2001) The All–to–friendly Skies. Security as an afterthought. V Hoge F. James Jr. in Gideon, Rose (ur.) *How did this happen? Terrorism and the New War*. 163–181. New York: Public Affairs.
- EU and Canada sign Agreement on the Transfer of Air Passenger Data (03. 10. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?Reference=IP/05/1216&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (06. 10. 2005).

- EU and US hold High–level Dialogue on Border and Transport Security (18. 05. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/570&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (06. 06. 2005).
- E.U. Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF) – The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Member States to the Terrorist Threats (2003). Dostopno na http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/rights/network/obs_tematique_en.pdf (01. 07. 2004).
- EU to set New Security Rules for Air Passengers (28. 09. 2006). Dostopno na <http://www.eurunion.org/News/press/2006/20060082.htm> (07. 03. 2007).
- "Europe: The fight within; Counter–terrorism in Europe". V *The Economist* London Vol. 376 (2005) No. 35. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=870973881&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment – Status of Ratification. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=126&CM=1&DF=&CL=ENG> (27. 11. 2006).
- Executive Ordert 13224 (20. 12. 2002). Dostopno na <http://www.stae.gov/s/ct/rls/fs/2002/16181.htm> (07. 03. 2007).
- Ferguson, Nial (2001) *Clashing Civilizations or mad Mullahs: The United States between Informal and Formal Empire*. V Talbott, Strobe in Chanda, Nayan (ur.) *The Age of Terror. America and the World after September 11*, 113–141. New York: Basic Books.
- Fight against Terrorism: more Security in EU Air Transport (13. 12. 2002). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/1879&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (06. 04. 2005).
- Flanders, Laura (2002) "Librarians under Siege". V *The Nation* 25. 07. 2002. Dostopno na <http://www.alternet.org/story/13676/> (26. 12. 2007).
- Foot, Rosemary (2004) *Human Rights and Counter-terrorism in America's Asia Policy*. New York: Oxford University Press Inc.
- Foreign Terrorist Organization (FTOs) (11. 10. 2005). Dostopno na <http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/37191.htm> (07. 03. 2007).

- Gaddis, Lewis John (2001) And now this. Lessons from the Old Era for the new one. V Talbott, Strobe in Chanda, Nayan (ur.) *The Age of Terror. America and the World after September 11*, 1–21. New York: Basic Books.
- Gearson, John (2002) The Nature of Modern Terrorism. V Freedman, Lawrence (ur.) *Superterrorism: Policy Responses*, 7–24. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Godina, Klementina (2002) *Teroristični napadi na diplomatske predstavnike, prostore misij ter prevozna sredstva: diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.
- Grant, Charles (2002) The Eleventh of September and Beyond: The Impact on the European Union. V Freedman, Lawrence (ur.) *Superterrorism: Policy Responses*. 135–153. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Grilc, Peter in Ilešič, Tomaž (2001) *Pravo Evropske unije. Prva knjiga*. Ljubljana: Pravna fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Guantanamo Bay – Camp Delta (29. 08. 2006). Dostopno na http://www.globalsecurity.org/military/facility/guantanamo-bay_delta.htm (06. 04. 2008).
- Guantanamo Bay [GTMO] "GITMO" (15. 12, 2006). Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/military/facility/guantanamo-bay.htm> (06. 04. 2008).
- Guantanamo Bay – slikovna poizvedba. Dostopno na <http://images.google.si/imgres?imgurl=http://i.cnn.net/cnn/SPECIALS/2001/trade.center/maps/guantanamo.bay.jpg&imgrefurl=http://www.cnn.com/SPECIALS/2001/trade.center/guantanamo.detail.map.html&h=474&w=702&sz=31&tbnid=b3TafUv7Wj-lzM:&tbnh=95&tbnw=140&prev=/images%3Fq%3Dguantanamo%2Bbay%26um%3D1&start=3&sa=X&oi=images&ct=image&cd=3> (06. 04. 2008).
- Guelke, Adrian (1998) *The age of Terrorism and the International Political System*. New York: I. B. Tauris Publishers.
- Hill, Charles (2001) A Herculean Task: The Myth and Reality of Arab Terrorism. V Talbott, Strobe in Chanda, Nayan (ur.) *The Age of Terror. America and the World after September 11*, 82–111. New York: Basic Books.
- Hainmüller, Jens in Lemnitzer, Jan Martin (2003) Why do Europeans fly safer? The Politics of Airport Security in Europe and the US. *Terrorism and Political Violence* 15 (4), 1–36.

- Higgins, Rosalyn (1997) *The General International Law of Terrorism*. V Rosalyn Higgins in Maurice Flory (ur.) *Terrorism and International Law*, 13–29. London: LSE & Routledge.
- Hiro, Dilpo (2002) *Iraq in the Eye of the Storm*. New York: Thunder's Mouth Press.
- Hoffman, Bruce (1998) *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hoffman, Paul (2004) "Human Rights and Terrorism". V *Human Rights Quarterly* Vol. 26 (2004) No. 4. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=744773581&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Hongju Koh, Harold (2001) *Preserving American Values: The Challenge at Home and Abroad*. V Talbot, Strobe in Chanda, Nuyan (ur.) *The Age of Terror. America and the World after September 11*, 143–169. New York: Basic Books.
- Hot Topics: Passenger Name Records (PNR), Washington Delegation Press Room: EU/US Airline Passenger Name Records (PNR) Agreement. Dostopno na <http://www.eurunion.org/newsweb/HotTopics/PNR.htm> (07. 03. 2007).
- International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination New York, 7 March 1966. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/2.htm> (15. 05. 2007).
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights New York 16 December 1966. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/3.htm> (15. 05. 2007).
- International Covenant on Civil and Political Rights New York 16 December 1966. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/4.htm> (15. 05. 2007).
- International humanitarian law and terrorism: questions and answers (05. 05. 2004). Dostopno na <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/5YNLEV?openDocument&style=custo-print> (20. 11. 2007).
- Item Processing Report (2002) "USA Patriot Act Will help Protect Payment System from Terrorists, Banks say" V Item Processing Report. Potomac Vol. 13 (2002) No. 17. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=156485431&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Jenkins, M. Brian (1990) *International Terrorism: The Other World War*. V Kegley, W. Charles Jr. (ur.) *International Terrorism: Characteristics, Causes, Control*, 27–38. New York: St Martin's Press, Inc.

- Jenkins, M. Brian (2001) *The Organisation Men. Anatomy of a terrorist attack.* V Hoge, F. James Jr. In Gideon, Rose (ur.) *How did this happen? Terrorism and the New War.* 1–14. New York: Public Affairs.
- José Manuel Barroso meets European Religious Leaders (12. 07. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/904&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (19. 09. 2005).
- Kissinger, Henry (1994) *Diplomacy.* New York: Simon & Schuster.
- Laqueur, Walter (2001) *Left, Right and Beyond. The Changing Face of Terror.* V Hoge, F. James Jr. in Gideon, Rose (ur.) *How did this happen? Terrorism and the New War.* 71–82. New York: Public Affairs.
- Laqueur, Walter (2004) *No End to War: Terrorism in the 21. Century.* New York: The Continuum International Publishing Group Inc.
- Malanczuk, Peter (1997) *Akenhurst's Modern Introduction to International Law. Seventh Revised Edition.* London: Routledge.
- Malinowski, Tom (2005) *Banned State Department Practices.* V Roth, Kenneth in Worden, Minky (ur.) *Torture. Does it make Us Safer? Is it ever OK? A Human Rights Perspective,* 139–144. New York: New York Press.
- Mann, Michael (2002) "Six countries to bring the EU arrest warrant". V *Financial Times London (UK)* 15. 02.: 7. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pgdweb?did=107717072&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- McCain, John (2005) *Respecting the Geneva Conventions.* V Roth, Kenneth in Worden, Minky (ur.) *Torture. Does it Make us Safer? Is it ever OK? A Human Right Perspective,* 155–157. New York: The New Press.
- Medd, Roger in Goldstein, Frank (1997) *International Terrorism on the Eve of a New Millenium. Studies in Conflict and Terrorism* 20(3), 281–316.
- Merkl, H. Peter (2005) *The Rift between America and Old Europe: A Distracted Eagle.* Abingdon, Oxon: Routledge.
- Milek, Vesna (2006) *Vse, kar se mi je zgodilo, se je zato, ker sem musliman. Delo – Sobotna Priloga,* 18. 11.: 26–28.
- Minder, Raphael (2003) "EU countries set to miss deadline for arrest warrants". V *Financial Times London (UK)* 24. 12.: 6. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pgdweb?did=512369501&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).

- Minow, Mary (2002) "The USA Patriot Act". V *Library Journal New York* Vol. 127 (2002) No. 16. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=209158771&Fmt=4&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Muslim Americans Condemn Attack. Dostopno na <http://www.islamiccity.com/articles/Articles.asp?ref=AM0109-335> (23. 11. 2007).
- National Commission on Terrorist Attacks upon the United States: Wartime (21. 08. 2004). Dostopno na http://www.9-11commission.gov/report/11Report_Ch10.htm (23. 11. 2007).
- Navias, S. Martin (2002) Finance Warfare as a Response to International Terrorism. V Freedman, Lawrence (ur.) *Superterrorism: Policy Responses*, 57–79. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Neuhold, Hanspeter (2005) Mars versus Mercury? The Legal Dimension. V Neuhold, Hanspeter (ur.) *Transatlantic Legal Issues – European Views*, 81–100. Dunaj: Diplomatic Academy of Vienna.
- Neuhold, Hanspeter (2005) The Legal Dimensions of Transatlantic Relations: Basic Positions and some Key Issues. V Neuhold, Hanspeter (ur.) *Transatlantic Legal Issues – European Views*, 11–23. Dunaj: Diplomatic Academy of Vienna.
- New, Secure Biometric Passports in the EU, strengthen Security and Data Protection and Facilitates Travelling (29. 06. 2006). Dostopno na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/872&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (19. 02. 2007).
- Occhipinti, D. John (2004) Police and Judicial Cooperation. V Cowels, Green Maria in Dinan, Desmond (ur.) *Developments in the European Union 2*, 181–199. Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Oddbjørn Liervik (2001): How to build a multireligious society: A multicultural perspective on religion, state and social realities. Dostopno na <http://folk.uio.no/leirvik/tekster/SudanNorway.Uganda.htm> (24. 11. 2007).
- Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights New York, 16 December 1966. Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/5.htm> (15. 05. 2007).
- Pal Dang, Satya (2002) Terrorism, Cross–Border Terrorism and Global Terrorism. V Chopra, V. D. (ur.) *Global Challenge of Terrorism*, 45–51. New Delhi: Gyan Publishing House.

- Pašanski, Milan (1986) *Ugrožavanje bezbednosti diplomatsko–konzularnih predstavnika i dobara koje koriste, kao i sredstva transporta i veze, aktima međunarodnog političkog terorizma u periodu 1946–1984 godine: doktorska dizertacija*. Fakultet za sociologiju, političke nauke i novinarstvo, Univerzitet u Ljubljani.
- Pašanski, Milan (1987) *Savremene kamikaze: terorizam i diplomatija*. Beograd: Književne novine.
- Proposed Visa Information System (VIS) enhances Security and Facilitates Travelling in EU (07. 01. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/10&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (06. 04. 2005).
- Pilot Project for the Victims of Terrorist Acts. Dostopno na http://europa.eu.int/comm/justice_home/funding/victims_terrorism/funding_victims_terrorism_en.htm (07. 07. 2004).
- Roger, Paul (2005) "An Independent Consultancy assesses Al - Qaida's Progress and Prospects for 2005 and Beyond. A Second Report from the South Waziristan Institute of Strategic Hermeneutics to the Al-Qaida Strategic Planning Cell (SPC) on the Progress of the Campaign". V *Open Democracy* (13. 01. 2005). Dostopno na <http://webmail.siol.net/agent/mobmain&mobmain=1> (06. 04. 2005).
- Proposal for a Council Framework Decision on the Protection of Personal Data Processed in the Framework of Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters (04. 10. 2005). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/349&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (06. 10. 2005).
- Protocol No. 1 to the European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment – Status of Ratification. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=151&CM=1&DF=&CL=ENG> (27. 11. 2006).
- Protocol No. 2 to the European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment – Status of Ratification. Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=152&CM=1&DF=&CL=ENG> (27. 11. 2006).
- Purg, Adam (1997) *Boj proti mednarodnemu terorizmu*. Ljubljana: Visoka policijsko–varnostna šola.

- Reed, Brody (2005) *The Road to Abu Ghraib: Torture and Impunity in U.S. Detention*. V Roth, Kenneth in Worden, Minky (ur.) *Torture. Does it Make us Safer? Is it ever OK? A Human Right Perspective*, 145–154. New York: The New Press.
- Rensselaer, Lee in Perl, Raphael (2002) *Terrorism, the Future, and U.S. Foreign Policy*-CRS Issue Brief for Congress (25. 02. 2002). Dostopno na <http://fpc.state.gov/documents/organization/9040.pdf> (26. 12. 2007).
- Risse-Kappen, Thomas (1995) *Cooperation among Democracies. The European Influence on U.S. Foreign Policy*. New Jersey: Princeton University Press.
- Roth, Kenneth (2005) *Justifying Torture*. V Roth, Kenneth in Worden, Minky (ur.) *Torture. Does it make Us Safer? Is it ever OK? A Human Rights Perspective*, 184–201. New York: New York Press.
- Roth, Kenneth (2004) "The Law of War in the War of Terror". V *Foreign Affairs*, January/February 2004. Dostopno na http://www.foreignaffairs.org/20040101facomm_ent83101/kenneth-roth/the-law-of-the-war-in-the-war-on-terror.html (17. 06. 2007).
- Rushworth, M. Kidder (1990) *Why Modern Terrorism? Three Causes springing from the Seeds of the 1960's*. V Kegley, W. Charles Jr. (ur.) *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, 135–138. New York: St. Martin's Press, Inc.
- S., C. (2003) "Identity Checked and Access Denied". V *Kiplinger's Personal Finance* Vol. 57 (2003) No. 10. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=416980121&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Schengen. Dostopno na http://ec.europa.eu/slovenija/dossier/schengen/index_sl.htm (21. 11. 2007).
- Schermers, G. Henry in Blokker, M. Niels (1995) *International Institutional Law. Third Revised Edition*. Haag: Kluwer Law International.
- Schmid, P. Alex (2005) *Terrorism and Human Rights. A Perspective from the United Nations. Terrorism and Political Violence* 17 (1-2), 25–35.
- Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty (New York, 15 December 1989). Dostopno na <http://www.ohchr.org/english/countries/ratifications/12.htm> (15. 05. 2007).

- Shaw, N. Malcom (1997) *International Law. Fourth Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sheikh Idris, Jaafar: Separation of Church And State. Dostopno na <http://jaafaridis.com/English/Articles/separ.htm> (24. 11. 2007).
- Sodba sodišča (veliki senat) z dne 30. maja 2006 (*) "Varstvo posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov – Letalski promet – Sklep 2004/496/ES – Sporazum med Evropsko skupnostjo in ZDA – Evidence imen letalskih potnikov, posredovane Uradu za carinsko in mejno zaščito ZDA – Direktiva 95/46/ES – Tretje države – Sklep 2004/496/ES – Ustrezno varstvo osebnih podatkov" v združenih zadevah C-317/04 in C-318/04 (30. 06. 2006). Dostopno na [http://curia.europa.eu/juriso/cgi-bin/form.pl?lang=SL&Submit=Rechercher\\$docrequire=alldocs&numaff=C-318/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100](http://curia.europa.eu/juriso/cgi-bin/form.pl?lang=SL&Submit=Rechercher$docrequire=alldocs&numaff=C-318/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100) (06. 04. 2008).
- Statement by President Prodi on the Attacks against the United States (12. 09. 2001). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/01/1265&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (30. 06. 2004).
- Statement from Vice-President Frattini, on behalf of the European Commission, on the Occasion of Data Protection Day (28 January) (26. 01. 2007). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/102&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (18. 03. 2007).
- Stevenson, Jonathan (2003) "How Europe and America Defend Themselves". V *Foreign Affairs* Vol. 82 (2003) No. 2. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=305166691&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Sweet, J. William in Halliday, W. Joseph (2002) "US Patriot Act targets money laundering". V *International Financial Law Review* 6-7. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=148134991&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Terrorist Exclusion List (29. 12. 2004). Dostopno na <http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/2004/32678.htm> (07. 03. 2007).
- The Attorney General's Guidelines for FBI National Security Investigations and Foreign Intelligence Collection. Dostopno na <http://www.usdoj.gov/olp/nsiquidelines.pdf> (26. 02. 2007).

- The Commission tightens up Security in Airports in Member States (11. 07. 2003). Dostopno na <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1001&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (15. 07. 2004).
- The European Commission proposes Strengthening the Common Air Security Rules (22. 09. 2005). Dostopno na <http://europa.eun.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1178&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (28. 09. 2005).
- The Global War on Terrorism: The First 100 Days. Dostopno na <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12/print/100dayreport.html> (24. 11. 2007).
- The Schengen Acquis and its Integration into the Union (14. 12. 2002). Dostopno na <http://europa.eu.int/scadplus/printversion/en/lvb/l33020.htm> (18. 01. 2003).
- The Schengen area and cooperation (12.10. 2007). Dostopno na <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/133020.htm> (21. 11. 2007).
- The 60th Anniversary of the Marshall Plan (2007) – The Marshall Plan (1947). Dostopno na <http://usinfo.state.gov/usa/infousa/facts/democrac/57.htm> (17. 06. 2007).
- Truman Doctrin: President Harry S. Truman's Address before a Joint Session of Congress, March 12, 1947. Dostopno na <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/trudoc.htm> (17. 06. 2007).
- USA Patriot Act (15. 05. 2006). Dostopno na http://www.cal-webs.org/if_patriot1.html (26. 12. 2007).
- "US DEPT OF STATE: Visa biometric Collection Programm a Success". V M2 Presswire Coventry 27. 10. 2004. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=724349031&Fmt=3&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- US Lighter Ban: EU Conveys Safety Concern to State Department (14. 04. 2005). Dostopno na <http://www.eurunion.org/News/press/2005/2005034.htm> (06. 06. 2005).
- Wallace, William (2002) American Hegemony: European Dillema. V Freedman, Lawrence (ur.) *Superterrorism: Policy Responses*, 105–118. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Wechsler, F. William (2001) Strangling the Hydra. Targeting Al Qaeda's Finances. V Hoge F. James Jr. in Gideon, Rose (ur.) *How did this happen? Terrorism and the New War*. 129–143. New York: Public Affairs.

- When is a war not a war? – The proper role of the law of armed conflict in the "global war on terror" (16. 03. 2004). Dostopno na <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/5XCMNJ?OpenDocument&style=custo-print> (22. 11. 2007).
- Wilkinson, Paul (1984) State-sponsored International Terrorism: the Problems of Response. *World Today* 40 (7), 292–297.
- Woodbridge, Jamie (2002) "Tackling terrorism within EU borders". V *European Security Review* (maj 2002) No. 12. Dostopno na http://www.isis-europe.org/ftp/download/tackling%20terrorism%20within%eu%20borders%20-%20esr_2012.pdf#search='EU%2C%20terrorism (10. 02. 2006).
- Wouters, Jan in Naert, Frederik (2004) "Of Arrest Warrants, Terrorist Offences and Extradition Deals: An Appraisal of the EU's main Criminal Law Measures against Terrorism after "11 September"". V *Common Market Law Review* Vol. 41 (2004) No. 4. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=731125521&Fmt=4&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Zagaris, Bruce (2002) "The merging of the counter-terrorism and anti-money laundering regimes". V *Law and Policy in International Business* Vol. 34 (2002) No. 1. Dostopno na <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=358281301&Fmt=4&clientId=16601&RQT=309&VName=PQD> (14. 07. 2006).
- Žerjavič, Peter (2006) Nemčija in vojna proti terorizmu: Vohun na zaslišanju. *Delo*, 01. 12.: 32.

PRILOGA

PRILOGA A: Univerzalna deklaracija o človekovih pravicah

UNIVERZALNA DEKLARACIJA O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III).

Preambula

- ker pomeni priznanje prirojenega človeškega dostojanstva vseh članov človeške družbe in njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu;
- ker sta zanikanje in teptanje človekovih pravic pripeljala do barbarskih dejanj, žaljivih za človeško vest, in ker je bila stvaritev sveta, v katerem bi imeli vsi ljudje svobodo govora in verovanja in v katerem ne bi živeli v strahu in pomanjkanju, spoznana za najvišje prizadevanje človeštva;
- ker je nujno potrebno, da se človekove pravice zavarujejo z močjo prava, da človek ne bi bil prisiljen zatekati se v skrajni sili k uporabi tiranije in nasilje;
- ker je nujno potrebno pospeševati razvoj prijateljskih odnosov med narodi;
- ker so ljudstva Združenih narodov ponovno potrdila svojo vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti, v enakopravnost moških in žensk in se odločila, da bodo podpirala družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi;
- ker so se vse države članice zavezale, da bodo, v sodelovanju z Združenimi narodi, pospeševale splošno in resnično spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- ker je skupno razumevanje teh pravic in svoboščin največjega pomena za popolno uresničitev te zaveze,

Generalna skupščina

razglaša

To splošno deklaracijo človekovih pravic kot skupen ideal vseh ljudstev in vseh narodov z namenom, da bi vsi organi družbe in vsi posamezniki, vedno v skladu s to Deklaracijo, pri pouku in vzgoji razvijali spoštovanje teh pravic in svoboščin ter s postopnimi državnimi in mednarodnimi ukrepi zagotovili in zavarovali njihovo splošno in resnično priznanje in spoštovanje, tako med narodi držav članic samih, kakor tudi med ljudstvi ozemelj pod njihovo oblastjo.

1. člen

Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.

2. člen

Vsakdo je upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene s to Deklaracijo, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino.

Nadalje ni dopustno nikakršno razlikovanje glede na politično ali pravno ureditev ali mednarodni položaj dežele ali ozemlja, ki mu kdo pripada, pa naj bo to ozemlje neodvisno, pod skrbništvom, nesamoupravno ali kakorkoli omejeno v svoji suverenosti.

3. člen

Vsakdo ima pravico do življenja, do prostosti in do osebne varnosti.

4. člen

Nihče ne sme biti držan ne v suženjstvu ne v tlačanski odvisnosti; suženjstvo in trgovina s sužnji v kakršnikoli obliki sta prepovedana.

5. člen

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

6. člen

Vsakdo ima povsod pravico do priznanja pravne sposobnosti.

7. člen

Vsi so enaki pred zakonom, vsi, brez diskriminacije, imajo pravico do enakega pravnega varstva. Vsi imajo pravico do enakega varstva pred sleherno diskriminacijo, ki bi kršila to Deklaracijo, kakor tudi pred vsakim ščuvanjem k takšni diskriminaciji.

8. člen

Vsakdo ima pravico do učinkovitega pravnega sredstva pri pristojnih državnih sodnih oblasteh proti dejanjem, ki kršijo temeljne pravice, priznane mu po ustavi ali zakonu.

9. člen

Nihče ne sme biti samovoljno zaprt, pridržan ali izgnan.

10. člen

Vsakdo je pri odločanju o njegovih pravicah in dolžnostih in v primeru kakršnekoli kazenske obtožbe zoper njega upravičen ob polni enakosti do pravičnega in javnega obravnavanja pred neodvisnim in nepristranskim sodiščem.

11. člen

- 1.) Vsakdo, ki je obtožen kaznivega dejanja, ima pravico, da velja za nedolžnega, dokler ni spoznan za krivega v skladu z zakonom, v javnem postopku, v katerem so mu dane vse možnosti, potrebne za njegovo obrambo.
- 2.) Nihče ne sme biti spoznan za krivega kateregakoli kaznivega dejanja zaradi kakršnegakoli ravnanja ali opustitve, ki v času storitve ni bilo kaznivo dejanje po notranjem ali mednarodnem pravu. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki je bila predpisana v času storitve kaznivega dejanja.

12. člen

Nikogar se ne sme nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, v njegovo družino, v njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje in tudi ne z

napadi na njegovo čast in ugled. Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takšnim vmešavanjem ali takšnimi napadi.

13. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobodnega gibanja in izbire prebivališča znotraj meja določene države.
- 2.) Vsakdo ima pravico zapustiti katerokoli državo, vključno s svojo lastno, in vrniti se v svojo državo.

14. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico v drugih državah iskati in uživati pribežališče pred preganjanjem.
- 2.) Na to pravico se ni mogoče sklicevati v primeru pregona, ki dejansko temelji na nepolitičnih kaznivih dejanjih, ki so v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

15. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do državljanstva.
- 2.) Nikomur se ne sme samovoljno vzeti državljanstvo ali zakonita pravica do spremembe državljanstva.

16. člen

- 1.) Polnoletni moški in ženske imajo brez kakršnihkoli omejitev glede na raso, državljanstvo ali vero, pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino. Upravičeni so do enakih pravic v zvezi z zakonsko zvezo, tako med zakonsko zvezo, kot tudi, ko ta preneha.
- 2.) Zakonska zveza se sme skleniti samo s svobodno in polno privolitvijo obeh bodočih zakoncev.
- 3.) Družina je naravna in temeljna celica družbe in ima pravico do družbenega in državnega varstva.

17. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do premoženja, tako sam, kakor tudi skupno z drugimi.
- 2.) Nikomur ne sme biti premoženje samovoljno vzeto.

18. člen

Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi; ta pravica vključuje svobodo spreminjati prepričanje ali vero, kakor tudi njuno svobodno, javno ali zasebno izražanje, bodisi posamezno ali v skupnosti z drugimi, s poučevanjem, z izpolnjevanjem verskih dolžnosti, z bogoslužjem in opravljanjem obredov.

19. člen

Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, všteti pravico, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije in ideje s kakršnimikoli sredstvi in ne glede na meje.

20. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobodnega in mirnega zbiranja in združevanja.
- 2.) Nikogar se ne sme prisiliti k članstvu v katerokoli društvo.

21. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico sodelovati pri opravljanju javnih zadev svoje države bodisi neposredno ali pa po svobodno izbranih predstavnikih.
- 2.) Vsakdo ima pod enakimi pogoji pravico do javnih služb v svoji državi.
- 3.) Volja ljudstva je temelj javne oblasti; ta volja se mora izražati v občasnih in poštenih volitvah, ki morajo biti splošne, ob načelu enakosti in tajnega glasovanja ali po kakšnem drugem enakovrednem postopku, ki zagotavlja svobodo glasovanja.

22. člen

Vsakdo ima kot član družbe pravico do socialne varnosti in pravico do uživanja, s pomočjo prizadevanja svojih skupnosti in mednarodnega sodelovanja in v skladu z ureditvijo in sredstvi neke države, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, nepogrešljivih za njegovo dostojanstvo in svoboden razvoj njegove osebnosti.

23. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do dela in proste izbire zaposlitve, do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev in do varstva pred brezposelnostjo.

- 2.) Vsakdo ima, brez kakršnekoli diskriminacije, pravico do enakega plačila za enako delo.
- 3.) Vsakdo, kdor dela, ima pravico do pravične in zadovoljive nagrade, ki zagotavlja njemu in njegovi družini človeka vreden obstoj in ki naj se po potrebi dopolni z drugimi sredstvi socialnega varstva.
- 4.) Vsakdo ima pravico sodelovati pri ustanavljanju sindikata ali pridružiti se sindikatu za zavarovanje svojih interesov.

24. člen

Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa, vključno z razumno omejitvijo delovnih ur, in pravico do občasnega plačanega dopusta.

25. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami; pravico do varstva v primeru brezposelnosti, bolezni, delovne nezmožnosti, vdovstva ter starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja življenjskih sredstev zaradi okoliščin, neodvisnih od njegove volje.
- 2.) Materinstvo in otroštvo sta upravičena do posebne skrbi in pomoči. Vsi otroci, bodisi da so rojeni kot zakonski ali zunaj zakonske skupnosti, uživajo enako socialno varstvo.

26. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do izobraževanja. Izobraževanje mora biti brezplačno vsaj na začetni stopnji. Šolanje na začetni stopnji mora biti obvezno. Tehnično in poklicno šolanje mora biti splošno dostopno. Višje šolanje mora biti na osnovi doseženih uspehov vsem enako dostopno.
- 2.) Izobraževanje mora biti usmerjeno k polnemu razvoju človekove osebnosti in utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi in med rasami in verskimi skupinami ter pospeševati dejavnost Združenih narodov in ohranitev miru.
- 3.) Starši imajo prednostno pravico pri izbiri vrste izobraževanja svojih otrok.

27. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico prosto se udeleževati kulturnega življenja svoje skupnosti, uživati umetnost in sodelovati pri napredku znanosti in biti deležen koristi, ki iz tega izhajajo.
- 2.) Vsakdo ima pravico do varstva moralnih in premoženjskih koristi, ki izhajajo iz kateregakoli znanstvenega, književnega ali umetniškega dela, katerega avtor je.

28. člen

Vsakdo je upravičen do družbenega in mednarodnega reda, v katerem se lahko v polni meri uresničujejo pravice in svoboščine, določene v tej Deklaraciji.

29. člen

- 1.) Vsakdo ima dolžnosti do skupnosti, v kateri je edino mogoč svoboden in popoln razvoj njegove osebnosti.
- 2.) Pri izvajanju svojih pravic in svoboščin je vsakdo podvržen samo takšnim omejitvam, ki so določene z zakonom, katerih izključni namen je zavarovati obvezno priznanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ter izpolnjevanje pravičnih zahtev morale, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi.
- 3.) Te pravice in svoboščine se v nobenem primeru ne smejo izvajati v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.

30. člen

Nobene določbe te Deklaracije se ne sme razlagati tako, kot da iz nje izhaja za državo, skupino ali posameznika kakršnakoli pravica do kakršnegakoli delovanja ali dejanja, ki bi hotelo uničiti v njej določene pravice in svoboščine.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Splošna deklaracija človekovih pravic. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 1–7. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA B: Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

MEDNARODNI PAKT O EKONOMSKIH, SOCIALNIH IN KULTURNIH PRAVICAH

Sprejela ga je Generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI).

Veljati je začel 03. januarja 1976 v skladu s 27. členom.

Preambula

Države pogodbenice tega Pakta

- so se v prepričanju, da pomeni po načelih, razglašeni v Ustanovni listini Združenih narodov, priznanje dostojanstva, ki je prirojeno vsem članom človeške družine, ter priznanje njihovih enakih in neodtujljivih pravic temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu,
- v spoznanju, da izvirajo te pravice iz dostojanstva, ki je prirojeno človekovi osebnosti,
- v spoznanju, da je po Splošni deklaraciji človekovih pravic mogoče doseči ideal svobodnega človeškega bitja, ki uživa državljanske in politične svoboščine in je prosto strahu in revščine, le tedaj, če so ustvarjeni pogoji, ki omogočajo vsakomur, da uživa svoje ekonomske, socialne in kulturne pravice ter svoje državljanske in politične pravice,
- v prepričanju, da nalaga Ustanovna listina Združenih narodov državam obveznost pospeševati splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- in upošteva dejstvo, da ima posameznik dolžnost do drugega in do skupnosti, kateri pripada, in da je dolžan zavzemati se za napredek in spoštovanje pravic, ki so priznane v tem Paktu,

dogovorile o naslednjih členih:

I. DEL

1. člen

- 1.) Vsi narodi imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si svobodno določajo svoj politični status in svobodno zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj.
- 2.) Da bi dosegli svoje cilje, vsi narodi svobodno razpolagajo s svojimi naravnimi bogastvi in viri, kar pa ne sme biti v škodo obveznostim, ki izvirajo iz mednarodnega ekonomskega sodelovanja, ki temelji na načelu vzajemne koristi in na mednarodnem pravu. Noben narod ne sme biti v nobenem primeru prikrajšan za svoja lastna sredstva za obstoj.
- 3.) Države pogodbenice tega Pakta, v številni tudi tiste države, ki so odgovorne za upravo nesamoupravnih in skrbniških ozemelj, so dolžne pospeševati uresničevanje pravice narodov do samoodločbe in spoštovati to pravico v skladu z določbami Ustanovne listine Združenih narodov.

II. DEL

2. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica tega Pakta se zavezuje, da bo sama ter z mednarodno pomočjo in sodelovanjem, zlasti na ekonomskem in tehničnem področju, v največji mogoči meri izkoristila vire, s katerimi razpolaga in z vsemi ustreznimi sredstvi, v številni zlasti zakonodajne ukrepe, skrbela, da bi bilo postopoma doseženo polno uresničenje pravic, ki so priznane v tem Paktu.
- 2.) Države pogodbenice tega Pakta prevzemajo jamstvo, da bodo v njem razglašene pravice lahko uveljavljane brez kakršnekoli diskriminacije, temelječe na rasi, barvi, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, narodnem ali socialnem poreklu, premoženju, rojstvu ali kaki drugi okoliščini.
- 3.) Z ustreznim upoštevanjem človekovih pravic in svojega narodnega gospodarstva lahko države v razvoju določijo, v kolikšni meri bodo ljudem, ki niso njihovi državljani, jamčile v tem Paktu priznane ekonomske pravice.

3. člen

Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo moškim in ženskam zagotovile enakopravno uživanje vseh ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, ki so naštetе v tem Paktu.

4. člen

Države pogodbenice tega Pakta priznavajo, da sme država omejiti uživanje pravic, ki jih zagotavlja v tem Paktu, samo z zakonom, in le v tolikšni meri, kolikor je to v skladu z naravo teh pravic, in le zato, da izboljša splošno blaginjo v demokratični družbi.

5. člen

- 1.) Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, kot da bi dajala kaki državi, skupini ali posamezniku kakršnokoli pravico delati ali storiti karkoli, kar bi imelo namen izpodkopati v tem Paktu priznane pravice in svoboščine ali jih bolj omejiti, kot je to predvideno v njem.
- 2.) Nobena omejitev ali razveljavitev katerihkoli temeljnih človekovih pravic, ki so v posamezni državi priznane ali v veljavi po zakonih, konvencijah, predpisih ali običajih, ne bo dovoljena z izgovorom, češ da jih ta Pakt ne priznava, ali da jih priznava v manjši meri.

III. DEL

6. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo pravico do dela, ki obsega pravico do možnosti zaslužka s svobodno izbranim ali sprejetim delom, in jo z ustreznimi ukrepi varujejo.
- 2.) Med ukrepe, s katerimi bi morala sleherna država stranka tega Pakta poskrbeti, da bi bila ta pravica vseskozi uresničena, spadajo tehnično in poklicno usmerjanje in izobraževanje ter programi, politika in metode za doseganje stalnega ekonomskega, socialnega in kulturnega razvoja ter polne in produktivne zaposlenosti v razmerah, ki jamčijo človeku uživanje temeljnih političnih in ekonomskih svoboščin.

7. člen

Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico do pravičnih in ugodnih delovnih pogojev, ki zlasti zagotavljajo:

- a) nagrado, s katero sta vsem delavcem zagotovljena vsaj:
  - i) pravičen zaslužek in enako plačilo za delo enake vrednosti brez kakršnegakoli razločka; zlasti mora biti ženskam zajamčeno, da njihovi delovni pogoji niso težji od pogojev, ki so jih deležni moški in da prejemajo za enako delo enako plačilo kot moški;
  - ii) človeka vredno življenje zanje in za njihove družine v skladu z določbami tega Pakta;
- b) zdrave in varne delovne pogoje;
- c) za vse enako možnost napredovanja pri delu v ustrezno višjo kategorijo, upoštevajoč pri tem le delovno dobo in sposobnosti;
- d) počitek, prosti čas, ustrezno omejitev delovnega časa in periodičen plačan dopust ter nadomestilo za praznične dni.

8. člen

1.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo zagotovile:

- a) vsakomur pravico, da skupaj z drugimi ustanavlja sindikate in se po svoji izbiri vanje včlani, za zaščito in pospeševanje svojih ekonomskih in socialnih interesov, z edinim pogojem, da mora pravila določiti prizadeta organizacija. Glede uveljavljanja te pravice so dopustne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in pomenijo v demokratični družbi ukrepe, ki so v interesu nacionalne varnosti ali javnega reda ali pa so potrebne za zaščito pravic in svoboščin drugih;
- b) sindikatom pravico ustanavljati združenja in nacionalne zveze, ter pravico ustanavljati mednarodne sindikalne organizacije, ali se vanje včlaniti;
- c) sindikatom pravico, da svobodno delujejo, brez druge omejitve, razen tistih, ki jih določa zakon in so potrebne v demokratični družbi v interesu nacionalne varnosti ali javnega reda ali za zaščito pravic in svoboščin drugih;
- d) pravico do stavke, ki se izvaja po zakonih posamezne države.

- 2.) Ta člen ne predstavlja ovire zakonskim omejitvam o izvajanju teh pravic, ko gre za pripadnike oboroženih sil ali policije ali uslužbenice v državni upravi.
- 3.) Nobena določba tega člena ne daje državam pogodbenicam Konvencije št. 87 o sindikalnih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic, ki jo je leta 1948 sprejela Mednarodna organizacija dela, pravice, da bi smele sprejeti take zakonodajne ukrepe ali izvrševati zakon tako, da bi bila prizadeta jamstva, določena v tej Konvenciji.

9. člen

Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico do socialne varnosti, vštévši tudi socialno zavarovanje.

10. člen

Države pogodbenice tega Pakta priznavajo:

- 1.) da mora biti družina, ki je naravni in temeljni sestavni del družbe, deležna čim širšega varstva in pomoči, zlasti pri njeni ustanovitvi in dokler je odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok, za katere skrbi. V sklenitev zakonske zveze morata bodoča zakonca svobodno privoliti;
- 2.) da morajo biti matere primeren čas pred rojstvom in po rojstvu otroka deležne posebnega varstva. Zaposlenim materam mora biti v tem času zagotovljen plačan dopust ali dopust z ustreznimi prejemki iz socialnega zavarovanja;
- 3.) da so za varstvo in pomoč otrokom in mladini potrebni posebni ukrepi brez kakršnekoli diskriminacije iz rodbinskih ali drugih razlogov. Otroci in mladina morajo biti zaščiteni pred ekonomskim in socialnim izkoriščanjem. Zaposlovanje otrok pri delih, ki škodijo njihovi morali ali zdravju ali so življenjsko nevarna, ali ki bi lahko zavirala njihov normalni razvoj, naj bo obravnavano kot kaznivo dejanje. Prav tako morajo države določiti starostno mejo, pod katero je plačano delo otroške delovne sile po zakonu prepovedano in kaznivo.

11. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico do življenjskega standarda, ki zadostuje zanj samega in za njegovo družino,

vštevši ustrezno hrano, obleko in stanovanje in pravico do stalnega izboljševanja njegovih življenjskih razmer. Z ustreznimi ukrepi bodo zagotovile uresničevanje te pravice in priznavajo v ta namen bistven pomen svobodno izbranega mednarodnega sodelovanja.

2.) Države pogodbenice tega Pakta, ki priznavajo vsakomur temeljno pravico do varstva pred lakoto, bodo posamič ali v mednarodnem sodelovanju sprejele potrebne ukrepe, vštevši sem tudi konkretne programe:

- a) za izboljšanje metod proizvodnje, shranjevanja in distribucije živil s popolnim izkoriščanjem tehničnih in znanstvenih znanj, s širjenjem znanja o zdravi prehrani ter z razvijanjem ali reformo agrarnih sistemov, tako da bi zagotovile kar najučinkovitejši razvoj in uporabo naravnih bogastev;
- b) za pravično delitev svetovnih živilskih rezerv glede na potrebe, upoštevaje pri tem probleme tako držav, ki živila uvažajo, kot tudi držav, ki jih izvažajo.

12. člen

1.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico do najvišjega dosegljivega standarda fizičnega in mentalnega zdravja.

2.) Ukrepi, s katerimi si države članice tega Pakta prizadevajo za polno uresničitev te pravice, morajo obsegati tudi tiste, ki so potrebni:

- a) za zmanjšanje števila mrtvorojenih in umrljivosti otrok ter za zagotovitev zdravega razvoja otrok;
- b) za izboljšanje vseh oblik higiene okolja in industrijske higiene;
- c) za preprečevanje in zdravljenje epidemičnih, endemičnih, poklicnih in drugih bolezni

1.) in nadzor nad njimi;

- d) za ustvarjanje razmer, v katerih bi bila vsem zagotovljena pomoč zdravstvene službe v primeru bolezni.

13. člen

1.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico do izobraževanja. Strinjajo se, da mora imeti izobraževanje za cilj poln razvoj človekove osebnosti in dostojanstva in da mora krepiti spoštovanje

človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Poleg tega so si edine v tem, da mora izobraževanje vsakomur omogočiti koristno vlogo v svobodni družbi, pospeševati razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi in vsemi rasnimi, etničnimi ali verskimi skupinami in spodbujati razvoj dejavnosti Združenih narodov za ohranitev miru.

2.) Z namenom doseči polno uresničitev te pravice, države pogodbenice tega Pakta priznavajo:

- a) da mora biti osnovno šolanje obvezno in vsem brezplačno dostopno;
- b) da mora postati srednje izobraževanje v svojih različnih oblikah, vključno s tehničnim in poklicnim izobraževanjem, splošno dostopno s pomočjo ustreznih ukrepov, zlasti s postopnim uvajanjem brezplačnega šolanja;
- c) da mora postati višje šolanje z ustreznimi sredstvi, zlasti s postopnim uvajanjem brezplačnega šolanja, vsem enako dostopno in odvisno od sposobnosti posameznika;
- d) da je treba osnovno izobraževanje za tiste, ki sploh niso bili deležni osnovnega šolanja ali pa ga niso zaključili, spodbujati ali ga čimbolj okrepiti;
- e) da si je treba aktivno prizadevati za razvoj šolskega omrežja vseh stopenj, vzpostaviti ustrezen sistem štipendij in nenehno izboljševati materialne pogoje učnega osebja.

3.) Države pogodbenice tega Pakta sprejmejo obveznost, da bodo spoštovale pravico staršev oziroma zakonitih skrbnikov, da izberejo za svoje otroke tudi take šole, ki jih niso ustanovile javne oblasti, če te šole ustrezajo takim minimalnim standardom izobraževanja, ki jih določi ali predpiše država, in pravico staršev, da zagotovijo svojim otrokom versko in moralno vzgojo v skladu z njihovim lastnim prepričanjem.

4.) Nobene določbe iz tega člena ni dovoljeno razlagati tako, kot da bi posameznikom ali pravnim osebam kratila pravico do ustanavljanja in upravljanja šol; pogoj je le, da so spoštovana načela iz 1. odstavka tega člena in da je izobrazba, ki jo dajejo take šole, v skladu z minimalnimi normami, ki jih lahko predpiše država.

14. člen

Vsaka država pogodbenica tega Pakta, ki na ozemlju svoje metropole, ko je postala članica, še ni mogla zagotoviti na ozemlju svoje metropole ali na ozemlju pod njeno pristojnostjo obveznega in brezplačnega osnovnega šolanja, se zavezuje, da bo v dveh letih izdelala in sprejela izčrpen načrt ukrepov, potrebnih za to, da v primernem, v načrtu določenem številu let popolnoma uveljavi načelo obveznega in brezplačnega osnovnega šolanja za vse.

15. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo vsakomur pravico:
  - a) udeleževati se kulturnega življenja;
  - b) uživati dosežke znanstvenega napredka in njegove rezultate;
  - c) uživati varstvo moralnih in materialnih koristi, ki izhajajo iz kateregakoli znanstvenega, književnega ali umetniškega dela, katerega avtor je.
- 2.) Ukrepi, s katerimi države pogodbenice tega Pakta zagotavljajo polno uresničevanje te pravice, morajo obsegati ukrepe, ki so potrebni za ohranitev, razvoj in širjenje znanosti in kulture.
- 3.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo spoštovale svobodo, ki je nujna za znanstveno raziskovanje in ustvarjalno dejavnost.
- 4.) Države pogodbenice tega Pakta priznavajo koristi, ki jih prinašata krepitev in razvoj mednarodnega sodelovanja in mednarodnih stikov na področju znanosti in kulture.

IV. DEL

16. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo po določbah tega njegovega dela poročale o svojih ukrepih za zagotovitev spoštovanja v Paktu priznanih pravic in o napredku, ki so ga pri tem dosegle.
- 2.) a) Vsa poročila pošiljajo države pogodbenice generalnemu sekretarju Združenih narodov, ta pa pošilja v skladu s tem Paktom njihove kopije v obravnavo Ekonomskemu in socialnemu svetu.

b) Če se ta poročila ali deli poročil držav pogodbenic tega Pakta, ki so hkrati tudi članice specializiranih agencij, nanašajo na vprašanja, ki so po zakonodajnih aktih teh agencij v zvezi z njihovo pristojnostjo, pošlje generalni sekretar Združenih narodov kopijo takih poročil tudi omenjenim specializiranim agencijam.

17. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta pošiljajo svoja poročila v etapah po programu, ki ga izdela Ekonomski in socialni svet v enem letu od uveljavitve tega Pakta; ta program izdela Svet po posvetovanju z državami pogodbenicami in prizadetimi specializiranimi agencijami.
- 2.) V svojih poročilih lahko navedejo te države faktorje in težave, ki jih ovirajo, da ne morejo popolnoma izpolniti svojih v tem Paktu predvidenih obveznosti.
- 3.) Če je država pogodbenica tega Pakta o takem vprašanju že obvestila Združene narode ali katero od specializiranih agencij, ji obvestila ni treba razmnoževati, temveč zadostuje, da se nanj sklicuje.

18. člen

Na podlagi odgovornosti, ki jih ima po Ustanovni listini Združenih narodov glede človekovih pravic in temeljnih svoboščin, lahko sklene Ekonomski in socialni svet s specializiranimi agencijami sporazume, da le-te poročajo o napredku, doseženem glede spoštovanja določb tega Pakta, ki spada v okvir njihove dejavnosti. Ta poročila lahko obsegajo podatke o sklepih in priporočilih, ki so jih sprejeli pristojni organi specializiranih agencij za izvajanje teh ukrepov.

19. člen

Ekonomski in socialni svet lahko posreduje Komisiji Združenih narodov za človekove pravice v proučitev in za pridobitev splošnih priporočil, oz. zaradi informiranja, poročila, ki zadevajo človekove pravice in ki so jih predložile države, v skladu s 16. in 17. členom, in tista poročila, ki zadevajo človekove pravice in ki so jih predložile specializirane agencije v skladu z 18. členom.

20. člen

Države pogodbenice tega Pakta in prizadete specializirane agencije lahko podajo svoje pripombe k vsakemu splošnemu priporočilu, ki ga da Ekonomski in socialni svet v skladu z 19. členom tega Pakta, in k vsaki opombi splošnega priporočila v poročilu Komisije za človekove pravice ali v kakšnem drugem v njem omenjenem dokumentu.

21. člen

Ekonomski in socialni svet lahko daje od časa do časa Generalni skupščini Združenih narodov poročila, ki vsebujejo priporočila splošnega značaja, in pregled obvestil, ki jih je dobil od držav strank tega Pakta in od specializiranih agencij o tem, kaj so ukrenile za zagotovitev splošnega spoštovanja v tem Paktu priznanih pravic in kakšen napredek so pri tem dosegle.

22. člen

Ekonomski in socialni svet lahko opozori druge organe Združenih narodov, njihove pomožne organe in prizadete specializirane agencije, ki se ukvarjajo s tehnično pomočjo, na vsako vprašanje, načeto v poročilih, ki so omenjena v tem delu Pakta, če jim utegne to pomagati, da se vsak v svoji pristojnosti izjavi o umestnosti mednarodnih ukrepov, ki naj bi pripomogli k resničnemu in postopnemu izvajanju tega Pakta.

23. člen

Države pogodbenice tega Pakta so si edine, da naj ukrepi mednarodnega značaja, s katerimi naj bi bilo zagotovljeno uresničevanje v tem Paktu priznanih pravic, vključujejo sklepanje konvencij, sprejemanje priporočil, dajanje tehnične pomoči in organiziranje regionalnih in tehničnih sestankov za posvetovanja in proučevanja, organiziranih v sodelovanju z zainteresiranimi vladami.

24. člen

Nobene določbe tega Pakta ni dovoljeno razlagati tako, da bi bile z njo prizadete določbe Ustanovne listine Združenih narodov in statotov specializiranih agencij, v katerih so določene odgovornosti raznih organov Združenih narodov in specializiranih agencij glede vprašanj, ki jih obravnava ta Pakt.

25. člen

Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, da bi bila s tem prizadeta vsem narodom lastna pravica, da uživajo in popolnoma svobodno uporabljajo svoja naravna bogastva in vire.

V. DEL

26. člen

- 1.) Ta Pakt je odprt za podpis vsaki članici Združenih narodov in članici katerekoli njihove specializirane agencije, vsaki državi pogodbenici Statuta Meddržavnega sodišča ter vsaki drugi državi, ki jo Generalna skupščina Združenih narodov povabi, naj postane pogodbenica tega Pakta.
- 2.) Ta Pakt mora biti ratificiran. Ratifikacijske listine se deponirajo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 3.) Ta Pakt je odprt za pristop vsaki državi, ki je omenjena v 1. odstavku tega člena.
- 4.) Država pristopi k Paktu tako, da deponira pristopne listine pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 5.) Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse države, ki so ta Pakt podpisale ali pristopile k njemu, o deponiranju sleherne listine o ratifikaciji ali pristopu.

27. člen

- 1.) Ta Pakt začne veljati tri mesece po dnevu, ko prejme generalni sekretar Združenih narodov petintrideseto ratifikacijsko ali pristopno listino.
- 2.) Za vsako državo, ki ratificira ta Pakt ali pristopi k njemu po deponiranju petintridesete ratifikacijske ali pristopne listine, začne ta Pakt veljati tri mesece po deponiranju njene ratifikacijske ali pristopne listine.

28. člen

Določbe tega Pakta veljajo brez kakršnekoli omejitve in izjeme za vse sestavne enote federativnih držav.

29. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica tega Pakta lahko predlaga amandma in ga izroči generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar pošlje nato vsak predlagani amandma državam pogodbenicam tega Pakta in jih zaprosi, naj izjavijo, ali želijo sklic konference držav pogodbenic, ki naj bi razpravljala in glasovala o predlogih. Če se izjavi za tak sklic najmanj tretjina držav strank, skliče generalni sekretar konferenco pod okriljem Združenih narodov. Vsak amandma, ki je sprejet z večino glasov držav, ki so bile na konferenci navzoče in so glasovale, je treba predložiti v odobritev Generalni skupščini Združenih narodov.
- 2.) Amandmaji začnejo veljati, ko jih odobri Generalna skupščina Združenih narodov in sprejmeta po svojih ustavnih postopkih dve tretjini držav pogodbenic tega Pakta.
- 3.) Ko začnejo veljati, so amandmaji obvezni za države pogodbenice, ki so jih sprejele; druge države pogodbenice pa ostanejo zavezane z določbami tega Pakta, kot tudi z vsakim prejšnjim amandmajem, ki so ga sprejele.

30. člen

Ne glede na sporočila iz 5. odstavka 26. člena tega Pakta obvesti generalni sekretar Združenih narodov vse države iz 1. odstavka omenjenega člena:

- a) o podpisih, ratifikacijah in pristopih v skladu s 26. členom;
- b) o datumu uveljavitve tega Pakta v skladu s 27. členom in datumu uveljavitve kateregakoli amandmaja v skladu z 29. členom.

31. člen

- 1.) Ta Pakt je v angleškem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem besedilu, ki so enako avtentična, deponiran v arhivu Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje vsem v 26. členu tega Pakta navedenim državam njegovo overjeno kopijo.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 8–18. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA C: Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah

MEDNARODNI PAKT O DRŽAVLJANSKIH IN POLITIČNIH PRAVICAH

*Sprejela ga je Generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966 z
resolucijo št. 2200 A (XXI).*

Veljati je začel 23. marca 1976 v skladu z 49. členom.

Preambula

Države pogodbenice tega Pakta

- so se v prepričanju, da pomeni po načelih, razglašeni v Ustanovni listini Združenih narodov, priznanje dostojanstva, ki je prirojeno vsem članom človeške družine, ter priznanje njihovih enakih in neodtujljivih pravic, temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu,
- v spoznanju, da izvirajo te pravice iz dostojanstva, ki je prirojeno človekovi osebnosti,
- v spoznanju, da je po Splošni deklaraciji človekovih pravic mogoče doseči ideal svobodnega človeškega bitja, ki uživa državljanske in politične svoboščine in je prosto strahu in revščine, le tedaj, če so ustvarjeni pogoji, ki omogočajo vsakomur, da uživa svoje državljanske in politične pravice ter svoje ekonomske, socialne in kulturne pravice,
- v prepričanju, da nalaga Ustanovna listina Združenih narodov državam obveznost pospeševati splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- in upošteva dejstvo, da ima posameznik dolžnosti do drugega in do skupnosti, kateri pripada, in da je dolžan zavzemati se za napredek in spoštovanje pravic, ki so priznane v tem Paktu,

dogovorile o naslednjih členih:

I. DEL

1. člen

- 1.) Vsi narodi imajo pravico do samoodločbe. S to pravico si svobodno določajo svoj politični status in svobodno zagotavljajo svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj.
- 2.) Da bi dosegli svoje cilje, vsi narodi svobodno razpolagajo s svojimi naravnimi bogastvi in viri, kar pa ne sme biti v škodo obveznostim, ki izvirajo iz mednarodnega ekonomskega sodelovanja, ki temelji na načelu vzajemne koristi in na mednarodnem pravu. Noben narod ne sme biti v nobenem primeru prikrajšan za svoja lastna sredstva za obstoj.
- 3.) Države pogodbenice tega Pakta, všteti tudi tiste države, ki so odgovorne za upravo nesamoupravnih in skrbniških ozemelj, so dolžne pospeševati uresničevanje pravice narodov do samoodločbe, in spoštovati to pravico v skladu z določbami Ustanovne listine Združenih narodov.

II. DEL

2. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo spoštovale in vsem ljudem, ki so na njihovem ozemlju in pod njihovo pristojnostjo, zagotovile v tem Paktu priznane pravice, brez razlikovanja glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino.
- 2.) Če to še ni določeno z ustreznimi zakoni ali drugimi ukrepi, je vsaka država pogodbenica Pakta dolžna sprejeti nujne ukrepe v skladu s svojimi ustavnimi postopki in določbami tega Pakta za sprejetje takih zakonskih ali drugih ukrepov, ki bi lahko bili potrebni za uresničevanje pravic, priznanih v tem Paktu.
- 3.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo
  - a) zagotovile vsakomur, ki so mu bile kršene v tem Paktu priznane pravice in svoboščine, učinkovito pravno sredstvo tudi tedaj, kadar je kršitev storila oseba, ki deluje v uradnem svojstvu;

- b) zagotovile, da bodo pristojne sodne, upravne ali zakonodajne oblasti in katerikoli drugi pristojni organi odločali o pravicah osebe, ki vložijo pritožbo, in razvili možnosti za sodno varstvo;
- c) zagotovile, da bodo pristojni organi uveljavljali tako zagotovljena pravna sredstva.

3. člen

Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo zagotovile moškim in ženskam enakopravno uživanje vseh državljskih in političnih pravic, ki so določene v tem Paktu.

4. člen

- 1.) Če izjemna splošna nevarnost ogroža obstanek države in je to objavljeno z uradnim aktom, smejo države pogodbenice tega Pakta ukreniti kaj, kar razveljavlja njihove obveznosti iz tega Pakta, vendar strogo v obsegu, ki ga tako stanje zahteva; pogoj pa je, da taki ukrepi niso neskladni z drugimi obveznostmi, ki jim jih nalaga mednarodno pravo, in da nimajo za posledico diskriminacije, ki bi temeljila le na rasi, barvi, spolu, jeziku, veri ali socialnem poreklu.
- 2.) Prejšnja določba ne dopušča nobenega razveljavljanja 6. in 7. člena, 1. in 2. odstavka 8. člena, 11., 15., 16., in 18. člena tega Pakta.
- 3.) Države pogodbenice tega Pakta, ki izkoristijo pravico iz 1. odstavka, morajo po generalnem sekretarju Združenih narodov nemudoma sporočiti drugim državam pogodbenicam, katere določbe so razveljavile in zakaj so to storile. Po enaki poti jim morajo znova sporočiti, ko taka razveljavitev preneha.

5. člen

- 1.) Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, kot da bi dajala kaki državi, skupini ali posamezniku kakršnokoli pravico delati ali storiti karkoli, kar bi imelo namen izpodkopati v tem Paktu priznane pravice in svoboščine ali jih bolj omejiti, kot je to predvideno v njem.
- 2.) Ne priznavata se nobena omejitev in nobena razveljavitev temeljnih človekovih pravic, ki so posamezni državi pogodbenici tega Pakta priznane ali v veljavi po

zakonih, konvencijah, predpisih ali običajih, z izgovorom, češ da jih ta Pakt ne priznava ali da jih priznava v manjši meri.

III. DEL

6. člen

- 1.) Vsak človek ima prirojeno pravico do življenja. Ta pravica mora biti z zakonom zaščiten. Nikomur ne sme biti življenje samovoljno vzeto.
- 2.) V državah, v katerih smrtna kazen ni odpravljena, se sme smrtna obsodba izreči le za najhujše zločine, v skladu z zakonodajo, ki je bila v veljavi takrat, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno; sodba tudi ne sme biti v nasprotju z določbami tega Pakta in ne s Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida. Ta kazen se sme izvršiti samo na podlagi pravomočne sodbe, ki jo je izreklo pristojno sodišče.
- 3.) Kadar pomeni odvzem življenja zločin genocida, velja, da nobena določba tega člena ne daje državi, ki je pogodbenica tega Pakta, pravice, da bi se kakorkoli odtegnila katerikoli obveznosti, ki jo je prevzela po Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida.
- 4.) Vsakdo, ki je obsojen na smrt, ima pravico prositi za pomilostitev ali nadomestitev kazni. Amnestija, pomilostitev ali nadomestitev smrtne kazni se smejo dovoliti v vseh primerih.
- 5.) Smrtna kazen se ne sme izreči za zločine, ki so jih storile osebe, ki še niso dopolnile 18 let, in ne izvršiti nad nosečnicami.
- 6.) Nobena določba tega člena ne sme biti vzeta kot razlog za odlaganje ali preprečitev odprave smrtne kazni v katerikoli državi pogodbenici tega Pakta.

7. člen

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Še posebej je prepovedano delati na kom brez njegove privolitve medicinske ali znanstvene poskuse.

8. člen

- 1.) Nihče ne sme biti držan v suženjstvu; suženjstvo in trgovina s sužnji v kakršnikoli obliki morata biti prepovedana.

2.) Nihče ne sme biti držan v tlačanski odvisnosti.

3.)

a) Nihče ne sme biti primoran k prisilnemu ali obveznemu delu;

b) Točke a) iz tega odstavka ni mogoče razlagati tako, kot da bi v državah, v katerih so nekateri zločini lahko kaznovani z zaporom s prisilnim delom, prepovedoval prestajanje kazni prisilnega dela, ki jo je izreklo pristojno sodišče.

c) Za "prisilno ali obvezno delo" se po tem odstavku ne štejejo:

- i) kakršnokoli delo ali služba, ki nista predvidena v točki b), ki pa se navadno zahtevata od osebe, zaprte na podlagi redne sodne odločbe ali od osebe, ki je bila pogojno izpuščena iz takega zavora;
- ii) katerakoli vojaška služba ali v državah, kjer je priznan ugovor vesti, katerakoli državna služba, ki jo zakon določa za osebe, ki uveljavljajo ugovor vesti;
- iii) kakršnakoli služba, ki se zahteva ob višji sili ali nesreči, ki ogroža življenje ali blaginjo skupnosti;
- iv) kakršnokoli delo ali služba, ki je del normalnih državljskih dolžnosti.

9. člen

- 1.) Vsak posameznik ima pravico do prostosti in osebne varnosti. Nihče ne sme biti samovoljno prijet ali priprt. Nikomur ne sme biti vzeta prostost, razen iz razlogov in po postopku, kot to določa zakon.
- 2.) Vsakdo, ki je aretiran, mora biti v času aretacije obveščen o razlogih za aretacijo in mora biti brez odlašanja obveščen o obtožbi proti njemu.
- 3.) Vsakdo, ki je aretiran ali mu je vzeta prostost zaradi obtožbe, da je storil kaznivo dejanje, mora biti brez odlašanja izročen sodniku ali uradni osebi, ki jo zakon pooblašča za izvrševanje sodne pristojnosti, in je upravičen do sojenja v razumnem roku, ali pa mora biti izpuščen. Pripor tistih oseb, ki čakajo na sojenje, ne sme biti splošno pravilo, vendar pa sme biti izpustitev na prostost pogojena z zagotovili, da bodo prišle na obravnavo in k vsem drugim procesnim dejanjem in, če je potrebno, na izvršitev sodbe.
- 4.) Vsakdo, ki je aretiran ali priprt in mu je s tem vzeta prostost, ima pravico pritožiti se na sodišče, da slednje brez odlašanja odloči o zakonitosti pripora in odredi izpustitev, če pripor ni zakonit.

- 5.) Vsakdo, ki je bil nezakonito aretiran ali je bil žrtev nezakonitega pripora, ima pravico do odškodnine.

10. člen

- 1.) Z vsemi osebami, ki jim je vzeta prostost, je treba ravnati človeško in s spoštovanjem dostojanstva, ki je prirojeno človekovi osebnosti.
- 2.)
- a) Obtoženci morajo biti, razen v izjemnih primerih, ločeni od obsojencev in mora zanje veljati poseben režim, ki ustreza njihovemu statusu neobsojenih oseb;
  - b) Mladoletni obtoženci morajo biti ločeni od odraslih in je treba o njihovih primerih odločati kar najhitreje.
- 3.) Kaznovalni režim obsega ravnanje z obsojenci in je njegov glavni cilj njihova prevzgoja in socialna rehabilitacija. Mladoletni prestopniki morajo biti ločeni od odraslih in mora zanje veljati režim, ki ustreza njihovi starosti in njihovemu zakonskemu položaju.

11. člen

Nihče ne sme biti zaprt le zaradi tega, ker ne more izpolniti pogodbene obveznosti.

12. člen

- 1.) Vsakdo, ki je zakonito na ozemlju kake države, ima na tem ozemlju pravico do svobode gibanja in svobodne izbire prebivališča.
- 2.) Vsakdo ima pravico zapustiti katerokoli državo, vključno s svojo lastno.
- 3.) Zgoraj navedene pravice smejo biti omejene le, če so omejitve z zakonom predvidene, če so potrebne za zaščito nacionalne varnosti, javnega reda, javnega zdravja ali morale, ali pa pravic in svoboščin drugih, in če so te omejitve v skladu z drugimi pravicami, ki jih priznava ta Pakt.
- 4.) Nikomur ne sme biti nezakonito vzeta pravica priti v svojo državo.

13. člen

Tujec, ki je zakonito na ozemlju države pogodbenice tega Pakta, sme biti izgnan s tega ozemlja le na podlagi sklepa, izrečenega v skladu z zakonom, in mora imeti,

razen če temu ne nasprotujejo nujni razlogi nacionalne varnosti, možnost povedati razloge proti izgonu in zahtevati, da njegov primer obravnava pristojni organ ali oseba oz. osebe, ki jih ta organ posebej določi.

14. člen

- 1.) Pred sodišči so vsi enaki. Vsakdo ima pravico, da se njegov primer pravično in javno obravnava pred pristojnim, neodvisnim in nepristranskim, po zakonu ustanovljenim sodiščem, ki odloči o utemeljenosti sleherne obtožbe, vložene zoper njega v kazenski zadevi, ali o njegovih civilnih pravicah in obveznostih. Javnost in tisk smeta biti izključena med vso obravnavo ali delom obravnave, če to zahtevajo morala, javni red ali nacionalna varnost v demokratični družbi, če to zahteva zasebno življenje strank, pa tudi, če je sodišče mnenja, da je to absolutno potrebno zaradi posebnih okoliščin primera, ker bi javnost škodovala interesom pravice; vendar pa mora biti vsaka v kazenski ali civilni zadevi izrečena sodba javna, razen če terjajo mladoletnikove koristi drugačno ravnanje ali če se razprava nanaša na spor o zakonski zvezi ali na skrbništvo nad otroki.
- 2.) Vsakdo, ki je obtožen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom spoznan za krivega.
- 3.) Vsakomur, ki je obtožen kaznivega dejanja, morajo biti ob popolni enakopravnosti zajamčene te minimalne pravice:
  - a) da ga takoj in podrobno seznanijo, v jeziku, ki ga razume, z bistvom in vzroki obtožbe, ki ga bremeni;
  - b) da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe in da komunicira z zagovornikom, ki si ga sam izbere;
  - c) da se mu sodi brez neupravičenega odlašanja;
  - d) da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri, ali, če nima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, če to zahtevajo interesi pravice;
  - e) da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obtežilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje prič v njegovo korist pod enakimi pogoji, kot veljajo za obtežilne priče;
  - f) da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem; in

g) pravico, ne biti prisiljen, da bi pričal zoper sebe ali priznal krivdo.

- 4.) V postopku proti mladoletnikom je treba upoštevati njihovo starost in koristi njihove prevzgoje.
- 5.) Vsakdo, ki je obsojen zaradi kaznivega dejanja, ima v skladu z zakonom pravico zahtevati, da višjestopenjsko sodišče preizkusi odločbo o krivdi in obsodbo.
- 6.) Če je dokončno izrečena kazenska obsodba pozneje razveljavljena ali je obsojenec pomiloščen zato, ker novo ali pozneje odkrito dejstvo dokazuje, da je šlo za sodno zmoto, mora biti tistemu, ki je na podlagi te obsodbe prestal kazen, v skladu z zakonom povrnjena škoda, razen če se dokaže, da je povsem sam ali deloma sam kriv, da neznano dejstvo ni bilo pravočasno odkrito.
- 7.) Nihče ne sme biti preganjan ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil že oproščen krivde ali obsojen s pravnomočno sodbo po zakonu ali kazenskem postopku katerekoli države.

15. člen

- 1.) Nihče ne sme biti obsojen zaradi dejanj ali opustitev, ki ob storitvi po domačem ali mednarodnem pravu niso veljale za kaznivo dejanje. Prav tako mu ne sme biti izrečena strožja kazen od tiste, ki bi mu bila izrečena takrat, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno. Če določi zakon po storitvi kaznivega dejanja milejšo kazen, mora biti storilec tega deležen.
- 2.) Določbe tega člena ne nasprotujejo temu, da bi bil kdorkoli obsojen ali kaznovan zaradi dejanja storitve ali opustitve, ki je v času, ko je bilo storjeno, veljalo za kaznivo dejanje po splošnih pravnih načelih, priznanih v mednarodni skupnosti.

16. člen

Vsakdo ima pravico, da mu je povsod priznana pravna osebnost.

17. člen

- 1.) Nikomur se ne sme nihče samovoljno ali nezakonito vmešavati v zasebno življenje, v družino, v stanovanje ali dopisovanje ali nezakonito napadati njegovo čast in ugled.
- 2.) Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takim vmešavanjem ali pred takimi napadi.

18. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Ta pravica vsebuje svobodo imeti ali sprejeti vero ali prepričanje, po svoji izbiri in svobodo izražati svojo vero ali prepričanje posamično ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, z bogoslužjem, izpolnjevanjem verskih in ritualnih obredov in poučevanjem.
- 2.) Nihče ne sme biti prisiljen k nečemu, s čimer bi bila kršena njegova pravica imeti ali sprejeti vero ali prepričanje po lastni izbiri.
- 3.) Glede svobodnega izražanja vere ali prepričanja so dopustne le tiste omejitve, ki jih določa zakon, in so potrebne za zavarovanje javne varnosti, reda, zdravja ali morale, ali pa temeljnih pravic in svoboščin drugih.
- 4.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo spoštovati pravico staršev, oz. zakonitih skrbnikov, da svojim otrokom zagotovijo tisto versko in moralno vzgojo, ki je v skladu z njihovim lastnim prepričanjem.

19. člen

- 1.) Nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojih mnenj.
- 2.) Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja; s to pravico je mišljeno svobodno iskanje, sprejemanje in širjenje vsakovrstnih informacij in idej, ne glede na državne meje, v ustni, pisni, tiskani ali umetniški obliki ali na katerikoli drug svobodno izbran način.
- 3.) Uveljavljanje svoboščin iz 2. točke tega člena obsega posebne dolžnosti in posebno odgovornost. Zato sme biti podvrženo določenim omejitvam, ki pa morajo biti izrecno določene z zakonom in potrebne:
  - a) zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih;
  - b) zaradi zaščite nacionalne varnosti ali javnega reda, javnega zdravja ali morale.

20. člen

- 1.) Vsakršno propagiranje vojne mora biti z zakonom prepovedano.
- 2.) Vsako hujskanje k nacionalnemu, rasnemu ali verskemu sovraštvu, ki bi pomenilo spodbujanje k diskriminaciji, sovražnosti ali nasilju, mora biti z zakonom prepovedano.

21. člen

Priznava se pravica do mirnega zbiranja. Glede te pravice so možne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in so v demokratični družbi v interesu nacionalne in javne varnosti ter javnega reda ali varstva javnega zdravja ali morale, ali pa varstva pravic in svoboščin drugih.

22. člen

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobodnega združevanja z drugimi, vključno s pravico ustanavljati sindikate in se jim pridružiti za zavarovanje svojih interesov.
- 2.) Glede te pravice so možne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in so v demokratični družbi potrebne v interesu nacionalne in javne varnosti ter javnega reda ali varstva javnega zdravja ali morale, ali pa pravic in svoboščin drugih. Ta člen tudi ni ovira za zakonske omejitve, ki veljajo glede te pravice za člane oboroženih sil in policije.
- 3.) Nobena določba tega člena ne daje državam pogodbenicam Konvencije št. 87 o sindikalnih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic, ki jo je leta 1948 sprejela Mednarodna organizacija dela, pravice, da bi smele sprejeti take zakonodajne ukrepe ali izvrševati zakon tako, da bi bila prizadeta jamstva, določena v tej Konvenciji.

23. člen

- 1.) Družina je naravni in temeljni sestavni del družbe in ima pravico do družbenega in državnega varstva.
- 2.) Pravica do sklenitve zakonske zveze in ustanovitve družine mora biti priznana moškim in ženskam, ko dorastejo za poroko.
- 3.) Vsaka zakonska zveza se sme skleniti samo s svobodno in polno privolitvijo obeh bodočih zakoncev.

- 4.) Države pogodbenice tega Pakta morajo z ustreznimi ukrepi zagotoviti enakost zakoncev v pravicah in dolžnostih glede zakonske zveze med njenim trajanjem in ob razvezi. Če pride do razveze, poskrbijo za ukrepe, ki so potrebni za varstvo otrok.

24. člen

- 1.) Vsak otrok ima brez diskriminacije, ki bi temeljila na rasi, barvi, spolu, jeziku, veri, narodnem ali socialnem poreklu, premoženju ali rojstvu pravico, da mu njegova družina, družba in država izkazujejo varstvo, ki ga zahteva njegova mladost.
- 2.) Vsak otrok mora biti takoj po rojstvu vpisan v rojstno matično knjigo in dobiti ime.
- 3.) Vsak otrok ima pravico pridobiti si državljanstvo.

25. člen

Vsak državljan ima brez kakršnekoli v 2. členu omenjene diskriminacije in brez nerazumnih omejitev pravico in možnost:

- a) sodelovati pri upravljanju javnih zadev, bodisi neposredno ali po svobodno izbranih predstavnikih;
- b) voliti, biti voljen na periodičnih, resničnih, splošnih, enakopravnih in tajnih volitvah, ki zagotavljajo volilcem svobodno izražanje volje;
- c) biti pod enakimi splošnimi pogoji sprejet v javne službe svoje države.

26. člen

Vsi so pred zakonom enaki in imajo brez kakršnekoli diskriminacije pravico do enakega zakonskega varstva. V tem smislu mora zakon prepovedovati sleherno diskriminacijo in zagotavljati vsem enako in učinkovito varstvo pred kakršnimkoli razlikovanjem, zlasti na podlagi rase, barve, spola, jezika, vere, političnega ali drugega prepričanja, narodnega ali socialnega porekla, rojstva ali kakršnekoli druge okoliščine.

27. člen

V tistih državah, v katerih živijo etnične, verske ali jezikovne manjšine, osebam, ki pripadajo takim manjšinam, ne bo odvzeta pravica, da skupaj z drugimi člani svoje

skupine uživajo svojo lastno kulturo, izpovedujejo in prakticirajo svojo vero ali uporabljajo svoj lasten jezik.

IV. DEL

28. člen

- 1.) Ustanovi se Odbor za človekove pravice (v nadaljevanju: Odbor). Odbor, ki ga sestavlja 18 članov, izpolnjuje spodaj navedene naloge.
- 2.) Odbor sestavljajo državljani držav pogodbenic tega Pakta; to morajo biti osebe z visokimi moralnimi kvalitetai in priznana strokovnostjo na področju človekovih pravic, pri čemer je treba upoštevati koristnost sodelovanja določenega števila oseb s pravniškimi izkušnjami.
- 3.) Člani Odbora so voljeni in delajo v osebni svojstvu.

29. člen

- 1.) Člani Odbora se volijo s tajnim glasovanjem s spiska kandidatov, ki izpolnjujejo pogoje iz 28. člena tega Pakta in ki jih v ta namen predlagajo države pogodbenice Pakta.
- 2.) Vsaka država pogodbenica tega Pakta sme predlagati največ dve osebi. Ti dve osebi morata biti njena državljana.
- 3.) Ista oseba je lahko ponovno predlagana za člana Odbora.

30. člen

- 1.) Prve volitve morajo biti najpozneje 6 mesecev po tem, ko začne veljati ta Pakt.
- 2.) Najmanj štiri mesece pred vsakimi volitvami v Odbor, razen če gre za volitve na izpraznjeno mesto, ki mu je bilo prijavljeno v skladu s 34. členom tega Pakta, generalni sekretar Združenih narodov pisмено povabi države pogodbenice tega Pakta, naj v treh mesecih določijo kandidate, ki jih predlagajo za člane Odbora.
- 3.) Generalni sekretar Združenih narodov sestavi abecedni seznam vseh tako predlaganih, pri čemer navede, katere države pogodbenice so jih predlagale, in ga najmanj mesec dni pred vsakimi volitvami sporoči državam pogodbenicam tega Pakta.

- 4.) Člani Odbora se volijo na sestanku držav pogodbenic, ki ga skliče generalni sekretar Združenih narodov na sedežu Združenih narodov. Na tem sestanku, na katerem sta za sklepčnost potrebni dve tretjini držav pogodbenic Pakta, so za člane Odbora izvoljeni tisti kandidati, ki dobijo največ glasov in absolutno večino glasov predstavnikov navzočih držav pogodbenic, ki glasujejo.

31. člen

- 1.) V Odboru sme biti en sam državljani iste države.
- 2.) Pri volitvah v Odbor je treba upoštevati pravično geografsko razporeditev članov in zastopanost raznih oblik civilizacije ter glavnih pravnih sistemov.

32. člen

- 1.) Člani Odbora so izvoljeni za štiri leta. Če so vnovič predlagani, so lahko znova izvoljeni. Devetim članom izmed tistih, ki bodo izvoljeni na prvih volitvah, pa izteče mandat po dveh letih; takoj po prvih volitvah določi predsednik sestanka omenjenega v 4. odstavku 30. člena z žrebom imena teh devetih članov.
- 2.) Po izteku mandata se opravijo volitve v skladu s prejšnjimi členi tega dela Pakta.

33. člen

- 1.) Če je kak član Odbora po splošnem mnenju drugih članov nehal opravljati svoje funkcije iz kakega drugega razloga, razen zaradi začasne odsotnosti, obvesti predsednik Odbora o tem generalnega sekretarja Združenih narodov, ki tedaj objavi, da je njegovo mesto izpraznjeno.
- 2.) Če član Odbora umre ali odstopi, predsednik o tem takoj obvesti generalnega sekretarja Združenih narodov, ki tedaj objavi, da je to mesto od dneva smrti ali odstopa izpraznjeno.

34. člen

- 1.) Kadar je izpraznjeno mesto objavljeno po 33. členu tega Pakta in mandat člana, ki ga je treba nadomestiti, ne poteče v šestih mesecih od dneva, ko je to objavljeno, obvesti generalni sekretar Združenih narodov o tem

pogodbenice tega Pakta; te lahko nato v dveh mesecih določijo kandidata po 29. členu tega Pakta, da se izpraznjeno mesto zasede.

- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov sestavi abecedni seznam vseh tako predlaganih oseb in ga pošlje državam pogodbenicam tega Pakta. Volitve na izpraznjeno mesto se opravijo v skladu z ustreznimi določbami tega dela Pakta.
- 3.) Vsak član Odbora, ki je izvoljen na mesto, za katero je bilo v skladu s 33. členom objavljeno, da je izpraznjeno, zaseda v Odboru vse do dneva, ko bi sicer potekel mandat članu, katerega mesto v Odboru se je izpraznilo po določbah omenjenega člana.

35. člen

Članom Odbora se z odobritvijo Generalne skupščine Združenih narodov izplačujejo nagrade iz sredstev Združenih narodov ob pogojih, ki jih določi Generalna skupščina glede na pomembnost funkcij v Odboru.

36. člen

Generalni sekretar Združenih narodov daje Odboru na razpolago potrebno osebje in potrebna materialna sredstva za učinkovito opravljanje funkcij, ki so mu zaupane na podlagi tega Pakta.

37. člen

- 1.) Generalni sekretar Združenih narodov skliče člane Odbora na prvi sestanek na sedežu Združenih narodov.
- 2.) Po svojem prvem sestanku se Odbor sestaja v vseh primerih, ki so določeni v pravilih postopka.
- 3.) Redne sestanke ima Odbor na sedežu Združenih narodov ali v Uradu Združenih narodov v Ženevi.

38. člen

Preden nastopi svoje funkcije, se mora vsak član Odbora na javni seji slovesno zavezati, da bo opravljal funkcije popolnoma nepristransko in vestno.

39. člen

- 1.) Odbor si izvoli svoj biro za dve leti. Člani biroja so lahko znova izvoljeni.
- 2.) Odbor si predpiše svoja pravila postopka. Ta pravila morajo vsebovati med drugim naslednji določili:
  - a) da je za sklepčnost potrebno 12 članov;
  - b) da Odbor sklepa z večino glasov navzočih članov.

40. člen

- 1.) Države pogodbenice tega Pakta se zavezujejo, da bodo poročale o svojih ukrepih za uresničevanje v tem Paktu priznanih pravic, kot tudi o uspehih, ki so jih dosegle pri njihovem uresničevanju, in sicer:
  - a) v enem letu od dneva, ko začne veljati Pakt za posamezno državo pogodbenico,
  - b) nato pa vselej, kadar tako zahteva Odbor.
- 2.) Vsa poročila predložijo države pogodbenice tega Pakta generalnemu sekretarju Združenih narodov, ta pa jih pošilja nato Odboru v obravnavo. V poročilih je treba navesti morebitne faktorje in težave, ki ovirajo uveljavljanje določb tega Pakta.
- 3.) Generalni sekretar Združenih narodov lahko pošlje po posvetovanju z Odborom prizadetim specializiranim agencijam kopijo vsakega dela poročil, ki se utegne nanašati na področje njihove pristojnosti.
- 4.) Odbor proučuje poročila, ki mu jih pošiljajo države pogodbenice tega Pakta. Državam pogodbenicam pošilja svoja lastna poročila ter take splošne komentarje, ki se mu zdijo primerni. Prav tako lahko pošilja te komentarje s kopijami poročil, ki jih je prejel od držav pogodbenic tega Pakta, tudi Ekonomskemu in socialnemu svetu.
- 5.) Države pogodbenice tega Pakta lahko pošljejo Odboru pripombe k vsakemu komentarju, ki so ga dobile od njega po 4. členu odstavku tega člena.

41. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica tega Pakta lahko na podlagi tega člena vsak čas izjavi, da priznava Odboru pristojnost sprejemati in obravnavati sporočila, v katerih ena država trdi, da neka druga država pogodbenica ne izpolnjuje svojih obveznosti iz tega Pakta. Sporočila, predložena po tem členu, sme

Odbor sprejemati in obravnavati le, če izvirajo od države pogodbenice, ki je dala izjavo, s katero je tudi sama zase priznala njegovo pristojnost. Odbor ne sme sprejeti sporočila od države pogodbenice, ki ni dala take izjave. Za sporočila, sprejeta v skladu s tem členom, pa velja naslednji postopek:

- a) Če je kakšna država pogodbenica tega Pakta mnenja, da neka druga država pogodbenica ne upošteva njegovih določb, jo sme pismeno opozoriti na to vprašanje. V treh mesecih od sprejema sporočila mora država, kateri je bilo sporočilo poslano, dati državi, ki ga je poslala, pojasnilo ali kakršnokoli drugo pismeno izjavo, s katero pojasnjuje vprašanja in ki vsebuje, če je to mogoče in koristno, sporočila o njenih domačih postopkih in pravnih sredstvih, ki so bila v tej zadevi že uporabljena, ki je njihova uporaba v teku ali pa so lahko še uporabljena.
- b) Če v šestih mesecih od dneva, ko je država prejemnica sporočila prejela prvotno sporočilo, vprašanje ni rešeno v zadovoljstvo obeh prizadetih držav pogodbenic, ima tako prva kot druga pravico predložiti zadevo Odboru, s tem da to sporoči Odboru in drugi državi.
- c) Odbor sme odločati o zadevi, ki mu je predložena le, če ugotovi, da so bila po splošno priznanih načelih mednarodnega prava uporabljena in izčrpana vsa notranja pravna sredstva, ki so bila na razpolago. To pravilo pa ne velja v primerih, v katerih je uporaba pravnih sredstev podvržena nerazumnemu zavlačevanju.
- d) Odbor izključi javnost s svojih sej, kadar obravnava sporočila, o katerih govori ta člen.
- e) S pridržkom določb iz točke c) daje Odbor prizadetim državam pogodbenicam na razpolago svoje dobre usluge, da bi se dosegla sporazumna rešitev vprašanja, ki bo temeljila na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih priznava ta Pakt.
- f) Odbor lahko od prizadetih držav pogodbenic, omenjenih v točki b), zahteva katerokoli relevantno informacijo v zvezi z vsako predloženo zadevo.
- g) Prizadete, v točki b) omenjene države pogodbenice, imajo pravico biti zastopane v Odboru, ko ta obravnava zadevo in mu dajati pisne ali ustne pripombe.

- h) Odbor mora v dvanajstih mesecih, računano od dneva, ko je prejel omenjeno sporočilo iz točke b), predložiti svoje poročilo. Pri tem se v primeru:
  - i) če je dosežena rešitev v skladu z določbami točke e), v svojem poročilu omeji na kratko navedbo dejstev in dosežene rešitve;
  - iii) če ni dosežena rešitev v skladu z določbami točke e), v svojem poročilu omeji na kratko navedbo dejstev in mu priloži besedilo pismenih pripomb ter zapisnike o ustnih pripombah, ki so jih dale prizadete države.

Poročilo o vsaki zadevi dobijo tudi zainteresirane države pogodbenice.

- 2.) Določbe tega člena začnejo veljati, ko poda deset držav pogodbenic tega Pakta izjavo, predvideno v 1. odstavku tega člena. Omenjeno izjavo deponirajo pri generalnem sekretarju Združenih narodov, ta pa pošlje njeno kopijo drugim državam pogodbenicam.

Izjavo lahko vsak čas umaknejo s pismeno notifikacijo, ki jo pošljejo generalnemu sekretarju. Tak umik pa ne vpliva na obravnavanje vprašanj, ki so predmet na podlagi tega člena že poslanega sporočila; nobeno drugo sporočilo kake države pogodbenice pa ne more biti sprejeto potem, ko je generalni sekretar obveščen o umiku izjave, če ne da prizadeta pogodbenica nove izjave.

42. člen

- 1. a) Če vprašanje, ki je bilo predloženo Odboru v skladu z 41. členom tega Pakta, ni rešeno v zadovoljstvo prizadetih držav pogodbenic, sme Odbor z njihovim poprejšnjim soglasjem določiti ad hoc spravno komisijo (v nadaljevanju: Komisija). Komisija da prizadetim državam pogodbenicam na razpolago svoje dobre usluge, da bi se dosegla prijateljska rešitev vprašanja, ki bo temeljila na spoštovanju tega Pakta.
- b) Komisijo sestavlja pet članov, imenovanih s soglasjem prizadetih držav pogodbenic. Če se te ne morejo v treh mesecih sporazumeti o celotnem ali delnem sestavu Komisije, izvoli Odbor z dvotretjinsko večino vseh članov izmed svojih članov tiste člane Komisije, o katerih se zainteresirane države pogodbenice niso mogle zediniti.

- 2.) Člani Komisije zasedajo v osebni svojstvu. To ne smejo biti državljani prizadetih držav pogodbenic, ne državljani države, ki ni pogodbenica tega Pakta in ne državljani države, ki ni dala izjave po 41. členu tega Pakta.
- 3.) Komisija si izvoli predsednika in si sama predpiše svoja pravila postopka.
- 4.) Komisija ima svoje sestanke praviloma na sedežu Združenih narodov ali v Uradu Združenih narodov v Ženevi. Lahko pa se sestane tudi v kateremkoli drugem ustreznem kraju, ki ga določi sama v soglasju z generalnim sekretarjem Združenih narodov in s prizadetimi državami pogodbenicami.
- 5.) Tudi Sekretariat iz 36. člena tega Pakta nudi svoje usluge komisijam, imenovanim na podlagi tega člena.
- 6.) Podatke, ki jih dobi in pregleda, daje Odbor na razpolago Komisiji; ta pa lahko zahteva od prizadetih držav pogodbenic, da predložijo katerokoli drugo relevantno informacijo.
- 7.) Potem ko z vseh vidikov obravnava vprašanje, najpozneje pa v dvanajstih mesecih od dneva, ko ji je bilo predloženo, poda Komisija poročilo predsedniku Odbora, ta pa ga pošlje prizadetim državam pogodbenicam:
  - a) če Komisija ne more v dvanajstih mesecih dokončati obravnave zadeve, opiše v svojem poročilu na kratko le, kako daleč je prišla z obravnavanjem;
  - b) če je dosegla prijateljsko rešitev zadeve, ki temelji na spoštovanju v tem Paktu priznanih človekovih pravic, se Komisija v svojem poročilu omeji na kratko navedbo dejstev in dosežene rešitve;
  - c) če ni bila dosežena rešitev po določenih točke b), mora poročilo Komisije vsebovati njene ugotovitve o vseh vprašanjih in dejstvih, ki so relevantna v sporu med prizadetima državama, kakor tudi svoje poglede na možnosti prijateljske rešitve zadeve. To poročilo vsebuje tudi pisne pripombe in zapisnik o ustnih pripombah, ki so jih dale prizadete države pogodbenice;
  - d) če predloži Komisija poročilo po določbi točke c), sporočijo prizadete države pogodbenice predsedniku Odbora v treh mesecih od prejema poročila, ali se z njim strinjajo ali ne.
- 8.) Določbe tega člena je treba razumeti tako, da ne škodujejo pristojnostim Odbora po 41. členu tega Pakta.

9.) Stroške članov Komisije si delijo v enakih delih prizadete države pogodbenice po predračunu, ki ga napravi generalni sekretar Združenih narodov.

10.) Generalni sekretar Združenih narodov je pooblaščen, da po potrebi izplača članom Komisije stroške, še preden jih prizadete države pogodbenice po 9. točki tega člena povrnejo.

43. člen

Člani Odbora in člani ad hoc spravni komisij, ki so lahko ustanovljene po 42. členu tega Pakta, imajo pravico do olajšav, privilegijev in imunitet, ki se priznavajo strokovnjakom v misiji Združenih narodov po ustreznih členih Konvencije o privilegijih in imunitetah Združenih narodov.

44. člen

Določbe za izpolnjevanje tega Pakta se uporabljajo brez škode za postopke, predpisane na področju človekovih pravic s konstitutivnimi instrumenti ali konvencijami Združenih narodov ali specializiranih agencij in ne onemogočajo državam pogodbenicam tega Pakta uporabe drugih postopkov za reševanje spora v skladu s splošnimi ali posebnimi sporazumi, ki veljajo med njimi.

45. člen

Odbor predloži vsako leto Generalni skupščini Združenih narodov po Ekonomskem in socialnem svetu letno poročilo o svojem delu.

V. DEL

46. člen

Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, da bi bile z njo prizadete določbe Ustanovne listine Združenih narodov in statutov specializiranih agencij, v katerih so določene dolžnosti raznih organov Združenih narodov in specializiranih agencij glede zadev, na katere se nanaša ta Pakt.

47. člen

Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, da bi bila z njo prizadeta vsem narodom lastna pravica, da uživajo ter popolnoma svobodno uporabljajo svoja naravna bogastva in vire.

VI. DEL

48. člen

- 1.) Ta Pakt je odprt za podpis vsaki državi članici Združenih narodov ali članici kake njene specializirane agencije, vsaki državi pogodbenici Statuta Meddržavnega sodišča ter vsaki državi, ki jo Generalna skupščina povabi, naj postane pogodbenica tega Pakta.
- 2.) Ta Pakt mora biti ratificiran. Ratifikacijske listine se deponirajo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 3.) Ta Pakt je odprt za pristop vsaki državi, ki je omenjena v 1. odstavku tega člena.
- 4.) Država pristopi k Paktu tako, da deponira listino pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 5.) Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse države, ki so podpisale ta Pakt ali k njemu pristopile, o deponiranju vsake ratifikacijske ali pristopne listine.

49. člen

- 1.) Ta Pakt začne veljati tri mesece po dnevu, ko prejme generalni sekretar Združenih narodov petintrideseto ratifikacijsko ali pristopno listino.
- 2.) Za vsako državo, ki ratificira ta Pakt ali k njemu pristopi po deponiranju petintridesete ratifikacijske ali pristopne listine, začne Pakt veljati tri mesece po deponiranju njene ratifikacijske ali pristopne listine.

50. člen

Določbe tega Pakta veljajo brez kakršnekoli omejitve ali izjeme za vse enote, ki so sestavni del federativnih držav.

51. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica Pakta lahko predlaga amandma in ga izroči generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar pošlje nato vsak predlagani amandma državam pogodbenicam tega Pakta in jih zaprosi, naj izjavijo, ali želijo sklic konference držav pogodbenic, ki naj bi razpravljala ali glasovala o predlogih. Če se izjavi za tak sklic najmanj tretjina držav pogodbenic, skliče generalni sekretar konferenco pod okriljem Združenih narodov. Vsak amandma, ki je sprejet z večino držav, ki so bile na konferenci navzoče in so glasovale, je treba predložiti v odobritev Generalni skupščini Združenih narodov.
- 2.) Amandmaji začnejo veljati, ko jih odobri Generalna skupščina Združenih narodov in sprejmeta po svojih ustavnih postopkih dve tretjini držav pogodbenic tega Pakta.
- 3.) Ko začnejo veljati, so amandmaji obvezni za države pogodbenice, ki so jih sprejele; druge države pogodbenice pa ostanejo zavezane z določili tega Pakta, kot tudi z vsakim prejšnjim amandmajem, ki so ga sprejele.

52. člen

Ne glede na sporočila iz 5. odstavka 48. člena tega Pakta obvesti generalni sekretar Združenih narodov vse države iz 1. odstavka omenjenega člena:

- a) o podpisih, ratifikacijah in pristopih v skladu z 48. členom;
- b) o datumu uveljavitve tega Pakta v skladu z 49. členom in o datumu uveljavitve kateregakoli amandmaja v skladu z 51. členom.

53. člen

- 1.) Ta Pakt je v angleškem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem besedilu, ki so enako avtentična, deponiran v arhivu Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje vsem v 48. členu tega Pakta navedenim državam njegovo overjeno kopijo.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 19–38. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA Č: Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah

FAKULTATIVNI PROTOKOL K MEDNARODNEMU PAKTU O DRŽAVLJANSKIH IN POLITIČNIH PRAVICAH

Sprejela ga je Generalna skupščina Združenih narodov 16. decembra 1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI).

Veljati je začel 23. marca 1976 v skladu z 9. členom.

Države pogodbenice tega Protokola

- menijo, da bi bilo za nadaljnje doseganje ciljev Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (v nadaljnjem besedilu Pakt) in za uresničevanje njegovih določb smotrno omogočiti Odboru za človekove pravice, ustanovljenem v četrtem delu Pakta (v nadaljnjem besedilu Odbor), da, kot je predvideno v pričujočem Protokolu, sprejema in obravnava sporočila od posameznih oseb, ki trdijo, da so žrtve kršitev katerekoli pravice, določene v Paktu,

in zato soglašajo o naslednjem:

1. člen

Vsaka država pogodbenica Pakta, ki kot pogodbenica pristopi k temu Protokolu, prizna pristojnost Odbora, da sprejema in obravnava sporočila od posameznih oseb pod njeno jurisdikcijo, ki trdijo, da so žrtve kršitve katerekoli pravice iz Pakta, in to po krivdi te države pogodbenice Pakta. Odbor ne sme sprejeti sporočila, če se nanaša na tako državo pogodbenico Pakta, ki ni obenem tudi pogodbenica tega Protokola.

2. člen

V skladu z določbami 1. člena Pakta smejo posamezne osebe, ki trdijo, da je bila kršena katerakoli od njihovih pravic, naštetih v Paktu, in ki so že izčrpale vsa pravna sredstva v domači državi, predložiti Odboru v obravnavo pismeno sporočilo.

3. člen

Odbor ne sme sprejeti nobenega sporočila, predloženega v skladu s tem Protokolom, če je anonimno, ali če po mnenju Odbora predstavlja zlorabo pravice do predložitve sporočila, ali če po njegovem mnenju ni v skladu z določili Pakta.

4. člen

- 1.) Upošteva določila 3. člena, mora Odbor vsa sporočila, ki mu jih predložijo na podlagi tega Protokola, dati na znanje tisti državi pogodbenici tega Protokola, za katero se trdi, da krši katerokoli določilo Pakta.
- 2.) V roku šestih mesecev mora tako obveščena država predložiti Odboru pismena pojasnila ali izjave v pojasnitev zadeve in o tem, če in kaj je v zvezi s tem ukrenila.

5. člen

- 1.) Odbor mora preučiti sporočila, sprejeta v obravnavo po tem Protokolu, ob upoštevanju vseh pisemenih podatkov, ki so mu jih dali posameznik ali prizadeta država pogodbenica.
- 2.) Odbor ne sme obravnavati nobenega sporočila, ki ga je sprejel od posameznika, dokler prej ne ugotovi:
  - a) da ta zadeva ni že predmet obravnave v kakem drugem postopku za mednarodne preiskave ali za mednarodno urejanje sporov,
  - b) da je posameznik že izčrpal vsa pravna sredstva, ki so mu na voljo v domači državi. To pravilo pa ne velja v primerih, kjer se uporaba pravnih sredstev neupravičeno zavlačuje.
- 3.) Odbor mora vsa sporočila, sprejeta v obravnavo na temelju tega Protokola, obravnavati na nejavnih sejah.
- 4.) Odbor mora svoje mnenje sporočiti prizadeti državi pogodbenici Pakta in posamezniku.

6. člen

Odbor vnese v svoje vsakoletno poročilo, predvideno v 45. členu Pakta, tudi kratko vsebino dela, opravljenega v skladu s tem Protokolom.

7. člen

Dokler ne bodo doseženi cilji resolucije št. 1514 (XV), ki jo je glede Deklaracije o priznanju neodvisnosti kolonialnim deželam in ljudstvom 14. decembra 1960 sprejela Generalna skupščina Združenih narodov, določila tega Protokola v ničemer ne omejujejo pravice do peticije, ki jo tem narodom dajejo Ustanovna listina Združenih narodov in instrumenti, sprejeti v okviru Združenih narodov in njihovih specializiranih agencij.

8. člen

- 1.) Ta Protokol je odprt za podpis vsem državam, ki so podpisale Pakt.
- 2.) Ta Protokol lahko ratificirajo države, ki so Pakt ratificirale ali pristopile k njemu. Ratifikacijske listine se morajo deponirati pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 3.) Ta Protokol je odprt za pristop vsem državam, ki so Pakt ratificirale ali pristopile k njemu.
- 4.) Pristop k Protokolu se opravi z deponiranjem pristopne listine pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 5.) Generalni sekretar Združenih narodov mora vse države, ki so Pakt podpisale ali k njemu pristopile, obvestiti o deponiranju vsake ratifikacijske ali pristopne listine.

9. člen

- 1.) S pridržkom, da bo do takrat Pakt že začel veljati, stopi ta Protokol v veljavo tri mesece po dnevu, ko bo pri generalnem sekretarju Združenih narodov deponirana deseta ratifikacijska ali pristopna listina.
- 2.) Za vsako posamezno državo, ki bo ratificirala ta Protokol ali pristopila k njemu potem, ko bo deponirana deseta ratifikacijska ali pristopna listina, začne ta Protokol veljati tri mesece po dnevu deponiranja njene ratifikacijske ali pristopne listine.

10. člen

Določila tega Protokola veljajo za vse dele federativnih držav brez izjem ali omejitev.

11. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica tega Protokola lahko predlaga amandma in ga izroči generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar pošlje nato vsak predlagani amandma državam pogodbenicam tega Protokola in jih zaprosi, naj izjavijo, ali želijo sklic konference držav strank, ki naj bi razpravljale in glasovale o predlogih. Če se izjavi za tak sklic najmanj tretjina držav pogodbenic, skliče generalni sekretar konferenco pod okriljem Združenih narodov. Vsak amandma, ki je sprejet z večino glasov držav, ki so bile na koferenci navzoče in so glasovale, je treba predložiti v odobritev Generalni skupščini Združenih narodov.
- 2.) Amandmaji začnejo veljati, ko jih odobri Generalna skupščina Združenih narodov in sprejmeta po svojih ustavnih postopkih dve tretjini držav pogodbenic Protokola.
- 3.) Ko začnejo veljati, so amandmaji obvezni za države pogodbenice, ki so jih sprejele, druge države pogodbenice pa ostanejo zavezane z določbami tega Protokola, kot tudi z vsakim prejšnjim amandmajem, ki so ga sprejele.

12. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica sme ta Protokol kadarkoli odpovedati s pismeno notifikacijo, naslovljeno na generalnega sekretarja Združenih narodov. Odpoved začne veljati tri mesece po dnevu, ko generalni sekretar sprejme notifikacijo.
- 2.) Odpoved Protokola ne vpliva na nadaljnjo uporabo njegovih določil pri obravnavanju vseh tistih sporočil, ki so bila predložena v skladu z 2. členom pred dnevom, ko je odpoved Protokola začela veljati.

13. člen

Ne glede na notifikacije, ki se opravijo po 5. odstavku 8. člena tega Protokola, mora generalni sekretar Združenih narodov vse države, navedene v 1. odstavku 48. člena Pakta, obvestiti o naslednjem:

- a) o podpisih, ratifikacijah in pristopih k Protokolu v skladu z 8. členom,
- b) o datumu uveljavitve Protokola v skladu z 9. členom in o datumu uveljavitve morebitnih amandmajev v skladu z 11. členom;
- c) o odpovedih Protokola v skladu z 12. členom.

14. člen

- 1.) Ta Protokol je v angleškem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem besedilu, ki so enako avtentična, deponiran v arhivu Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje overjeno kopijo Protokola vsem državam, navedenim v 48. členu Pakta.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 38–42. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA D: Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah, katerega cilj je odprava smrtne kazni

DRUGI FAKULTATIVNI PROTOKOL K MEDNARODNEMU PAKTU O DRŽAVLJANSKIH IN POLITIČNIH PRAVICAH, KATEREGA CILJ JE ODPRAVA SMRTNE KAZNI

Sprejela in razglasila ga je Generalna skupščina Združenih narodov 15. decembra 1989 z resolucijo št. 44/128.

Države pogodbenice tega Protokola

- v veri, da bo odprava smrtne kazni pripomogla k večjemu človeškemu dostojanstvu in progresivnemu razvoju človekovih pravic,
- sklicujoč se na 3. člen Splošne deklaracije človekovih pravic, sprejete 10. decembra 1948, in na 6. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, sprejetega 16. decembra 1966,
- ugotavljajo, da se 6. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah nanaša na odpravo smrtne kazni na način, ki izrecno navaja, da je odprava smrtne kazni zaželena,
- v prepričanju, da je treba na vse ukrepe za odpravo smrtne kazni gledati kot na napredek pri uživanju pravice do življenja,
- v želji, da se s tem mednarodno zavzemajo za odpravo smrtne kazni,

so se dogovorile o naslednjem:

1. člen

- 1.) Nihče, ki je v sodni pristojnosti države pogodbenice tega Protokola, ne sme biti usmrčen.
- 2.) Vsaka država pogodbenica mora v skladu s svojo pristojnostjo sprejeti vse potrebne ukrepe za odpravo smrtne kazni.

2. člen

- 1.) Glede tega Protokola ni dopusten noben pridržek, razen pridržka, ki je dan ob ratifikaciji ali pristopu in ki določa uporabo smrtne kazni v vojni zaradi obsodbe za najhujše zločine vojne narave, storjene v vojni.
- 2.) Država pogodbenica, ki je dala tak pridržek, mora ob ratifikaciji ali pristopu sporočiti generalnemu sekretarju Združenih narodov ustrezna določila svoje državne zakonodaje, ki se uporabljajo v vojni.
- 3.) Država Pogodbenica, ki je dala tak pridržek, mora obvestiti generalnega sekretarja Združenih narodov o začetku oziroma koncu vojnega stanja, ki velja za njeno ozemlje.

3. člen

Države pogodbenice tega Protokola morajo v poročila, ki jih v skladu s 40. členom Pakta pošiljajo Odboru za človekove pravice, navesti informacijo o ukrepih, ki so jih sprejele za uresničevanje tega Protokola.

4. člen

Za države pogodbenice Pakta, ki so dale izjavo po 41. členu, se pristojnost Odbora za človekove pravice, da lahko sprejema in obravnava sporočila, v katerih ena država pogodbenica trdi, da druga država pogodbenica ne izpolnjuje svojih obveznosti, razširi na določila tega Protokola, razen če ni prizadeta država pogodbenica dala nasprotne izjave ob ratifikaciji ali pristopu.

5. člen

Za države pogodbenice Prvega fakultativnega protokola k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah se pristojnost Odbora za človekove pravice, da lahko sprejme in obravnava sporočila posameznikov, ki sodijo v njegovo pristojnost, razširi na določila tega Protokola, razen če ni prizadeta država pogodbenica dala nasprotne izjave ob ratifikaciji ali pristopu.

6. člen

- 1.) Določila tega Protokola se uporabljajo kot dodatna določila k Paktu.

- 2.) Brez škode za možnost pridržka iz 2. člena tega Protokola se pravica, ki je zajamčena v 1. odstavku 1. člena tega Protokola, z ničimer ne krati v smislu 4. člena Pakta.

7. člen

- 1.) Ta Protokol lahko podpišejo vse države, ki so podpisale Pakt.
- 2.) Ta Protokol lahko ratificirajo vse države, ki so ratificirale Pakt ali pristopile k njemu.
Ratifikacijske listine je treba deponirati pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 3.) K temu Protokolu lahko pristopi vsaka država, ki je ratificirala Pakt ali pristopila k njemu.
- 4.) Pristopi se z deponiranjem pristopne listine pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 5.) Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse države, ki so podpisale ta Protokol ali k njemu pristopile, o deponiranju vsake ratifikacijske ali pristopne listine.

8. člen

- 1.) Ta Protokol prične veljati tri mesece po datumu, ko je bila pri generalnem sekretarju Združenih narodov deponirana deseta ratifikacijska ali pristopna listina.
- 2.) Za vsako državo, ki je ratificirala ta Protokol ali k njemu pristopila, začne ta Protokol – po deponiranju desete ratifikacijske ali pristopne listine - veljati tri mesece po datumu, ko je ta država deponirala svojo ratifikacijsko ali pristopno listino.

9. člen

Določila tega Protokola veljajo za vse dele zveznih držav brez kakršnih koli omejitev ali izjem.

10. člen

Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse članice, ki so navedene v 1. odstavku 48. člena Pakta, o :

- a) pridržkih, sporočil in obvestil v skladu z 2. členom tega Protokola;
- b) izjavah, ki so bile dane v skladu s 4. in 5. členom tega Protokola;
- c) podpisih, ratifikacijah in pristopih v skladu s 7. členom tega Protokola;
- d) datumu uveljavitve tega Protokola v skladu z 8. členom.

11. člen

- 1.) Izvirnik tega Protokola, katerega besedila v arabskem, kitajskem, angleškem, francoskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna, se hrani v arhivu Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje potrjene izvode Protokola vsem državam, ki so našteje v 48. členu Pakta.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Drugi fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah katerega cilj je odprava smrtne kazni. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 42–45. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA E: Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije

MEDNARODNA KONVENCIJA O ODPRAVI VSEH OBLIK RASNE DISKRIMINACIJE

*Sprejela jo je ter dala na voljo za podpis in ratifikacijo Generalna skupščina
Združenih narodov 21. decembra 1965 z resolucijo št. 2106 A (XX).*

Veljati je začela 4. januarja 1969 v skladu z 19. členom.

Države pogodbenice te Konvencije

- so se glede na to, da Ustanovna listina Združenih narodov temelji na načelih dostojanstva in enakosti, prirojenih vsem človeškim bitjem, in da so se vse države članice Združenih narodov obvezale, da bodo skupno in vsaka zase, v sodelovanju z Združenimi narodi, delovale, da se doseže eden izmed ciljev Združenih narodov, namreč krepitev in spodbujati splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero;
- glede na to, da Splošna deklaracija človekovih pravic razglša, da se vsi ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in pravice, ter da je vsak človek upravičen do vseh v Deklaraciji določenih pravic in svoboščin, in to brez sleherne razlike, zlasti še razlike v rasi, barvi kože ali narodnem poreklu;
- glede na to, da so vsi ljudje enaki pred zakonom in upravičeni do enake zakonske zaščite pred kakršnokoli diskriminacijo in pred hujskanjem k diskriminaciji;
- glede na to, da so Združeni narodi obsodili in še obsojajo kolonializem in vse z njim povezane prakse segregacije in diskriminacije v kakršnikoli obliki, ter da je Deklaracija o priznanju neodvisnosti kolonialnim deželam in ljudstvom z dne 14. decembra 1960 (resolucija Generalne skupščine Združenih narodov št. 1514 (XV)) potrdila in slovesno razglasila, da je potrebno, da se taki ukrepi in ravnanje čimprej in brezpogojno končajo;
- glede na to, da Deklaracija Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije z dne 20. novembra 1963 (resolucija Generalne skupščine št. 1904 (XVIII)) slovesno razglša za potrebno, da se čim prej odpravi rasna

diskriminacija po vsem svetu in v vseh njenih oblikah in pojavih, ter da se ustvari pravo razumevanje in spoštovanje dostojanstva človekove osebnosti;

- v prepričanju, da je sleherna doktrina o večvrednosti, temelječi na razlikah v rasi, znanstveno zgrešena, moralno nesprejemljiva, družbeno krivična in nevarna, ter da za rasno diskriminacijo ni nikjer nobenega opravičila – ne v teoriji ne v praksi;
- ponovno poudarjajo, da je diskriminacija na podlagi rase, barve kože ali etničnega porekla ovira prijateljskim in miroljubnim odnosom med državami ter da lahko ruši mir in varnost med narodi, kot tudi sožitje ljudi, ki živijo drug ob drugem znotraj iste države;
- v prepričanju, da je obstoj rasnih pregrad nezdržljiv z ideali katerekoli človeške skupnosti;
- vznemirjene zaradi pojavov rasne diskriminacije, ki so še očitni v nekaterih predelih sveta, in zaradi politike nekaterih vlad, ki temelji na rasni večvrednosti ali rasnem sovraštvu, kakor to velja za politiko *apartheida*, segregacije ali prisilnega ločenega bivanja;
- odločene sprejeti vse potrebne ukrepe za čimprejšnjo odpravo rasne diskriminacije v vseh njenih oblikah in pojavih in onemogočiti ter izpodbijati rasistične teorije in prakso, da bi okrepili vzajemno razumevanje med rasami in zgradili mednarodno skupnost, ki bo prosta vseh oblik rasne segregacije in rasne diskriminacije;
- upošteva Konvencijo proti diskriminaciji pri zaposlovanju in opravljanju poklica, ki jo je sprejela Mednarodna organizacija dela leta 1958, ter Konvencijo proti diskriminaciji v izobraževanju, ki ji je sprejela Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo leta 1960, in
- v želji uresničiti načela, vsebovana v Deklaraciji Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in v ta namen čimprej zagotoviti sprejetje praktičnih ukrepov,

dogovorile o naslednjem:

I. DEL

1. člen

- 1.) V tej Konvenciji pomeni izraz "rasna diskriminacija" kakršnokoli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na temelju rase, barve kože, porekla, narodnega ali etničnega izvora, ki ima namen ali dejanski učinek onemogočiti komurkoli ali ga prikrajšati za enakopravno priznavanje, uživanje ali uresničevanje človekovih pravic in temeljih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem in vsakem drugem področju javnega življenja.
- 2.) Ta Konvencija se ne nanaša na razlike, izjeme, omejitve ali prednosti, ki jih kaka država pogodbenica te Konvencije dela, ko gre za državljane in nedržavljanke.
- 3.) Nobeno določilo v tej Konvenciji se ne sme razlagati tako, kot da bi kakorkoli nasprotovalo tistim zakonskim predpisom držav pogodbenic, ki se tičejo državljanke pripadnosti, državljanstva ali naturalizacije, vendar pod pogojem, da ti predpisi niso diskriminacijski proti državljanom kake določene države.
- 4.) Posebni ukrepi, ki jim je edini namen, da zagotovijo primeren napredek določenim rasnim in etničnim skupinam ali posameznikom, ki so potrebni takega varstva zato, da bi se takim skupinam ali posameznikom omogočilo enako uživanje in uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, se ne smatrajo za rasno diskriminacijo, a to le tedaj, če takšni ukrepi v svojih posledicah ne vodijo do trajnega ohranjanja posebnih pravic za različne rasne skupine in da se ne ohranijo v veljavi še po času, ko je namen teh ukrepov dosežen.

2. člen

- 1.) Države pogodbenice obsojajo rasno diskriminacijo in se obvežejo, da bodo z vsemi ustreznimi sredstvi in brez odlašanja izvajale politiko, usmerjeno k odpravi rasne diskriminacije v vseh njenih oblikah in za boljše razumevanje med vsemi rasami. Zato:
  - a) se vsaka država pogodbenica Konvencije obveže, da ne bo z nobenim pravnim aktom ali z dejansko prakso storila kakega dejanja rasne diskriminacije proti posameznim osebam, skupinam oseb ali njihovim ustanovam in da bo

- poskrbela za to, da bodo vsi javni organi in javne ustanove, državnega ali krajevnega značaja, ravnali tako, kakor ustreza tej obveznosti;
- b) vsaka država pogodbenica Konvencije se obveže, da ne bo omogočala, branila ali podpirala rasne diskriminacije, ki bi jo izvajale katerekoli osebe ali katerakoli organizacija;
  - c) mora vsaka država pogodbenica Konvencije učinkovito ukrepati za pregled doslej izvajane vladne politike na državni in krajevni ravni in spremeniti, odpraviti ali preklicati vse tiste zakone in uredbe, ki s svojim učinkom ustvarjajo ali ohranjajo rasno diskriminacijo, kjerkoli še obstaja;
  - d) mora vsaka država pogodbenica Konvencije prepovedati in z vsemi primernimi sredstvi, tudi z zakonodajnimi predpisi, če in kakor jih okoliščine zahtevajo, zatreti rasno diskriminacijo, ki jo izvajajo katerekoli osebe ali organizacije;
  - e) vsaka država pogodbenica Konvencije se obveže, da bo, kjer je to primerno, podpirala za rasno integracijo delujoče več rasam skupne organizacije in gibanja in druga sredstva za odpravo pregrad med rasami ter da bo nastopala proti vsemu, kar grozi povečati prepad med rasami.
- 2.) Države pogodbenice te Konvencije morajo, če je to zaradi okoliščin potrebno, na socialnem, gospodarskem in kulturnem področju ter na drugih področjih s posebnimi in konkretnimi ukrepi zagotoviti primeren razvoj in varstvo določenih rasnih skupin in pripadnikov ter skupin z namenom, da se jim v celoti in enakopravno zagotovi uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ti ukrepi v nobenem primeru ne smejo imeti za posledico, da bi neenake ali posebne pravice za različne rasne skupine trajale še potem, ko so bili doseženi nameni, za katere so bili ukrepi sprejeti.

3. člen

Države pogodbenice te Konvencije prav posebej obsojajo rasno segregacijo in *apartheid* in se obvežejo, da bodo preprečile, prepovedale in izkoreninile vsako tako ravnanje na ozemljih pod svojo jurisdikcijo.

4. člen

Države pogodbenice te Konvencije obsojajo sleherno propagando in vse organizacije, ki temeljijo na idejah ali teorijah večvrednosti kake rase ali skupine oseb določene barve kože ali etničnega porekla, ali ki skušajo upravičevati ali večati rasno

sovraštvo in rasno diskriminacijo v katerikoli obliki, ter se obvežejo uveljaviti takojšnje in učinkovite ukrepe z namenom, da z njimi izkoreninijo ščuvanje k diskriminaciji ali dejanja diskriminacije, in morajo v ta namen ob upoštevanju načel, vsebovanih v Splošni deklaraciji človekovih pravic in pravic, posebej naštetih v 5. členu te Konvencije, med drugim:

- a) razglasiti za kaznivo dejanje sleherno širjenje idej, temelječih na rasni večvrednosti ali rasnem sovraštvu, ščuvanje k rasni diskriminaciji, kakor tudi vsa dejanja nasilja ali spodbujanja k takim dejanjem proti katerikoli rasi ali skupini ljudi druge barve kože ali drugega etničnega porekla, prav tako pa tudi dajanje sleherne pomoči za rasistične dejavnosti, med drugim dajanje finančne podpore zanje;
- b) razglasiti za protizakonite in prepovedati vse organizacije ter organizirano in sleherno drugo propagandno dejavnost, če te pospešujejo in spodbujajo rasno diskriminacijo, udeležbo v takih organizacijah ali dejavnostih pa razglasiti za kaznivo dejanje;
- c) ne dovoliti javnim organom ali javnim ustanovam, tako državnim kot krajevnim, da bi pospeševali ali spodbujali rasno diskriminacijo.

5. člen

Za izpolnitev osnovnih obveznosti, predpisanih v 2. členu te Konvencije, se države pogodbenice obvežejo prepovedati in odpraviti rasno diskriminacijo v vseh njenih oblikah in zagotoviti vsakomur ne glede na raso, barvo kože, narodno ali etnično poreklo, pravico do enakosti pred zakoni, zlasti, ko gre za uživanje naslednjih pravic:

- a) pravica do enakega postopka pred sodišči in drugimi pravosodnimi organi;
- b) pravice so osebne varnosti in državne zaščite pred nasiljem ali telesnimi poškodbami, ne glede na to, ali jih zadajo državni organi ali kaka skupina, ustanova ali posameznik;
- c) političnih pravic, zlasti pravice udeležiti se volitev – se pravi voliti in biti voljen – in to na podlagi splošne in enake volilne pravice, sodelovati v vladnih organih ter pri urejanju javnih zadev na katerikoli ravni, in imeti enake možnosti za namestitve v javnih službah;
- d) drugih državljanskih pravic, zlasti še:
  - i) pravice do svobodnega gibanja in nastanitve znotraj države;

- ii) pravico zapustiti katerokoli državo, všteti svojo lastno in vrniti se v svojo državo;
- iii) pravice do državljanstva;
- iv) pravice skleniti zakonsko zvezo in si svobodno izbrati zakonskega tovariša;
- v) pravico imeti lastnino sam zase ali skupaj z drugimi;
- vi) pravice do dedovanja;
- vii) pravice do svobode misli, vesti in veroizpovedi;
- viii) pravice do svobode mišljenja in izražanja;
- ix) pravice do svobode mirnega zbiranja in združevanja;
- e) gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic, zlasti še:
  - i) pravice do dela, do proste izbire zaposlitve, do pravičnih in ugodnih delovnih razmer, do varstva pred brezposelnostjo, do enakega plačila za enako delo, do pravičnega in zadovoljivega nagrajevanja;
  - ii) pravice sodelovati pri ustanavljanju sindikata in pridružiti se sindikatu;
  - iii) pravice do stanovanja;
  - iv) pravice do ugodnosti, ki jih dajejo zdravstveno varstvo, zdravstvene ustanove, socialno zavarovanje in socialno skrbstvo;
  - v) pravice do izobraževanja in strokovnega usposabljanja;
  - vi) pravice do enakopravne udeležbe v kulturnem življenju;
  - f) pravice do dostopa do vseh krajev in storitev, ki so namenjene za javno uporabo nasploh, kot so transporti, hoteli, restavracije, kavarne, gledališča in parki.

6. člen

Države pogodbenice te Konvencije morajo na svojem območju po pristojnih državnih sodiščih in drugih državnih ustanovah vsakomur zagotoviti učinkovito zaščito in pravno varstvo pred vsemi dejanji rasne diskriminacije, ki so v nasprotju z določbami te Konvencije in ki kršijo njegove človekove pravice in temeljne svoboščine, kakor tudi pravico, da pri teh sodiščih zahteva pravično in primerno odškodnino ali zadoščenje za škodo, ki jo je utrpel zaradi take diskriminacije.

7. člen

Države pogodbenice te Konvencije se obvežejo takoj in učinkovito ukrepati posebej še kar zadeva pouk, izobraževanje, kulturo in informacije, z namenom odpravljati

predsodke, ki vodijo k rasni diskriminaciji in pospeševati vzajemno razumevanje, strpnost in prijateljstvo med narodi in rasnimi ali etničnimi skupinami, kakor tudi pridobivati prebivalstvo za cilje in načela Ustanovne listine Združenih narodov, Splošne deklaracije človekovih pravic, Deklaracije Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije in za načela te Konvencije.

II. DEL

8. člen

- 1.) Ustanovi se Odbor za odpravo rasne diskriminacije (tu dalje kratko imenovan Odbor), ki ga sestavlja osemnajst strokovnjakov, v moralnem oziru zelo uglednih in znanih po nepristranskosti, ki jih izberejo države pogodbenice izmed svojih državljanov in ki naj opravljajo svojo funkcijo v osebnem svojstvu, pri čemer naj se pri izbiri upošteva pravična porazdelitev odborniških mest po geografskih območjih in glede na to, da bodo zastopane različne obstoječe oblike civilizacije kakor tudi glavni pravni sistemi.
- 2.) Člani Odbora se izvolijo s tajnim glasovanjem s seznama oseb, ki so jih imenovala države pogodbenice te Konvencije. Vsaka država sme izmed svojih državljanov imenovati eno osebo.
- 3.) Prva izvolitev se opravi šest mesecev po dnevu, ko začne ta Konvencija veljati. Generalni sekretar Združenih narodov mora najmanj tri mesece pred dnevom vsakih volitev v Odbor s pismom pozvati države pogodbenice te Konvencije, da v dveh mesecih predložijo svoje kandidate. Generalni sekretar mora nato pripraviti seznam tako predlaganih oseb po abecednem redu in označiti države, ki so jih predlagale, ter seznam predložiti državam pogodbenicam te Konvencije.
- 4.) Volitev članov Odbora se opravi na sestanku držav pogodbenic, ki ga skliče generalni sekretar na sedežu Združenih narodov. Na tem sestanku, kjer je za sklepčnost potrebna navzočnost dveh tretjin držav pogodbenic Konvencije, veljajo za izvoljene tisti kandidati, ki dosežejo največje število glasov in hkrati absolutno večino glasov predstavnikov tistih držav, ki so navzoče in so volile.
5. a) Člani Odbora se volijo za dobo štirih let. Vendar pa mandati devetih od članov, izvoljenih na prvih volitvah, po preteku dveh let ugasnejo; imena teh

devetih članov Odbora določi predsednik Odbora z žrebanjem takoj po prvi izvolitvi Odbora.

b) Na morebitno izpraznjeno mesto člana Odbora imenuje tista država pogodbenica Konvencije, katere strokovnjak je prenehal biti član Odbora, drugega strokovnjaka izmed svojih državljanov, pri čemer mora imenovanje Odbor odobriti.

6.) Države pogodbenice Konvencije krijejo stroške članov Odbora, ki jih imajo v času opravljanja svoje funkcije v Odboru.

9. člen

1.) Države pogodbenice te Konvencije se obvežejo poslati generalnemu sekretarju Združenih narodov za preučitev v Odboru vse svoje zakonodajne, sodne, upravne ali druge ukrepe, ki so jih sprejele in ki uresničujejo določila te Konvencije, in sicer:

a) v enem letu po dnevu, ko je Konvencija začela veljati za državo, in

b) kasneje vsaki dve leti in kadarkoli Odbor to zahteva.

Odbor sme od držav pogodbenic te Konvencije zahtevati še dodatna pojasnila.

2.) Odbor mora, po generalnem sekretarju, vsako leto poročati o svojem delu Generalni skupščini Združenih narodov in ji sme dajati predloge in splošna priporočila na temelju preučenih poročil in podatkov, ki jih je prejel od držav pogodbenic te Konvencije. Odbor mora o teh predlogih in splošnih priporočilih poročati Generalni skupščini Združenih narodov in hkrati tudi o pripombah, ki so jih morda k temu dale države pogodbenice te Konvencije.

10. člen

1.) Odbor sprejme svoja pravila postopka.

2.) Odbor izvoli svoje funkcionarje za dobo dveh let.

3.) Za tajništvo pri Odboru mora poskrbeti generalni sekretar Združenih narodov.

4.) Seje Odbora so praviloma na sedežu Združenih narodov.

11. člen

1.) Če katera država pogodbenica te Konvencije smatra, da katera druga država pogodbenica ne uresničuje določil te Konvencije, sme to sporočiti Odboru. Odbor mora nato sporočilo poslati prizadeti državi pogodbenici. V roku treh

mesecev mora ta država Odboru predložiti pismeno pojasnilo ali trditve o razjasnitvi zadeve z opisom ukrepov, ki jih je ta država morda že izdala.

- 2.) Če se zadeva bodisi z dvostranskimi pogajanjmi ali po kakem drugem možnem postopku ne uredi v zadovoljstvo obeh pogodbenic v šestih mesecih, potem ko obveščena država prejme prvo sporočilo, ki je sprožilo postopek Odbora, ima vsaka od obeh držav pravico zadevo vnovič predložiti v obravnavo Odboru, in sicer tako, da z notifikacijo obvestiti Odbor in drugo prizadeto državo.
- 3.) Odbor obravnava zadevo, ki mu je bila predložena v skladu z 2. odstavkom tega člena, v skladu s splošno priznanimi pravili mednarodnega prava, potem, ko ugotovi, da so bila uporabljena in izčrpana vsa dosegljiva domača pravna sredstva. To pravilo pa ne velja v primerih, kjer se uporaba pravnih sredstev neupravičeno zavlačuje.
- 4.) Odbor sme v vsaki zadevi, ki se mu predloži v obravnavo, pozvati v sporu prizadete države pogodbenice, da mu pošljejo kakršnekoli nadaljnje informacije.
- 5.) Kadar Odbor razpravlja o zadevah, ki jih je prejel v skladu s tem členom, smejo zainteresirane države pogodbenice poslati svojega predstavnika, da se udeleži razprave v Odboru, dokler je zadeva v obravnavi, vendar brez pravice do glasovanja.

12. člen

1. a) Ko Odbor prejme in natančno preveri vse podatke, ki jih ima za potrebne, mora predsednik Odbora imenovati pravno komisijo ad hoc (ki se tu dalje kratko imenuje Komisija) petih oseb, ki so, ali niso tudi člani Odbora. Predsednik imenuje člane Komisije s soglasjem strank v sporu, dobre usluge Komisije pa so na voljo strankam v sporu in imajo namen določiti prijateljsko rešitev spora na podlagi spoštovanja določil te Konvencije.
b) Če se v sporu udeležene države pogodbenice te Konvencije v treh mesecih ne zedinijo o sestavi Komisije glede vseh ali nekaterih članov, tedaj člane Komisije, o katerih ni soglasja v sporu udeleženih držav, izvoli Odbor s tajnim glasovanjem in z dvetretjinsko večino izmed svojih članov.
- 2.) Člani Komisije opravljajo to funkcijo v osebnem svojstvu. Člani Komisije tudi ne smejo biti državljani katere od v sporu udeleženih držav pogodbenic Konvencije, niti državljani države, ki ni pogodbenica te Konvencije.

- 3.) Komisija si sama izvoli predsednika in določi pravila postopka.
- 4.) Seje Komisije so praviloma na sedežu Združenih narodov ali na drugem primernem kraju, ki ga določi Komisija.
- 5.) Tajništvo, že postavljeni po 3. odstavku 10. člena te Konvencije, opravlja tajniške posle tudi za Komisijo, kadar se ta ustanovi zaradi spora med državami pogodbenicami te Konvencije.
- 6.) V sporu udeležene države pogodbenice te Konvencije nosijo stroške članov Komisije po enakih delih in to po ocenah, ki jih da generalni sekretar Združenih narodov.
- 7.) Generalni sekretar je pooblaščen, da članom Komisije plača stroške še prej, kot jih poravnajo v sporu udeležene države, v skladu s 6. odstavkom tega člena.
- 8.) Vsi podatki, ki jih Odbor zbere in preveri, morajo biti na voljo tudi Komisiji. Komisija sama pa sme pozvati zainteresirane države, da ji dajo še druge podatke.

13. člen

- 1.) Ko Komisija popolnoma preuči zadevo, sestavi in predloži predsedniku Odbora svoje poročilo, ki naj vsebuje ugotovitve Komisije o vseh dejanskih okoliščinah, pomembnih za predmet spora med strankami, in ki nja vsebuje priporočila, ki jih ima Komisija za ustrezna za mirno rešitev spora.
- 2.) Predsednik Odbora mora s poročilom Komisije seznaniti vsako državo pogodbenico v sporu. Te države pa morajo v roku treh mesecev obvestiti predsednika Odbora, ali sprejmejo priporočila, vsebovana v poročilu Komisije ali ne.
- 3.) Po poteku roka, določenega v 2. odstavku tega člena, mora predsednik Odbora sporočiti poročilo Komisije ter izjave v sporu udeleženih držav ostalim državam pogodbenicam te Konvencije.

14. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica te Konvencije sme vsak čas izjaviti, da Odboru priznava pristojnost, sprejemati in obravnavati tudi sporočila posameznih oseb ali skupin oseb z ozemlja njene pristojnosti, ki trdijo, da so žrtve kršitve pravic, naštetih v tej Konvenciji, po krivdi te države. Odbor ne sme sprejeti v

obravnavo nobenega sporočila, če se to sporočilo tiče države pogodbenice te Konvencije, ki ni dala takšne izjave.

- 2.) Vsaka država pogodbenica te Konvencije, ki da v 1. odstavku tega člena predvideno izjavo, mora v svojem pravnem sistemu ustanoviti ali določiti organ, ki naj bo pristojen za to, da bo spremljal in obravnaval peticije posameznih oseb ali skupin oseb, ki trdijo, da so žrtve kršitve katerekoli pravice, naštetih v tej Konvenciji in da so že izčrpale vsa druga pravna sredstva, ki so jim v domači državi na voljo.
- 3.) Izjavo, ki se da po 1. odstavku tega člena, in naziv organa, ki je bil ustanovljen ali določen v smislu 2. odstavka tega člena, mora ta država deponirati pri generalnem sekretarju Združenih narodov, ki kopije te vloge pošlje vsem drugim državam pogodbenicam te Konvencije. Takšno izjavo je moč vsak čas preklicati z notifikacijo, poslano generalnemu sekretarju, vendar pa tak preklic ne vpliva na ravnanje s sporočili, ki so bila pri Odboru že prej vložena.
- 4.) Organ, ki je bil ustanovljen ali določen po 2. odstavku tega člena, mora voditi register pri njem vloženih peticij; vsako leto se morajo overjene kopije tega registra po pravilni uradni poti predložiti generalnemu sekretarju, pri čemer velja za dogovorjeno, da vsebina ne sme priti v javnost.
- 5.) Če vlagatelj peticije ne doseže zadovoljive rešitve pri organu, ki je bil ustanovljen ali določen po 2. odstavku tega člena, ima pravico, da v roku šestih mesecev zadevo s sporočilom predloži Odboru.
6. a) Odbor mora vsako sporočilo, ki se mu predloži v obravnavo, zaupno dati na znanje tisti državi pogodbenici te Konvencije, ki po trditvah v sporočilu krši kako določilo te Konvencije, vendar pa Odbor ne sme razkriti identitete te osebe ali skupine oseb, če le-te na to izrecno ne pristanejo. Anonimnih sporočil Odbor ne sme sprejeti v obravnavo.
b) Tako obveščena država mora v treh mesecih predložiti Odboru pismeno pojasnilo ali izjavo, ki so potrebne za razjasnitev zadeve in opisuje ukrepe, ki jih je ta država morda že odredila.
7. a) Odbor mora presoditi sporočilo ob upoštevanju vseh podatkov, ki sta mu jih dala na voljo prizadeta država in vlagatelj peticije. Odbor ne sme obravnavati nobenega sporočila, dokler ne ugotovi, da je vlagatelj peticije izčrpal vsa pravna sredstva v domači državi. To pravilo pa ne velja v primerih, kjer se uporaba pravnih sredstev neupravičeno zavlačuje.

- b) Odbor mora svoje morebitne predloge in priporočila poslati prizadeti državi in vlagatelju peticije.
- 8.) Odbor mora v svoje letno poročilo vnesti kratek povzetek takih sporočil, in kadar je to primerno, tudi povzetek pojasnil in trditev prizadetih držav ter svojih lastnih predlogov in priporočil.
- 9.) Odbor postane pristojen za opravljanje v tem členu določenih funkcij šele tedaj, ko se vsaj deset držav pogodbenic na to zaveže z izjavami v skladu s 1. odstavkom tega člena.

15. člen

- 1.) Dokler ne bodo doseženi cilji Deklaracije o priznanju neodvisnosti kolonialnim deželam in ljudstvom, vsebovane v resoluciji Generalne skupščine št. 1514 (XV) z dne 14. decembra 1960, določila te Konvencije v ničemer ne omejujejo pravice do peticije, ki jo tem ljudstvom dajejo kaki mednarodnopravni instrumenti ali pa Združeni narodi in njihove specializirane agencije.
2. a) Odbor, postavljen po 1. odstavku 8. člena te Konvencije, sprejema kopije peticij od – in nanje daje svoja mnenja in priporočila vseh tistih organov Združenih narodov, ki obravnavajo zadeve, ki so neposredno v zvezi z načeli in cilji te Konvencije in jih ti organi rešujejo ob presojanju peticij, ki jih vlagajo prebivalci skrbniških in nasamoupravnih ozemelj in vseh drugih ozemelj, za katere velja resolucija Generalne skupščine št. 1514 (XV) in kjer gre za takšne zadeve pri teh organih, kakršne ureja ta Konvencija.
- b) Odbor prejema od pristojnih organov Združenih narodov kopije poročil o zakonodajnih, sodnih, upravnih ali drugih ukrepih, ki so neposredno v zvezi z načeli in cilji te Konvencije in ki jih države upraviteljice izvajajo na ozemljih, omenjenih v točki a) tega odstavka in tem organom daje svoja mnenja in priporočila.
- 3.) Odbor vnese v svoje poročilo za Generalno skupščino kratek povzetek vseh peticij in poročil, ki jih je prejel od organov Združenih narodov, ter mnenja in priporočila, ki jih je Odbor dal na omenjene peticije in priporočila.
- 4.) Odbor zaprosi generalnega sekretarja Združenih narodov za vse informacije glede ozemelj, omenjenih v točki a) 2. odstavka tega člena, ki so relevantne s stališča ciljev te Konvencije in s katerimi generalni sekretar razpolaga.

16. člen

Določila te Konvencije, ki se tičejo urejanja sporov ali pritožb, se morajo uporabljati tako, da ne bodo v škodo drugim postopkom o reševanju sporov ali pritožb v zadevah diskriminacije, ki so predvideni v ustanovnih dokumentih ali v sprejetih konvencijah Združenih narodov in njenih specializiranih agencij, in tudi ne ovirajo držav strank te Konvencije, da lahko uporabljajo druge postopke za reševanje sporov v skladu s splošnimi ali posebnimi mednarodnimi dogovori, ki veljajo med njimi.

III. DEL

17. člen

- 1.) Ta konvencija je odprta za podpis vsem državam članicam Združenih narodov ali članicam katerekoli od njihovih specializiranih agencij, nadalje vsem državam pogodbenicam Statuta Meddržavnega sodišča ter vsaki drugi državi, ki jo Generalna skupščina Združenih narodov povabi, naj kot pogodbenica pristopi k tej Konvenciji.
- 2.) Za to Konvencijo je potrebna ratifikacija. Listine o ratifikaciji se deponirajo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

18. člen

- 1.) Ta Konvencija je odprta za pristop vsem državam, omenjenim v 1. odstavku 17. člena te Konvencije.
- 2.) Pristop se opravi z deponiranjem listine o pristopu pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

19. člen

- 1.) Ta Konvencija začne veljati trideseti dan po dnevu, ko bo pri generalnem sekretarju Združenih narodov deponirana sedemindvajseta listina o ratifikaciji ali listina o pristopu.
- 2.) Za vsako državo, ki bo to Konvencijo ratificirala ali k njej pristopila potem, ko bo deponirana sedemindvajseta listina o ratifikaciji ali listina o pristopu, začne Konvencija veljati na trideseti dan po dnevu, ko sama deponira listino o ratifikaciji ali listino o pristopu.

20. člen

- 1.) Generalni sekretar Združenih narodov sprejema obvestila o pridržkih, ki jih posamezne države prijavijo ob ratifikaciji Konvencije ali pristopu k njej, in mora o teh pridržkih obvestiti vse države, ki so že ali ki utegnejo postati pogodbenice te Konvencije. Vsaka država, ki se s pridržkom ne strinja, mora v devetdesetih dneh po dnevu, ko prejme obvestilo o pridržku, sporočiti generalnemu sekretarju, da pridržka ne sprejme.
- 2.) Pridržki, ki niso združljivi s cilji in namenom te Konvencije, niso dopustni, prav tako ne taki pridržki, ki bi, če bi obveljali, onemogočili delo kateregakoli organa, ki ga uvaja ta Konvencija. Za nezdružljivega s to Konvencijo ali za preprečujočega delo teh organov se smatra vsak pridržek, proti kateremu ugovarjata vsaj dve tretjini držav pogodbenic te Konvencije.
- 3.) Pridržke je moč vsak čas umakniti, in to z ustrezno notifikacijo, naslovljeno na generalnega sekretarja. Taka notifikacija učinkuje z dnem vročitve.

21. člen

Vsaka država pogodbenica sme to Konvencijo odpovedati s pismeno notifikacijo, vročeno generalnemu sekretarju Združenih narodov. Odpoved dobi veljavo s potekom enega leta po dnevu, ko je notifikacija vročena generalnemu sekretarju.

22. člen

Vsak spor med dvema ali med več državami pogodbenicami te Konvencije, kjer gre za razlago ali izvajanje Konvencije in kjer se spor ne uredi s pogajanjem ali z uporabo postopkov, ki jih ta Konvencija izrecno predvideva, se na zahtevo katerekoli v sporu udeležene stranke mora predložiti v odločitev Meddržavnemu sodišču, razen, če se stranki v sporu ne zedinita za drugačno rešitev spora.

23. člen

- 1.) Vsaka država pogodbenica sme vsak čas vložiti zahtevo za revizijo Konvencije, in to s pismeno notifikacijo, naslovljeno na generalnega sekretarja Združenih narodov.
- 2.) Generalna skupščina Združenih narodov mora določiti, ali in kakšni ukrepi naj se podvzamejo glede na tako zahtevo.

24. člen

Generalni sekretar Združenih narodov mora vse v 1. odstavku 17. člena navedene države obvestiti o naslednjih podatkih:

- a) o podpisih, ratifikacijah in pristopih, opravljenih po določilih 17. in 18. člena;
- b) o datumu uveljavitve te Konvencije v skladu z 19. členom;
- c) o sporočilih in izjavah, sprejetih po določilih 14., 20. in 23. člena;
- d) o odpovedih Konvencije po 21. členu

25. člen

- 1.) Ta Konvencija, za katero veljajo angleški, francoski, kitajski, ruski in španski tekst za enako avtentične, se deponira v arhivu Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov mora overjene kopije te Konvencije poslati vsem državam, ki pripadajo katerikoli od kategorij, omenjenih v 1. odstavku 17. člena te Konvencije.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Sloveniji (1995) Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. I. del, Univerzalni dokumenti*, 59–73. Ljubljana: društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

**PRILOGA F: Mednarodna konvencija proti mučenju in drugim oblikam
okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja**

**MEDNARODNA KONVENCIJA PROTI MUČENJU IN DRUGIM
OBLIKAM OKRUTNEGA, NEČLOVEŠKEGA ALI PONIŽUJOČEGA
RAVNANJA ALI KAZNOVANJA**

*Sprejeta in dana na voljo za podpis in ratifikacijo po resoluciji Generalne skupščine
št. 39/46 z dne 10. decembra 1984.*

Veljati je začela 26. junija 1987 v skladu s 27. (1) členom.

Države članice te Konvencije,

- menijo, da je v skladu z načeli Ustanovne listine Združenih narodov priznavanje enakih in neodtujljivih pravic vsem ljudem človeške družbe temelj svobode, pravičnosti in miru v svetu,
- priznavajo, da te pravice izhajajo iz človeškega prirojenega dostojanstva,
- menijo, da je obveznost vseh držav v skladu z Ustanovno listino, še posebej z njenim 55. členom, da spodbujajo splošno spoštovanje in izpolnjevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- upoštevajo 5. člen Splošne deklaracije človekovih pravic in 7. člen Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, ki določata, da nihče ne sme biti izpostavljen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu in poniževalnemu ravnanju ali kaznovanju,
- upoštevajo tudi Deklaracijo o zaščiti vseh oseb pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, ki jo je sprejela Generalna skupščina 9. 12. 1975,
- želijo povečati učinkovitost boja proti mučenju in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja,

so se sporazumele o naslednjem:

1. člen

- 1.) Za namene te konvencije pomeni izraz "mučenje" vsako dejanje, s katerim se osebi namerno povzroča huda telesna ali duševna bolečina ali trpljenje z namenom, da bi se od nje ali od druge osebe dobilo obvestilo ali priznanje ali da bi se to osebo kaznovalo za dejanje, ki ga je storila ali je osumljena, da ga je storila ali da bi se to osebo ali drugo osebo zastrašilo ali kaznovalo ali iz katerega koli drugega razloga, ki temelji na diskriminaciji katerekoli vrste, kadar to bolečino ali trpljenje povzroča ali spodbuja ali se z njim strinja uradna oseba ali druga oseba, ki ravna po uradni dolžnosti. Ta pojem zajema bolečine ali trpljenje, ki je neločljivo ali slučajno povezano z izvrševanjem zakonite sankcije.
- 2.) Ta člen ne vpliva na noben mednarodni dokument ali na nacionalno zakonodajo, ki vsebuje ali bo vsebovalo določbe za širšo uporabo.

2. člen

- 1.) Vsaka država članica mora podvzeti učinkovite zakonodajne, upravne, sodne in druge ukrepe za preprečevanje mučenja na vsem ozemlju, ki je pod njeno sodno pristojnostjo.
- 2.) Nobene izredne okoliščine, kot so vojno stanje ali neposredna vojna nevarnost, notranja politična nestabilnost ali kakršnakoli druga javna potreba, ne morejo biti opravičilo za mučenje.
- 3.) Ukaz višjega uslužbenca ali javnega organa oblasti ne more biti opravičilo za mučenje.

3. člen

- 1.) Nobena država članica ne bo izgnala, vrnila ali izročila osebe drugi državi, če je utemeljen sum, da bo podvržen mučenju.
- 2.) Da bi se ugotovilo, ali obstaja nevarnost, da bo oseba v drugi državi mučena, je treba upoštevati vse pomembne okoliščine in če je to mogoče, ugotoviti, ali se v drugi državi pojavljajo odkrite in množične kršitve človekovih pravic.

4. člen

- 1.) Vsaka država članica mora zagotoviti, da bodo vsa dejanja mučenja zajeta s kazenskim pravom. To velja tudi za poskus mučenja in za vsa dejanja katerekoli osebe, ki je odgovorna za mučenja ali je v njem udeležena.
- 2.) Vsaka država članica bo vsa taka dejanja kaznovala z ustreznimi kaznimi in upoštevala pri tem naravo in težo dejanj.

5. člen

- 1.) Vsaka država članica sprejme ukrepe, ki so potrebni, da bi uveljavila svojo sodno oblast za kazniva dejanja iz 4. člena te Konvencije v naslednjih primerih:
  - a) kadar je kaznivo dejanje storjeno na ozemlju, ki je pod njeno sodno pristojnostjo ali na ladji ali na letalu, ki je vpisano v tej državi;
  - b) kadar je osumljenec državljan te države;
  - c) kadar je žrtve državljan te države in če država oceni, da je to smotno.
- 2.) Vsaka država članica bo podvzela vse ukrepe, ki so potrebni, da bi uveljavila svojo sodno pristojnost za taka kazniva dejanja v vseh primerih, kadar je osumljenec na ozemlju pod njeno sodno pristojnostjo in ga ne bo izročila v skladu z 8. členom te Konvencije nobeni državi iz 1. odstavka tega člena.
- 3.) Ta Konvencija ne izključuje kazenskega sodstva, ki se izvaja v skladu z notranjim pravom.

6. člen

- 1.) Ko so zbrana vsa potrebna obvestila in okoliščine to dopuščaj, mora vsaka država članica zoper vsako osebo, ki je na njenem ozemlju storila dejanje iz 4. člena te Konvencije, odrediti pripor ali podvzeti druge zakonite ukrepe za zagotovitev njene navzočnosti. Pripor ali drugi zakoniti ukrepi se izvajajo po pravu te države samo toliko časa, dokler ni končan kazenski postopek ali postopek izročitve.
- 2.) Država mora nemudoma proučiti vse okoliščine v zvezi s kaznivim dejanjem mučenja.
- 3.) Vsaki osebi, zoper katero je bil odrejen pripor v skladu s 1. odstavkom tega člena, je treba takoj omogočiti stik s konzularnim predstavnikom države,

katere državljan je, če pa je oseba brez državljanstva, ji je treba omogočiti stik s predstavnikom države, v kateri običajno prebiva.

- 4.) Kadar država, v skladu z določili tega člena odredi zoper osebo pripor, mora o tem nemudoma obvestiti države članice v skladu s 1. odstavkom 5. člena te Konvencije, da je ta oseba v priporu in o okoliščinah, ki narekujejo pripor. Država, ki prva opravlja poizvedbe v zvezi s kaznivim dejanjem v skladu z 2. odstavkom tega člena, mora o svojih ugotovitvah nemudoma obvestiti druge države in jim sporočiti ali bo sama izvedla kazenski postopek.

7. člen

- 1.) Vsaka država članica, na katere ozemlju je oseba, ki je obdolžena kaznivega dejanja v skladu s 4. členom te Konvencije, mora v primeru uporabe ukrepov iz 5. člena te Konvencije, izročiti osebo pristojnim organom zaradi kazenskega postopka, če osebe ne namerava izročiti drugi državi.
- 2.) V takem primeru organi, ki jim je izročena oseba, odločajo na enak način kot v primeru kakšnega drugega težjega kaznivega dejanja po pravu te države. V primeru iz 2. odstavka 5. člena te Konvencije dokazna pravila, ki se uporabljajo za kazenski pregon in obsodbo, ne smejo biti v nobenem primeru manj stroga od pravil, ki se uporabljajo v primeru iz 1. odstavka 5. člena te Konvencije.
- 3.) Vsaki osebi, zoper katero je uveden postopek v skladu s 4. členom te Konvencije, je treba zagotoviti pravično obravnavo v vseh fazah kazenskega postopka.

8. člen

- 1.) Kazniva dejanja iz 4. člena te Konvencije morajo biti vključena v vse dogovore med državami o izročitvi storilcev kaznivih dejanj. Države članice morajo vključiti ta kazniva dejanja med dejanja, za katera je predvidena izročitev po vsaki pogodbi o izročitvi, ki jo bodo sklenile med seboj.
- 2.) Če se od države članice, ki ni sklenila dogovora o izročitvi, zahteva izročitev, se šteje ta Konvencija kot pravna podlaga za izročitev za taka kazniva dejanja. Izročitev je neodvisna od ostalih pogojev, določenih s pravom zaprosene države.

- 3.) Države članice, ki izročitve ne pogojujejo z obstojem dogovora o izročitvi, bodo za ta kazniva dejanja opravile izročitev drugi državi v skladu s pogoji, ki jih določa pravo zaprosene države.
- 4.) Ta kazniva dejanja se naj za namene izročitve med državami članicami štejejo, kakor da so bila storjena tudi na ozemljih držav, ki morajo določiti svojo sodno pristojnost v skladu s 1. odstavkom 5. člena te Konvencije.
- 5.) Ta kazniva dejanja se naj za namene izročitve med državami članicami štejejo, kakor da so bila storjena tudi na ozemljih držav, ki morajo določiti svojo sodno pristojnost v skladu s 1. odstavkom 5. člena te Konvencije.

9. člen

- 1.) Države članice naj nudijo v kazenskem postopku zaradi kaznivih dejanj iz 4. člena te Konvencije druga drugi kar največjo pravno pomoč, vključno z dokaznim gradivom, ki je potrebno za kazenski postopek.
- 2.) Države članice naj izpolnjujejo svoje obveznosti iz 1. odstavka tega člena v skladu s pogodbami o medsebojni pravni pomoči.

10. člen

- 1.) Vsaka država članica bo zagotovila, da bo prepoved mučenja vključena v izobraževanje in usposabljanje civilnega in vojaškega osebja, zdravstvenega osebja, osebja zaposlenega v državni upravi in drugega osebja, ki bi lahko sodelovalo pri nadzorovanju, zasliševanju ali obravnavanju oseb, ki jim je odvzeta prostost zaradi pridržanja, pripora ali izvrševanja zaporne kazni.
- 2.) Vsaka država članica mora vključiti prepoved mučenja v vsak pravila in navodila, ki urejajo obveznosti in dolžnosti za to osebje.

11. člen

Vsaka država članica mora nenehno načrtno nadzorovati pravila, navodila, metode in prakso zasliševanja in pravila za pridržanje in ravnanje z osebami, ki so pridržane, so v priporu ali se nad njimi izvršuje zaporna kazen na vsem ozemlju, ki je pod njeno sodno pristojnostjo, da se prepreči vsak primer mučenja.

12. člen

Vsaka država članica mora zagotoviti, da bodo njeni pristojni organi takoj uvedli nepristransko preiskavi, kadar se pojavi utemeljen sum, da je storjeno kaznivo dejanje mučenja na ozemlju, ki je pod njeno sodno pristojnostjo.

13. člen

Vsaka država članica mora zagotoviti vsaki osebi, ki trdi, da je bila mučena na njenem ozemlju, pravico, da se pritoži in da bodo pristojni organi takoj in nepristransko proučili njen primer. Zagotoviti je treba varstvo pritožnika in prič pred slabim ravnanjem ali zastraševanjem kot posledici pritožbe ali kakršnekoli izjave v tej zvezi.

14. člen

- 1.) Vsaka država članica zagotovi v svojem pravnem sistemu žrtvi mučenja pravično in ustrezno odškodnino in največjo možno rehabilitacijo. V primeru smrti žrtve, ki je posledica mučenja, pripada odškodnina bližnjim osebam umrlega.
- 2.) Določba tega člena ne izključuje nobene pravice do odškodnine žrtvi ali drugim osebam po nacionalnem pravu.

15. člen

Vsaka država članica mora zagotoviti, da nobena izjava, za katero se ugotovi, da je bila dobljena z mučenjem, ne bo uporabljena kot dokaz v nobenem postopku, razen v postopku proti osebi, ki je obtožena mučenja in to le kot dokaz, da je bila izjava pridobljena z mučenjem.

16. člen

- 1.) Vsaka država članica bo na svojem ozemlju preprečila tudi vsa druga dejanja okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, ki niso zajeta z izrazom "mučenje" po 1. členu te Konvencije, kadar so ta dejanja storjena na pobudo, s pristankom ali z opustitvijo javnega uslužbenca ali druge osebe, ki deluje po uradni dolžnosti. Pri izpolnjevanju obveznosti držav iz 10., 11., 12. in 13. člena te Konvencije se lahko pojem mučenja nadomesti z

drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja.

- 2.) Določba te Konvencije ne vplivajo na nobeno določbi drugih mednarodnih dokumentov ali nacionalnih zakonov, ki prepovedujejo okrutno, nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje ali urejajo postopke izročitve ali izгона iz države.

II. DEL

17. člen

- 1.) Ustanovi se Odbor proti mučenju (v nadaljevanju Odbor), ki opravlja s to Konvencijo določene naloge. Odbor sestavlja deset priznanih strokovnjakov z velikim moralnim ugledom in s priznanim delovanjem na področju človekovih pravic, ki opravljajo svoje dolžnosti v osebni svojstvu. Člane Odbora izvolijo države članice in pri tem upoštevajo ustrezno geografsko zastopanost ter koristost udeležbe oseb s pravimi izkušnjami.
- 2.) Člani Odbora se volijo s tajnim glasovanjem izmed oseb, ki jih predlagajo države članice. Vsaka država članica lahko predlaga eno osebo izmed svojih državljanov. Pri imenovanju te osebe država članica upošteva korist, če imenuje osebo, ki je že član Odbora za človekove pravice, ki je ustanovljen v skladu z Mednarodnim paktom o državljanskih in političnih pravicah in je pripravljena sodelovati tudi v Odboru proti mučenju.
- 3.) Volitve članov Odbora se opravljajo na sestankih, ki jih vsaki dve leti sklicuje generalni sekretar Združenih narodov. Na teh sestankih, ki so sklepčni, če je navzoče dve tretjini držav članic, je izvoljena oseba, ki dobi največje število glasov in absolutno večino glasov navzočih predstavnikov držav članic, ki glasujejo.
- 4.) Prve volitve se izvedejo najkasneje šest mesecev po uveljavitvi te Konvencije. Najmanj štiri mesece pred dnevom vsakih volitev se generalni sekretar Združenih narodov pisno obrne na države članice, naj v roku treh mesecev predlagajo osebe, ki bi mogle sprejeti dolžnost člana Odbora. Generalni sekretar sestavi po abecednem redu seznam vseh tako predlaganih oseb z navedbo držav, ki so jih predlagale in seznam pošlje državam članicam.

- 5.) Člani Odbora se izvolijo za štiri leta in smejo biti ponovno izvoljeni, če so predlagani. Petim članom, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah poteče, doba po dveh letih. Njihova imena neposredno po prvih volitvah določi z žrebom predsednik sestanka, ki je sestanka, ki je sklican v skladu s tretjim odstavkom tega člena.
- 6.) Če član Odbora umre, odstopi ali iz drugih razlogov ne more več opravljati dolžnosti člana Odbora, določi država članica namesto njega drugega strokovnjaka izmed svojih državljanov, ki nadomesti člana, do poteka njegove dobe, če se s tem strinja večina držav članic. Šteje se, da se države strinjajo z zamenjavo člana Odbora, razen če polovica ali več držav članic odgovori negativno v roku šestih tednov po tem, ko ji je generalni sekretar Združenih narodov pisno obvestil o predvideni zamenjavi člana.
- 7.) Države članice nosijo stroške za člane Odbora dokler opravljajo dolžnosti v Odboru.

18. člen

- 1.) Odbor si izvoli vodstvo za dve leti, ki sme biti ponovno izvoljeno.
- 2.) Odbor si določa lastni poslovnik, ki obvezno vsebuje naslednji določbi:
  - a) da je za sklepčnost Odbora potrebna navzočnost šestih članov;
  - b) da se sprejemajo sklepi Odbora z večino glasov navzočih članov.
- 3.) Generalni sekretar Združenih narodov priskrbi za opravljanje nalog Odbora po tej Konvenciji po potrebno osebje in prostore.
- 4.) Generalni sekretar Združenih narodov skliče prvi sestanek Odbora. Po prvem sestanku se odbor sestaja po potrebi v skladu s svojim poslovnikom.
- 5.) Države članice nosijo stroške, ki so povezani s sestanki držav članic in Odbora, vključno s povračilom stroškov Združenim narodom za osebje in prostore za delo Odbora v skladu s 3. odstavkom tega člena.

19. člen

- 1.) Države članice predložijo Odboru preko generalnega sekretarja Združenih narodov poročilo o ukrepih, ki so jih sprejele za izvajanje te Konvencije v enem letu po uveljavitvi Konvencije za posamezno državo članico. Kasneje pošiljajo države članice poročila vsake štiri leta o sprejetih novih ukrepih oziroma kadar Odbor zahteva taka potrdila.

- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje poročila vsem državam članicam.
- 3.) Odbor razpravlja o poročilih in lahko daje na poročila pripombe za katere smatra, da so ustrezne. Odbor sporoči svoje pripombe državi članici, ki lahko odgovori na vsako pripombo Odbora.
- 4.) Odbor lahko katerekoli pripombe, ki jih je dal na poročilo države v skladu s 3. odstavkom tega člena, skupaj s pripombami prizadete države članice vključi v svoje letno poročilo, ki ga pripravi v skladu s 24. členom te Konvencije. Če to zahteva prizadeta država članica, lahko Odbor priloži prepis poročila države po 1. odstavku tega člena.

20. člen

- 1.) Če prejme Odbor zanesljivo obvestilo, da se na ozemlju kakšne države članice sistematično izvaja mučenje, povabi to državo članico k sodelovanju pri ugotavljanju resničnosti navedb o mučenju. Hkrati jo povabi naj Odbor obvesti o svojih ugotovitvah v zvezi z zadevnim obvestilom.
- 2.) Odbor upošteva vsa obvestila države članice in vsa druga pomembna obvestila in če smatra to za potrebno, določi enega ali več svojih članov, da opravijo zaupno preiskavo in da o svojih ugotovitvah nemudoma poročajo Odboru.
- 3.) Če se opravlja preiskava po 2. odstavku tega člena, Odbor zaprosi za sodelovanje prizadeto državo članico. V dogovoru s to državo članico lahko preiskava vključuje tudi obiska na njenem ozemlju.
- 4.) Po razpravi o poročilu o ugotovitvah člana ali članov Odbora v skladu z 2. odstavkom tega člena, sporoči Odbor svoje ugotovitve prizadeti državi članici s svojimi stališči in predlogi glede na ugotovljeno stanje v zvezi z mučenjem.
- 5.) Vsi postopki Odbora, ki so določeni od 1. do 4. odstavka tega člena so zaupni. Med postopkom se skuša doseči sodelovanje prizadete države članice, proti kateri teče preiskava. Ko je končana preiskava in je izdelano poročilo po 2. odstavku tega člena, Odbor lahko po posvetu s prizadeto državo članico odloči, da v letno poročilo o svojem delu, ki ga pripravi v skladu s 24. členom te Konvencije, vključi zgoščen prikaz rezultatov postopka.

21. člen

- 1.) Vsaka država članica te Konvencije lahko v skladu z določbami tega člena kadarkoli izjavi, da priznava pristojnost Odbora, da sprejema in obravnava sporočila, v katerih ena država članica trdi, da druga država članica ni izpolnila obveznosti po tej Konvenciji. Taka sporočila Odbor lahko sprejema in obravnava po postopku, ki je predpisan v tem členu samo, če sporočilo predloži država članica, ki je sama izjavila, da sprejema pristojnost Odbora za sprejemanje in obravnavanje takih sporočil. Odbor ne obravnava po tem členu nobenega sporočila države, če ta ni prej izjavila, da priznava pristojnost Odbora. Za sporočila, ki jih prejme Odbor po tem členu, velja naslednji postopke:
- a) če država članica meni, da druga država članica ne izpolnjuje določb te Konvencije, jo lahko pisno opozori na njene obveznosti. Opozorjena država v roku treh mesecev po prejemu opozorila pošlje svoj odgovor v državi, ki jo je opozorila na neizpolnjevanje določb Konvencije. V odgovoru lahko država natančno opiše svoje postopke in pravna sredstva, s katerimi že zagotavlja ali bo zagotavljala v prihodnosti izpolnjevanje obveznosti iz te Konvencije;
  - b) če v šestih mesecih od dneva, ko je država članica prejela prvo pisno opozorilo druge države, zadeva ni zadovoljivo rešena za obe državi, sme vsaka izmed držav predložiti sporno zadevo Odboru in o tem obvestiti drugo državo;
  - c) Odbor lahko vzame v obravnavo zadevo, ki mu je bila predložena po tem členu, ko se prepriča, da so bila uporabljena in izčrpana vsa notranja pravna sredstva v tej zadevi v skladu s splošno priznanimi načeli mednarodnega prava. To načelo se ne uporablja, če se ugotovi, da se je uporaba sredstev neutemeljeno dolgo zavlačevala ali ko ni pričakovati, da bo zadeva ugodno rešena v korist osebe, ki je bila žrtev kršitve te Konvencije.
  - d) Odbor razpravlja o sporočilih po tem členu na zaprtih sejah;
  - e) glede na določbo vsebovano v točki c), Odbor lahko ponudi zainteresiranima državam članicama svoje dobre usluge z namenom, da bi rešili zadevo po prijateljski poti ob spoštovanju obveznosti, ki so predvidene s to Konvencijo. V ta namen lahko Odbor vsak čas, če smatra to za potrebno, ustanovi začasno komisijo za pomiritve in spravo sprtih držav:

- f) v vsaki zadevi, ki mu je predložena v skladu s tem členom, lahko Odbor zaprosi državi članici, vpleteni v spor iz točke b), da mu pošljeta vsa pomembna obvestila:
- g) državi članici, omenjeni v točki b), imata pravico biti zastopani na obravnavi pred Odborom in dajati ustna ali pisna pojasnila in predloge;
- h) Odbor mora predložiti svoje poročilo v dvanajstih mesecih od dneva, ki je prejel obvestilo iz točke b);
- i) če je bila dosežena rešitev predvidena v točki e), se Odbor v svojem poročilu omeji na ugotovljena dejstva in doseženo rešitev:
- ii) če ni bila dosežena rešitev predvidena v točki e), se Odbor v svojem poročilu omeji na ugotovljena dejstva in poročilo priloži pisne navedbe in zapisnik o ustnih navedbah v spor vpletenih držav članic.

O vsaki zadevi se pošlje poročilo vpletenim državam članicam.

- 2.) Določbe tega člena začnejo veljati, ko pet držav članic te Konvencije poda izjavo po 1. odstavku tega člena. države članice predložijo svojo izjavo generalnemu sekretarju Združenih narodov, ki pošlje overjene prepise izjav drugim državam članicam. Taka izjava se lahko kadarkoli prekliče s sporočilom generalnemu sekretarju. Preklic izjave ne vpliva na obravnavo zadev, ki se obravnavajo na podlagi sporočila po tem členu. Od dneva, ko generalni sekretar prejme preklic izjave, Odbor ne bo od take države sprejel več nobenega sporočila po tem členu, dokler ne bo država podala novo izjavo.

22. člen

- 1.) Država članica te Konvencije lahko v skladu s tem členom kadarkoli izjavi, da priznava pristojnost Odbora, da sprejema in obravnava sporočila, ki jih dobi od posameznikov ali v korist posameznikov, ki spadajo pod njeno sodno oblast in trdijo, da so žrtve kršitve te Konvencije s strani države članice. Odbor ne bo sprejel nobenega sporočila, ki se nanaša na državo članico, ki ni podala take izjave.
- 2.) Odbor ne bo sprejel po tem členu nobenega nepodpisanega sporočila ali sporočila, za katero bo ugotovil, da pomeni zlorabo pravice do takih sporočil ali da je nezdržljivo z določbami te Konvencije.
- 3.) Z izjemo, določeno v 2. odstavku tega člena pošlje Odbor vsako prejeto sporočilo po tem členu državi članici te Konvencije, ki je podala izjavo po 1.

odstavku tega člena in za katero se domneva, da je kršila določbe te Konvencije. Država članica mora v 6 mesecih po prejemu sporočila predložiti Odboru svojo pisno obrazložitev ali stališča v zvezi s sporočilom o kršitvi te Konvencije in obvestiti Odbor o svojih ukrepih v tej zadevi.

- 4.) Odbor upošteva prejeta sporočila po tem členu in vsa zbrana obvestila, ki jih je dobil o posameznikov ali v korist posameznikov od prizadete države članice.
- 5.) Odbor ne bo upošteval nobenega sporočila posameznika po tem členu, dokler se ne prepriča:
  - a) da zadeva še ni bila obravnavana v kakšnem drugem postopku mednarodne preiskave ali poravnave;
  - b) da je posameznik izčrpal prej vsa razpoložljiva pravna sredstva v svoji državi, razen v primeru, če so postopki s pravnimi sredstvi neutemeljeno dolgi ali če je velika verjetnost, da zadeva ne bo ugodno rešena v korist osebe, ki je žrtev kršitve te Konvencije.
- 6.) Odbor razpravlja o sporočilih po tem členu na zaprtih sejah.
- 7.) Odbor sporoči svoje mnenje državi članici in posamezniku.
- 8.) Določbe tega člena začnejo veljati, ko pet držav članic te Konvencije poda izjavo po 1. odstavku tega člena. Države članice predložijo svoje izjave generalnemu sekretarju Združenih narodov, ki pošlje overjene prepise izjav drugim državam članicam. Taka izjava se lahko kadarkoli prekliče s sporočilom generalnemu sekretarju. Preklic izjave ne vpliva na reševanje zadev, ki so bile pred tem predložene Odboru v skladu s tem členom. Od dneva, ko prejme generalni sekretar preklic izjave, ne bo Odbor sprejel več nobenega sporočila posameznika ali v korist posameznika, dokler država članica ne poda nove izjave.

23. člen

Člani Odbora in začasnih komisij za poravnavanje sporov med državami, ki so imenovani po 1. odstavku točke e) 21. člena, imajo pravico do olajšav, posebnih pravic in imunitet in so določene s Konvencijo o posebnih pravicah in imuniteti Združenih narodov.

24. člen

Odbor predloži letno poročilo o svojem delu po tej Konvenciji državam članicam in Generalni skupščini Združenih narodov.

III. DEL

25. člen

- 1.) Ta Konvencija je odprta za podpis vsem državam.
- 2.) Da bi postala ta Konvencija veljavna mora biti ratificirana. Listina o ratifikaciji se predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov.

26. člen

Ta Konvencija je na voljo za pristop vsem državam. Listina o pristopu se predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov.

27. člen

- 1.) Ta Konvencija začne veljati trideseti dan od dneva, ko je generalnemu sekretarju Združenih narodov predloženo dvajset listin o ratifikaciji ali pristopu.
- 2.) Za vsako državo, ki bo ratificirala to Konvencijo ali bo k njej pristopila po predložitvi dvajsetih listin o ratifikaciji ali pristopu, začne Konvencija veljati trideseti dan od dneva predložitve njene listine o ratifikaciji ali pristopu.

28. člen

- 1.) Vsaka država lahko ob podpisu ali ratifikaciji te Konvencije ali ob pristopu izjavi, da ne priznava pristojnosti Odbora po 20. členu te Konvencije.
- 2.) Vsaka država članica, ki bo izrazila pridržek v skladu s 1. odstavkom tega člena, lahko kadarkoli prekliče izjavo s sporočilom generalnemu sekretarju Združenih narodov.

29. člen

- 1.) Vsaka država članica te Konvencije lahko predlaga spremembo Konvencije. Predlog se pošlje generalnemu sekretarju Združenih narodov, ki obvesti o predlagani spremembi države članice in jih povabi, naj mu sporočijo, ali

podpirajo sklic konference držav zaradi obravnavanja in glasovanja o predlogu sprememb. Če se v štirih mesecih od dneva tega sporočila vsaj tretjina držav članic strinja s sklicem take konference, generalni sekretar skliče konferenco pod pokroviteljstvom Združenih narodov. Vsako spremembo, ki jo sprejme večina držav članic, ki so navzoče in glasujejo na konferenci, pošlje generalni sekretar v sprejetje vsem državam članicam.

- 2.) Sprememba te Konvencije, ki je bila sprejeta v skladu s 1. odstavkom tega člena, začne veljati, kadar dve tretjini držav članic te Konvencije obvesti generalnega sekretarja Združenih narodov, da so jo sprejele po postopku v skladu z njihovo ustavo.
- 3.) Ko začnejo veljati spremembe, so spremembe obvezne za tiste države članice, ki so jih sprejele, za druge države članice pa veljajo še naprej določbe te Konvencije in vseh prejšnjih dopolnil, ki so jih sprejele.

30. člen

- 1.) Spori med državami glede razlage ali uporabe te Konvencije se rešujejo s pogajanjem. Če države spora ne morejo rešiti s pogajanjem, lahko vsaka izmed držav predlaga, naj se spor reši z razsodništvom. Če se v roku šestih mesecev od dneva zahteve za razsodništvo države ne sporazumejo o organizaciji razsodništva, lahko vsaka izmed njih predloži spor Meddržavnemu sodišču v skladu s Statutom sodišča.
- 2.) Vsaka država lahko ob podpisu ali ratifikaciji te Konvencije ali ob pristopu izjavi, da zanjo ne velja 1. odstavek tega člena. Za druge države članice ne velja 1. odstavek tega člena, če so podale tako izjavo.
- 3.) Vsaka država članica, ki je podala izjavo v skladu z 2. odstavkom tega člena, lahko izjavo kadarkoli prekliče in to sporoči generalnemu sekretarju Združenih narodov.

31. člen

- 1.) Država članica lahko odpove to Konvencijo s pisno odpovedjo, ki jo pošlje generalnemu sekretarju Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto od dneva, ko generalni sekretar prejme pisno odpoved.
- 2.) S tako odpovedjo ne prenehajo obveznosti države članice po tej Konvenciji glede dejanj ali opustitev pred začetkom veljave odpovedi. Odpoved ne vpliva

na nadaljevanje obravnave zadev, ki so bile predložene Odboru od dneva začetka veljave odpovedi.

- 3.) Od začetka odpovedi posamezne države članice, Odbor ne začne obravnave nobene nove zadeve glede te države.

32. člen

Generalni sekretar Združenih narodov obvesti vse države članice Združenih narodov in vse države, ki so podpisale to Konvencijo ali so k njej pristopile:

- a) o podpisih, ratifikacijah ali pristopih v skladu s 25. in 26. členom;
- b) o datumu začetka veljave te Konvencije v skladu s 27. členom in o začetku veljave vsake spremembe v skladu z 29. členom;
- c) o vsaki odpovedi Konvencije po 31. členu.

33. člen

- 1.) Ta Konvencija, katere arabsko, kitajsko, angleško, francosko, rusko in špansko besedilo je enako verodostojno, ostane shranjena pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
- 2.) Generalni sekretar Združenih narodov pošlje pravilno overjene prepise te Konvencije vsem državam.

Vir: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo (1995) Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. V *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov. II. del, Univerzalni dokumenti*, 485–498. Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

PRILOGA G: Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

LISTINA EVROPSKE UNIJE O TEMELJNIH PRAVICAH

Preambula

- Evropski narodi so pri oblikovanju vse tesnejše zveze odločeni na podlagi skupnih vrednot deliti mirno prihodnost. Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države. Posameznika postavlja v središče svojih dejavnosti z vzpostavitvijo državljanstva Unije in oblikovanjem območja svobode, varnosti in pravice.
- Ob spoštovanju raznolikosti kultur in tradicij evropskih narodov ter nacionalne identitete držav članic in organizacije njihovih organov oblasti na državni, regionalni in lokalni ravni Unija prispeva k ohranjanju in razvijanju teh skupnih vrednot, prizadeva si za spodbujanje uravnoveženega in trajnostnega razvoja ter zagotavlja prosti pretok oseb, storitev, blaga in kapitala ter svobodo ustanavljanja.
- V ta namen je treba glede na spremembe v družbi, socialni napredek ter znanstveni in tehnični razvoj okrepiti varstvo temeljnih pravic z listino, ki te pravice še bolj poudarja.
- Ta listina ob upoštevanju pristoynosti in nalog Unije ter načela subsidiarnosti potrjuje pravice, ki izhajajo zlasti iz skupnih ustavnih tradicij in mednarodnih obveznosti držav članic, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, socialnih listin, ki sta jih sprejela Unija in Svet Evrope, ter sodne prakse Sodišča Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice. V tem okviru sodišča Unije in držav članic Listino razlagajo ob ustreznem upoštevanju pojasnil, oblikovanih pod vodstvom predsedstva Konvencije, ki je Listino sestavilo, in ki so bila dopolnjena pod vodstvom predsedstva Evropske konvencije.
- Uživanje teh pravic je povezano z odgovornostmi in dolžnostmi do soljudi, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.

- Zato Unija priznava pravice, svoboščine in načela, navedena v nadaljevanju.

NASLOV I

DOSTOJANSTVO

1. člen

Človekovo dostojanstvo

Človekovo dostojanstvo je nedotakljivo. Treba ga je spoštovati in varovati.

2. člen

Pravica do življenja

- 1.) Vsakdo ima pravico do življenja.
- 2.) Nihče ne sme biti obsojen na smrtno kazen ali usmrčen.

3. člen

Pravica do osebne celovitosti

- 1.) Vsakdo ima pravico do spoštovanja telesne in duševne celovitosti.
- 2.) Na področjih medicine in biologije je treba spoštovati zlasti:
  - a) svobodno privolitev po predhodni seznanitvi prizadete osebe v skladu s postopki, določenimi z zakonom,
  - b) prepoved evgeničnih postopkov, zlasti tistih, katerih cilj je selekcija med ljudmi,
  - c) prepoved uporabe človeškega telesa in njegovih delov za pridobivanje premoženjske koristi,prepoved reproduktivnega kloniranja človeških bitij.

4. člen

Prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

5. člen

Prepoved suženjstva in prisilnega dela

- 1.) Nihče se ne sme držati v suženjstvu ali podložništvu.
- 2.) Od nikogar se ne sme zahtevati, da opravlja prisilno ali obvezno delo.
- 3.) Trgovina z ljudmi je prepovedana

NASLOV II

SVOBOŠČINE

6. člen

Pravica do svobode in varnosti

Vsakdo ima pravico do svobode in varnosti.

7. člen

Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja

Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, stanovanja ter komunikacij.

8. člen

Varstvo osebnih podatkov

- 1.) Vsakdo ima pravico do varstva osebnih podatkov, ki se nanj nanašajo.
- 2.) Osebni podatki se morajo obdelovati pošteno, za določene namene in na podlagi privolitve prizadete osebe ali na drugi legitimni podlagi, določeni z zakonom. Vsakdo ima pravico dostopa do podatkov, zbranih o njem, in pravico zahtevati, da se ti podatki popravijo.
- 3.) Spoštovanje teh pravil nadzira neodvisen organ.

9. člen

Pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine

Pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine sta zagotovljeni v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje teh pravic.

10. člen

Svoboda misli, vesti in vere

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in vere. Ta pravica vključuje svobodo spreminjanja vere ali prepričanja ter svobodo izražanja svoje vere ali svojega prepričanja posamezno ali skupaj z drugimi, javno ali zasebno, pri bogoslužju, pouku, običajih in obredih.
- 2.) Pravica do ugovora vesti se prizna v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje te pravice.

11. člen

Svoboda izražanja in obveščanja

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica vključuje svobodo mnenja ter sprejemanja in širjenja vesti ali idej brez vmešavanja javnih organov in ne glede na državne meje.
- 2.) Spoštujeta se svoboda in pluralnost medijev.

12. člen

Svoboda zbiranja in združevanja

- 1.) Vsakdo ima pravico do mirnega zbiranja in združevanja na vseh ravneh, zlasti na področju političnih, sindikalnih in državljanskih zadev, kar vključuje pravico vsakogar, da skupaj z drugimi zaradi zaščite svojih interesov ustanavlja sindikate in se vanje včlanjuje.
- 2.) Politične stranke na ravni Unije prispevajo k izražanju politične volje državljanov Unije.

13. člen

Svoboda umetnosti in znanosti

Umetnostno ustvarjanje in znanstveno raziskovanje je svobodno. Spoštuje se akademska svoboda.

14. člen

Pravica do izobraževanja

- 1.) Vsakdo ima pravico do izobraževanja in dostopa do poklicnega in nadaljnega usposabljanja.

- 2.) Ta pravica vključuje možnost brezplačnega obveznega šolanja.
- 3.) Svoboda ustanavljanja izobraževalnih zavodov ob spoštovanju demokratičnih načel in pravica staršev, da svojim otrokom zagotovijo vzgojo in izobraževanje v skladu s svojimi verskimi, svetovnonazorskimi in pedagoškimi prepričanji, se spoštujeta v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo njuno uresničevanje.

15. člen

Svoboda izbire poklica in pravica do dela

- 1.) Vsakdo ima pravico do dela in do opravljanja svobodno izbranega ali sprejetega poklica.
- 2.) Vsakemu državljanu Unije je v kateri koli državi članici zagotovljena svoboda iskanja zaposlitve, dela, ustanavljanja in opravljanja storitev.
- 3.) Državljan tretjih držav, ki smejo delati na ozemlju držav članic, imajo pravico do enakih delovnih pogojev kot državljani Unije.

16. člen

Svoboda gospodarske pobude

Svoboda gospodarske pobude je priznana v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

17. člen

Lastninska pravica

- 1.) Vsakdo ima pravico imeti v posesti svojo zakonito pridobljeno lastnino, jo uporabljati, z njo razpolagati in jo komu zapustiti. Lastnina se nikomur ne sme odvzeti, razen v javno korist v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon, vendar le proti pravični in pravočasni odškodnini za njeno izgubo. Uživanje lastnine se lahko uredi z zakonom, kolikor je to potrebno zaradi splošnega interesa.
- 2.) Zagotovljeno je varstvo intelektualne lastnine.

18. člen

Pravica do azila

Ob upoštevanju pravil Ženevske konvencije z dne 28. julija 1951 in Protokola z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev in v skladu s Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju "pogodbi") je priznana pravica do azila.

19. člen

Varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve

- 1.) Kolektivni izgoni so prepovedani.
- 2.) Nihče se ne sme odstraniti, izgnati ali izročiti državi, v kateri obstaja zanj resna nevarnost, da bo podvržen smrtni kazni, mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

NASLOV III

ENAKOST

20 člen

Enakost pred zakonom

Pred zakonom so vsi enaki.

21. člen

Prepoved diskriminacije

- 1.) Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnosti manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.
- 2.) Brez poseganja v posebne določbe pogodb je na njenem področju uporabe prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi državljanstva.

22. člen

Kulturna, verska in jezikovna raznolikost

Unija spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost.

23. člen

Enakost ženskih in moških

Enakost žensk in moških se mora zagotoviti na vseh področjih, vključno z zaposlovanjem, delom in plačilom za delo.

Načelo enakosti ne preprečuje ohranitve ali sprejetja ukrepov o specifičnih ugodnostih v korist nezadostno zastopanega spola.

24. člen

Pravice otroka

- 1.) Otroci imajo pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti. Svoje mnenje lahko svobodno izražajo. Njihovo mnenje se upošteva v stvareh, ki jih zadevajo, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.
- 2.) Pri vseh ukrepih javnih organov ali zasebnih ustanov, ki se nanašajo na otroke, se morajo upoštevati predvsem koristi otroka.
- 3.) Vsak otrok ima pravico do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema, če to ni v nasprotju z njegovimi koristmi.

25. člen

Pravice starejših

Unija priznava in spoštuje pravico starejših do dostojnega in samostojnega življenja ter sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju.

26. člen

Vključenost invalidov

Unija priznava in spoštuje pravico invalidov do ukrepov za zagotavljanje njihove samostojnosti, socialne in poklicne vključenosti ter sodelovanja v življenju skupnosti.

NASLOV IV

SOLIDARNOST

27. člen

Pravica delavcev do obveščenosti in posvetovanja v podjetju

Delavcem ali njihovim predstavnikom se morajo na ustreznih ravneh pravočasno zagotoviti informacije in možnost posvetovanja v primerih in pod pogoji, določenimi s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

28. člen

Pravica do kolektivnih pogajanj in ukrepov

Delavci in delodajalci ali njihove organizacije imajo v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji pravico pogajati se in sklepati kolektivne pogodbe na ustreznih ravneh, v primeru nasprotja interesov pa do kolektivnih ukrepov za obrambo svojih interesov, vključno s stavko.

29. člen

Pravica dostopa do služb za posredovanje zaposlitev

Vsakdo ima pravico brezplačnega dostopa do služb za posredovanje zaposlitev.

30. člen

Varstvo v primeru neupravičene odpustitve

Vsak delavec ima pravico do varstva pred neupravičeno odpustitvijo v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

31. člen

Pošteni in pravični delovni pogoji

- 1.) Vsak delavec ima pravico do zdravih in varnih delovnih pogojev ter delovnih pogojev, ki spoštujejo njegovo dostojanstvo.
- 2.) Vsak delavec ima pravico do omejenega delovnega časa, dnevnega in tedenskega počitka ter plačanega letnega dopusta.

32. člen

Prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu

Delo otrok je prepovedano. Brez poseganja v pravila, ki so za mlade ugodnejša, in razen v primeru omejenih izjem najnižja starost za zaposlitev ne sme biti nižja od starosti ob dokončanju obveznega šolanja.

Zaposlenim mladim je treba zagotoviti delovne pogoje, primerne njihovi starosti, in jih zaščititi pred gospodarskim izkoriščanjem in kakršnim koli delom, ki bi lahko

škodovalo njihovi varnosti, zdravju, telesnemu, duševnemu, moralnemu ali socialnemu razvoju ali bi lahko ogrozilo njihovo vzgojo.

33. člen

Družinsko in poklicno življenje

- 1.) Družina uživa pravno, ekonomsko in socialno varstvo.
- 2.) Za uskladitev družinskega in poklicnega življenja ima vsakdo pravico do varstva pred odpustitvijo zaradi materinstva ter pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta ob rojstvu ali posvojitvi otroka.

34. člen

Socialna varnost in socialna pomoč

- 1.) Unija priznava in spoštuje pravico dostopa do dajatev socialne varnosti in socialnih služb, ki nudijo varstvo v primerih, kot so materinstvo, bolezen, nesreče pri delu, odvisnost ali starost ter v primeru izgube zaposlitve, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.
- 2.) Vsakdo, ki v Uniji zakonito prebiva in spreminja prebivališče, ima pravico do dajatev socialne varnosti in socialnih ugodnosti v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.
- 3.) V boju proti socialni izključenosti in revščini Unija priznava in spoštuje pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.

35. člen

Varovanje zdravja

Vsakdo ima pravico do preventivnega zdravstvenega varstva in do zdravniške oskrbe v skladu s pogoji, ki jih določajo nacionalne zakonodaje in običaji. Pri opredeljevanju in izvajanju vseh politik in dejavnosti Unije se zagotavlja visoka raven varovanja zdravja ljudi.

36. člen

Dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena

Unija priznava in spoštuje dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena, ki je v skladu s pogodbama določen v nacionalnih zakonodajah in običajih, s čimer pospešuje socialno in teritorialno kohezijo Unije.

37. člen

Varstvo okolja

V politike Unije je treba vključiti visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja, ki se zagotavljata v skladu z načelom trajnostnega razvoja.

38. člen

Varstvo potrošnikov

Politike Unije zagotavljajo visoko raven varstva potrošnikov.

NASLOV V

PRAVICE DRŽAVLJANOV

39. člen

Pravica voliti in biti voljen na volitvah v Evropski parlament

- 1.) Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na volitvah v Evropski parlament.
- 2.) Člani Evropskega parlamenta se volijo s splošnim, neposrednim, svobodnim in tajnim glasovanjem.

40. člen

Pravica voliti in biti voljen na občinskih volitvah

Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na občinskih volitvah.

41. člen

Pravica do dobrega upravljanja

- 1.) Vsakdo ima pravico, da institucije, organi, uradi in agencije Unije njegove zadeve obravnavajo nepristransko, pravično in v razumnem roku.
- 2.) Ta pravica vključuje predvsem:
  - a) pravico vsake osebe, da se izjasni pred sprejetjem kakršnega koli posamičnega ukrepa, ki jo prizadene;
  - b) pravico vsake osebe do vpogleda v svoj spis ob spoštovanju legitimnih interesov zaupnosti ter poklicne in poslovne tajnosti;
  - c) obveznost uprave, da svoje odločitve obrazloži.
- 3.) Vsakdo ima pravico, da mu Unija v skladu s splošnimi načeli, ki so skupna pravnim ureditvam držav članic, nadomesti kakršno koli škodo, ki so jo povzročile njene institucije ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih dolžnosti.
- 4.) Vsakdo se lahko na institucije Unije obrne v enem od jezikov pogodb in mora prejeti odgovor v istem jeziku.

42. člen

Pravica dostopa do dokumentov

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico dostopa do dokumentov institucij, organov, uradov in agencij Unije, ne glede na nosilec dokumenta.

43. člen

Evropski varuh človekovih pravic

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico, da se obrne na evropskega varuha človekovih pravic glede nepravilnosti pri dejavnostih institucij, organov, uradov in agencij Unije, razen glede Sodišča Evropske unije pri opravljanju njegove sodne funkcije.

44. člen

Pravica do peticije

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico nasloviti peticijo na Evropski parlament.

45. člen

Svoboda gibanja in prebivanja

- 1.) Vsak državljan Unije ima pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.
- 2.) Svoboda gibanja in prebivanja se lahko v skladu s pogodbama prizna državljanom tretjih držav, ki zakonito prebivajo na ozemlju ene od držav članic.

46. člen

Diplomatska in konzularna zaščita

Vsak državljan Unije ima na ozemlju tretje države, v kateri država članica, katere državljan je, nima svojega predstavništva, pravico do zaščite s strani diplomatskih ali konzularnih organov katere koli države članice pod enakimi pogoji, kakršni veljajo za državljane te države.

NASLOV VI

SODNO VARSTVO

47. člen

Pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča

Vsakdo, ki so mu kršene pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, ima pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem v skladu s pogoji, določenimi v tem členu.

Vsakdo ima pravico, da o njegovi zadevi pravično, javno in v razumnem roku odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom predhodno ustanovljeno sodišče. Vsakdo ima možnost svetovanja, obrambe in zastopanja.

Osebam, ki nimajo zadostnih sredstev, se odobri pravna pomoč, kolikor je ta potrebna za učinkovito zagotovitev dostopa do sodnega varstva.

48. člen

Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe

- 1.) Obdolženec velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni dokazana v skladu z zakonom.
- 2.) Vsakemu obdolžencu je zagotovljena pravica do obrambe.

49. člen

Načeli zakonitosti in sorazmernosti kaznivih dejanj in kazni

- 1.) Nihče ne sme biti obsojen za dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki v času, ko je bilo storjeno, po nacionalnem ali mednarodnem pravu ni bilo določeno kot kaznivo dejanje. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno. Če je bila v času po storitvi dejanja z zakonom predpisana milejša kazen, se uporabi ta.
- 2.) Ta člen ne izključuje sojenja in kaznovanja osebe zaradi storitve ali opustitve dejanja, ki je bilo v času, ko je bilo storjeno, kaznivo po splošnih načelih, ki jih priznava skupnost narodov.
- 3.) Kazen ne sme biti nesorazmerna s kaznivim dejanjem.

50. člen

Pravica, da se za isto kaznivo dejanje kazensko ne preganja ali kaznuje dvakrat

Nihče ne sme biti ponovno v kazenskem postopku ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil v Uniji v skladu z zakonom s pravnomočno sodbo že oproščen ali obsojen.

NASLOV VII

SPLOŠNE DOLOČBE O RAZLAGI IN UPORABI LISTINE

51. člen

Področje uporabe

- 1.) Določbe te listine se uporabljajo za institucije, organe, urade in agencije Unije ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo Unije. Zato spoštujejo pravice, upoštevajo načela in spodbujajo

njihovo uporabo v skladu s svojimi pristojnostmi in ob spoštovanju meja pristojnosti Unije, ki so ji dodeljene v pogodbah.

- 2.) Ta listina ne razširja področja uporabe prava Unije čez pristojnosti Unije niti ne ustvarja nikakršnih novih pristojnosti ali nalog Unije in ne spreminja pristojnosti in nalog, opredeljenih v pogodbah.

52. člen

Obseg pravic in načel ter njihova razlaga

- 1.) Kakršno koli omejevanje uresničevanja pravic in svoboščin, ki jih priznava ta listina, mora biti predpisano z zakonom in spoštovati bistveno vsebino teh pravic in svoboščin. Ob upoštevanju načela sorazmernosti so omejitve dovoljene samo, če so potrebne in če dejansko ustrezajo ciljem splošnega interesa, ki jih priznava Unija, ali če so potrebne zaradi zaščite pravic in svoboščin drugih.
- 2.) Pravice, ki jih priznava ta listina in jih urejajo določbe pogodb, se uresničujejo v skladu s pogoji in v mejah, opredeljenih v teh pogodbah.
- 3.) Kolikor ta listina vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg pravic, ki ju določa navedena konvencija. Ta določba ne preprečuje širšega varstva po pravu Unije.
- 4.) Kolikor so v tej listini priznane temeljne pravice, kot izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic, je treba te pravice razlagati skladno s temi tradicijami.
- 5.) Določbe te listine, v katerih so določena načela, se lahko izvajajo z zakonodajnimi in izvedbenimi akti institucij, organov, uradov in agencij Unije ter akti držav članic za izvajanje prava Unije v skladu z njihovimi pristojnostmi. Nanje se sme pred sodišči sklicevati samo pri razlagi teh aktov in pri odločanju o njihovi zakonitosti.
- 6.) Nacionalne zakonodaje in običaji se morajo v celoti upoštevati v skladu s to listino.
- 7.) Sodišča Unije in držav članic ustrezno upoštevajo pojasnila, pripravljena kot vodilo za razlago te listine.

53. člen

Raven varstva

Nobena določba te listine se ne sme razlagati kot omejevanje ali zoževanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih, na njihovem področju uporabe, priznavajo pravo Unije, mednarodno pravo in mednarodni sporazumi, katerih pogodbenica je Unija ali vse države članice, predvsem Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter ustave držav članic.

54. člen

Prepoved zlorabe pravic

Nobena določba te listine se ne sme razlagati, kot da podeljuje pravico opravljanja kakršne koli dejavnosti ali storitve kakršnega koli dejanja, katerega cilj bi bil odpraviti pravice in svoboščine, priznane v tej listini, ali jih omejiti bolj, kakor je predvideno v tej listini."

Zgornje besedilo s potrebnimi prilagoditvami povzema Listino, razglašeno dne 7. decembra 2000, in jo bo nadomestilo z dnem začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe.

Vir: Charter of Fundamental Rights of the European Union (18. 12. 2000). Dostopno na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2000/c_364/c_36420001218en00010022.pdf (27. 11. 2006).

PRILOGA H: Konvencija Sveta Evrope o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

**KONVENCIJA SVETA EVROPE O VARSTVU ČLOVEKOVIH PRAVIC
IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN (USKLAJENA S PROTOKOLOM
ŠTEVILKA 11)**

Vlade podpisnice te Konvencije, članice Sveta Evrope, so se,

- upoštevajoč Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ki jo je razglasila Generalna skupščina Združenih narodov dne 10. decembra 1948,
- upoštevajoč, da si ta deklaracija prizadeva zagotoviti splošno in učinkovito priznavanje in spoštovanje v njej razglašeni pravic,
- upoštevajoč, da je cilj Sveta Evrope doseči večjo enotnost med njegovimi članicami in da je eden izmed načinov za zagotavljanje tega cilja varstvo in nadaljnji razvoj človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- ponovno potrjujoč svojo globoko vero v temeljne svoboščine, na katerih temeljita pravičnost in mir v svetu in ki jih je mogoče najbolje zavarovati na eni strani z dejansko politično demokracijo in na drugi strani s skupnim razumevanjem in spoštovanjem človekovih pravic, od katerih so te svoboščine odvisne,
- odločene, da kot vlade evropskih držav, ki jih navdihuje ista miselnost in ki imajo skupno dediščino idealov in političnega izročila o spoštovanju svobode in pravne države, store prve korake k skupnemu uveljavljanju nekaterih pravic, ki so določene v Splošni deklaraciji,

dogovorile o naslednjem:

1. člen

Obveznost spoštovanja človekovih pravic

Visoke pogodbene stranke priznavajo vsakomur, ki sodi v njihovo pristojnost pravice in svoboščine, ki so opredeljene v prvem delu te Konvencije.

I. DEL

PRAVICE IN SVOBOŠČINE

2. člen

Pravica do življenja

- 1.) Pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom. Nikomur ne sme biti življenje namerno odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen.
- 2.) Kot kršitev tega člena se ne šteje odvzem življenja, če je posledica uporabe nujno potrebne sile:
  - a) pri obrambi katerekoli osebe pred nezakonitim nasiljem,
  - b) pri zakonitem odvzemu prostosti ali pri preprečitvi bega osebi, ki ji je zakonito odvzeta prostost,
  - c) pri zakonitem dejanju, ki ima namen zadušiti upor ali vstajo.

3. člen

Prepoved mučenja

Nikogar se ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njih ravnati ali ga kaznovati.

4. člen

Prepoved suženjstva in prisilnega dela

- 1.) Nikogar se ne sme držati v suženjstvu ali v podložnosti.
- 2.) Od nekoga se ne sme zahtevati, naj opravlja prisilno ali obvezno delo.
- 3.) Pojem prisilno ali obvezno delo v zvezi s tem členom ne vključuje:
  - a) dela, ki se zahteva pri rednem prestajanju zapora v skladu z določbami 5. člena te Konvencije ali med pogojnim odpustom s prestajanja zaporne kazni,
  - b) katerekoli službe vojaške narave, službe, ki jo zahtevajo namesto obveznega služenja vojske v državah v katerih je ugovor vesti dopusten,
  - c) službe, ki je komu dodeljena ob nevarnosti ali ob nesreči, ko je ogroženo življenje ljudi ali blaginja skupnosti,
  - d) del ali služb, ki so sestavni del običajnih državljskih dolžnosti.

5. člen

Pravica do svobode in varnosti

- 1.) Vsakdo ima pravico do prostosti in osebne varnosti. Nikomur se ne sme odvzeti prostost, razen v naslednjih primerih in v skladu s postopkom, ki je predpisan z zakonom:
  - a) zakonit pripor, odrejen s sodbo pristojnega sodišča,
  - b) zakonit odvzem prostosti osebi, ki se ne pokori zakoniti odločbi sodišča, ali zato, da bi zagotovili izpolnitev kakšne z zakonom naložene obveznosti,
  - c) zakonit odvzem prostosti, ki je potreben zato, da bi osebo privedli pred pristojno sodno oblast ob utemeljenem sumu, da je storila kaznivo dejanje, ali kadar je to utemeljeno nujno zato, da bi preprečili storitev kaznivega dejanja ali beg po storjenem kaznivem dejanju,
  - d) pridržanje mladoletnika na podlagi zakonite odločbe zaradi vzgojnega nadzorstva ali zakonit odvzem prostosti mladoletniku zato, da bi ga privedli pred pristojno oblast,
  - e) zakonito pridržanje oseb, da bi preprečili širjenje nalezljivih bolezni, ali duševno bolnih oseb, alkoholikov, narkomanov in potepuhov,
  - f) zakonit odvzem prostosti osebi z namenom, da bi ji preprečili nedovoljen vstop v državo, ali pripor osebe, proti kateri teče postopek za izgon ali za izročitev.
- 2.) Ob odvzemu prostosti je treba vsakogar takoj poučiti v jeziku, ki ga razume, o vzrokih za odvzem prostosti in česa ga dolžijo.
- 3.) Vsakogar, ki mu je bila odvzeta prostost v skladu z določbami tč. c 1. odstavka tega člena, je treba takoj privedi pred sodnika ali drugo uradno osebo, ki na podlagi zakona izvršuje sodno oblast; vsakdo ima pravico, da mu sodijo v razumen roku ali ga izpustijo. Izpustitev na prostost je lahko pogojena z jamstvi, da bo prišel na sojenje.
- 4.) Vsakdo, ki mu je bila odvzeta prostost ima pravico začeti postopek, v katerem bo sodišče hitro odločilo o zakonitosti odvzema prostosti in odredilo njegovo izpustitev, če je bil odvzem prostosti nezakonit.
- 5.) Kdor je bil žrtev odvzema prostosti v nasprotju z določili tega člena, ima iztožljivo pravico do odškodnine.

6. člen

Pravica do poštenega sojenja

- 1.) Vsakdo ima pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega pravično in javno ter v razumen roku odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče. Sodba mora biti izrečena javno, toda tisk in javnost sta lahko izločena iz sojenja deloma ali v celoti v interesu morale, javnega reda ali državne varnosti, če to v demokratični družbi zahtevajo koristi mladoletnikov ali varovanje zasebnega življenja strank, pa tudi tedaj, kadar bi po mnenju sodišča zaradi posebnih okoliščin javnost sojenja škodovala interesom pravičnosti.
- 2.) Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda.
- 3.) Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, ima naslednje minimalne pravice:
  - a) da ga takoj in natančno seznanijo v jeziku, ki ga razume, z bistvom in vzroki obtožbe, ki ga bremeni;
  - b) da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe;
  - c) da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri ali če nima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, če to zahtevajo interesi pravičnosti;
  - d) da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže navzočnost in zaslišanje razbremenilnih prič ob enakih pogojih, kot veljajo za obremenilne priče;
  - e) da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem.

7. člen

Ni kazni brez zakona

- 1.) Nihče ne sme biti obsojen za katerokoli dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki ni bilo določeno kot kaznivo dejanje po domačem ali po mednarodnem pravu v času, ko je bilo storjeno. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.
- 2.) Ta člen ni ovira za sojenje in kaznovanje oseb za kako storitev ali opustitev, ki je bila v času, ko je bila storjena, kazniva po splošnih pravnih načelih, ki jih priznavajo civilizirani narodi.

8. člen

Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja

- 1.) Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja.
- 2.) Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

9. člen

Svoboda mišljenja, vesti in vere

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi. Ta pravica vključuje svobodo spremembe vere ali prepričanja ter svobodo, da človek bodisi sam ali skupaj z drugimi ter zasebno ali javno izraža svojo vero ali prepričanje v bogoslužju, pouku, praksi ali verskih obredih.
- 2.) Svoboda izpovedovanja vere ali prepričanja se sme omejiti samo v primerih, ki jih določa zakon, in če je to nujno v demokratični družbi zaradi javne varnosti, za zaščito javnega reda, zdravja ali morale ali zaradi varstva pravic in svoboščin drugih ljudi.

10. člen

Svoboda govora

- 1.) Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij.
- 2.) Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato lahko podvrženo obličnostim pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali zločinov, za zavarovanje zdravja ali morale, za zavarovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.

11. člen

Svoboda zbiranja in združevanja

- 1.) Vsakdo ima pravico, da mirno zboruje in se svobodno združuje, vključno s pravico, da ustanavlja sindikate in se jim pridruži, da bi zavaroval svoje interese.
- 2.) Izvrševanje teh pravic je mogoče omejiti samo z zakonom, če je to nujno v demokratični družbi zaradi državne ali javne varnosti, za preprečitev neredov ali zločinov, za zaščito zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih ljudi. Ta člen ne preprečuje, da bi pripadnikom oboroženih sil, policije ali državne uprave z zakonom omejili izvrševanje teh pravic.

12. člen

Pravica do poroke

Moški in ženske, zreli za zakon, imajo pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino v skladu z domačimi zakoni, ki urejajo uveljavljanje te pravice.

13. člen

Pravica do učinkovitega pravnega sredstva

Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, zajamčene s to Konvencijo, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.

14. člen

Prepoved diskriminacije

Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

15. člen

Začasna omejitev pravic v primeru izrednega stanja

- 1.) Med vojno ali ob kaki drugi splošni nevarnosti, ki ogroža življenje naroda, sme vsaka visoka pogodbenica sprejeti ukrepe, s katerimi razveljavi svoje obveznosti iz te Konvencije v strogo omejenem obsegu, ki ga terjajo kritične razmere, ob

pogoju, da ti ukrepi niso v nasprotju z njenimi drugimi obveznostmi po mednarodnem pravu.

2.) Na podlagi te določbe ni mogoče razveljaviti 2. člena, razen v primerih smrti, ki so posledica zakonitih vojnih dejanj, kakor tudi ne 3. in 4. (1. odstavek) ter 7. člena.

3.) Vsaka visoka pogodbená stranka, ki uporabi pravico do razveljavitve, mora generalnega sekretarja Sveta Evrope celovito seznaniti z ukrepi, ki jih je sprejela, in z razlogi zanje. Obvestiti mora generalnega sekretarja Sveta Evrope tudi o tem, kdaj so ti ukrepi prenehali veljati in od kdaj veljajo zopet v celoti določbe te Konvencije.

16. člen

Omejitev politične dejavnosti tujcev

Nobene določbe iz 10., 11. in 14. člena ni mogoče šteti za določbo, ki bi preprečevala visokim pogodbenim strankam, da določajo omejitve za politično delovanje tujcev.

17. člen

Prepoved zlorabe pravic

Nobene določbe v tej Konvenciji ni mogoče razlagati tako, kot da vsebuje za katerokoli državo, skupino ali posameznika pravico do kakršenkoli dejavnosti ali dejanja, ki je usmerjeno h kršenju katerihkoli pravic ali svoboščin, ki so tu določene, ali k njihovu omejevanju v večjem obsegu, kot je določeno v tej Konvenciji.

18. člen

Omejitev uporabe restrikcij pravic

Omejitev pravic in svoboščin, ki jih ta Konvencija dopušča, ni mogoče uporabiti za namene, ki bi bili drugačni od predpisanih.

II. DEL

EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

19. člen

Ustanovitev sodišča

Za zagotovitev spoštovanja obveznosti, ki so jih sprejele visoke pogodbenice s to Konvencijo in njenimi protokoli, se ustanovi Evropsko sodišče za človekove pravice, v nadaljevanju imenovano „Sodišče“. Sodišče bo stalno.

20. člen

Število sodnikov

Sodišče ima toliko sodnikov, kolikor je visokih pogodbenic.

21. člen

Kriteriji za opravljanje funkcij

- 1.) Sodniki morajo imeti visok moralni ugled in morajo bodisi izpolnjevati zahtevane pogoje za opravljanje visokih pravosodnih funkcij ali pa morajo biti splošno priznani pravni strokovnjaki.
- 2.) Sodniki delujejo na Sodišču v osebnem svojstvu.
- 3.) Med opravljanjem te funkcije sodniki ne smejo sprejeti nobene dolžnosti, ki ni združljiva z njihovo neodvisnostjo, nepristranskostjo ali pa z drugimi zahtevami te funkcije, ki ima značaj polne zaposlitve; o vseh vprašanjih, ki izhajajo iz uporabe tega odstavka, odloča Sodišče.

22. člen

Volitev sodnikov

- 1.) Sodnike z večino glasov izvoli Parlamentarna skupščina s seznama treh kandidatov, ki jih imenuje vsaka visoka pogodbenica.
- 2.) Enak postopek velja tudi za dopolnitev Sodišča, če so pristopile nove visoke pogodbenice, ali za zapolnitev izpraznjenih mest.

23. člen

Trajanje mandata

- 1.) Sodniki so izvoljeni za dobo šestih let. Lahko so ponovno izvoljeni. Vendar pa polovica sodnikov, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah mandat poteče po izteku treh let.

- 2.) Sodnike, ki jim poteče mandat ob koncu prvega triletnega obdobja, izbere z žrebom generalni sekretar Sveta Evrope takoj potem, ko so izvoljeni.
- 3.) Da bi v kar največji možni meri zagotovili, da se mandat polovice sodnikov obnovi vsake tri leta, lahko Parlamentarna skupščina, preden začne z naslednjimi volitvami, odloči, da mandati enega ali več sodnikov, ki jih bodo izvolili, ne bodo trajali šest let, vendar pa tudi ne smejo biti daljši od devet let in ne krajši od treh let.
- 4.) V primerih, ko gre za več kot en mandat, in Parlamentarna skupščina uporabi določbe prejšnjega odstavka, določi razporeditev mandatov z žrebom generalni sekretar Sveta Evrope takoj po volitvah.
- 5.) Sodnik, ki je izvoljen namesto sodnika, čigar mandat še ni potekel, opravlja to dolžnost do konca predhodnikovega mandata.
- 6.) Sodnikom mandat poteče, ko dosežejo starost 70 let.
- 7.) Sodniki opravljajo svojo funkcijo do zamenjave. Po zamenjavi ostajajo pristojni za zadeve, ki so jim bile že dodeljene.

24. člen

Odpoklic

Sodnik je lahko razrešen svoje funkcije samo v primeru, če ostali sodniki z dvotretjinsko večino odločijo, da ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev.

25. člen

Sodna pisarna in pravni sodelavci

Sodišče ima sodno pisarno, katere funkcijo in organizacijo določa poslovnik Sodišča. Sodišču pomagajo pravni sodelavci.

26. člen

Plenarno Sodišče

Plenarno Sodišče:

- a) voli svojega predsednika in enega ali dva podpredsednika za dobo treh let; lahko so ponovno izvoljeni;
- b) ustanavlja senate za določeno obdobje;
- c) voli predsednike senatov Sodišča; ti so lahko ponovno izvoljeni;
- d) sprejme poslovnik Sodišča;
- e) voli tajnika in enega ali več namestnikov.

27. člen

Odbori, senati in veliki senat

- 1.) Za proučitev zadev, predloženih Sodišču le-to zaseda v odborih s tremi sodniki, v senatu s sedmimi sodniki in v velikem senatu s sedemnajstimi sodniki. Senati Sodišča ustanavljajo svoje odbore za dobo enega leta.
- 2.) Sodnik, ki ga izvoli država stranka v sporu, je po uradni dolžnosti član senata in velikega senata; v primeru njegove odsotnosti ali če ne more sodelovati, ta država sama izbere osebo, ki sodeluje kot sodnik.
- 3.) Veliki senat vključuje tudi predsednika Sodišča, podpredsednike, predsednike senatov in druge sodnike, izbrane v skladu s poslovníkom Sodišča. Kadar je zadeva predložena velikemu senatu v skladu s 43. členom, ne sme noben sodnik iz senata, ki je izrekel sodbo sodelovati v velikem senatu, razen predsednika senata in sodnika, ki je sodeloval v imenu zadevne države.

28. člen

Izjave odborov o nesprejemljivosti

Odbor lahko soglasno odloči, da posamezna zahteva za obravnavo, predložena v skladu s 34. členom, ni sprejemljiva ali jo črta s seznama zadev, če se ta odločitev lahko sprejme brez dodatne proučitve. Taka odločitev je dokončna.

29. člen

Odločitve senatov o sprejemljivosti in o temelju zadev

- 1.) Če v skladu z 28. členom ni bila sprejeta nobena odločitev, senat odloči o sprejemljivosti in argumentih za in proti obravnavi posameznih zahtevkov, predloženih v skladu s 34. členom.
- 2.) Senat odloči o sprejemljivosti ter o argumentih za in proti obravnavi meddržavnih zahtevkov, predloženih v skladu s 33. členom.
- 3.) Odločitev, o sprejemljivosti se sprejme ločeno, razen če Sodišče v izjemnih primerih ne odloči drugače.

30. člen

Odstop sodne pristojnosti velikemu senatu

Če zadeva, ki jo senat obravnava, načenja tehtno vprašanje v zvezi z razlago Konvencije ali njenih protokolov ali pa bi rešitev vprašanja lahko privedla do protislovja s

predhodno izrečeno sodbo Sodišča, lahko senat, če še ni izrekel svoje sodbe, kadar koli prepusti sodno pristojnost velikemu senatu, če temu nobena od strank ne nasprotuje.

31. člen

Pooblastila velikega senata

Veliki senat:

- a) odloča o zahtevah za obravnavo, predloženih bodisi v skladu s 33. ali 34. členom, če mu je zadevo prepustil senat v skladu s 30. členom ali če mu je bila zadeva predložena s 43. členom, in
- b) obravnava zahteve za svetovalna mnenja predložene v skladu s 47. členom.

32. člen

Pristojnost Sodišča

- 1.) Sodišče je pristojno za vse zadeve v zvezi z razlago in uporabo Konvencije in njenih protokolov, ki so mu predložene pod pogoji, predvidenimi v 33., 34. in 47. členu.
- 2.) V primeru spora glede pristojnosti Sodišča odloča o tem Sodišče.

33. člen

Meddržavne zadeve

Vsaka visoka pogodbenica lahko obvesti Sodišče o vsaki domnevni kršitvi določil Konvencije in njenih protokolov, ki bi jih po njenih mnenju lahko pripisali drugi visoki pogodbenici.

34. člen

Posamezne zahteve za obravnavo

Sodišče lahko sprejme zahteve za obravnavo od katere koli osebe, nevladne organizacije ali skupine posameznikov, ki zatrjujejo, da so žrtve kršitev pravic, priznanih s Konvencijo in njenimi protokoli s strani katere koli visoke pogodbenice. Visoke pogodbenice se zavezujejo, da na noben način ne bodo ovirale dejanskega izvajanja te pravice.

35. člen

Kriteriji sprejemljivosti

- 1.) Sodišče sme obravnavati zadeve šele potem, ko so bila izčrpana vsa notranja pravna sredstva v skladu s splošno priznanimi pravili mednarodnega prava in v šestih mesecih od dne, ko je bila sprejeta dokončna odločitev po notranjem pravu.
- 2.) Sodišče ne bo obravnavalo nobene posamezne zahteve, predložene na podlagi 34. člena, ki je:
  - a) anonimna;
  - b) v bistvu ista kot zadeva, ki jo je Sodišče že obravnavalo, ali ki je že v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja in ne vsebuje nobenih novih dejstev.
- 3.) Sodišče bo razglasilo za nesprejemljivo vsako zadevo predloženo v skladu 34. členom, za katero meni, da ni v skladu z določili Konvencije ali njenih protokolov, da je očitno neutemeljena ali pa da pomeni zlorabo pravice.
- 4.) Sodišče v skladu s tem členom v kateri koli fazi postopka zavrne vsako zahtevo za obravnavo, za katero meni, da je nesprejemljiva.

36. člen

Posredovanje tretje strani

- 1.) V vseh primerih pred senatom ali velikem senatom ima visoka pogodbenica, katere državljan je vložil zahtevo za obravnavo, pravico, da predloži pisne pripombe in sodeluje pri zaslišanju.
- 2.) Predsednik Sodišča lahko v interesu pravičnega sojenja na katero koli visoko pogodbenico, ki ni udeležena v postopku, ali katero koli drugo zadevno osebo, ki ni vložila zahteve za obravnavo, da predloži pisne pripombe ali se udeleži zaslišanja.

37. člen

Izbris zahtev za obravnavo

- 1.) Sodišče lahko v katerikoli fazi postopka zahtevo za obravnavo izbriše s seznama zadev, če je na podlagi okoliščin možno sklepati:
  - a) da vlagatelj ne namerava vztrajati pri svoji zahtevi; ali
  - b) da je bila zadeva rešena; ali
  - c) da zaradi kakega drugega razloga, ki ga ugotovi Sodišče, nadaljnje obravnavanje zadeve ni več upravičeno.

Kljub temu pa Sodišče nadaljuje z obravnavo zadeve, če to zahteva spoštovanje človekovih pravic, opredeljenih v Konvenciji in njenih protokolih.

2.) Sodišče se lahko odloči, da zahtevo za obravnavo ponovno uvrsti na seznam zadev, če okoliščine to opravičujejo.

38. člen

Preiskava zadeve in postopek prijateljske poravnave

1.) Če Sodišče izjavi, da je zahteva za obravnavo sprejemljiva:

- a) nadaljuje s preiskavo zadeve skupaj s predstavniki strank in po potrebi uvede preiskavo, za katere učinkovit potek morajo prizadete države po izmenjavi mnenj s Sodiščem zagotoviti potrebno pomoč;
- b) mora biti na voljo prizadetim strankam, da bi dosegle prijateljsko poravnavo zadeve na podlagi spoštovanja človekovih pravic opredeljenih v Konvenciji in njenih protokolih.

2.) Postopki, vodeni v skladu z odstavkom 1 b), so zaupni.

39. člen

Prijateljska poravnava

Ob prijateljski poravnavi Sodišče izbriše zadevo s seznama s pomočjo odločitve, ki se omejuje le na kratek povzetek dejstev in na opis dosežene rešitve.

40. člen

Javno zaslišanje in dostop do dokumentov

1.) Zaslišanje je javno, razen če Sodišče v izjemnih primerih drugače ne odloči.

2.) Dokumenti, deponirani pri tajniku, so dostopni javnosti, razen če predsednik Sodišča ne odloči drugače.

41. člen

Pravično zadoščenje

Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve Konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno nakloni pravično zadoščenje.

42. člen

Sodbe senatov

Sodbe senatov postanejo dokončne v skladu z določili 2. odstavka 44. člena.

43. člen

Predložitev velikemu senatu

- 1.) V treh mesecih od datuma sodbe senata lahko katera koli stranka v zadevi v izjemnih primerih zahteva, da se zadeva predloži v ponovno obravnavo velikemu senatu.
- 2.) Zbor petih sodnikov velikega senata sprejme zahtevo če se zastavlja pomembno vprašanje v zvezi z razlago ali uporabo Konvencije ali njenih protokolov ali pa gre za pomembno vprašanje splošnega pomena.
- 3.) Če zbor sprejme zahtevo za ponovno obravnavo, se veliki senat izreče o zadevi s sodbo.

44. člen

Dokončne sodbe

- 1.) Sodba velikega senata je dokončna.
- 2.) Sodba senata postane dokončna:
  - a) če stranke izjavijo, da ne bodo zahtevale ponovne obravnave zadeve pred velikim senatom;
  - b) tri mesece od datuma sodbe, če ni bilo zahteve za ponovno obravnavo pred velikim senatom;
  - c) če zbor velikega senata zavrne zahtevo po ponovni obravnavi v skladu s 43. členom.
- 3.) Končna sodba se objavi.

45. člen

Utemeljitev sodb in sklepov

- 1.) Sodbe kot tudi odločitve o sprejemljivosti ali nesprejemljivosti zahtev za obravnavo morajo biti utemeljene.
- 2.) Če sodba v celoti ali delno ne izraža soglasnega mnenja sodnikov, lahko vsak sodnik temu doda svoje ločeno mnenje.

46. člen

Obveznost in izvršitev sodb

- 1.) Visoke pogodbenice se obvezujejo, da bodo spoštovale končno sodbo Sodišča v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke.
- 2.) Končna sodba Sodišča se pošlje Odboru ministrov, ki nadzoruje njeno izvršitev.

47. člen

Svetovalna mnenja

- 1.) Sodišče lahko na zahtevo Odbora ministrov daje svetovalna mnenja o pravnih vprašanjih v zvezi z razlago Konvencije in njenih protokolov.
- 2.) Takšna mnenja ne smejo obravnavati vprašanj, ki so povezana z vsebino ali obsegom pravic in svoboščin, opredeljenih v I. delu Konvencije in v njenih protokolih. Prav tako ne smejo obravnavati drugih vprašanj, ki bi jih lahko obravnavalo Sodišče ali Odbor ministrov v zvezi s kakšnim postopkom, sproženim v skladu s Konvencijo.
- 3.) Odločitev Odbora ministrov, da zahteva svetovalno mnenje Sodišča, mora biti sprejeta z večino glasov predstavnikov, ki so upravičeni, da zasedajo v Odboru ministrov.

48. člen

Svetovalna pristojnost Sodišča

Sodišče odloči, ali sodi zahteva za svetovalno mnenje, ki mu jo predloži Odbor ministrov, v njegovo svetovalno pristojnost, kot je opredeljena v 47. členu.

49. člen

Obrazložitev za svetovalno mnenje

- 1.) Svetovalno mnenje Sodišča mora biti obrazloženo.
- 2.) Če svetovalno mnenje v celoti ali delno ne izraža soglasnega mnenja sodnikov, ima vsak sodnik pravico dati svoje ločeno mnenje.
- 3.) Svetovalno mnenje Sodišča se pošlje Odboru ministrov.

50. člen

Stroški delovanja Sodišča

Stroške za delovanje Sodišča nosi Svet Evrope.

51. člen

Privilegiji in imunitete sodnikov

Sodniki uživajo med opravljanjem svojih funkcij privilegije in imunitete, ki so določeni v 40. členu Statuta Sveta Evrope in v sporazumih, sklenjenih na podlagi tega člena.

III. DEL

RAZNE DOLOČBE

52. člen

Poizvedbe generalnega sekretarja

Na zahtevo generalnega sekretarja Sveta Evrope mora vsaka visoka pogodbeni stranka predložiti pojasnila o tem, kako njeno notranje pravo zagotavlja učinkovito uveljavljanje vseh določb te Konvencije.

53. člen

Varstvo obstoječih človekovih pravic

Nobene določbe te Konvencije ni mogoče razlagati kot omejitev ali odpravo katerekoli človekove pravice in temeljne svoboščine, ki jih je mogoče uveljaviti po zakonih katerekoli visoke pogodbene stranke ali po sporazumih, v katerih nastopa kot pogodbenica.

54. člen

Pooblastila Odbora ministrov

Nobena določba te Konvencije ne odpravlja pooblastil, ki pripadajo Odboru ministrov na podlagi Statuta Sveta Evrope.

55. člen

Izključitev drugih sredstev za reševanje sporov

Visoke pogodbene stranke soglašajo, razen če se posebej ne dogovorijo drugače, da ne bodo uporabile pogodb, konvencij in deklaracij, ki med njimi veljajo za to, da bi v obliki pritožbe predložile, naj se spor zaradi razlage ali uporabe te Konvencije rešuje s sredstvi, ki jih ta Konvencija ne predvideva.

56. člen

Ozemeljska dejavnost konvencije

- 1.) Vsaka država sme ob ratifikaciji ali kadarkoli pozneje z notifikacijo, ki jo naslovi na generalnega sekretarja Sveta Evrope, izjaviti, da velja s pridržkom 4. odstavka tega člena ta Konvencija tudi za vse ali za katero od ozemelj, za katerih mednarodne odnose je odgovorna.
- 2.) Konvencija začne veljati za ozemlje ali ozemlja, navedena v notifikaciji, trideseti dan potem, ko je generalni sekretar Sveta Evrope sprejel notifikacijo.
- 3.) Določbe te Konvencije se uporabljajo na teh ozemljih ob upoštevanju krajevnih razmer.
- 4.) Vsaka država, ki je dala izjavo na podlagi prvega odstavka tega člena, lahko kadarkoli pozneje izjavi, da sprejema za eno ali več ozemelj, na katere se izjava nanaša, pristojnost Sodišča za sprejemanje pritožb od posameznikov, nevladnih organizacij ali skupin posameznikov v skladu s 34. členom te Konvencije.

57. člen

Pridržki

- 1.) Vsaka država lahko ob podpisu te Konvencije ali ob deponiranju svojih ratifikacijskih listin izrazi pridržke ob katerikoli posebni določbi te Konvencije, če kak zakon, ki tedaj velja na njenem ozemlju, ni v skladu s takšno določbo. Ta člen ne dovoljuje pridržkov splošne narave.
- 2.) Vsak pridržek po tem členu mora vsebovati kratko oznako zakona, na katerega se nanaša.

58. člen

Odpoved

- 1.) Visoka pogodbená stranka lahko odpove to konvencijo šele po preteku petih let od tedaj, ko je postala njena pogodbenica, in po šestmesečni odpovedi, ki jo z notifikacijo naslovi na generalnega sekretarja Sveta Evrope, ta pa o tem obvesti druge visoke pogodbene stranke.
- 2.) Takšna odpoved visoke pogodbene stranke ne razrešuje njenih obveznosti po tej Konvenciji za katerokoli dejanje, ki bi ga storila pred dnem, ko je odpoved začela veljati, in ki bi lahko pomenilo kršitev takšnih obveznosti.

- 3.)Vsaka visoka pogodbeni stranka, ki preneha biti članica Sveta Evrope, preneha biti ob istih pogojih tudi stranka te Konvencije.
- 4.)V skladu z določbami prejšnjih odstavkov je mogoče odpovedati Konvencijo za katerokoli ozemlje, za katero je bila dana izjava o njeni uporabi na podlagi določb 56. člena.

59. člen

Podpis in ratifikacija

- 1.)Ta Konvencija je odprta za podpis članicam Sveta Evrope, ki jo morajo ratificirati. Ratifikacijske listine je treba deponirati pri generalnemu sekretarju Sveta Evrope.
- 2.)Ta Konvencija bo začela veljati potem, ko bo deponiranih deset ratifikacijskih listin.
- 3.)Za poznejše podpisnice bo Konvencija začela veljati z dnem, ko bodo deponirane njihove ratifikacijske listine.

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti vse članice Sveta Evrope o začetku veljavnosti Konvencije, o imenih visokih pogodbenih strank, ki so jo ratificirale, in o deponiranju ratifikacijskih listin, ki so prispele pozneje.

Vir: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No. 11 (01. 11. 1998). Dostopno na <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc> (27. 11. 2006).

**PRILOGA I: Konvencija Sveta Evrope proti mučenju in nečloveškemu ali
ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju**

**KONVENCIJA SVETA EVROPE PROTI MUČENJU IN
NEČLOVEŠKEMU ALI PONIŽUJOČEMU RAVNANJU ALI
KAZNOVANJU**

Države članice Sveta Evrope, podpisnice te konvencije, so se

- ob upoštevanju določb Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- ob upoštevanju, da 3. člen omenjene konvencije določa, da "nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju";
- ob upoštevanju, da mehanizem, zagotovljen v tej konvenciji, velja za osebe, ki trdijo, da so žrtve kršitev po 3. členu;
- prepričane, da je varstvo oseb, ki jim je vzeta prostost, pred mučenjem in nečloveškim ali ponižujočim ravnanjem ali kaznovanjem mogoče okrepiti z nesodnimi preventivnimi sredstvi, ki temeljijo na obiskih,

dogovorile o:

I. POGLAVJE

1. člen

Ustanovljen bo Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (v nadaljnjem besedilu Odbor). Odbor bo s pomočjo obiskov preiskoval ravnanje z osebami, ki jim je vzeta prostost, z namenom, da po potrebi okrepi varstvo takšnih oseb pred mučenjem in nečloveškim ali ponižujočim ravnanjem ali kaznovanjem.

2. člen

Vsaka pogodbenica mora v skladu s to konvencijo dovoliti obiske katerega koli kraja pod njeno sodno oblastjo, kjer so osebe, ki jim je vzela prostost javna oblast.

3. člen

Odbor in pristojni državni organi prizadete pogodbenice morajo sodelovati pri izvajanju te konvencije.

II. POGLAVJE

4. člen

- 1.) Odbor sestavlja enako število članov, kot je pogodbenic.
- 2.) Člani Odbora se izberejo izmed visoko moralnih oseb, ki so znane po svojih sposobnostih na področju človeških pravic ali imajo poklicne izkušnje na področjih, ki jih zajema ta konvencija.
- 3.) Niti dva člana Odbora ne smeta biti državljana iste države.
- 4.) Člani delujejo kot posamezniki, morajo biti neodvisni in nepristranski in morajo biti na razpolago, da lahko učinkovito delujejo v Odboru.

5. člen

- 1.) Člane Odbora izvoli Odbor ministrov Sveta Evrope z absolutno večino glasov iz seznama imen, ki ga sestavi urad Posvetovalne skupščine Sveta Evrope; vsaka država delegacija pogodbenic na Posvetovalni skupščini predlaga tri kandidate, od katerih sta vsaj dva njena državljana.
- 2.) Enak postopek velja tudi, ko je treba zapolniti naključno izpraznjeno mesto.
- 3.) Člani Odbora so izvoljeni za štiri leta. Samo enkrat so lahko ponovno izvoljeni. Vendar med člani, izvoljenimi na prvih volitvah, trem poteče mandat po preteku dveh let. Člane, ki jim poteče mandat na koncu začetnega obdobja dveh let, z žrebom izbere generalni sekretar Sveta Evrope takoj po končanih prvih volitvah.

6. člen

- 1.) Odbor zaseda brez navzočnosti javnosti. Na zasedanjih mora biti navzoča večina članov. Odbor odloča z večino glasov navzočih članov, razen v primeru iz drugega odstavka 10. člena.
- 2.) Odbor sestavi svoj poslovnik.
- 3.) Za sekretariat Odbora skrbi generalni sekretar Sveta Evrope.

III. POGLAVJE

7. člen

- 1.) Odbor organizira obiske krajev, navedenih v 2. členu. Razen občasnih obiskov Odbor lahko organizira tudi druge obiske, za katere meni, da jih terjajo okoliščine.
- 2.) Splošno pravilo je, da morata obisk opraviti vsaj dva člana Odbora. Če Odbor meni, da je to pomembno, mu lahko pomagajo strokovnjaki in prevajalci.

8. člen

- 1.) Odbor mora obvestiti vlado prizadete pogodbenice o nameravanem obisku. Po takšnem obvestilu lahko kadar koli obišče kateri koli kraj, naveden v 2. členu.
- 2.) Pogodbenica mora Odboru za izpolnitev njegovih nalog zagotoviti:
  - a) dostop na svoje ozemlje in pravico do potovanja brez omejitev;
  - b) popolne podatke o krajih, kjer so osebe, ki jim je odvzeta prostost;
  - c) neomejen dostop na vsak kraj, kjer so osebe, ki jim je odvzeta prostost, vključno s pravico do neomejenega gibanja na takšnih krajih;
  - d) druge podatke, ki jih ima na razpolago pogodbenica in so Odboru potrebni za izpolnitev njegove naloge. Pri zbiranju takšnih podatkov mora Odbor upoštevati pravila notranjega prava in poklicne etike.
- 3.) Odbor se lahko brez navzočnosti prič pogovarja z osebami, ki jim je vzeta prostost.
- 4.) Odbor ima lahko stike z vsemi osebami, za katere meni, da bi lahko dale ustrezne podatke.
- 5.) Po potrebi Odbor lahko nemudoma sporoči svoje pripombe pristojnih organov prizadete pogodbenice.

9. člen

- 1.) V izjemnih okoliščinah lahko pristojni organi prizadete pogodbenice sporočijo Odboru ugovore v zvezi s časom obiska ali določenim krajem obiska, ki ga predlaga Odbor. Takšni ugovori so mogoči samo iz razlogov državne obrambe, javne varnosti, resnega nereda na krajih, kjer so osebe, ki jim je odvzeta prostost, zdravstvenega stanja ali nujnega zaslišanja v zvezi s hudim kaznivim dejanjem.

- 2.) Po takšnih ugotovitvah se morata Odbor in pogodbenica takoj začeti posvetovati, da bi razjasnila položaj in se poizkusila dogovoriti o ukrepih, ki bi Odboru omogočili, da hitro opravi svoje delo. Takšni dogovori lahko vključujejo tudi premestitev katere koli osebe, ki jo Odbor namerava obiskati, na drug kraj. Dokler traja obisk, mora pogodbenica Odboru zagotavljati podatke o kateri koli prizadeti osebi.

10. člen

- 1.) Po vsakem obisku mora Odbor sestaviti poročilo o dejstvih, ki jih je ugotovil med obiskom, ob upoštevanju vseh pripomb, ki bi jih imela prizadeta pogodbenica. Odbor mora pogodbenici poslati svoje poročilo s priporočili, za katera meni, da so potrebna. Odbor se lahko po potrebi posvetuje s pogodbenico, z namenom, da ji priporoči, kako naj izboljša varstvo oseb, ki jim je odvzeta prostost.
- 2.) Če pogodbenica ne sodeluje ali odkloni izboljšanje položaja v skladu s priporočili Odbora, lahko Odbor z dvotretjinsko večino članov odloči, da bo dal javno izjavo o zadevi, potem ko je pogodbenica imela možnost, da pojasni svoje stališče.

11. člen

- 1.) Podatki, ki jih zbere Odbor ob obisku, njegovo poročilo in njegova posvetovanja s prizadeto pogodbenico so zaupni.
- 2.) Odbor mora objaviti svoje poročilo skupaj s pripombami prizadete pogodbenice, kadar koli ta pogodbenica to zahteva.
- 3.) Noben osebni podatek ne sme biti objavljen brez izrecne privolitve prizadete osebe.

12. člen

Ob upoštevanju določil o zaupnosti iz 11. člena mora Odbor vsako leto predložiti Odboru ministrov splošno poročilo o svojih dejavnostih, ki mora biti predloženo Posvetovalni skupščini in javno objavljeno.

13. člen

Člani Odbora, strokovnjaki in druge osebe, ki pomagajo Odboru, morajo med opravljanjem dolžnosti in po tem ohraniti zaupnost dejstev ali podatkov, za katere so izvedeli med opravljanjem svojih dolžnosti.

14. člen

- 1.) Imena oseb, ki pomagajo Odboru, morajo biti navedena v obvestilu po prvem odstavku 8. člena.
- 2.) Strokovnjaki delujejo po navodilih in pod vodstvom Odbora. Imeti morajo posebno znanje in izkušnje na področjih, ki jih zajema ta konvencija, in jih obvezujejo enake dolžnosti neodvisnosti, nepristranskosti in razpoložljivosti kot člane Odbora.
- 3.) Pogodbenica lahko izjemoma izjavi, da nekemu strokovnjaku ali drugi osebi, ki pomaga Odboru, ne dovoli, da sodeluje pri obisku kraja pod njeno sodno oblastjo.

IV. POGLAVJE

15. člen

Vsaka pogodbenica mora sporočiti Odboru ime in naslov organa, ki je pristojen za sprejemanje obvestil njeni vladi, in vsake osebe za zvezo, ki bi jo imenovala.

16. člen

Odbor, njegovi člani in strokovnjaki, navedeni v drugem odstavku 7. člena, uživajo privilegije in imunitete, določene z dodatkom k tej konvenciji.

17. člen

- 1.) Ta konvencija ne posega v določbe domačega prava ali katerega koli mednarodnega sporazuma, ki zagotavljajo večje varstvo oseb, ki jim je odvzeta prostost.
- 2.) Nobena določba te konvencije se ne sme razlagati kot omejevanje ali odvzem pristojnosti organov Evropske konvencije o človekovih pravicah ali obveznosti, ki so jih sprejele pogodbenice z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah.

- 3.) Odbor ne obiskuje krajev, ki jih na podlagi Ženevskih konvencij z dne 12. avgusta 1949 in dodatnih protokolov k tem konvencijam z dne 8. junija 1977 redno obiskujejo predstavniki ali odposlanci sil zaščitnic ali Mednarodnega komiteja Rdečega križa.

V. POGLAVJE

18. člen

To konvencijo lahko podpišejo države članice Sveta Evrope. Treba jo je ratificirati, sprejeti ali odobriti. Listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi je treba deponirati pri generalnem sekretarju Sveta Evrope.

19. člen

- 1.) Ta konvencija začne veljati prvi dan v mesecu po preteku treh mesecev po datumu, ko je sedem držav članic Sveta Evrope v skladu z določbami 18. člena izrazilo soglasje, da jih zavezuje ta konvencija.
- 2.) Za državo članico, ki kasneje izrazi svoje soglasje, da jo obvezuje ta konvencija, konvencija začne veljati prvi dan v mesecu po preteku treh mesecev po datumu, ko je deponirala listino o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi.

20. člen

- 1.) Vsaka država lahko ob podpisu ali ob deponiranju listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi določi ozemlje ali ozemlja, na katerih bo veljala ta konvencija.
- 2.) Vsaka država lahko kadar koli kasneje z izjavo generalnemu sekretarju Sveta Evrope razširi veljavnost te konvencije na katero koli ozemlje, navedeno v izjavi. Konvencija začne veljati za to ozemlje prvi dan v mesecu po preteku treh mesecev po datumu, ko je generalni sekretar prejel takšno izjavo.
- 3.) Vsako izjavo iz predhodnih dveh odstavkov je mogoče glede ozemelj, navedenih v takšni izjavi, preklicati z obvestilom generalnemu sekretarju. Preklic začne veljati prvi dan v mesecu po treh mesecih po datumu, ko je generalni sekretar prejel obvestilo.

21. člen

Glede določb te konvencije niso dopustni nobeni pridržki.

22. člen

- 1.) Vsaka pogodbenica lahko kadar koli odpove to konvencijo z obvestilom generalnemu sekretarju Sveta Evrope.
- 2.) Takšna odpoved začne veljati prvi dan v mesecu po dvanajstih mesecih po datumu, ko je generalni sekretar prejel obvestilo.

23. člen

Generalni sekretar Sveta Evrope mora obveščati države članice Sveta Evrope:

- a) o vsakem podpisu;
- b) o deponiranju katere koli listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi;
- c) o vsakem datumu, ko začne ta konvencija veljati v skladu z 19. in 20. členom;
- d) o vsaki drugi listini, obvestilu ali sporočilu, ki se nanaša na to konvencijo, razen če ne gre za dejanja v skladu z 8. in 10. členom.

V potrditev so spodaj podpisani, ki so bili za to pooblaščen, podpisali to konvencijo. Sestavljeno v Strasbourgu 26. novembra 1987 v angleškem in francoskem jeziku. Besedilo sta enako verodostojni in v enem izvodu, ki je shranjen v arhivu Sveta Evrope. Generalni sekretar Sveta Evrope pošlje overjen izvod vsaki državi članici Sveta Evrope.

Dodatek

Privilegiji in imunitete

(16. člen)

- 1.) Po tem dodatku določbe, ki se nanašajo na člane Odbora, veljajo tudi za strokovnjake, omenjene v drugem odstavku 7. člena.
- 2.) Člani Odbora med opravljanjem svojih dolžnosti in na potovanjih, opravljenih pri opravljanju dolžnosti, uživajo naslednje posebne pravice in imunitete:
  - a) imuniteto pred zaporom ali priporom in pred zaplenbo osebne prtljage in glede izgovorjenih ali zapisanih besed in glede vseh dejanj, ki jih storijo pri opravljanju svoje dolžnosti, imuniteto pred kakršnim koli pravnim postopkom;

- b) izvzetje od kakršnih koli omejitev njihove svobode gibanja: pri odhodu iz in vrnitvi v državo stalnega prebivališča in vstopu v in odhodu iz države, v kateri opravljajo dolžnosti, in od vpisa v seznam tujcev v državi, ki jo obiščujejo ali skozi katero potujejo pri opravljanju svojih dolžnosti.
- 3.) Med potovanji, ki jih opravijo pri opravljanju svojih dolžnosti, članom Odbora v zvezi s carinskimi in valutnimi pregledi:
- a) podeli njihova vlada enake ugodnosti, kot veljajo za visoke funkcionarje, ki potujejo v tujino na začasno uradno dolžnost;
- b) podelijo vlade drugih pogodbenic enake ugodnosti, kot veljajo za predstavnike tujih vlad na začasni uradni dolžnosti.
- 4.) Dokumenti in listine Odbora, ki se nanašajo na njegovo poslovanje, so nedotakljivi.
- Uradna pisma in druga uradna sporočila Odbora se ne smejo zadrževati ali cenzurirati.
- 5.) Da bi članom Odbora zagotovili popolno svobodo govora in popolno neodvisnost pri opravljanju njihovih dolžnosti, velja še naprej imuniteta pred pravnimi postopki zaradi izgovorjenih ali zapisanih besed ali zaradi vseh dejanj, ki so jih storili pri opravljanju dolžnosti, ne glede na to, da prizadete osebe ne opravljajo več takšnih dolžnosti.
- 6.) Privilegiji in imunitete niso podeljene članom Odbora zaradi njihove osebne koristi, temveč za zagotovitev neodvisnega opravljanja njihovih dolžnosti. Odbor je pristojen, da odvzame imuniteto svojim članom; nima samo pravice, temveč tudi dolžnost, da odvzame imuniteto članu Odbora v vsakem primeru, ko bi po njegovem mnenju imuniteta ovirala uveljavitev pravice in kjer je imuniteto mogoče odvzeti brez škode za namen, zaradi katerega je bila podeljena.

Vir: European Convention for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment, as amended according to the Provisions of Protocols No. 1 and No. 2 (01. 03. 2002). Dostopno na <http://www.cpt.coe.int/en/documents/ecpt.htm> (27.11.2006).

PRILOGA J: Guantanamo Bay – slikovna poizvedba

Vir: Guantanamo Bay – slikovna poizvedba. Dostopna na: <http://images.google.si/imgres?imgurl=http://i.cnn.net/cnn/SPECIALS/2001/trade.center/maps/guantanamo.bay.jpg&imgrefurl=http://www.cnn.com/SPECIALS/2001/trade.center/guantanamo.detail.map.html&h=474&w=702&sz=31&tbnid=b3TafUv7Wj-lzM:&tbnh=95&tbnw=140&prev=/images%3Fq%3Dguantanamo%2Bbay%26um%3D1&start=3&sa=X&oi=images&ct=image&cd=3> (06. 04. 2008).

NEW EU SECURITY RULES AT AIRPORTS

Important information for our passengers transferring in Budapest or at other EU airports

To protect you against the new threat of liquid explosives, the European Union (EU) has adopted new security rules that restrict the amount of liquids that you can take through security checkpoints. They apply to all passengers departing from airports in the EU whatever their destination.

This means that, at security checkpoints, you and your hand luggage must be checked for liquids in addition to other prohibited articles. However, the new rules do not limit the liquids that you can buy at shops located beyond the point where you show your boarding pass or on board an aircraft operated by an EU airline.

The new rules apply from Monday, 6 November 2006 at all airports in the EU and in Norway, Iceland and Switzerland until further notice.

WHAT IS NEW?

While packing

You are only allowed to take small quantities of liquids in your hand luggage. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 millilitres each. You must pack these containers in one transparent, re-sealable plastic bag of not more than one litre capacity per passenger (see photo below).

At the airport

To help screeners detect liquids, you must:

- present all liquids carried to the screeners at security checkpoints for examination;
- take off your jacket and/or coat. They will be screened separately whilst you are screened;
- remove laptop computers and other large electrical devices from your hand luggage. They will be screened separately whilst you are screened.

Passengers transferring in Budapest or at other EU airport are permitted to take liquids bought in a non EU airport tax free shop on board if they meet the requirements of EU rules: They can be boarded only in sealed bag with proof of purchase, otherwise the contents may be confiscated at the checkpoint. Please take this rule into consideration by shopping!

Liquids include:

- water and other drinks, soups, syrups
- perfumes
- gels, including hair and shower gels
- pastes, including toothpaste
- mascara
- creams, lotions and oils
- sprays
- contents of pressurised containers, including shaving foam, other foams and deodorants
- liquid-solid mixtures
- any other item of similar consistency

WHAT DOES NOT CHANGE?

You can still:

- pack liquids in bags that you check in – the new rules only affect hand luggage;
- carry in your hand luggage medicines and dietary requirements, including baby foods, for use during the trip. You may be asked for proof that they are needed;
- buy liquids such as drinks and perfumes either in an EU airport shop when located beyond the point where you show your boarding pass or on board an aircraft operated by an EU airline.
If they are sold in a special sealed bag, do not open it before you are screened – otherwise the contents may be confiscated at the checkpoint. (If you transfer at an EU airport, do not open the bag before screening at your airport of transfer, or at the last one if you transfer more than once).

All these liquids are additional to the quantities in the re-sealable plastic bag mentioned above.

If you have any doubts, please ask your airline or travel agent in advance of travel. Please be courteous and cooperate with airport security and airline staff.

This document has been developed by the European Commission, the Association of European Airlines and Airports Council International Europe.

Disclaimer: This document summarises for your information the main elements of the relevant EU legislation; it is not the actual legal text.

ÚJ EURÓPAI UNIÓS BIZTONSÁGI ELŐÍRÁSOK A REPÜLŐTEREKEN

TÁJÉKOZTATÓ A BUDAPESTEN VAGY MÁS EU REPÜLŐTERÉN ÁTSZÁLLÓ UTASAINK RÉSZÉRE

Annak érdekében, hogy a legújabb folyékony robbanószerrek ne juthassanak fel a repülőgépek fedélzetére, a védekezés érdekében az Európai Unió (EU) új biztonsági szabályt fogadott el, mely korlátozza az ellenőrzési pontokon átvihető folyadékok mennyiségét. Az új rendelet minden utasra vonatkozik, aki az EU valamely repülőteréről bármely más célállomásra utazik.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az ellenőrzési pontokon Ön és kézcso megja átvizsgálásra kerül, a már eddig is tiltott eszközökön túl kiterjesztve a folyadékokra is. A rendelet ugyanakkor nem korlátozza az ellenőrzési pontokon belül található üzletekben (tax free), a valamely uniós légitársaság által üzemeltetett járatra szóló beszállókártya felmutatásával vásárolt folyadék mennyiségét.

Az új rendelet 2006. november 6-tól, hétfőtől visszavonásig érvényes az EU összes repülőterén, valamint Norvégiában, Izlandon és Svájcban.

AMI VÁLTOZOTT

A csomagolás során

A kézipoggyászban csak kis mennyiségű folyadék vihető fel a fedélzetre, amit egyenként maximum 100 milliliteres (1 dl) egyedi kiszerezésben személynként maximum 1 literes úrtartalmú, újrazárható, átlátszó nejlón zacskóba kell tenni (lásd a mellékelt fotót).

A repülőterén

Együttműködés a repülőteri biztonsági hatóságokkal:

- a biztonsági ellenőrzési pontokon minden folyadékot mutasson meg az átvizsgáló személynek!
- vegye le a zakóját, illetve a kabátját! Ezeket külön fogják átvilágítani, mielőtt Ont is átvilágítják.
- vegye ki a laptopot és minden más elektronikus eszközt a kézipoggyászból! Ezeket külön fogják átvilágítani, mielőtt Ont is átvilágítják.

A non-Eu országok repülőtereinek tax free üzleteiben vásárolt termékeket a Budapestre vagy más EU országban átszálló utasok csak abban az esetben vihetik fel a repülőgépek fedélzetére, amennyiben az az EU előírásoknak megfelel: kizárólag lezárt, kinyitatlan és számlával ellátott zacskóban. Ellenkező esetben vásárolt termékeket a biztonsági ellenőrzésen elveszítik. Kérjük, vásárlásakor mérlegelje a fentiekét!

Folyadék alatt értjük:

- krémek, testápolók, olajok
- sprayk
- túlnyomásos kiszerezésben lévő szerrek, beleértve a borotvahabot, és minden más habot, dezodort
- folyékony-szállard keverékek
- minden más hasonló állagú termék
- víz és egyéb innivalók, levelek és sztrupok
- parfümök
- zselék, beleértve a hajszelét és tusfürdőt is
- fogkrémek
- szempillafesték

AMI NEM VÁLTOZOTT?

Továbbra is:

- becsomagolható folyadékot a feladandó poggyászcikba – az új szabály csak a kézipoggyászokra vonatkozik;
- felviheti a fedélzetre az út során szükséges gyógyszereket, diabetikus termékeket, valamint bébi-ételeket. Lehetséges, hogy az átvizsgálás során megkérk, hogy e termékek használatának szükségességét igazolja;
- vásárolható folyadékokat (innivalót, parfümöt) valamely uniós légitársaság által üzemeltetett járatra szóló beszállókártya felmutatásával az ellenőrzési ponton belül található üzletekben. Ha speciálisan lezárt zacskóban árulják őket, akkor az ellenőrző átvilágítás előtt ne nyissa ki, ellenkező esetben a tartalmát elkobozhatják. Amennyiben egy uniós repülőterén száll át, ne nyissa ki a zacskót az átszálló repülőteri ellenőrzés előtt, illetve ha többször is átszáll, akkor csak a legutolsó transzfer repülőteri ellenőrzés után nyissa ki.

Ezek a folyadékok a fent említett újrazárható nejlón zacskóban szállítható mennyiséghez hozzáadódnak.

Ha bármilyen kérdése merül fel, az utazás megkezdése előtt forduljon légitársaságához vagy utazási irodájához.

Kérjük, hogy legyen segítőkész és együttműködő a repülőteri biztonsági valamint a légitársasági személyezettel.

Ezt a dokumentumot az Európai Biztonság, az Európai Légitársaságok Szövetsége (Association of European Airlines), valamint a Nemzetközi Európai Repülőterek Tanácsa (Airports Council International Europe) dolgozta ki.

Jogi nyilatkozat: A dokumentum összefoglalja az EU szabály legfontosabb elemeit, de nem maga a tényleges jogi szöveg.

